

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

B

BELEGERING

DER

CITADEL VAN ANTWERPEN,

. IN DECEMBER 1832.

DAGBOEK

*van den Luitenant-Kolonel Jhr. H. E. DE BOER,
Chef van den Staf op de Citadel van Antwerpen;*

EN

HISTORISCH VERHAAL

*van den Generaal der Infanterie Baron D. H. CHASSE,
Opperbevelhebber der Citadel.*

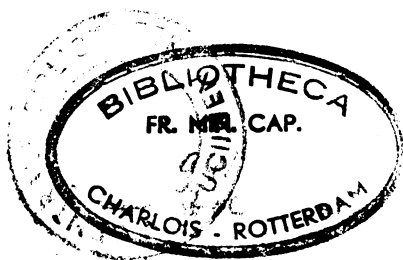
*Met een Figuratief Plan der bewapening van de Citadel,
op 30 November 1832.*

BREDA,
BROESE & COMP.
1864.

Bibliotheek
Theologische
Faculteit
Tilburg

647.692
TFH-B 12.374
935(493) "1832" + 335(493) "1832"

De navolgende bladzijden zijn vroeger achtereenvolgens opgenomen geweest in den 8sten Jaargang der derde Serie van den Militaire-Spectator. Het eerste relaas, bevattende het Dagboek van den Luit.-Kolonel DE BOER, Chef van den Staf op de Citadel van Antwerpen, is afkomstig uit den Atlas der Vaderlandsche Geschiedenis, bijeen-verzameld door wijlen den Heer Jhr. C. J. BEELDSNIJDER VAN VOSHOL EN VRIJE NES, en door zijn' schoonzoon, den Heer Mr. J. DES TOMBE, te Utrecht, welwillend ten gebruike aan de Redactie van bovengenoemd Tijdschrift afgestaan; terwijl het tweede verhaal, van de hand des Opperbevelhebbers van de Citadel, den Generaal der Infanterie Baron CHASSÉ, na den terugkeer uit de gevangenschap opgemaakt, naar aanleiding der uitnoodiging van de Redactie van den Militaire-Spectator, haar van eene niet minder welwillende zijde werd medegedeeld. Van dit laatste verhaal, dat uit twee afdeelingen bestaat, heeft men echter van het tweede gedeelte — het dagverhaal — om noodelooze herhalingen te voorkomen, vermeend alleen datgene te moeten overnemen, wat niet reeds in het Dagboek van den Chef van den Staf voorkomt. — Door de openbaarmaking dezer beide belangrijke bescheiden, heeft het

Nederlandsche Militaire publiek thans een nagenoeg volkomen geheel van het merkwaardige beleg bekomen.

Mogten de beide bovenvermelde voorbeelden van bereidvaardige mededeeling, in het belang onzer vaderlandsche krijgsgeschiedenis gegeven, ook bij anderen onzer landgenooten, die welligt insgelijks in 't bezit zijn van belangrijke stukken het Nederlandsche krijgswezen en de Nederlandsche krijgsgeschiedenis betreffende, tot navolging ten deze opwekken, zoo zou daardoor aan de natie in het algemeen, en aan het Leger in het bijzonder, eene wezenlijke dienst bewezen worden.

**DAGBOEK VAN DEN LUIT.-KOLONEL, CHEF VAN DEN STAF OP DE CITADEL VAN
ANTWERPEN, BEGONNEN DEN 15^{den} NOVEMBER, DAG DER CONVOCATIE VAN
DEN VERDEDIGINGSRAAD, EN EINDIGENDE DEN 30sten DEC. 1832.**

13 NOVEMBER.

Zijne Exc. de generaal der infanterie, opperbevelhebber der sterkte en van de zeemagt, in het zekere onderrigt zijnde, dat het Fransche leger in aantogt is, benoemt eenen verdedigingsraad, bestaande uit :

Den Heer generaal-majoor DE FAVAUGE, kommanderende de infanterie,
» » kolonel graaf VON QUADT, kommanderende de 10^e afd. inf.,
» » kolonel, kapitein ter zee KOOPMAN, kommanderende Zr. Ms.
zeemagt op de Schelde vóór Antwerpen,
» » majoor VOET, plaatselijken kommandant,
» » majoor SEELIG, kommanderende de artillerie,
» » majoor VAN DER WIJCK, kommanderende de genie, en eindelijk
» » adjunct-intendant MULDER, als secretaris, en convoceert hen
tegen den 16den November, des morgens ten 11 ure.

De opperbevelhebber doet rapport, onder N°. 1631 en 1632, aan Zijne Koninklijke Hoogheid, den Prins VAN ORANJE, en den Directeur-Generaal van Oorlog dat er niets bijzonders is voorgevallen.

Verder wordt, onder N°. 1655 en 1654, aan de kommandanten van de forten Lillo en Liefkenshoek, een staat van de aldaar voorhanden zijnde infanteriepatronen en vuursteen en aangevraagd.

De adjudant-intendant ontvangt, onder N°. 1655, kennisgeving, dat aan de handlangers bij de Artillerie eene toelage is toegestaan.

Wijders doet de opperbevelhebber verslag, onder N°. B 1656 en 1657, aan Z. K. H. den Prins van Oranje en Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog, van eenige geheime narigten uit Brussel ontvangen.

Ook wordt, onder N°. 1660, eene order uitgevaardigd om de paarden van de HH. hoofdofficieren naar Bergen-op-Zoom of elders te zenden.

De kapitein-ter-zee Koopman wordt, onder N°. 1665, geinviteerd order te stellen, om wanneer zich een detachement mineurs aan den kommanderenden officier van Zr. Ms. korvet *de Komeet* presenteert, hetzelfde alsdan in subsistentie op te nemen.

16 NOVEMBER.

Kennisgeving, onder N°. B 1664 en 1665, aan Z. K. H. den Prins van Oranje en Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog, van eenige geheime rensignementen uit Antwerpen.

De opperbevelhebber vraagt, onder N°. A 1667, nadere instructiën aan Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog.

Ontvangen van wege den opperbevelhebber der vesting Bergen-op-Zoom, 104 pieken, waarvan, onder N°. 1675, aan het Departement van Oorlog kennis is gegeven.

De opperbevelhebber gelast om 45 stuks runderen, uithoofde van plaatsgebrek, naar Bergen-op-Zoom terug te brengen en geeft daarvan kennis, onder N°. 1677, aan het Departement van Oorlog.

Ontvangen van wege den opperbevelhebber der vesting Bergen-op-Zoom, 6000 R zout, 546 kan olie en 1500 R kaarsen, waarvan, onder N°. 1674, aan het Departement van Oorlog kennis is gegeven.

De opperbevelhebber gelast de manschappen de bomvrije lokalen te doen betrekken, en wordt een begin gemaakt met die welke in de hoogste verdiepingen der kazerne logeren.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

1 Officier, 2 onderofficieren, 1 korporaal, 14 kanonuiers en 14 handlangers hebben gewerkt: courtine I—II het kanon van 12 R op vesting-affuit geplaatst en deszelfs bedding gebragt. Ravelijn III—IV de bedding

van de vesting-affuit voltooid en 1 kanon daarop geplaatst. De kogels en blikken doozen bij elk stuk gestapeld en het laadgereedschap er bij geplaatst.

B. *Magazijnswerk.*

2 Korporaals en 50 man vervolgd aan het bergen van goederen in bom-vrije lokalen.

C. *Laboratorium.*

1 sergeant-majoor-vuurwerker, 1 korporaal en 16 kanonnières hebben gevuld: 50 patronen van 24 E , 50 van 12 E en 180 van 6 E ; verder de buskruid-magazijnjes schoon gemaakt.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden gewerkt aan drijfhouten voor bussenjagers, sleggen en kruishouten, en met de buizen van 8 dm. Fr. vervolgd.

2 smids, 1 stelschroef veranderd en sleggen beslagen.

1 hoefsmid, 4 ijzers gemaakt; 2 id. gelegd met 16 nagels.

2 kuipers en 1 schoenmaker, vervolgd.

E. *Geweerwinkel.*

. . meester-geweermakers en 1 knecht hebben geweren gerepareerd.

F. *Wapenmagazijn.*

. . man (art.-handlangers), geweren schoongemaakt.

Afgegeven aan het Vlaamsche Hoofd:

7 tonnen met artillerie-buskruid,
0,44 Ned. E bindtouw,
200 gezwindpijpjes,
50 zunders.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Deze zullen van den 16den tot en met den 19den in het dagverhaal des laatsten datums begrepen worden.

VERDEDIGINGSRAAD.

Deze is vergaderd des morgens om 11 en gescheiden om 2 uur.

17 NOVEMBER.

De opperbevelhebber ontvangt eene dépêche van het Departement van Oorlog, inhoudende de laatste instructiën van wege Z. M. nopens de defensie dezer sterkte, medegedeeld, gedateerd 15 November, *Kabinet L^a. P^o*.

De opperbevelhebber accuseert, onder N^o. A 1681, eene missive van Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog van den 11den November, *Ka-*

binet L^a. D^{is}, en geeft tevens kennis, dat het daarin bedoelde werk als onuitvoerbaar kan worden beschouwd.

De opperbevelhebber gelast, onder N°. 1682, aan den Heer generaal-majoor DE FAVAUDE en den kolonel VON QUADT, om de twee lunetten Kiel en St. Laurent op te nemen en een rapport uit te brengen, nopens de wijze, waarop die naar hun inzien verdedigd moeten worden.

De opperbevelhebber gelast dat 5 schepen met stroo, uithoofde van plaatsgebrek, naar Bergen-op-Zoom moeten worden gezonden, waarvan, onder N°. 1683 en 1684, kennis is gegeven aan Z. Exc. den luitenant-generaal VAN DER CAPELLEN en het Departement van Oorlog.

De opperbevelhebber vraagt, onder N°. 1683, aan den luitenant-generaal BARON VAN DER CAPELLEN, om nog 100 pieken, benevens 200 zeissen.

De opperbevelhebber geeft, onder N°. 1687 en 1688, kennis aan de bevelhebber der fortén Lillo en Liefkenshoek, dat het Fransche leger over de grenzen getrokken is.

Kennisgeving, onder N^o. B 1689 en 1690, aan Z. K. H. den Prins VAN ORANJE en Z. Exc. den Heer Directeur-Generaal van Oorlog van eenige geheime rensèignementen uit Brussel.

Door den opperbevelhebber wordt de volgende dagorder aan de troepen bekend gemaakt, met last om haar op 3 appels voor te lezen :

Dappere krijgsbroeders !

Het oogenblik, waarop de Oud-Hollandsche moed en trouw eene nieuwe beproeving zal ondergaan, nadert; binnen weinige dagen zal zich een Fransch leger voor deze muren vertoonen, om ons, zoo mogelijk, tot de overgave dezer sterkte, benevens die der onderhoorige fortén, met kracht van wapenen te dwingen.

Vol vertrouwen op de regtvaardigheid van onze zaak en gerust op Uwen beproefden moed en verknochtheid aan Koning en Vaderland, zullen wij dit leger onverschrokken te gemoet zien.

Krijgsbroeders ! Geheel Nederland, ja zelfs Europa heeft het oog op ons gevestigd. Toont dan in het algemeen, en elk Uwer in het bijzonder, dat het vertrouwen, hetwelk onze dierbare Koning ons geschonken heeft, niet aan onwaardigen besteed is en nemen wij het onwankelbare voornemen ons met mannenmoed tot het uiterste te verdedigen.

Leve de Koning !

De generaal der infanterie, opperbevelhebber, enz.

(get.) BON. CHASSÉ.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

1 Steenmortier uit St.-Laurent verplaatst in het ravelijn Hulpooort, regter face.

1 IJzeren 18 ₤ uit het ravelijn Hoofdpoort in de linker reduitsflank van bastion IV.

1 Houwtser van 20 dm. op de courtine V—I.

1 IJzeren kanon van 6 ₤ uit de regter flank van bastion V in het ravelijn III—IV.

Vier noodbeddingen op het ravelijn III—IV gelegd, en 1 kanon van 6 ₤ op de regter face geplaatst, en 16 schanskorven aangebragt.

Uit bastion IV, linker face, 1 kanon van 12 ₤ op vestingaffuit in de linker flank verplaatst.

Bastion III, regter face, 1 vestingaffuit meer regts doen plaatsen en 1 kanon van 12 ₤ op vestingaffuit doen inzinken, en 1 bedding tot mortier 20 dm. gelegd.

Courtine III—IV, 1 bedding gelegd tot mortier van 29 dm.

Op het fort Kiel in den regter schouderhoek het emplacement gemaakt tot het plaatsen van een stuk *en barbette* en het benodigde tot eene noodbedding aldaar aangebragt.

Al deze arbeid is geschied door 5 officieren, 7 onderofficieren, 7 korporaa's en 59 man van de Artillerie en 2 korporaa's en 57 handlangers.

B. *Magazijnsmerk.*

2 Korporaa's en 20 man steenen getransporteerd naar bastion IV en ravelijn Hulp-poort, alsmede kogels gebragt naar bastion II, 200 à 24 ₤ en 300 à 12 ₤. Verder goederen in bomvrije lokalen geborgen, en de kogels van 18 ₤ uit het ravelijn Hoofdpoort naar het reduit bastion IV getransporteerd.

C. *Laboratorium.*

1 Officier, 1 sergeant-majoor-vuurwerker, 4 sergeanten en 50 kanonniërs: 120 tonnen met 300,000 scherpe infanterie-patronen, uit Bergen-op-Zoom aangekomen, gelost en gestapeld in het magazijn boven de waterpoterne van bastion II. Verder gevuld 285 patronen van 24 ₤; nog uit Bergen-op-Zoom ontvangen 10 riem artillerie-patroonpapier.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden hebben granaatklossen voor houwtser 15 dm. vermaakt, eiken platen gezaagd, timmermans-gereedschappen ingepakt en het maken van drijfstukken vervolgd.

2 Smids, aan het repareren van een kagchel en het maken van bijlen.

1 Hoefsmid, 54 kruisblikken voor granaten van 15 dm. gemaakt; 2 knipers, 1 schoenmaker vervolgd.

E. *Geweerwinkel.*

. . . mr. geweermaker en 1 knecht hebben geweren gerepareerd.

F. *Wapenmagazijn.*

. . . man (art.-handlangers), geweren gepoetst.

Aan het Vlaamsche Hoofd afgezonden : 7 tonnen artillerie-buskruid.

VERDEDIGINGSRAAD.

Deze is vergaderd des morgens om 11 en gescheiden om 1 uur.

18 NOVEMBER.

Op last van den opperbevelhebber wordt heden door den kommandant der Artillerie de navolgende instructie voor de dienst der artillerie uitgevaardigd :

» Van morgen af, zal de dienst der Artillerie op de volgende wijze plaats hebben :

» De officieren, onderofficieren en manschappen, zoo van de Artillerie als handlangers, zijn verdeeld in drie even sterke afdeelingen, waarvan het eerste gedeelte de verschillende posten bezet, als zoodanig 24 uren in dienst is en den naam van *dienstpiket* draagt; na het beginnen der vijandelikheden geschiedt de aflossing 's morgens vroeg of des avonds, hetgeen nader van wege den Heer plaatselijken kommandant, zal moeten worden bepaald.

» Het tweede $\frac{1}{3}$ gedeelte draagt den naam van *reservepiket*; dat is hetgeen van de wacht afkomt, derwijze dat het dienstpiket, in het tweede etmaal reservepiket wordt. — Dit reservepiket is bestemd om de werkzaamheden van batterijbouw, laboratorium, voorziening der posten van munitie, enz. gedurende 24 uren te verrigten; alsmede om zoodanige posten te bezetten, van het front of de fronten van aanval verwijderd, en eindelijk om het dienstpiket te versterken, daár waar zulks vereischt wordt.

» Het derde $\frac{1}{3}$ gedeelte is het afkomend reservepiket en draagt den naam van *rustend piket*, blijvende hetzelfde gedurende 24 uren, van het presteren van alle active dienst bevrijd, met uitzondering alleen van algemeen alarm of bijzondere oproeping, in welk geval ook dit gedeelte zich oogenblikkelijk gereed maakt, om geheel of gedeeltelijk zich daárheen te begeven, waar zijne dienst vereischt wordt.

» Buiten deze gevallen heeft hetzelfde rust en slechts de inwendige dienst in het kwartier, corvée voor de menage en dergelijke huishoudelijke zaken te verrigten.

» De Heeren kapiteins wisselen elkander in de dienst der piketten af; bij

afwisseling ondersteunt een hunner den ondergeteekende in de waarneming zijner functie, welke dienst mede een etmaal duurt.

» Het dienstpiket zal van morgen te beginnen, de volgende posten bezetten :

	Officieren.	Onder-officieren.		Korporaals.		Vice-korporaals.		Mans- schappen.	
		Art.	Handl.	Art.	Handl.	Art.	Handl.	Art.	Handl.
Bastion I				4	4	4		6	6
Bastion II		4	4			4		10	10
Ravelijn II—III..	4			4	4	4		11	11
St.-Laurent		4		4	4	4		5	5
Bastion III	4	4	4	4		4		14	14
Ravelijn III—IV..		4			4	4		9	8
Bastion IV	4	4	4	4		4		14	14
Bastion V				4	4	4		7	7
Ravelijn V—I...		4			4	4		6	6
Kiel.....	4	4	4	4		4		12	10
Totaal....	4	7	4	7	6	10		94	91

» De Heeren 1ste luitenants KOETVELD en VAN LANGEN worden ter dispositie gesteld van den Heer plaatselijken kommandant voor de HH. BOERS en HAMM, die bij de Artillerie dienst doen.

» Indien er manschappen op bovenstaande posten mogten te kort komen, dan zal de post in bastion V en I door het reservepiket worden bezet, hetwelk mede in geval van actie voor de mortierbatterijen op de verschillende courtines zal worden geëmployeerd. De HH. officieren van het reservepiket worden ingedeeld daár waar hunne presentie wordt vereischt.

» De onder-adjudant BERGANSIUS en de sergeant-majoor VAN DER KREK en VERSPIEK, zullen met de officieren dienst doen.

» Het reservepiket bezet voorloopig de mortierbatterijen courtine V—I en I—II, en verdubbelt het dienstpiket in de zoodanige bastions welke versterking behoeven; alles wat niet dadelijk gebruikt wordt, houdt zich in de kwartieren gereed, om op den eersten wenk, zich daárheen te begeven, waar ondersteuning noodig is.

In bastion III en IV wordt dit al dadelijk gedurende den nacht vereischt. De kapitein, kommandant van het reservepiket, ontvangt deswege dagelijks order en overlegt voorts met dien van het dienstpiket, welke versterking er noodig is, wanneer die zal inrukken en waar zich plaatsen,

hetzij tot medebediening van het geschut, hetzij tot eenige uitvoering van arbeid of aanvoer van munitie.

»De 1ste luitenant KÖNIG is belast met het laboratorium en de werkplaatsen, het beheer van den dagelijkschen aanmaak van munitie, waarvan er altijd voor de consumptie van 48 uren in gereedheid moet zijn.

»De sergeant-majoor-vuurwerker JENCK, sergeant TRIJSBURG, de 15 kanonnier-vuurwerkers en 4 tamboers zijn hem voor deze dienst toegevoegd, en naar gelang er op meer dan eene plaats gewerkt wordt, zal nog dagelijks 1 officier uit het reservepiket mede daartoe worden gekommandeerd.

»Tot het transporteren van munitiën worden manschappen van hetzelfde piket gebezigd en dit door den kapitein van het reservepiket aangevraagd en bestuurd, dewelke tevens het oppertoezicht over alle werkzaamheden, zoo op de batterijen als in de werkplaatsen en magazijnen voert.

»Het hulplaboratorium en magazijn van voorzieningsbehoefsten is in bastion III; een tweede laboratorium onder courtine V—I; een magazijn van voorzieningsbehoefsten en materialen is boven de waterpoort van bastion III, in welk laatste de conducteur MULDER permanent verblijf houdt en waaruit al het ontbrekende van dien aard, op reçu van den kapitein van het dienst- en reservepiket, kan worden ontvangen. — Een magazijn van infanteriepatronen en meer andere munitiën is boven de waterpoorte van bastion II, waar op geregelde tijden het daar voorhandene mede kan worden ontvangen; — geene afgifte van infanteriepatronen geschiedt dan tegen reçu, op schriftelijke order van Z. Exc. den generaal-opperbevelhebber, of den Heer generaal-majoor, kommandant der infanterie; elken avond na aflossing van het dienstpiket (immers indien dit des avonds geschiedt) wordt door den kapitein van het dienstpiket, aan den ondergeteekende schriftelijk rapport gemaakt van het voorgevallene gedurende de 24 uren; hij ontvangt daartoe van de postkommandanten de noodige opgaven; van de verbruikte munitiën wordt naauwkeurig aantekening gehouden en opgegeven, opdat de vervanging tijdig geschiede en vooral voorgekomen wordt, dat er ergens daarvan gebrek ontsta.

»De 1ste luitenant KÖNIG maakt elken avond schriftelijk rapport van het voorhandene, aangemaakte en uitgegevene; naauwkeurige registers moet hij aanhouden, waarin met een oogopslag gezien kan worden, wat geconsumeerd is en wat nog overblijft.

»De kommandanten der posten zullen onderrigt worden, waarop zij naar den toestand der zaken zullen hebben te letten, en hoedanig zij met het voorhandene geschut moeten ageren. — Voorloopig en tot zoolang de vijand zich niet voor de plaats heeft gevestigd, en er batterijen tegen is begonnen

aan te leggen, noch zijne loopgraven heeft geopend, is het hoofddoel hem af te houden, dit digter bij te beginnen; zoodra er dus bij nacht vijandelijke werkers bespeurd worden, of wel troepenmassa's van den vijand oprukken, om een' aanval *de vive force* te beproeven, hetgeen welligt op de lunetten Kiel en St.-Laurent, of de daarachter gelegene ravelijnen, het geval zoude kunnen worden, begint men, door het werpen van lichtkogels, de omstreken en toegangen zichtbaar te maken, en keert die te gelijk af, met al het geschut, hetgeen op het terrein werken kan, waar de vijand zich in massa vertoont.

» Gelukt het den vijand in de keel der lunette te komen, dan werpt men handgranaten over den keelmuur en zoekt hem, zoo hierdoor als met het musketvuur, van daar te verdrijven, terwijl hij uit het daarachter liggend terrein, door een hevig, aanhoudend geschutvuur moet worden bestookt, hetwelk uit de collaterale werken, te weten van den hoofdwal wordt gesecondeerd en zóó lang aanhoudt, tot de vijand zich in het bereik van dat geschutvuur bevindt. In zulk een geval alléén moet de munitie niet gespaard worden; in elk ander geval moet daarmede zeer spaarzaam worden huis gehouden, opdat wij voor gewigtiger oogenblikken daaraan geen gebrek lijden. Van deze zoo noodige spaarzaamheid moet ieder Artillerist doordrongen zijn; nimmer moet er dan ook op schildwachten, kleine patrouilles of troepen, met het geschut gevoerd worden. Den postkommandanten wordt de nakoming daarvan ten ernstigste aanbevolen. De Artillerie-kommandanten op de posten zullen zich met dien der infanterie, welke gewoonlijk van hooger rang is en derhalve het hoofdkommando voert, verstaan over de wijze van defensie en gebruik van het geschut; zij zullen hem met hunnen raad bijstaan, wegens de andere defensie-middelen en het geweervuur, in het oog houdende dat alles moet samenwerken, tot bereiking van het eenige doel: eene dappere verdediging en het afslaan des vijands. — De HH. kapiteins van de dienstpiketten, zullen de postkommandanten verder onderrigten, hoedanig bij veranderde omstandigheden, dat is bij verderen voortgang des belegs, wegens het gebruik van het geschut, zal te observeren zijn, waartoe zij van den ondergeteekende de noodige gegevens zullen ontvangen."

Citadel van Antwerpen.

De Majoor, kommanderende de Artillerie,
(get.) H. G. SEELIG.

18 NOVEMBER.

De opperbevelhebber accuseert, onder N°. A 1699, de ontvangst der

depêche van Z. Exc. den Directeur-Generaal van oorlog, van den 13den November, *Kabinet L^a. P^{re}*.

De opperbevelhebber vraagt, onder N°. 1702, aan het Departement van Oorlog, of het hem, even als in het jaar 1850, vergund is om militaire belooningen uit te reiken.

De kommandanten der beide forten Lillo en Liefkenshoek worden gelast, onder N°. 1705 en 1705, om zich te conformeren aan de orders, welke hun door den Heer schout-bij-nacht LEWE VAN ADUARD worden gegeven; waarvan mede, bij missive N°. 1704, aan den Heer schout-bij-nacht kennis is gegeven.

De generaal-majoor DE FAVAUGE wordt gelast, onder N°. 1707, om eene verdubbeling van waakzaamheid aan de buitenposten aan te bevelen.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

1 Officier, 1 sergeant, 1 korporaal en 16 man, aan het opzetten met schanskorven op de borstwering bij de noodbedding van het ravelijn III—IV en het leggen eener noodbedding op het fort Kiel.

1 Officier, $\left\{ \begin{array}{l} 1 \text{ sergeant, 2 korporaals en 22 man, aan het bekleeden met} \\ \text{sachinen van 3 schietgaten en het leggen eener bedding tot} \\ \text{mortier van 20 dm., op de register face van bastion III.} \\ 1 \text{ sergeant, 2 korporaals en 22 man, 5 beddingen tot mortier} \\ \text{van 29 dm. gelegd op de courtine III—IV.} \end{array} \right.$

1 Officier, 1 sergeant, 1 korporaal en 20 man, 2 mortieren van 20 dm. met toebehooren van de courtine I—II naar bastion III en aldaar in batterij gebragt.

250 Bommen van 29 din. bij de courtine III—IV gebragt; op elk der bastions III en IV 4 metalen handmortieren gebragt. Het overtollige beddinghout van St.-Laurent gehaald.

Op elk der lunetten St.-Laurent en Kiel 200 zandzakken gebragt.

Op elk der bastions, ravelijnen en forten 10 schoppen, op elk der ravelijnen en forten 2 lampetten en 25 pikkransen; de laatsten ook op de bastions.

Op elk der bastions II, III en IV 4 kapmessen, 1 pikethamer en 1 zaag.

B. *Magazijnswerk.*

2 Korporaals en 50 man vervolgen het bergen van artillerie-goederen in bomvrije lokalen.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker , 1 sergeant , 1 korporaal en 50 kanoniers hebben 517 patronen van 18 L en 20 à 24 L aangemaakt.

De bomhokken in de linker lage flank , bastion I , bijgemaakt en de projectilen overgebragt naar het bomvrije lokaal onder de courtine V—I.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden hebben eiken platen gezaagd , granaatklossen van 15 dm. in order gemaakt , aan drijfhouten voor bussenjagers gewerkt en gereedschappen in den smidskelder geborgen.

2 Smids , een slot vermaakt met sleutel ; verder aan kruisblikken.

1 Hoefsmid , de smids geholpen en 2 kuipers.

E. *Geweewinkel.*

4 Mr. geweermakers en 1 knecht , geweren gerepareerd.

F. *Wapenmagazijn.*

6 Man (artillerie-handlangers) , geweren schoongemaakt.

Afgegeven aan de 2e Afdeeling Infanterie :

470 Scherpe patronen , 1022 vuursteen.

VERDEDIGINGSRAAD.

Deze is vergaderd des morgens om 11 en gescheiden om 1 uur.

19 NOVEMBER.

Onder N°. 1708 en 1709 wordt aan de kommandanten der fortén Lillo en Liefkenshoek nader gelast , om zich in alles wat de verdediging der fortén betreft , naar de bevelen van den Heer schout-bij-nacht LEWE VAN ADUARD te gedragen.

De volgende garnizoens-order is heden aan de bezetting uitgegeven.

» Bij de ophanden zijnde vijandelikheden wordt de infanterie voor de dienst verdeeld in drie deelen :

» Het eerste $\frac{1}{3}$ gedeelte bezet de wachten en de piketten ; het tweede $\frac{1}{3}$ gedeelte , bestaande uit de afkomende wacht , maakt de reserve-piketten uit ; het laatste $\frac{1}{3}$ gedeelte rust , en rukt niet uit dan bij eenen algemeenen aanval , of wanneer hiertoe last wordt gegeven.

» De reservepiketten worden verdeeld voor de 5 bastions , zoo als zulks steeds plaats heeft gehad ; de officieren en onderofficieren welke dien dag van de wacht of piket komen , worden bij dezelve ingedeeld , zooveel mogelijk dat een ieder bij het reservepiket van het bataillon komt , waartoe hij behoort.

»De reservepiketten moeten de geheele 24 uren gereed wezen om uit te rukken.

»Vooreerst trekken zij des avonds op, en betrekken de benedenste verdieping van de groote kazerne. Zoodra er een aanval of alarm plaats heeft, begeven zij zich onverwijd naar hunne bastions.

»De postkommandanten zullen ieder eene bijzondere instructie bekomen, betrekkelijk de defensie van hunne wacht of post.

»Het optrekken der wachten en piketten zal, wanneer de vijandelijkheden aanvangen, des morgens of des avonds plaats hebben, hetwelk nader zal worden bepaald.

»Bij den Heer generaal-majoor DE FAVOUGE zal van ieder korps gegeven worden een intelligent onderofficier of korporaal, die in staat is om naauwkeurig orders over te brengen. Zij zullen mede bekend moeten zijn met de verblijven van de bataillons-kommandanten, adjudanten en overige officieren van hun bataillon.

»De adjudanten van de bataillons zullen zoodanige maatregelen nemen, dat zij ten allen tijde spoedig te vinden zijn.

»Bij een bombardement en bij het beschieten der batterijen zullen de troepen in de kazematten moeten verblijven; de HH. officieren bij hunne kompagnien present. Niemand mag zich buiten de kazematten begeven, dan in geval van volstrekte noodzakelijkheid. Houdt een bombardement en beschieting plotseling op, dan is er een vijandelijke aanval te verwachten; het rustend gedeelte rukt dan onverwijd op en plaatst zich voor zijne kazematten. De HH. officieren kunnen in dit geval, mede hunne kompagnien niet verlaten.

»Niemand mag zich, gedurende er vijandelijkheden plaats hebben, op de wallen begeven, *dan die*, wier dienstbetrekkingen zulks onmiddellijk medebrengen. Ook wordt verboden om uit nieuwsgierigheid naar de wallen te loopen, hetzij er iets binnen of buiten de citadel plaats heeft, verplaatsen van geschut of om andere redenen; — ook niet wanneer er beweging onder de vijandelijke troepen plaats heeft. Aan de bataillons zijn de lokalen aangewezen geworden, waar zij kunnen koken; bij een bombardement zal er maar ééns daags gekookt worden.

»De grootste orde, bedaardheid en stilte, worden bij alle gelegenheden aanbevolen; maar vooral gedurende het plaats hebben der vijandelijkheden, als hangende daarvan voornamelijk den goeden uitslag af.”

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

2 Officieren, 5 onderofficieren, 2 korporaals en 46 man hebben gewerkt:

courtine III—IV, een mortier van 29 dm. op zijne bedding gebragt, den mortier genomen van de courtine I—II en den stoel van de stelling, en 150 bommen van 29 dm. Bastion III, bij den saillant regts, nog een schietgat tot houwitsers ingesneden en op de linker reduitsflank eene belegeringsbedding gelegd; bastion IV linker reduitsflank, onder de blindering eene derde bedding begonnen te leggen en een schietgat in te snijden.

B. *Magazijnswerk.*

2 Korporaals en 25 man hebben de voertuigen uit de loods getransporteerd naar bastion I, IV en V, alsmede den mortierwagen, triquebals en kaissons onder tegen den walgang van courtine III—IV.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker, 1 sergeant, 1 korporaal en 16 kanonniers hebben gemaakt: 109 patronen à 24 E , 67 à 18 E en 176 à 12 E ; de ledige bommen en granaten van 12 dm., Fr. 29 dm., 20 dm. en 15 dm. uit de linker lage flank overgebragt naar het bomhok V—I.

D. *Reparatiewinkel*

8 Timmerlieden, aan het afdraaijen van buizen van 12 dm., het maken van drijfhouten en hamers voor bussenjagers.

2 Smids, kruisblikken voor granaten van 15 dm. en een kagchel geplaatst.

1 Hoefsmid, behulpzaam geweest.

2 Kuipers, vervolgd.

1 Schoenmaker, één mijnworst gemaakt.

Afgegeven aan het Vlaamsche Hoofd:

5 Tonnen buskruid en 1 mijnworst.

Aan de bussenjagers:

1000 Scherpe patronen.

E. *Geweerwinkel.*

. . Mr. geweermakers en 1 knecht hebben geweren gerepareerd.

F. *Wapenmagazijn.*

. . man (Artillerie-handlangers), geweren schoongemaakt.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Van de onderhanden zijnde werken, sedert den morgen van den 15den dezer, tot heden avond inclus, zijn de navolgende werken voltooid:

1°. De communicatiegang op de courtine III—IV.

2°. Eene blindering over drie stukken op de linker flank van het reduit bastion III.

- 5°. Een parados tusschen de groote kat en het hospitaal, wordende hierdoor eene bedekte plaats gevormd, geschikt tot het plaatsen van het vee; deze plaats is met eene heining van palissaden en planken gesloten.
- 4°. Het meerder grond opbrengen op de bomvrije wacht, links van de Waterpoort.
- 5°. De groote traverse, loodregt op de kat bij bastion IV achter de groote kazerne; 6 fornuizen zijn aldaar gemetseld.
- 6°. De travers loodregt op de regter flank van bastion IV, tot dekking van het aldaar geplaatste stuk.
- 7°. De metselaars hebben de fornuizen in de bomvrije keuken afgemaakt.

Verder is sedert de drie laatste dagen begonnen en voltooid :

- 1°. Het met een el grond bedekken der kelders, onder de kazernen N°. 55 en 56 en aangrenzende gebouwtjes.
- 2°. In het ravelijn III—IV heeft men eene houten loods in den vorm van eene tent gezet voor 70 man, en eene ingraving in den walgang der linker face gemaakt, waartegen eene blinding van zware platen, om tot kruidmagazijntje te dienen.
- 3°. Op de linker flank van het reduit bastion IV is eene blinding gemaakt over drie stukken (hieraan heeft men bij nacht gearbeid).
- 4°. In de borstwering der courtine IV—V, heeft men regs en links boven de Waterpoort, ter lengte van 50 ellen eene insnijding gemaakt om infanterie te plaatsen, ten einde beter vuur te geven in het ravelijn Waterpoort.
- 5°. Voor de brug van genoemde poort heeft men eene palankering in den vorm van eenen tamboer gesteld.
- 6°. Het genie-magazijn heeft men geheel ontruimd en de goederen in de bomvrije lokalen geborgen.

Verder is onderhouden :

- a. Het met kracht van manschappen binnenvoeren van platen, zoowel greenen als eiken, van de scheepstimmerwerf;
- b. met welk hout men thans vooral de staande blindingen maakt, tegen de kruidmagazijntjes, de ingangen der poternen en raamopeningen; — de meesten zijn er reeds van voorzien, en tot dit werk, hetwelk van veel omvang was, hebben zelfs vrijwillige korveën mede geholpen.
- c. Op den 17den dezer is een schip met planken aangekomen en dadelijk gelost; de troepen hebben zelven deze planken van de kade gehaald en ze tot vloeren van bomvrije lokalen gebruikt.

- d. Op den 18den is er weder een schip met planken aangekomen en dadelijk gelost; deze zijn evenwel nog niet allen binnen.
- e. Op de regter face van bastion III is men door verplaatsing der stukken, genoodzaakt nog 3 nieuwe traversen aan te leggen; een daarvan is bijna voltooid.
- f. Op den walgang der courtine III—IV heeft men in de kat bij bastion IV eene ingraving gemaakt, met welken grond men eene travers oprigt tot dekking van twee mortieren.
- g. In deze ingraving is geplaatst een bomvrij magazijntje tot vulling der bommen; dit werk zal nog heden geheel voltooid zijn.
- h. Op eenen grooten kuil aan den voet der genoemde courtine, bij het bomvrij genie-magazijntje, heeft men balken gelegd en is men bezig ze met grond te bedekken; alles tot berging van goederen.
- i. Verder is men bezig aan het afbreken der houten bekleedingen van de kappen over de artilleriestallen en houten loodsen, en het afnemen der pannen op de artillerie-loods.
- k. Het maken van eenen bomvrijen toegang naar den ingang van den kelder op den linker vleugel der groote kazerne.
- l. Het lossen en binnenvoeren van drie met houtmaterialen geladen schepen, op den 19den aangekomen.
- m. Het maken van Vriesche ruiters, waarvan er drie van 4 ellen lengte afgewerkt zijn.
- n. In den timmermauswinkel worden zooveel mogelijk de kruiwagens en gereedschappen hersteld.

Tot al deze werkzaamheden is het getal werkers nog met 100 vermeerderd geworden.

Aan de positie van het Vlaamsche Hoofd heeft men op den Scheldedijk, boven het fort Burght, eene mijn gegraven en daarin geplaatst 2 houten bakken en kokers, zoodanig dat op de eerste order de mijn springen kan. — Aan dit werk is nacht en dag gearbeid; zulks is men ook bezig te verrigten in denzelfden tijd aan de sluis tusschen het Vlaamsche Hoofd en het fort Austruweel; verder worden nog op het Hoofd schanskorven vervaardigd, de straatsteenen opgebroken en deze bij wijze van caponnières tusschen de huizen gestapeld.

VERDEDIGINGSRAAD.

Deze is vergaderd des morgens om 11 en gescheiden om 1 uur, zijnde daarin het volgende détail der wachten vastgesteld:

Benaming der Wachten.	Sterkte.						Posten.		Korpsen.
	Kapiteins.	Luitenants.	Sergeanten.	Korporaals.	Tamboers.	Soldaten.	Bij dag.	Bij nacht.	
Hoofdwacht		1	1	2	1	37	10	10	10 ^e Afd.
» Avancée				1		3	1	1	10 ^e »
» Ravelijn	1	1	1	1		65	3	5	10 ^e »
Kleine poort Esplanade			1			10	2	3	10 ^e »
Afsluiting Arsenaal			1	1		12	3	4	10 ^e »
Chantier		1	1	2	1	30	7	9	9 ^e »
Aan de Schelde			1	1		9	3	3	10 ^e »
Waterpoort				1		6	3	2	7 ^e »
» Ravelijn		1		1		20	2	4	9 ^e »
Tamboer regts			1			9	1	3	9 ^e »
» links				1		9	1	3	9 ^e »
Ravelijn bastion III—IV		1	1	1		30	2	2	10 ^e »
Wapenplaats		1	1	1		30	2	4	10 ^e »
Caponnière		1	1	1		30	2	6	9 ^e »
Werf	1		1	1	1	40	3	6	7 ^e »
» barrière				1		9	2	3	9 ^e »
Blokhuis			1	1		15			10 ^e »
Kruidhuis		1	1	2	1	36	8	12	10 ^e »
Fort Kiel	1	1	1	2	1	100	3	5	10 ^e »
» St.—Laurent	1	1	1	2	1	100	3	5	10 ^e »
Hulppoort		1	1	2		75	3	5	7 ^e »
» gedetacheerd				1		8	2	2	7 ^e »
» avancée			1			9	2	3	10 ^e »
» tamboer			1	1		12	3	4	10 ^e »
» palissadering		1	1	2		30	4	7	10 ^e »
Bastion N ^o . 1			1	1		21	3	7	10 ^e »
» » 2			1	1		24	5	8	10 ^e »
» » 3			1	1		21	6	7	10 ^e »
» » 4			1	1		21	5	7	9 ^e »
» » 5			1	1		18	5	6	7 ^e »
Hospitaal				1		3	1	1	10 ^e »
Ordonnancen				1		4			
	4	12	24	36	6	846	100	147	

De kapitein EGTER VAN WISSEKERKE, gisteren uit 's Hage aangekomen zijnde, aanbrengende f 40,000, ten behoeve van de bezetting, zoo is daarvan f 39,430 in de kas der 10^e afdeeling infanterie gestort en de overige f 570, welke in bankpapier bestond, met gezegden kapitein naar Bergen-op-Zoom teruggezonden, ten einde aldaar bij eene der korpsen ter dispositie van Z. Exc. den opperbevelhebber alhier, te worden gedeponereerd.

De kommandanten der afkomende wachten van de uiterste buitenposten rapporteren, dat zich gisteren in den loop van den dag verscheidene Fransche officieren hebben vertoond.

20 NOVEMBER.

Kennisgeving, onder N°. B 1717 en 1718, aan Z. K. H. den Prins van ORANJE en Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog, van eenige geheime renseignementen uit Brussel.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

2 Officieren, 2 sergeanten, 5 korporaa's, 23 kanonniers; 2 sergeanten, 1 korporaal en 42 handlangers hebben gewerkt in:

Bastion III. Eene bedding tot vesting-affuit op de regter face gelegd en het schietgat ingesneden.

Bastion IV. Linker flank van het reduit, onder de blindering, een gemaskeerd schietgat ingesneden; de binnendocering met planken opgezet en de bedding gelegd.

Van de werf 12 eiken planken getransporteerd naar het ravelijn Hulppoort en op dezelfde lengte gezaagd; voorts de blindering van het kruidmagazijn aldaar begonnen.

1 Officier, 1 onderofficier, 1 korporaal en 40 kanonniers hebben schanskorven aangemaakt.

B. *Magazijnswerk.*

2 Korporaa's en 30 man hebben artilleriegoederen in bomvrije lokalen geborgen en bij elk kanon in bastion V nog 100 kogels gebragt.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker, 1 korporaal en 16 kanonniers hebben *roche-à-feu* fijn gemaakt, 140 handgranaten gevuld, alsmede infanteriepatronen uitgegeven; naar St.-Laurent en Kiel ieder 2300 scherpe infanteriepatronen gebragt.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden hebben gewerkt in de galerij van bastion III, aan het maken van plauken tot berging van artillerie-patroonzakken; aan de blindering in de hooge linker flank van bastion IV; aan het afdraaijen van buizen van 12 dm. Fr.

2 Smids hebben houwvasten gemaakt.

1 Hoefsmid heeft 6 nieuwe ijzers gelegd, 4 idem gemaakt en 38 nagels gebruikt.

E. Geweerwinkel.

. . Mr. geweermakers en 1 knecht, geweren gerepareerd.

F. Wapenmagazijn.

. . Man (artillerie-handlangers), geweren schoongemaakt.

Afgegeven aan :

de 10^e Afdeeling Infanterie 44,400 scherpe infanterie-patronen ,

„ 7^e idem 15,200 idem

„ 9^e idem 12,900 idem

„ 2^e idem 10,000 idem

Bussenjagers 550 scherpe patronen, 650 losse id., en
12½ Ned. ♂ jagtkruid , ronde korrel.

Stekkende deze bovenstaande patronen tot completering der 50 stuks per hoofd.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

De onafgedane werkzaamheden van de vorige dagen zijn voltooid en daarbij ondernomen :

1°. Eene blinding voor 3 stukken, op de regter flank van het reduit bastion 3.

2°. Het graven van eene gracht voor den keelmuur van de lunette Kiel, waarvoor 4 rijen wolfskuilen.

Aan de positie van het Vlaamsche Hoofd wordt voortgegaan met het graven der mijnput aan de sluis, tusschen het Hoofd en het fort Austruweel, met het opbreken der straatsteen en aan het Vlaamsche Hoofd, en verder met het vervaardigen van schanskorven.

VERDEDIGINGSRAAD.

Deze is vergaderd des morgens om 11 en gescheiden om 1 uur.

21 NOVEMBER.

Bij garnizoens-order wordt aan de bezetting kenbaar gemaakt, dat de kapitein BOULENGER, van de 9^e Afdeeling Infanterie, tot nader order de dienst als hoofdofficier zal verrigten.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

1 Officier, 2 onderofficieren, 11 kanonniërs en 11 handlangers hebben gewerkt, op de courtine III—IV, aan het maken van communicatiegangen achter de mortierbatterij; regter face van bastion III, een 12 C^{r} op vesting-affuit van de linker face geplaatst, en in deszelfs plaats een 18 C^{r} op vesting-affuit, hetwelk links van hetzelfde stond. 1 Officier, 1 onderofficier, 2 korporaals en 40 man, aan het maken van schanskorven.

B. *Magazijnswerk.*

1 Onderofficier en 20 man, aan het brengen van projectilen op de batterijen.

C. *Laboratorium.*

50 Bommen à 12 dm. Fr. gevuld; 500 handgranaten id. en *roche-à-feu* gebroken.

D. *Reparatiewinkel*

8 Timmerlieden, gewerkt in de galerij van bastion III, aan het repareren van kruiwagens; rigtbaken voor mortieren gemaakt; buizen à 12 dm. Fr. afgedraaid.

2 Smids hebben sleggen beslagen, stelschroeven schoongemaakt, 6 houwvasten en 26 spijkers gemaakt.

1 Hoefsmid heeft 4 ijzers gemaakt, 4 id. gelegd en 32 nagels gebruikt.

2 Kuipers, buskruidtonnen in orde gebragt en in bomvrije lokalen geborgen.

E. *Geweewinkel.*

. . Mr. geweermakers en 1 knecht hebben geweren gerepareerd.

F. *Wapenmagazijn.*

. . Man (artillerie-handlangers), geweren schoongemaakt.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

De onafgedane werkzaamheden der vorige dagen zijn voltooid en daarbij ondernomen :

Het ophangen en doortrekken van eene travers en het aanbrengen van een kop op de borstwering, bij een der stukken op de linker face van het ravelijn III—IV.

Aan de positie van het Vlaamsche Hoofd de werkzaamheden van gisteren vervolgd.

VERDEDIGINGSRAAD.

Deze is vergaderd des morgens om 11 en gescheiden om 1 uur.

Dezen dag hebben zich, tusschen 4 en 5 uren na den middag, een aantal ongewapende Fransche militairen vertoond, achter de lunetten St.-Laurent en Kiel.

22 NOVEMBER.

De opperbevelhebber geeft, onder N°. 1725 en 1724, aan Z. K. H. den Prins van ORANJE en Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog kennis, dat een gedeelte van het Fransche leger zich naar Westwezel en Putten dirigeert, en dat zich gisteren in den omtrek der lunetten Kiel en St. Laurent, een aantal ongewapende Fransche militairen heeft vertoond.

De opperbevelhebber gelast tot nader order aan de manschappen van het piket een ration jenever en 55 kaarsen te verstrekken, alsmede aan de geheele bezetting voor 16 man 1 kaars.

De luit.-kolonel BAKE geeft kennis, dat hij het opperkommando over de sorten Lillo en Liefkenshoek overgenomen heeft.

De schout-bij-nacht LEWE VAN ADUARD geeft mede van deze overname kennis.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

1 Officier, 1 sergeant en 16 man hebben gewerkt aan het opmaken van de mortierbatterij in de linker lage flank van bastion IV, en het overbrengen van de nog ontbrekende munitie op het ravelijn III—IV, alsmede een ijzeren handmortier naar het fort Kiel.

1 Officier, 1 sergeant en 8 man, aan het bekleeden van een schietgat tot vesting-affuit op de regter flank van bastion I.

1 Officier, 2 onderofficieren en 40 man zijn met het maken van schanskorven voortgegaan.

B. *Magazijnswerk.*

1 Sergeant, 1 korporaal en 10 man hebben 70 bommen van 29 dm. uit het kogelpark getransporteerd naar de courtine III—IV, en eenige andere goederen overgebracht.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker, 1 korporaal en 16 kanonniërs hebben

20 bommen à 29 dm. gevuld; 36 vaten buskruid uit het groote buskruid-magazijn overgebracht in het linker flank-magazijn van bastion III; voorts artillerie-patroonzakken in de galerij bastion III geborgen.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden hebben gewerkt in de galerij van bastion III; een kogelwagen gerepareerd, rigtbaken voor mortieren gemaakt; de draaibank hersteld; voorts gewerkt aan het maken van rijen en ellematen.

2 Smids hebben meelpulverbussen gerepareerd en 4 sleggen beslagen met 8 spijkers.

1 Hoefsmid, 4 nieuwe ijzers gemaakt, 4 idem gelegd en 48 nagels gebruikt.

2 Kuipers, vervolgd.

E. *Geweerwinkel.*

. . Mr. geweer makers en 1 knecht hebben geweren gerepareerd.

F. *Wapenmagazijn.*

. . Man (artillerie-handlangers), geweren gepoetst.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

De onafgedane werken van vorige dagen voltooid, en daarbij ondernomen:

1°. De kruin van den bedekten weg over de regter face van het ravelijn III—IV af te nemen en het banket op te hoogen.

2°. Twee mortieren te blinderen, op het front II—III.

3°. Schanskorven te plaatsen in de binnenruimten der ravelijnen voor de Hoofd- en Hulp poort, tot dekking voor de *éclats* der bommen.

4°. De linker branche van de caponnière, achter de lunet St.-Laurent, te sluiten tegen de palissadering van de uitspringende wapenplaats voor het ravelijn Hulp poort, en daarin eene barrière te plaatsen.

5°. Den bedekten weg tusschen de lunetten Kiel en den Scheldedijk tot plaatsing van geschut in te rigten.

6°. Eene communicatie te maken, om van eenige kanonneerbooten het geschut te vervoeren, van achter den Scheldedijk in den bedekten weg van het fort Burght aan de rivier.

VERDEDIGINGSRAAD.

Deze is vergaderd des morgens om 11 en gescheiden om 1 uur.

23 NOVEMBER.

De opperbevelhebber geeft, onder N°. 1726 en 1727, kennis aan Z. K. H. den Prins van ORANJE en Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog, dat er niets van belang gedurende de afgeloopene 24 uren is voorgevallen.

De luitenant-kolonel BAKE geeft kennis, dat de keerkade, welke de kleine inundatie bij Liefkenshoek beperkt, op 2 plaatsen is doorgestoken, zonder dat aan die operatie eenigen hinder door den vijand is toegebracht.

De opperbevelhebber vaardigt de navolgende instructie voor den hoofd-officier van den dag uit :

» De hoofdofficier van den dag bevindt zich gedurende den nacht en wanneer er vijandelikheden plaats hebben, aan de werf; hij voert het bevel over de buitenposten, voor zoover die onder zijn bereik zijn, bestuurt hunne bewegingen, wanneer zij aangevallen worden; ontvangt, aldaar zijnde, de rapporten en zendt die aan den plaatselijken kommandant.

» De hoofdofficier van den dag doet door de voorposten naauwkeurig de bewegingen van den vijand gadeslaan, alsmede al wat betrekking kan hebben tot de voorbereidselen van een beleg.

» De pligt van de voorposten is, om wanneer zij aangevallen worden, zich tot het uiterste te verdedigen.

» Wanneer de vijand eenen krachtigen aanval beproeft, trekt de officier van het kruidhuis, — als zijnde een waarschuwingspost, — zich met zijne wacht vechtende terug (bij welke beweging deze wacht wel behoort gade te slaan, de werking van het geschut der lunette Kiel, van het ravelijn en den hoofdwal niet te belemmeren), begeeft zich daarmede in den bedekten weg, tusschen het blokhuis en de caponnière der lunette Kiel, en daarna omzigtig in de caponnière zelve, om deze hardnekkig te helpen verdedigen.

» De wachten in de caponnière en die van het blokhuis, bestemd zijnde om den vijand het indringen der keel van de lunette Kiel te beletten, zoo zullen deze posten zich manmoedig behooren te verdedigen.

» De wacht in de caponnière stelt 2 of 3 wachtposten uit in den bedekten weg van de lunette Kiel, ten einde de posten van de wacht aan het kruidhuis met die van het blokhuis te verbinden.

» De wacht van de palissadering, welke mede de caponnière van de lunette St.-Laurent heeft te verdedigen, moet hetzelfde in acht nemen, wat voor die van de caponnière der lunette Kiel is voorgeschreven geworden, om zich tot het uiterste te verdedigen.

» De wacht in de wapenplaats, tusschen de caponnière van het fort Kiel en de werf, stelt zich met beide deze posten in verband.

» De verdediging der beide lunetten Kiel en St.-Laurent is van het grootste gewigt; de vijand zal mogelijk beproeven, ze *de vive-force* te bemagtigen, door ze in de keel aan te vallen; wordt hij afgeslagen, dan ziet hij zich gedwongen, ze met geregelde approches te bemagtigen, hetwelk veel tijd en moeite zal kosten.

» De kommandanten in deze lunetten, zoowel als die in de ravelijnen, zullen zich verstaan met de kommandanten der Artillerie in die posten, omtrent het tijdstip, waarop met het geschut moet begonnen worden te vuren, en aan hen overlaten, met welke projectilen.

» De wachtkommandanten in deze lunetten zullen hunne manschappen in drie deelen verdeelen, behoorende er ten minste $\frac{1}{3}$ tot de verdediging der keelen gebezigd te worden; zij zullen ook nog eenige manschappen afzonderen, en die bestemmen om handgrauaten te werpen, wanneer de vijand tot de keel der lunette ware doorgedrongen; deze manschappen zullen daarin bij elke wacht, door de kommandanten der Artillerie onderwezen worden.

» De kommandanten der ravelijnen hebben hoofdzakelijk in acht te nemen, om de voorliggende lunetten door hunne vuren uit het geschut en met het kleingeweer goed te ondersteunen, en wanneer de ravelijnen zelve worden aangevallen, deze dan ook tot het uiterste te verdedigen.

» De wachtkommandanten moeten hunne manschappen wel onderrigten, van niet te vuren dan nadat zij van hun schot zeker zijn, daar niets een vijand meer aanmoedigt, dan schieten zonder treffen. — Uitzonderingen hierop maken de schildwachten, welke bij eenen aanval des nachts, een schot tot waarschuwing doen.

» Men zal op de vijandelijke voorposten niet eerder beginnen te vuren, zoolang geen aanval door hen ondernomen zal worden, of dat hiertoe de order door den opperbevelhebber zal gegeven zijn."

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

2 Officieren, 2 onderofficieren, 3 korporaals en 34 man hebben op de linker flank van het reduit van bastion II, onder de nieuw gebouwde blindering, drie beddingen tot belegeringsaffuiten gelegd, het emplacement daarvoor opgehoogd en van het 5° schietgat de opening van binnen begonnen.

Bastion III, het 3° schietgat in de linker reduitflank en in de lage flank van de buitenzijde gemaskeerd.

Bastion I, hetzelfde in de regter reduitflank en in de lage flank.

1 Officier, 2 onderofficieren, 2 korporaals en 40 manschappen, aan schanskorven gewerkt.

B. *Magazijnswerk.*

1 Sergeant, 1 korporaal en 10 man hebben kisten met geweren en pistolen uit de loods overgebracht naar de galerij bastion III, voorts eenige goederen schoongemaakt.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker en 16 kanonnières hebben de uitgegeven patronen, 10 à 12 R en 10 à 6 R aangemaakt; eenige bommen à 29 dm. met *roche-à-feu* gevuld; voorts 280 patroonzakken à 6 R geplakt.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden, gewerkt aan een kogelwagen en draaibank; het maken van rigtbaken voor mortieren.

2 Smids, 7 banden om sleggen gelegd en 3 mallen voor patronen van 6 R gemaakt.

1 Hoefsmid, 6 ijzers gemaakt, 4 id. gelegd en 32 nagels gebruikt.

2 Kuipers, vervolgd.

E. *Geweewinkel.*

4 Mr. geweermakers en 1 knecht, geweren gerepareerd en 933 bajonetten gescherpt.

F. *Wapenmagazijn.*

1 Man (artillerie-handlanger), geweren gepoetst.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

De onafgedane werken van vorige dagen voltooid en daarbij het volgende ondernomen:

1°. Drie jukken te maken voor twee naast elkander staande mortieren.

2°. Eene loopgraaf te maken naar de bomvrije keuken, en van voren den muur met aarde te bekleeden.

3°. Eene travers voor de groote bomvrije kazerne.

4°. Eene bomvrije keuken te maken, aan den voet van den walgang der courtine II—III.

VERDEDIGINGSRAAD.

Deze is vergaderd des morgens om 11 en gescheiden om 1 uur.

24 NOVEMBER.

De opperbevelhebber rapporteert, onder N°. 1728 en 1729, aan Z. K. H. den Prins van Oranje en Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog, dat de keerkade, welke de inundatie bij het fort Liefkenshoek beperkt, gisteren morgen, onder directie van den luitenant der genie KEIZER, op twee plaatsen is doorgestoken en dat de groote inundatie thans spoedig zal gesteld zijn.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

1 Officier, 1 onderofficier, 1 korporaal, 4 kanonnières en 8 infanteristen,

op de regter flank van het reduit van bastion II, eene bedding voor belegeringskanon herlegd; twee binnendoceringen met planken bekleed en 1 id. tot aan het kniestuk.

1 Officier, 2 onderofficieren en 40 man hebben 20 schanskorven gemaakt.

B. *Magazijnswerk.*

1 Sergeant, 1 korporaal en 10 man hebben het magazijn boven de waterpoterne van bastion III geblindeerd, en eenige artillerie-goederen en planken in den smidskelder geborgen.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker en 16 kanonniers hebben 133 handgranaten gevuld en bommen en granaten met *roche-à-feu*; 4 tonnen buskruid overgebracht naar het magazijn courtine III—IV; 180 papieren patroonzakken à 6 g aangemaakt.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden gewerkt aan de geblindeerde batterij bastion II; aan het maken van rigtbaken voor mortieren en in het bomhok.

2 Smids hebben 4 banden om sleggen gelegd, 4 handvatten, 4 klinknagels en 4 spijkers gemaakt.

1 Hoefsmid heeft 6 nieuwe ijzers gelegd, 4 idem aangemaakt en 48 nagels gebruikt.

2 Kuipers, vervolgd.

E. *Geweerwinkel.*

4 Mr. geweermakers hebben geweren gerepareerd en 788 bajonetten gescherpt.

F. *Wapenmagazijn.*

1 Man (artillerie-handlanger), geweren gepoetst.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

De onafgedane werken der vorige dagen zijn vervolgd en daarbij is ondernomen het volgende:

- 1°. Het maken van een bomvrij lokaal, lang 8 el en breed 4 el, in de courtine I—II.
- 2°. Het maken van een bomvrij keukentje, achter kazerne 5—6.
- 3°. Het gedeeltelijk met 1 el aarde verhooggen van de linker face van ravelijn III—IV, en het maken van eene travers op de regter face.
- 4°. Door het aanbrengen van grond aan de voorzijde der bomvrije keuken, diens muur te versterken.

VERDEDIGINGSRAAD.

Deze is vergaderd des morgens om 11 en gescheiden om 1 uur.

25 NOVEMBER.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

1 Officier, 1 sergeant en 6 man hebben de werkzaamheden op de regter hooge flank van bastion II voltooid, en voorts eene bedding voor belegeringskanon van 18 C , opgebroken van de courtine I—II, in de loods teruggebragt.

1 Officier, 2 onderofficieren, 2 korporaals en 40 man, aan het maken van schanskorven.

B. *Magazijnswerk.*

1 Sergeant, 1 korporaal en 10 man, beddinghout uit de kazerne in den smidswinkel geborgen

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker en 16 kanonniërs hebben 500 patroonzakken van 6 C aangemaakt en eenige bommen en granaten gemerkt, welke met brandsas gevuld zijn.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden, gewerkt aan de blinding in de regter hooge flank van bastion II; aan het maken van blinden voor schietgaten en steelen voor hamers.

2 Smids, een hangslot met sleutel vermaakt; 1 sleutel gemaakt voor bastion III; aan vernagelpennen gewerkt, en 1 hout voor kruiwagens.

1 Hoefsmid, hieraan behulpzaam geweest.

2 Kuipers, vervolgd.

E. *Geweerwinkel.*

4 Mr. geweermakers en 1 knecht hebben 19 geweren gerepareerd.

F. *Wapenmagazijn.*

1 Man (artillerie-handlanger), geweren gepoetst.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

De onafgedane werken der vorige dagen vervolgd, en daarbij ondernomen het volgende:

1°. Een depôt van grond aangebragt, onder de Hulppoort, om tot bariade der poortdeuren te dienen.

2°. Het opbreken der straatsteenen aan de Waterpoort.

3°. Het plaatsen en maken van Vriesche ruiters.

- 4°. Het brengen van grond op den kelder der artillerie-kazerne.
- 5°. Het fraiseren van het ravelijn III—IV.
- 6°. Het maken van een bomvrij magazijntje tot het vullen der bommen achter de mortieren op de courtine II—III.
- 7°. Alle poorten zoodanig te voorzien, dat ze in een oogenblik tijds kunnen gebarikadeerd worden.

Aan de positie van het Vlaamsche Hoofd heeft men op het Hoofd eenige verdedigingswerken uitgevoerd, bestaande in :

het blinderen van eenige kelders ;

het opwerpen van eene travers tot dekking van het terreplein van het noorder-bastion, en is men aangevangen met het daarstellen van afsnijdingen en verschansingen in de straten.

Verder heeft men eenige zware balken van de citadel naar het fort Burght vervoerd, ten einde daarmede in het vervolg, bij het ontstaan van zware ijsgangen in de Schelde, en de daarop volgende verplaatsing der kanonneerbooten, hun geschut te kunnen ontladen, waarmede alsdan in den bedekten weg van het fort eene batterij zoude worden aangelegd.

VERDEDIGINGSRAAD.

Deze is vergaderd des morgens om 11 en gescheiden om 1 uur.

Nog is door den opperbevelhebber de order verstrekt, om den 1sten luitenant der genie VAN LIMBURG STIRUM op het Vlaamsche Hoofd, door den 2den luitenant-ingenieur MOUNIER te doen vervangen, blijvende eerstgenoemde echter met het oppertoezicht over de werken aan het Hoofd belast.

26 NOVEMBER.

De opperbevelhebber rapporteert, onder N°. 1734 en 1755, aan Z. K. H. den Prins VAN ORANJE en Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog, dat de vijand bezig schijnt te zijn, met het verder armeren eener batterij op de kade der stad, tegenover de positie van het Vlaamsche Hoofd.

Z. Exc. de luit.-generaal VAN DER CAPELLEN informeert, dat het Departement van Oorlog order heeft gesteld om 200 stormzeissen naar herwaarts te dirigeren.

De opperbevelhebber gelast, onder N°. 1756, den majoor VAN JEETZE te vragen, of alle stukken betreffende de defensie van het fort Lillo reeds aan den luit.-kolonel BAKE zijn overgegeven.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

1 Officier, 1 sergeant, 1 korporaal en 24 man hebben van de regter

hooge flank van bastion I, naar idem van II overgebracht: 1 metalen kanon op belegeringsaffuit, 240 kogels, 48 gevulde patronen, 70 gezwindpijpjes, 20 zunders en het benoodigde gereedschap.

Uit het ravelijn Hoofdpoort naar het kogelpark gebragt: 30 granaten van 20 dm.

1 Sergeant en 8 man, hebben onder de blindering op de courtine II—III, eene bedding tot mortier 29 dm. gelegd.

Uit het magazijntje, courtine I—II, naar dat van courtine III—IV, overgebracht het laadgereedschap van 1 mortier, door 1 sergeant en 6 man.

In elk der bastions II, III en IV, gebragt 3 lichtkogels van 20 dm.

In bastion II, 20 lichtkogels van 13 dm.

In het magazijntje, courtine III—IV, 100 spiegelgranaten en 3 spiegels tot mortieren van 29 dm.

1 Officier, 2 sergeanten, 2 korporaa's en 40 man hebben 24 schanskorven gemaakt.

B. *Magazijnswerk.*

1 Sergeant, 1 korporaal en 12 man, vervolgd het brengen van beddinghout en het stapelen daarvan in den smidskelder.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker en 16 kanonniërs hebben 40 bommen van 8 dm. gevuld, 300 papieren patroonzakken van 6 $\frac{1}{2}$ aangemaakt en ledige bommen van 12 dm. Fr. verstpeld.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden, aan het maken van blinden aan schietgaten; aan kernringen; eiken platen geborgen en gestapeld.

2 Smids hebben kruidmaatjes van 1 $\frac{1}{2}$ en 0,5 $\frac{1}{2}$ aangemaakt.

1 Hoefsmid, 2 nieuwe ijzers gelegd, 2 idem verlegd, 4 idem gemaakt en 32 nagels gebruikt.

2 Kuipers, vervolgd.

E. *Geweerwinkel.*

. . Mr. geweermaakers en 1 knecht hebben geweren gerepareerd.

F. *Wapenmagazijn.*

. . Man (artillerie-handlangers), geweren gepoetst.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

De onafgedane werken der vorige dagen voleindigd en daarbij ondernomen:

1°. Twee traversen op de ravelijn III—IV, regter face.

- 2°. Het opslaan van een wachthuis, in de inspringende wapenplaats, linker ravelijn Hulppoort.
- 3°. Het aanbrengen van banketten, tegen de bekleedingsmuren der poorten, ten einde daarvan eenen bestormenden vijand te kunnen afweren.

VERDEDIGINGSRAAD.

Deze is vergaderd des morgens om 11 en gescheiden om 1 uur.

27 NOVEMBER.

De opperbevelhebber ontvangt eene missive van den Directeur-Generaal van Oorlog, ten geleide van een afschrift van Zr. Ms. besluit van den 23sten dezer, waarbij autorisatie wordt verleend, om aan diegenen, welke zich door uitstekende wapenfeiten hebben onderscheiden, onder nadere homologatie van Z. M., de decoratie van de 4^e klasse der Militaire Willemsorde uit te reiken, ten welken einde 40 dergelijke decoratiën aan Z. Exc. worden toegezonden.

De opperbevelhebber vraagt, onder N°. 1737, aan Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog, eenen tweeden kommandant voor de wapens der Artillerie en Genie, om bij ontstentenis of eenig ander ongelukkig voorval, zoo veel mogelijk de majoors SEELIG en VAN DER WIJCK dier wapens te kunnen vervangen.

De opperbevelhebber rapporteert, onder N°. 1738 en 1739, aan Z. K. H. den Prins van ORANJE en Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog, dat de vijand de werken op de kade der stad vervolgt en zich in deze omstreken nog slechts enkele ongewapende Fransche militairen hebben vertoond.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

3 Officieren, 1 onderofficier, 2 korporaa's en 28 man hebben 1 mortier van 29 dm. met diens stoel en laadgereedschap van courtine I—II naar de courtine II—III, onder de blindering aldaar, overgebracht en de munitiën op de batterijen geverifieerd.

1 Officier, 2 onderofficieren en 40 man hebben 15 fachine's en 5 schanskorven aangemaakt.

B. *Magazijnswerk.*

1 Sergeant, 1 korporaal en 12 man hebben artillerie-goederen schoon-gemaakt en verplaatst.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker en 16 kanonniers hebben *roche-à-feu* sijn

gemaakt; buizen voor hand- en spiegelgranaten afgevijld en 200 patroon-zakken tot kanon van 6 E aangemaakt.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden hebben gewerkt aan het maken van kernringen; in het bommenmagazijn blinden aan de ramen gemaakt; blinden voor schietgaten, en aan de blindering, reduit bastion II.

2 Smids hebben een stelschroef voor kanon van 24 E vermaakt en 5 kruidmaatjes van 1 E aangemaakt.

1 Hoefsmid heeft 4 nieuwe ijzers gemaakt, 6 idem gelegd en 48 nagels gebruikt.

2 Kuipers, vervolgd.

Ontvangen uit het magazijn van Dordrecht 200 stormzeissen.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

De onafgedane werken voltooid, en daarbij ondernomen:

- 1°. Het plaatsen eener parados op de regter flank van bastion II.
- 2°. Het maken van een magazijntje tot vulling der bommen, achter de geblindeerde mortierbatterij, op de courtine II—III.
- 3°. Het opslaan van eene wachtloods in de inspringende wapenplaats voor de regter face van bastion II.
- 4°. Het fraiseren van het ravelijn tusschen III—IV.
- 5°. Het veranderen van het wachthuis in de inspringende wapenplaats voor de linker face van bastion IV, en het vergrooten van dat in de caponnière naar de lunette Kiel.
- 6°. Het plaatsen van 13 schilderhuizen tusschen de werf en de inspringende wapenplaats voor de regter face van bastion II.
- 7°. Het daarstellen eener afsluiting over den dam langs de linker face van het ravelijn V—I.
- 8°. Het brengen van 1 el grond op den kelder onder de artillerie-kazerne.

VERDEDIGINGSRAAD.

Deze is vergaderd om 11 en gescheiden om 1 uur.

28 NOVEMBER.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

5 Officieren, 2 onderofficieren, 2 korporaa's en 24 man hebben munitie op de batterijen gebragt en beddinghout geborgen; voorts 200 kogels van 18 E naar de lunette Kiel gebragt en de munitie op de batterijen geverifieerd.

1 Officier, 2 onderofficieren en 40 man hebben aan schanskorven gewerkt.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker en 16 kanonnières hebben *roche-à-feu* fijn gemaakt, huizen voor handgranaten afgevijld en 220 papieren patroonzakken van 6 g gemaakt.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden, gewerkt in bastion III, aan voeten van schietgatblinden, aan kernringen en kruiwagens.

2 Kuipers hebben tonnen met pikkransen gekuipt.

2 Smids, kruidmaatjes aangemaakt van 1 en 0,5 g , en sloten nagezien.

1 Hoefsmid, 6 nieuwe ijzers gemaakt, 6 idem gelegd en 48 nagels gebruikt.

E. *Geweewinkel.*

. . Mr. geweermakers en 1 knecht hebben geweren gerepareerd.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

De onafgedane werken voltooid en daarbij ondernomen :

Het palissaderen van den bedekten weg tusschen de uitspringende wapenplaats voor den saillant IV.

VERDEDIGINGSRAAD.

Deze is vergaderd des morgens om 11 en gescheiden om 1 uur.

29 NOVEMBER.

De opperbevelhebber rapporteert, onder N°. 1746 en 1747, aan Z. K. H. den Prins van ORANJE en Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog, dat het fort St.-Philippe door de Fransche troepen bezet is, en dat op dit oogenblik nog alles rustig is.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

3 Officieren, 2 onderofficieren, 2 korporaa's en 40 man, in bastion IV, op de rechter flank, twee halve kasten van een schietgat gemaakt.

1 Officier, 2 onderofficieren en 40 man, 46 fachine's gemaakt.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker, 1 sergeant en 16 kanonnières hebben 280 patroonzakken van 6 g gemaakt; stelschroeven schoongemaakt en blikken doozen gestapeld.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden, het repareren van kruiwagens, het maken van kernringen, blinden voor schietgaten, schietlooden en mouddeksels.

2 Smids , een slot met sleutel vermaakt , 3 windhaken , 7 krammen en 5 kruidmaatjes à 1 E , 1 overval en 12 spijkers.

2 Kuipers , buskruidvaten geborgen.

1 Hoefsmid , 6 nieuwe ijzers gemaakt , 4 idem gelegd en 52 nagels gebruikt.

E Geweerwinkel.

. . Mr. geweermakers en 1 knecht , geweren gerepareerd.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

De onafgedane werken der vorige dagen voltooid en daarbij ondernomen : Een bomvrij lokaal in den kuil , achter de mortier-batterij.

VERDEDIGINGSRAAD.

Deze is vergaderd des morgens om 11 en gescheiden om 1 uur.

De concentratie van het Fransche leger in de nabijheid van de citadel , de zekerheid aantoonende , dat de vijand eerlang de hostiliteiten zoude beginnen , zoo werd van onze zijde de waakzaamheid verdubbeld , en werden des avonds verscheidene kleine patrouilles tot tegen de Belgische voorposten gezonden ; tegen middernacht kreeg een intelligent officier bevel om de vijandelijke posten heimelijk te naderen , ten einde te ontdekken of er van wege het Fransche leger geene voorbereidselen tot eenen aanval gemaakt werden ; deze officier hield zich gedurende 3 uren op 20 passen afstands van de Belgische schildwachten verborgen , hoorde hunne gesprekken , doch vernam geene werkzaamheden , — waarvan hij des morgens om 4 uur rapport kwam doen.

Overigens werd gedurende den geheelen nacht niet de geringste beweging van de zijde des vijands bespeurd.

30 NOVEMBER.

De opperbevelhebber ontvangt , des morgens ten 7 uur , rapport , dat de Belgische troepen op de voorposten door Fransche waren afgelost ; te gelijktijd vertoonde zich een Fransch hoofdofficier , als parlementair , aan de scheiding van het afgebrande arsenaal. De majoor der genie VAN DER WJCK wordt derwaarts gezonden , om de dépêche in ontvangst te nemen ; hij komt terug met het bescheid , dat de parlementair , op last van den Maarschalk GÉRARD , den opperbevelhebber in persoon wenscht te spreken , hetwelk geweigerd wordt , met bijvoeging dat de maarschalk zijn verlangen schriftelijk kan te kennen geven ; met welk antwoord de parlementair weder vertrekt.

Middelerwijl ontdekte men , dat de Franschen , op eene verraderlijke wijze , in den rug der Belgische posten , hunne 1^e parallel geopend hadden , steunende regts tegen den regter schouderhoek van de lunette Montebello , en

links van den weg naar St.-Bernard, nabij de plaats waar deze zich met den weg naar Boom vereenigt, terwijl de Harmonie, de herberg St.-Sebastiaan, het buitenverblijf van den opperbevelhebber, benevens eenige andere gebouwen, voor zooveel het doorsneden terrein toeliet te onderscheiden, door deze parallel omvangen worden.

Ten 9 ure ontving de opperbevelhebber de volgende sommatie :

Armée du Nord.

Au quartier-général de Borgerhout, 30 Novembre 1832.

Monsieur le Général !

Je suis arrivé devant la citadelle d'Anvers à la tête de l'armée française, avec mission de mon gouvernement de réclamer l'exécution du traité du 15 Novembre 1831, qui garantit à S. M. le Roi des Belges, la possession de cette forteresse, ainsi que celle des forts qui en dépendent, sur les deux rives de l'Escaut.

J'espère vous trouver disposé à reconnaître la justice de cette demande. Si contre mon attente il en était autrement, je suis chargé de vous faire connaître, que je dois employer les moyens qui sont à ma disposition, pour occuper la citadelle d'Anvers.

Les opérations du siège seront dirigés sur les fronts extérieurs de la citadelle et quoique la faiblesse de la fortification du côté de la ville et le couvert des maisons m'offrent des avantages pour l'attaque, je n'en profiterai pas.

Je suis donc en droit d'espérer, conformément aux lois de la guerre et aux usages constamment observés, que vous vous abstenrez de toute espèce d'hostilité contre la ville.

J'en fais occuper une partie dans le seul but de prévenir ce qui pourrait l'exposer au feu de votre artillerie. — Un bombardement serait un acte de barbarie inutile et une calamité pour le commerce de toutes les nations.

Si malgré ces considérations vous tirez sur la ville, la France et l'Angleterre exigeront des indemnités équivalentes aux dommages causés par le feu de la citadelle et des forts, ainsi que par celui des bâtimens de guerre. Il vous est impossible de ne pas prévoir vous-même, que dans ce cas, vous seriez personnellement responsable de la violation d'une coutume, respectée par tous les peuples civilisés et des malheurs, qui en seraient la suite.

J'attends votre réponse et je compte qu'il vous conviendra d'entrer sur-le-champ en négociation avec moi, pour me remettre la citadelle d'Anvers et les forts qui en dépendent.

Recevez je vous prie, Monsieur le Général ! l'assurance de ma haute considération.

Le maréchal commandant en chef l'armée du Nord,

(signé) Cte. GÉRARD.

A Monsieur

le lieutenant-général CHASSÉ, commandant la citadelle d'Anvers.

Op deze sommatie wordt het volgende antwoord teruggezonden :

Citadelle d'Anvers, le 30 Novembre 1832.

Monsieur le Maréchal !

En réponse à votre sommation qui je viens de recevoir à l'instant, je vous prévien Monsieur le Maréchal ! que je ne rendrai pas la citadelle d'Anvers, qu'après avoir épuisé tous les moyens de défense, qui sont à ma disposition.

Je considererai la ville d'Anvers comme neutre, si longtemps qu'on ne se sert pas des fortifications de la ville et ouvrages extérieurs qui en dépendent, dont le feu pourrait être dirigé contre la citadelle et la tête de Flandres, y compris les forts Burght, Zwijndrecht et Austruweel, ainsi que la flotille, stationnée sur l'Escaut devant Anvers. Il s'entend de soi-même que la libre communication par l'Escaut avec la Hollande, comme cela a eu lieu jusqu'à présent, ne doit pas être interrompue.

J'apprends avec surprise que pendant que Votre Excellence entame des négociations, on commence des hostilités par des ouvrages d'attaque au sud, sous le feu de notre canon, quant auxquels j'ai l'honneur de vous prévenir que si à midi on n'a pas cessé de travailler à ces ouvrages, je me trouverai dans la nécessité de les empêcher par la force.

Recevez je vous prie, Monsieur le Maréchal ! l'assurance de ma haute considération.

Le Général d'Infanterie,

(signé) B^{on}. CHASSÉ.

De opperbevelhebber doet rapport, onder N°. 1748 en 1749, van het voorgevallene aan Z. K. H. den Prins van ORANJE en Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog.

De werkzaamheden ten 12 ure nog continuerende, openen de bastions II, III en IV, benevens de beide lunetten haar vuur, hetwelk langzaam onderhouden wordt, wordende niet anders dan wanneer zich werkers vertoonen, geschoten.

Het fort Burght, om 10¹/₂ uur opgeëischt zijnde, zoo wordt de order verstrekt, om den dijk boven dat fort te doen springen, hetwelk ten 12¹/₂ uur heeft plaats gehad.

Het fort Austruweel wordt mede ten 12¹/₂ uur opgeëischt.

Ten 4 ure na den middag ontvangt de opperbevelhebber een tweeden brief van den maarschalk GÉRARD, van den volgende inhoud :

Armée du Nord.

Au quartier-général sous Anvers, à Berghem, 30 Nov. 1832.

Les premières hostilités sont dans les coups de canon, que vous venez de tirer sur mes troupes au moment même où je recevais votre lettre de ce jour. La coupure des digues près de Liefkenshoek les 21 et 25 de ce mois, et le coup de canon tiré

le 21 sur un officier belge pourraient être considérés comme une rupture d'armistice bien plus que les dispositions, commencées sur le terrain que j'occupe devant la citadelle d'Anvers. Avant de tirer j'ai voulu vous présenter un moyen de préserver la ville et sa population des fléaux de la guerre et dans ce désir j'ai offert de renoncer aux avantages que me présente une attaque du côté des maisons, en me bornant aux côtés extérieurs.

La lunette Montebello est nécessairement comprise dans ces derniers, ainsi que les contregardes et ouvrages ne faisant pas partie de l'enceinte proprement dite. En agissant ainsi je me fonde sur l'exemple des sièges de 1746 et 1792, dans lesquels la ville d'un commun accord a été considérée comme neutre, sans que pour cela les assiégeants aient perdu la faculté d'étendre leurs travaux sur des ouvrages extérieurs. Lorsque j'userai d'une pareille faculté, si vous en prenez occasion de tirer sur la ville, je serai en droit d'attaquer la citadelle par le côté qui me conviendra et vous savez le désavantage, qui peut en résulter pour votre défense.

Si pour la conservation de la ville je puis consentir à ne point faire usage des batteries intérieures pour tirer sur la tête de Flandres, on ne saurait admettre pour cela, que vous puissiez conserver la libre navigation de l'Escaut; ce serait de ma part l'équivalent de vous assiéger sans vous bloquer.

Je dois donc, Monsieur le Général, vous presser de nouveau d'accepter des arrangements qui fassent de la ville d'Anvers un point neutre entre vous et moi, dans l'intérêt de votre honneur et de l'humanité, ou vous rappeler que toute la responsabilité d'un refus retombera personnellement sur vous.

Recevez, Monsieur le Général, l'assurance de ma haute considération.

Le maréchal, commandant en chef l'armée du Nord,

(signé) Cte. GÉRARD.

A Monsieur

le lieutenant-général CHASSÉ, commandant la citadelle d'Anvers.

Deze brief wordt op de volgende wijze beantwoord :

Litt. B.

Citadelle d'Anvers, 30 Novembre 1832.

Monsieur le Maréchal !

En réponse à la seconde de Votre Excellence d'aujourd'hui, j'ai l'honneur d'informer Votre Excellence, que lorsque vous faisiez des propositions pour ne pas attaquer la citadelle du côté de la ville, vos troupes étaient occupées sur le dehors à faire déjà des ouvrages d'attaque contre la citadelle, que je me suis vu forcé de combattre. C'est donc de votre part, M^r. le Maréchal, que les hostilités ont commencé. — Au reste toutes les fortifications de la ville avec les ouvrages détachés et forts ne peuvent jamais faire partie pour assiéger la citadelle, sans que la ville d'Anvers soit compromise et je vous préviens M^r. le Maréchal que le premier coup de canon, qui sera tiré de ces lieux me fera considérer la ville, comme ayant prise une attitude hostile, qui pourra l'exposer à une ruine totale, dont les suites funestes retomberaient personnellement sur Votre Excellence.

Il est incontestable Mr. le Maréchal, que les ouvrages susmentionnés ont été construits pour la défense de la place et non pour attaquer la citadelle; c'est ainsi que les autorités militaires d'Anvers, les ont toujours considérés et reconnus.

La libre communication avec la Hollande par l'Escaut, laquelle a toujours eu lieu, est un point si juste, sur lequel je ne puis céder, ne concevant pas que cette communication peut vous être nuisible dans vos opérations de siège.

Vous voyez par ces propositions, Mr. le Maréchal! que je suis encore toujours disposé à épargner la ville, tel que ma conduite ne l'a que trop prouvé pendant deux ans, nonobstant des provocations réitérées des habitants et autorités militaires.

Recevez Mr. le Maréchal, l'assurance de ma haute considération.

Le Général d'Infanterie,
(signé) B^m. CHASSÉ.

De vijand blijft onder bedekking van het doorsneden terrein voortwerken en ons vuur continueert als voren.

De generaal gelast een officier van gezondheid naar het fort Burght te zenden, welke dadelijk vertrokken is.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

1 Officier, 1 sergeant en 12 man hebben overgebracht van de courtine I—II naar het reduit bastion II regter face, een mortier van 20 dm. met stoel, laadgereedschap en 10 granaten.

1 Sergeant en 8 man, een affuit tot houwtiser van 20 dm. doen brengen naar bastion II, alsook 25 patronen à 0,5 ℥ tot houwtiser van 20 dm.; voorts twee blinden voor schietgaten naar het fort Kiel.

1 Officier, 1 sergeant, 1 korporaal en 27 man, aan het opmaken van een schietgat in bastion III; daartoe 2 fachines gebruikt; ter verwisseling van het herstelbare affuit aldaar in bastion III van de courtine V—I, een houwtiser van 20 dm. op affuit gehaald. Een herstelbaar raam tot vesting-affuit à 18 ℥ door een ander doen vervangen op bastion III.

1 Officier, 1 sergeant, 1 korporaal en 16 man, op bastion II hersteld 2 schietgaten tot vesting-affuit op de linker face, en een schietgat tot houwtiser in den saillant; daartoe gebruikt 5 schanskorven en 1 fachine.

De houwtiser-affuit op bastion II, waarvan de stootbout herstelbaar was, is heden morgen verwisseld.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker, 1 sergeant en 16 kanonniërs hebben 150 artillerie-patronen van 6 ℥ aangemaakt; gevuld 15 patronen à 0,5 ℥. Een raam tot vesting-affuit in bastion II geruild.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden , blinden voor schietgaten gemaakt ; het repareren van een mistwagen ; aan kernringen en het repareren van een raam tot vesting-affuit à 18 £, in bastion III.

2 Kuipers , vaatwerk in bomvrije lokalen gebragt.

2 Smids , kruidmaatjes en lijfbouten gemaakt en een lampet gerepareerd.

1 Hoefsmid , hieraan behulpzaam geweest.

E. *Geweerwinkel..*

. . Mr. geweermakers en 1 knecht , geweren gerepareerd.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Wegens het beginnen der vijandelijkheden heeft men heden morgen ten 12 ure eenige andere dispositiën in de werkzaamheden gemaakt.

Vooreerst heeft men gestaakt den arbeid aan het bomvrij lokaal achter de mortierbatterij op de courtine II—III, en ten anderen , de uitgraving der fondamenten voor het plein der bomvrije kazerne op de courtine I—II.

Daarvoor heeft men in de plaats afgemaakt :

1°. de begonnen parados boven de waterpoterne van bastion V.

2°. een nieuwe travers op den walgang der courtine IV—V tegen de kat.

VERDEDIGINGSRAAD.

Deze is vergaderd geweest des morgens van 10½ tot 1 uur , des middags van 5 tot 7 uren , en des avonds van 9—10½ uur.

1 DECEMBER.

Door den opperbevelhebber wordt gelast eene garnizoens-order uit te vaardigen , waarbij aan de troepen wordt aanbevolen , tijdens het bombardement , onder langs de wallen te passeren.

De opperbevelhebber geeft , onder N°. 1755 en 1756 , kennis aan Z. K. H. den Prins van ORANJE en aan Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog , van het voortzetten der werkzaamheden door den vijand , en het openen van het vuur der bastions II, III en IV, van de twee lunetten en het ravelijn Hulp-poort , alsmede van het opeischen der forten Burght en Austruweel.

Ten 4 ure na den middag plaatst zich een vijandelijk piket van circa 100 man in het Melkhuis.

Werksaamheden des vijands.

De vijand heeft gedurende den verlopen nacht uit de 1° parallel tegen de citadel op 5 plaatsen gedeboucheerd , als :

- 1°. regts aan het uiterste einde tegen den weg aan, welke naar St.-Bernard leidt ;
- 2°. links van den weg, op gelijken afstand, tusschen denzelven en den weg, gezegd Markgraven-leij ;
- 3°. regts van het gebouw der Harmonie, een weinig regts van de kapitaal der lunette St.-Laurent ;
- 4°. links van de Harmonie, en
- 5°. op ongeveer 100 ellen afstands van de lunette Montebello.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

1 Officier, 1 onderofficier, 3 korporaa's en 58 man hebben een ijzer kanon van 12 ℥ op belegeringsaffuit, van het ravelijn Hulp-poort overgebragt naar bastion III, in den saillant, en in diens plaats, van de regter reduit-flank van bastion I, een metaal kanon van 6 ℥ op belegeringsaffuit in het ravelijn gebragt ; voorts op de courtine II—III, regts van de Hulp-poort, een groote mortierbedding gelegd en het emplacement tot 2 andere mortierbeddingen in gereedheid gebragt.

1 Officier, 2 onderofficieren, 2 korporaa's en 40 man hebben 28 schanskorven gemaakt.

De in deze 24 uren verschoten ammunitiën zijn weder aangevuld.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker, 1 sergeant en 16 kanonniërs, hebben gewerkt aan het uitgeven en op nieuw vervaardigen van munitiën voor de onderscheidene batterijen en posten.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden, gewerkt aan de herstelling van een rollooper van vesting-affuit ; aan kernringen, fachinepennen, en het maken van een nieuwen wisscherklos van 12 ℥.

2 Smids, aan het maken van beslag van een houwiteraffuit van 20 dm., aan lampen voor de galerijen en kruidmaatjes van 0,5 ℥.

1 Hoefsmid hieraan behulpzaam geweest.

2 Kuipers hebben hun werk vervolgd.

Uit Bergen-op-Zoom ontvangen 3 tonnen teer.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

De majoor VAN DER WIJCK bekomt last om zich met 1 officier en de noodige werklieden buiten de bedekte wegen van de lunetten Kiel en St.-Lau-

rent te begeven, ten einde het terrein zooveel mogelijk te deblajieren, hetwelk met een' goeden uitslag bekroond wordt.

Verder heeft men gedurende den loop van den dag de vroeger ondernomen werken gedeeltelijk voltooid.

VERDEDIGINGSRAAD.

Deze is vergaderd geweest des avonds om 6 uur.

Het beschieten der vijandelijke werken wordt gestadig voortgezet; de vijand werkt onafgebroken aan zijne approches.

De postschuit, welke ten 12 uur van hier vertrekt, wordt hevig van de beide Scheldeoevers met geweervuur door den vijand beschoten.

2 DECEMBER.

De opperbevelhebber gelast des morgens ten 10 ure, een uitval op de loopgraven des vijands bij Laag-Kiel te doen, waartoe zich de officieren en manschappen vrijwillig aanbieden, bestaande uit: den 1sten luitenant-adjutant LOGEMAN, kommandant, 1 eersten en 1 tweeden luitenant, 3 sergeanten, 4 korporaals, 1 hoornblazer en 60 soldaten, benevens den 2den luitenant der genie VAN VOLLENHOVEN met 14 werklieden, en 1 sergeant-majoor-vuurwerker der artillerie, met 10 artilleristen en handlangers.

De detachements-kommandant op het terrein van de noodige instructiën voorzien zijnde geworden, werd het detachement in drie deelen verdeeld, waarvan het eerste door den 1sten luitenant REIMER, het derde door den 2den luitenant VAN DEVENTER, en het tweede door den kommandant van het detachement in persoon geleid werd.

De 1ste luitenant REIMER ontving bevel om met zijne sectie, met den looppas, regt op het punt alwaar gewerkt werd, aan te rukken, aldaar op te marscheren en, geen al te groote overmagt aantreffende, den vijand met de bajonet aan te vallen.

De 2de luitenant VAN DEVENTER moest met gelijken pas op de eerste huizen van het dorp afgaan, en zich verzekeren dat de officier van de genie, welke met de werkers der genie en artillerie deze sectie volgde, er gerust kon werken

De 2e sectie of reserve, door den 1sten luitenant LOGEMAN gekommandeerd wordende, diende voor den aanval op het midden, en om dáár waar het noodig zoude zijn mede vooruit te gaan; door deze afdeeling werd regts af, op de hoogte alwaar een vrij gezigt naar den vijand was, een onderofficier en drie man afgezonden, ten einde te waarschuwen wanneer zich Franschen naar den kant van de Schelde wilden begeven, om het detachement af te snijden. — Deze

beweging werd met de stiptste naauwgezetheid en groote onverschrokkenheid volbragt, zoodat de vijand spoedig uit de loopgraaf verdreven en genoodzaakt werd terug te trekken, bestaande hij meestal uit werkers, waarvan een gedeelte gewapend was, terwijl de overigen ongewapend waren. Deze hadden hunne geweren op eenigen afstand achterwaarts geplaatst. Korte oogenblikken daarna vertoonde zich eene sterke wacht, en hierop de werklieden, die de aanvallers gezamenlijk noodzaakten weder tot in den bedekten weg der lunette Kiel terug te trekken, bij welke gelegenheid de sergeant HEINO, van het flank-bataillon der 7^e Afdeeling infanterie, die steeds een der voorsten geweest was, geblesseerd en achtergelaten werd; verder zijn geblesseerd van de:

7^e Afd. 5^e bat. 2^e komp., de flankeur VAN KUIK, gewond in den buik,
 9^e " " 1^e " " LENZING, gewond en overleden,
 10^e " " 2^e " " ZWAGERMAN, den duim verbrijzeld,
 en van de handlangers, de fuselier PONTE, doodelijk gewond in den schouder; hij behoorde bij de 1^e komp., 2^e bat. der 9^e afdeeling.

Het oogmerk van den uitval — om namelijk den vijand op dat punt te verontrusten en zoo de gelegenheid en de tijd zich voordeden, daarvan gebruik te maken om eenige huizen af te branden, de vijandelijke werken te vernielen, of indien er geschut was geweest, dit te vernagelen, — heeft aan het hoofdoogmerk beantwoord.

WERKZAAMHEDEN DES VIJANDS.

De vijand heeft sedert gisteren onophoudelijk voortgewerkt aan zigzags naar de citadel leidende, en de tranchée verbreed, waarin hij onzerzijds, zooveel zulks met vrucht geschieden kan, door het kanon- en mortiervuur gehinderd wordt.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

1 Officier, 2 onderofficieren, 2 korporaals en 24 man hebben gewerkt aan het leggen van 2 houwitsers-beddingen boven de waterpoterne van bastion IV, en aan 2 mortier-beddingen van 20 dm. op de courtine II—III. Voorts hebben zij eene bedding voor mortier van 29 dm. op de courtine I—II opgebroken.

1 Sergeant en 20 man, 50 bommen van 29 dm. en 50 granaten van 20 dm. naar de courtine II—III gebragt. De verschoten munitie is wederom aangevuld geworden.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker, 1 sergeant en 16 kanonniërs en 4 tam-

boers, zijn werkzaam geweest aan het uitgeven en op nieuw vervaardigen van ammunitie en het vullen van bommen en granaten.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden, gewerkt aan kernringen, monddeksels voor houwitser, ankerpalen, en aan het afzagen van beddinghout; 1 kuiper hieraan behulpzaam geweest.

2 Smids, een slot met sleutel vermaakt, 3 lontverbergers gerepareerd, en aan nieuwe meelpulverbussen gewerkt.

1 Hoefsmid, gewerkt aan het beslaan van paarden.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Deze heeft de vroeger ondernomen werken, als: het maken van traversen en parados enz., voortgezet.

VERDEDIGINGSRAAD.

Deze is heden niet vergaderd geweest.

De opperbevelhebber gelast, tegen den avond, ten 11 ure, een tweeden uitval te doen, ten einde het houten huis, hetwelk zich vóór bastion II op den straatweg bevindt, te verbranden. — Deze uitval geschiedde onder bevel van den 1sten luitenant der 7^e Afdeeling infanterie van ALPHEN, zijnde het detachement verder te zamen gesteld uit: 1 sergeant, 2 korporaals, 1 hoornblazer en 23 soldaten, benevens 4 werkers, voorzien van de noodige brandstoffen.

Deze uitval werd met een volkomen goeden uitslag bekroond, en het bedoelde huis, in weerwil van het hevige vijandelijke vuur, totaal verbrand, waarna het detachement in orde terugtrok.

Een der werkers, welke in den bedekten weg achtergebleven en zich verschooten had, werd aldaar doodelijk gewond; overigens heeft deze troep geen verlies ondergaan.

Ons verlies op dezen dag bedraagt 1 man gesneuveld en 4 gewond.

5 DECEMBER.

De opperbevelhebber doet rapport, onder N°. 1758 en 1759, aan Z. K. H. den Prins van ORANJE en aan Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog, van het voorgevallene op den 1sten en 2den dezer.

De werkzaamheden des vijands aan de loopgraven en het maken van batterijen worden met kracht voortgezet en zijn voornamelijk vóór bastion II en III met de sappe vooruitgekomen.

Des morgens, ten 6½ uur, wordt door den vijand een weinig getirailleerd tegen de embrasures van bastion II, en worden door de vijandelijke voorposten

op de scheepstimmerwerf, eenige geweerschoten tegen onze schildwachten aldaar gedaan.

Om 2 ure des middags, zijn door den vijand eenige geweerschoten gelost tegen de lunette van St.-Laurent, waardoor 1 soldaat geblesseerd is geworden.

De opperbevelhebber ontvangt eene dépêche van Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog, van den 1sten dezer, N°. 60, waarbij Z. Exc., in naam van Z. M., zijne volkomene goedkeuring te kennen geeft, aan het antwoord op de sommatie van den maarschalk GÉRARD.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reserve-piket zijn de verschoten munitiën en projectilen geremplaceerd geworden, en is gewerkt: op bastion II, 2 schietgaten hersteld; bastion III, 2 idem en een bedding tot mortier voor 20 dm. gelegd. Op de linker face van de lunette Kiel is eene noodbedding gelegd.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker, 1 sergeant, 16 kanonniers en 4 tamboers hebben munitiën uitgegeven, buskruid getransporteerd en granaten gevuld.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden, gewerkt aan ankerpalen, fachinepennen en quadranten; 2 smids en 1 hoefsmid hebben meelpulverbussen gerepareerd en 12 ruimnaalden voor mortieren van 13 dm. aangemaakt; 1 kuiper, buskruidvaten geborgen.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Er worden 2 traversen op de courtine IV—V gemaakt, alsmede een bomvrij lokaaltje aan den walgang der courtine I—II.

De opperbevelhebber beveelt, des avonds ten 9 ure, uit den saillant van den bedekten weg der lunette St.-Laurent, een uitval te doen, ten einde den vijand in de voorliggende loopgraven te verontrusten, en zoo mogelijk te ontdekken of aldaar reeds geschut geplaatst is. Daartoe worden gekommandeerd: van het 3^e bataillon der 9^e afdeeling infanterie, de 1ste luitenant DE RAADT, kommandant, de 2de luitenant PETIT der 7^e Afdeeling infanterie, 1 sergeant, 2 korporaa's, 1 hoornblazer en 23 soldaten. Dit detachement in den bedekten weg der lunette voortgerukt zijnde, ontving de luitenant PETIT bevel, zich met 10 man, voorwaarts, regts van den saillant van genoemde lunette, op een' aldaar aanwezig zijnde aarden weg te plaatsen, ten einde het hoofddetachement, dat tot op de loopgraaf moest vooruit-

rukken, niet wierd afgesneden. Met moed en de meeste koelbloedigheid rukte hetzelfde naar het bestemde punt, zóódanig, dat het kleine getal manschappen zich met het beste gevolg op de kruin van de vijandelijke opgeworpen loopgraaf begaf, en aldaar door een onverwacht vuur den vijand zoodanig verontrustte, dat zijne aldaar geplaatste wachten de loopgraven verlieten, hetwelk een hevig vuur uit de geheele linie van den vijand op het detachement veroorzaakte.

De detachements-kommandant zich overtuigd hebbende, dat aldaar nog geen geschut aanwezig was, maar dat alleen de kruin van de loopgraaf, van afstand tot afstand, met zandzakken was belegd, zoo trok hij het detachement langzaam terug. Bij dezen uitval hebben wij geen verlies geleden.

Ons verlies op dezen dag bestaat in 1 doode en 1 gewonde.

4 DECEMBER.

Des morgens om 3 $\frac{1}{2}$ uur heeft de vijand uit de loopgraven sterk tegen de embrasures van bastion III getirailleerd, alsmede tegen de lunette Kiel. De vijand werkt met kracht aan zijne loopgraven en batterijen voort, en schijnt de tweede parallel te hebben voltooid. Door het opleggen van zoden, zijn de loopgraven voor het kleingeweer ingerigt geworden.

Gedurende den nacht is de vijand met de sappe weinig vooruitgekomen, doch heeft hij onophoudelijk aan de 2° parallel gewerkt, zoowel voor bastion II als III. Omstreeks 11 $\frac{1}{4}$ uur (des morgens) werd van den toren der Cathedrale kerk te Antwerpen, met eene zwartkleurige vlag geseind, waarop het kanonvuur door den vijand uit 9 batterijen geopend werd, hetwelk met de grootste heftigheid den geheelen dag werd voortgezet, veel schade aan de gebouwen veroorzaakte en waardoor 6 vuurmonden gedemonteerd werden. Het vuur begon met den nacht te verflaauwen.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reserve-piket zijn de verbruikte munitien wederom geremplaceerd en de volgende werkzaamheden verrigt:

Courtine I—II, eene bedding tot belegeringsaffuit gelegd; 1 mortier van 20 dm. van het reduit bastion II, en 2 idem van de rechter face bastion III, naar de courtine II—III overgebragt.

Eenige uitgeschoten schietgaten in de bastions II en III hersteld, en op bastion V een gedemonteerd kanon van 12 C op vestingaffuit gelegd.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker, 1 sergeant, 16 kanonniers en 4 tamboers hebben munitie uitgegeven, de uitgegevene patronen weder aangemaakt en granaten gevuld.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden hebben affuitage gerepareerd en ankerpalen gemaakt.

1 Kniper, daaraan behulpzaam geweest.

2 Smids en 1 hoefsmid, aan het repareren van meelpulverbussen en beslag voor affuitage gewerkt.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Men heeft de materialen der Genie op verschillende punten van de citadel verdeeld: in de magazijnen voor de genie-goederen, in de poternes onder de courtines, tusschen de bastions IV—V en V—I, alsmede onder de Hoofdpoort opgeborgen, waarin personen geplaatst zijn, die met de uitdeeling en terugontvangst belast zijn.

Ons verlies gedurende dezen dag bedraagt 1 gesneuvelde en 7 gekwetsten.

5 DECEMBER.

Des morgens ten 1 uur, komen de kolonel DE GUMOËNS en de kapitein der artillerie VAN RAPPARD op de citadel aan, zijnde met den gewonen briefpost aan 's Konings korvet *de Komeet* aangezet, en van daar, onder begunstiging van den nacht, met een kleine jol afgehaald.

Nadat het schieten van weërszijde gedurende den nacht was voortgezet, opent de vijand des morgens het vuur uit *veertien* batterijen, gearmeerd met 104 vuurmonden, welk vuur gedurende den geheelen dag met de grootste woede wordt voortgezet. In vergelijking van het zoo verbazend getal vuurmonden, is de schade door hen aan ons toegebracht, echter niet zeer groot.

De opperbevelhebber schrijft aan den maarschalk GÉRARD eenen brief van den volgende inhoud:

Litt. C.

Citadelle d'Anvers, le 5 Décembre 1832.

Monsieur le Maréchal!

Les calamités que votre agression appelle sur la ville d'Anvers, pendant que l'on négocie pour amener le maintien de la paix, paraissent devoir se réaliser dans toute leur rigueur, par suite de ce que j'aime à croire encore être l'effet de l'imprudence de vos troupes et ne pas être dicté par votre volonté.

Malgré ma réponse *B.* du 30 Novembre 1832 à la seconde lettre, que vous m'avez fait l'honneur de m'adresser, il a été fréquemment fait feu contre la citadelle du fort de Montebello et même du rempart de l'enceinte de la ville à la porte des Béguines; ce sont des transgressions aux bases de l'arrangement, que Votre Excellence m'a proposé, ainsi que celles que j'ai énoncées dans ma réponse. Je crois donc devoir en prévenir Votre Excellence, afin de faire tout ce qui dépend de moi pour empêcher un conflit désastreux; les conséquences ne pourront jamais que retomber sur les auteurs d'une agression, qui est entreprise au moment, où l'on fait ses efforts pour amener les négociations de la paix à leur conclusion, — et elles ne tenaient plus qu'à peu de choses, — compromettre des intérêts importants et qui, quoiqu'entreprise avec des moyens aussi considérables contre le point que j'occupe, ne paraît pas hésiter de mettre en jeu une ville dont l'importance et l'humanité réclament la préservation.

Je suis dans le cas de demander à Votre Excellence de vouloir s'expliquer au sujet des transgressions, que j'ai l'honneur de lui signaler.

Le fort Montebello est tellement une dépendance de la place que je ne pourrais m'abstenir de riposter tout feu ultérieur dirigé contre moi de ce fort comme des remparts de l'enceinte; les habitants d'Anvers me connaissent trop bien, ainsi que la conduite que j'ai observée, depuis que j'occupe cette position, qui a été appréciée suffisamment par Leurs Excellences les commissaires français et anglais de la conférence, pour ne pas savoir à qui attribuer la calamité qui les menace, si de semblables provocations m'y obligent.

Recevez Mr. le Maréchal l'assurance de ma haute considération.

Le Général d'Infanterie,
(signé) B^{on}. CHASSÉ.

De vijand heeft zich in den afgeloopen nacht in den saillant van den bedekten weg der lunette St.-Laurent gelogeed.

Tegen den avond heeft een vijandelijk piket, ter sterkte van 100 man, bij het Melkhuis post gevat. Uit de torens der Cathedrale en Augustinerkerken van Antwerpen worden gedurig seinen gedaan.

De gebouwen lijden veel; er ontstaat op eenige plaatsen brand, welke echter gebluscht wordt; een kleine stal verbrandt geheel en eenige runderen worden door de vijandelijke bommen gedood.

Eene bom door het lokaal, bewoond door de 3^e en 4^e kompagnie van het 3^e bataillon der 9^e Afdeeling infanterie, geslagen zijnde, worden hierdoor de kapitein SCHOUTEN en de 1ste luitenant KERKHOF gekwetst, alsmede eenige manschappen.

Een uitval, des nachts om 11 uur, om den vijand in de loopgraven te verontrusten, beproefd zijnde, levert geen resultaat op.

Het vuur blijft wederzijds den geheelen nacht bij tusschenpoozen aanhouden.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reserve-piket zijn de verbruikte munitiën en projectilen weder aangevuld en de volgende werkzaamheden verrigt: bastion II, het houwitser-schietgat in den saillant en 2 schietgaten op de linker face hersteld, alsmede een schietgat met zandzakken gevuld; bastion III, een kanon met zijn herstelbaar affuit van het raam gebragt en het raam onder eene blinding geplaatst; 1 reserve-affuit uit de gaanderij bij de hoofdwacht gehaald, hetwelk echter onmiddellijk weder door een granaat verbrijzeld werd; voorts 1 schietgat voor 1 kanon van 18 C met zandzakken gevuld.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker, 1 sergeant, 16 kanonniers en 4 tamboers hebben de munitie voor de batterijen uitgegeven; dezelfde hoeveelheid weder aangemaakt en zijn voortgegaan met het vullen van granaten.

D. *Reparatiewinkel.*

8 Timmerlieden, 1 kuiper en 2 smids zijn werkzaam geweest aan de herstelling van onderscheidene vesting- en belegeringsaffuiten in de bastions en de lunetten Kiel en St.-Laurent.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

De gaten door de bommen veroorzaakt, worden zooveel mogelijk gedigt; voornamelijk die op het bomvrije hospitaal, in de courtine I—II.

Ons verlies van heden bestaat in 3 gesneuvelden en 9 gewonden.

Op last van Z. Exc. den opperbevelhebber is gisteren avond de navolgende dagorder uitgevaardigd:

» Ontwaard hebbende, dat de officieren en manschappen zich, in weerwil der gegeven orders, gedurig op de wallen en katten begeven, zoo gelast de ondergeteekende aan den Heer plaatselijken kommandant, ter kennis van het garnizoen te brengen, dat elk officier buiten dienst zijnde, welke zich, zonder daartoe bevel te hebben ontvangen, op de wallen of katten begeeft, aan Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog als désobéissant aan de herhaalde bevelen zal worden kenbaar gemaakt, zullende hij kommandant gehouden zijn, zoodanige officieren aan den ondergeteekende te signaleren.

» Insgelijks wordt aan de chefs der korpsen en verdere officieren aanbevolen, om ten strengste te waken, dat door hunne onderhebbenden deze order stiptelijk wordt nagekomen, waarvoor zij persoonlijk verantwoordelijk

worden gesteld, zoodat van dit oogenblik af, niemand, buiten dienst zijnde, dan alleen de officieren, behoorende bij de generale en plaatselijke staven, op de wallen zullen worden toegelaten. — De onderofficieren en manschappen, welke zich aan deze overtreding schuldig maken, zullen ten strengste worden gestraft.”

Ook is heden nog de onderstaande garnizoensorder aan de bezetting kenbaar gemaakt :

» Z. Exc. de Opperbevelhebber een blijk van Hoogstdezelfs tevredenheid willende geven, heeft ten dien einde goedgevonden, dat aan de wacht-hebbende manschappen dagelijks een extra ration jenever zal worden uitgereikt; dit ration zal met het gewone te gelijk worden ontvangen.

6 DECEMBER.

Ten 7 uur des morgens begint het vijandelijke vuur met nog meerder heftigheid dan gisteren; het wordt met succes door het onze beantwoord.

De bedekte weg, links van het ravelijn der Hulpooort, wordt door onze tirailleurs bezet, om den vijand in de loopgraven op het glacis te veront-rusten; zulks wordt met het beste gevolg bekroond en vertraagt zeer de vijandelijke werken.

Ten 10 ure ontvangt de opperbevelhebber het antwoord van den maar-schalk GÉRARD op zijn brief van gisteren, zijnde van den volgenden inhoud :

Au quartier-général sous Anvers, le 5 Décembre 1832.

Monsieur le Général !

Dans la lettre que j'ai eu l'honneur de vous écrire le 30 Novembre au soir, en réponse à la votre du même jour, je vous ai exposé clairement la marche que me traçaient mes instructions, relativement au siège de la citadelle d'Anvers. — Je ne réclame, au nom de mon gouvernement, que l'exécution du traité du 15 Novembre 1831, signé et garanti. — Pour attaquer la citadelle, que vous deviez me remettre, je ne me sers que de moyens placés hors de l'enceinte de la ville d'Anvers et je vous ai cité les exemples et le droit qui justifiaient ma conduite à cet égard. — En empêchant que de l'intérieur de la ville, il ne soit tiré sur vous, je donne la plus grande preuve de mon désir, d'épargner cette ville et sa population, puisqu'elle m'offre des moyens et un emplacement d'attaque, qui amèneraient promptement votre ruine mon intention étant de vous fermer toute communication. Si malgré cela vous sacrifiez inhumainement la ville d'Anvers, je suis prêt à vous faire sentir que votre conduite ne sera pas moins contraire à votre intérêt qu'à l'humanité et que vous en regretterez les suites.

Recevez, etc.

(signé) le Maréchal Cte. GÉRARD.

Verscheidene geblindeerde lokalen worden door de bommen doorgeslagen ; dit is mede het geval in het bomvrije hospitaal, waarbij 3 soldaten het leven verliezen.

Ten 4 uur na den middag wordt het groote magazijn van vivres in den brand geschoten; alle aangewende pogingen tot blussching zijn vruchteloos; het geheele magazijn verbrandt, met alles wat zich er in bevindt, uitzonderd een weinig jenever en rijst, welke men nog heeft kunnen redden.

De 1ste luitenant der genie VAN LIMBURG STIRUM bekomt hierbij eene zware wonde aan zijn been, ten gevolge waarvan hetzelfde afgezet is.

Ten 11 uur des avonds slaat eene bom in het kruidmagazijn bastion II; bij dit voorval wordt echter niemand gekwetst.

De kapitein DE BOULENGER harceleert gedurende 24 uren, den vijand met goed succes in de loopgraven, waarbij de luitenant VAN BUREN doodelijk gekwetst wordt.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren, onderofficieren en mauschappen van het reserve-piket is de verbruikte munitie op de batterijen en posten weder geremplaceerd, en hebben zij de volgende werkzaamheden verrigt: bastion II, al de schietgaten hersteld; bastion III, 1 affuit met raam aangebragt; 1 ijzer kanon van 18 R daarop gelegd en onder de blindering, op de linker face in batterij geplaatst; voorts de schietgaten hersteld; van courtine V—I naar I—II overgebragt 1 mortier van 29 dm. en 2 mortieren van 8 dm. Fr.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker, 1 sergeant, 16 kanonniërs en 4 tamboërs hebben munitie uitgegeven, het aantal verbruikte patronen weder aangeemaakt en verder bommen en granaten gevuld.

D. *Reparatiewinkel.*

6 Timmerlieden, 2 smids en 1 kuiper, gewerkt aan de herstelling van affuitage op de batterijen en posten.

Afgegeven voor de caponnière St.-Laurent :

1000 Scherpe infanterie-patronen.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

De barrières en palissaderingen zoo in den bedekten weg als elders worden zooveel mogelijk hersteld.

49
Ons verlies bedraagt gedurende de laatste 24 uren, 2 officieren en 15 man gewond en 7 gesneuveld.

7 DECEMBER.

Ten 7 uur begint het vuur wederom even als gisteren van de zijde des vijands, en wordt met nadruk door de onzen beantwoord. De vijand is voor het bastion II tot dicht aan de kruin van het glacis genaderd; hij wordt bestendig door onze tirailleurs uit den bedekten weg bevochten.

Onze artillerie werkt met koelbloedigheid en accuratesse. — Ten 12 uur begint het vuur van den vijand zeer te verflaauwen. — Onze artilleristen werken gedurig voort en doen veel nadeel aan den vijand.

De opperbevelhebber gelast, met een kogelmortier uit bastion II, den vijand te bewerpen, waarbij nog 13 handmortieren gevoegd worden, wier vuur den vijand noodzaakt het werken in den bedekten weg, voor de contregarde te staken.

De gecreneleerde muur in de keel der lunette St.-Laurent wordt door den vijand ingeschoten. Men werkt met ijver aan eene inwendige verschan- sing achter en binnen dezen muur.

Des namiddags, ten 2 $\frac{1}{2}$ ure, slaat een bom door de blindering van het laboratorium, waar men bezig was bommen te vullen, hetwelk eene verschrikkelijke verwoesting aanricht. De sergeant-majoor-vuurwerker en 2 kanonniers-vuurwerkers zijn daarbij omgekomen, en anderen gekwetst. — Door dit ongeval is een groot verlies geleden, zijnde het volgende daarbij verloren geraakt: ongeveer 300 (zijnde al de voorhanden) opgeklost granaten voor den nieuwen houwtser van 15 dm., 160 gevulde bommen van 29 dm., 150 gevulde granaten van 20 dm., 1400 idem van 13 dm., 60 gevulde bommen van 12 dm. Fr., 150 idem van 8 dm. Fr., 700 spiegelgranaten, 600 gevulde handgranaten, 6 vaten *roche-à-feu*, 15 vaten buskruit, 20 lichtkogels van 13 dm., 600 geprepareerde buizen van 29 dm., 500 idem van 20 dm., 700 idem van 15 dm., 900 idem van 13 dm., 570 idem van 12 dm. Fr., 400 idem van 8 dm. Fr. en een groot aantal idem voor hand- en spiegelgranaten en veel vaatwerk, al de draagherriën, veel één- en driedraads gezwinde lont, bijna al de laboratorium-gereedschappen, bomhaken, draagboomen, bomkruiwagens, veel beddinghout, kaghels, werk, haren kleeden, vetlappen, enz.

De vijand wordt gedurende den nacht onophoudelijk door onze wachten in den bedekten weg en door het worpgeschut van onze wallen verontrust, terwijl in den bedekten weg van St.-Laurent 1 sergeant en 1 soldaat der

onzen gekwetst, en 2 soldaten, welke zich in 's vijands loopgraven hadden gewaagd, gevangen genomen worden.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reserve-piket is de verschoten munitie op al de posten weder aangevuld, en zijn de volgende werkzaamheden verrigt: van bastion III naar II overgebracht, 2 handmortieren van 13 dm.; van de courtine V—I naar I—II, 2 mortieren van 8 dm. Fr., nieuwe beddingen daarvoor gelegd en deze stukken in batterij geplaatst; bastion I, een kogelmortier van de linker face op de regter face verplaatst, en in bastion II, een idem van de regter op de linker face; voor beiden nieuwe beddingen gelegd; van de linker face van bastion IV naar de linker face van bastion II overgebracht, een steenmortier met toebehooren, alwaar eene nieuwe bedding is gelegd en deze vuurmond in batterij gesteld. Een veldhouwtiser van 13 dm. N. M. uit bastion III op de regter reduitflank van bastion I gebragt; wijders al de schielgaten gerepareerd.

C. *Laboratorium.*

1 Sergeant-majoor-vuurwerker, 1 sergeant, 16 kanonniërs en 4 tamboers hebben de uitgegeven munitie weder aangemaakt en zijn voortgegaan met het vullen van bommen en granaten.

D. *Reparatiewinkel.*

6 Timmerlieden, 2 smids en 1 kuiper hebben gewerkt aan de herstelling van affuitage en laadgereedschap op de onderscheidene batterijen en posten.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Er worden weder eenige herstellingen gedaan aan palissaderingen en blinderingen, alsmede aan de nog overgeblevene bomvrije gebouwen.

Ons verlies is gedurende de laatste 24 uren: 16 man gewond en 8 gesneuveld.

8 DECEMBER.

Het vuur begint wederzijds even als gisteren ten 7 ure. Ten 12 ure ontstaat er brand in de groote kazerne, welke men vruchteloos tracht te blusschen, zoodat het geheele gebouw, hetwelk van alle zijden door bommen en kogels doornageld was, in asch wordt gelegd.

De vijand heeft de 3° parallel voltgoid; echter wordt hij aanhoudend in

zijne approches beschoten en onderscheidene malen genoodzaakt het vuur te staken; het schijnt dat hij aanmerkelijke verliezen ondergaat; verscheidene stukken van den vijand worden door ons geschut gedemonteerd. De wacht in den bedekten weg tirailleert gedurig met den vijand.

Het vijandelijke vuur is heden minder heftig geweest dan op den 5den en 6den; het kan bijna gelijk worden geschat met dat van gisteren. Alle gebouwen, behalve het groote kruidmagazijn, zijn van alle zijden doorschoten of liggen reeds in puinhoop; de bommen rigten eene groote verwoesting aan. De ondervinding doet zien, dat niets tegen haar bestand is; de zwaarste blinderingen worden door haar met het eerste schot doorboord.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

R. K. Z.

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reserve-piket zijn de verschoten munitiën en projectilen op alle batterijen geremplaceerd en worden de volgende werkzaamheden verricht:

Bastion I, een ijzeren kanon van 12 E op vesting-affuit op de regter face verplaatst, waarvoor eene nieuwe bedding is gelegd en een schietgat ingesneden; wijders op alle batterijen de defect geschoten schietgaten hersteld en eenige beddingen verlegd.

C. *Laboratorium.*

1 Adjudant-onderofficier, 1 sergeant, 14 kanonniërs en 4 tamboers hebben munitie uitgegeven en de verschoten artillerie-patronen weder aangemaakt; voorts met het vullen van bommen en granaten vervolgd.

D. *Reparatiewinkel.*

7 Timmerlieden, 2 smids en 1 kuiper hebben de op de batterijen repareabel geschoten affuitage zooveel mogelijk hersteld.

Afgegeven aan de lunette St.-Laurent: 8000 scherpe patronen.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Gedurende den avond en in den nacht worden herstellingen gedaan aan de bomvrije gebouwen, blinderingen, palissaderingen, enz. Er wordt een zware travers geplaatst voor den ingang der slagterij en daarvoor liggende waterpoterne; alsmede een dito voor den ingang der poterne naar de bakkerij. Ook worden de bomgaten zooveel mogelijk gedigt. Een gedeelte van den keelmuur van St.-Laurent ingeschoten zijnde, wordt met schanskorven en hout digtgemaakt.

Ons verlies gedurende de afgeloopene 24 uren bedraagt 11 gekwetsten en 6 gesneuvelden.

9 DECEMBER.

Het schijnt dat de vijand bezig is de *descente du fossé* der lunette St.-Laurent te effectueren; overigens wordt hij steeds in zijne werkzaamheden door ons welaangebragt vuur belemmerd en ondergaat aanhoudend aanmerkelijke verliezen aan dooden en gekwetsten.

Het vuur dezen morgen wederom met meer hevigheid begonnen zijnde, duurt den geheelen dag voort. De gebouwen der citadel storten alom in. De werken van den vijand worden met het beste gevolg beschoten.

De opperbevelhebber gelast, de gekwetsten zooveel mogelijk naar het Vlaamsche Hoofd over te brengen, aangezien er geen veilige plaats op de citadel meer voor hen voorhanden is. Er worden des avonds 20 lichtgekwetsten naar het Vlaamsche Hoofd overgebragt.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reserve-piket zijn de verschoten munitiën op de batterijen geremplaceerd en door een officier der artillerie-handlangers, met 25 man infanteristen, de benoodigde projectielen uit het kogelpark aangebragt; voorts worden door het reserve-piket al de defect geschoten schietgaten hersteld en op bastion II een kanon van 24 K opgelegd en op de linker face in batterij gebragt.

C. *Laboratorium.*

1 Adjudant-onderofficier, 1 sergeant, 14 kanonniërs en 4 tamboers hebben munitie uitgegeven, artillerie-patronen aangemaakt en bommen en granaten gevuld.

D. *Reparatiewinkel.*

7 Timmerlieden, 2 smids en 1 kuiper hebben gewerkt aan de herstelling van affuitage op de onderscheidene batterijen en posten.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Een bom door het bomvrije hospitaal geslagen zijnde, 2 balken door midden slaande, wordt zulks zooveel het hevige vuur toelaat, dadelijk hersteld.

Men is bij voortduring bezig met het herstellen der palissaderingen, barrières, bomvrije lokalen en het digtmaken van bomgaten.

Ons verlies gedurende deze 24 uren bedraagt 7 gewonden en 2 dooden.

10 DECEMBER.

In den afgelopen nacht is het vuur van den vijand veel levendiger geweest dan in de vorige nachten, en ten 7 ure is het wederom op eene geweldige wijze begonnen. Het schijnt dat de vijand nieuwen voorraad van ammunitie ontvangen heeft.

De bomvrije keukens beginnen zich te begeven; drie daarvan zijn reeds onbruikbaar.

De bomvrije lokalen worden overal doorgeslagen. Nimmer heeft de geschiedenis een zoodanig voorbeeld van barbaarschheid bij beschaafde volken opgeleverd. De regen van hommen en granaten gaat alle verbeelding te boven; de toestand onzer soldaten is allerbekaaglijkst. Echter zijn allen nog met goeden moed beziel.

De opperbevelhebber doet rapport, onder N°. 1764 en 1765, aan Z. K. H. den Prins van ORANJE en aan den Directeur-Generaal van Oorlog, van het voorgevallene, tot heden avond 5 ure.

De opperbevelhebber gelast een uitval op de vijandelijke werken te doen, welke met het beste gevolg bekroond wordt en die zich aldus heeft toegedragen:

Tot het detachement werden gekommandeerd: van de 10^e afd. infanterie: de kapitein MORRE, de 2de luitenants DERKS en NANTZING, 4 sergeanten, 8 korporaa's en 60 flankeurs, vergezeld van een detachement mineurs en geniewerkers, bestaande uit den 1sten luitenant CAMERLINGH, 1 sergeant, 2 korporaa's, 7 mineurs, 2 korporaa's geniewerkers en 50 geniewerkers; te zamen 118 hoofden.

Het detachement werd door den plaatselijken kommandant, den majoor VOET, tot in de caponnière van de lunette St.-Laurent begeleid, alwaar hij aan den kommandant van het detachement, de van den opperbevelhebber ontvangen bevelen mededeelde, waarop het detachement naar het aangewezen punt vóór de linker face van bastion II marscheerde.

Hier werd het detachement in twee deelen verdeeld, waarvan het eerste door den 2den luitenant NANTZING, en het tweede door den 2den luitenant DERKS moest aangevoerd, en het geheel door den kapitein gekommandeerd worden.

De twee afdeelingen, de eerste tusschen de 1^e en 2^e, en de tweede tusschen de 2^e en 3^e travers van den bedekten weg geplaatst zijnde, werden de werkers ook in tweeën verdeeld, en respectivelijk achter de afdeelingen infanterie geplaatst.

Hierop werd het teeken tot den aanval gegeven, en ging men met den

meesten spoed over het glacis, onder het vuur des vijands, regt op de loopgraaf af, welke men, na een' afstand van circa dertig ellen doorge-loopen te hebben, bereikte, en die in eenen loodregten stand op het glacis aanliep. Men ving dadelijk aan het werk aldaar te vernielen, waar-medē men dan ook in zooverre slaagde, dat twintig ellen er van geheel onbruikbaar werden gemaakt.

Dit was de vliegende sappe (*sappe volante*), geconstrueerd met eene rij schanskorven, bekroond met eene rij sachineu, en de tusschenruimten der schanskorven gevuld met sappenbossen (*fagots*).

De sappe was in den beganen grond ingegraven, zoodanig dat ze eene diepte van ruim 2 ellen had.

In de vliegende sappe werd eenig gereedschap vermeersterd. Na eenigen tijd er in werkzaam geweest te zijn, ontdekte men zes handmortieren, welke wegens de zwaarte niet medegenomen konden worden, en alzoo in de gracht van de couvreface der esplanade geworpen werden. Korte oogenblikken nadat men de sappe vermeersterd had, werd de kapitein MORRE door eenen vijaude-lijken kogel doodelijk gewond, en de 2de luitenant NANTZING liet er als braaf soldaat zijn leven.

De 2de luitenant DERKS zich thans alleen bij het detachement bevindende, zoo werd de kapitein fungerende plaatsmajoor ANEMAET derwaarts gezonden, ten einde het kommando op zich te nemen, waarvan hij zich met mannen-moed gekwetten heeft.

Na ruim een half uur in de sappe te zijn verbleven en alles wat men er vond vernield te hebben, trok het geheele detachement op een gegeven teeken bedaard en in orde terug. Behalve de twee reeds genoemde officie-ren, zijn nog 1 korporaal en 7 flankeurs gewond en 1 mineur vermist.

Bij dezen uitval hebben zich bijzonder onderscheiden: de 2de luitenant DERKS, de sergeant VERHEIJDEN, de korporaal VAN VEEN en de flankeurs TEUNISSEN, RUIJFROK, EISENBERGER en DOUWE, allen van de 10^e afdeeling infanterie, voorts de 1ste luitenant CAMERLINGH, de sergeant VAN SUCHTELEN, de korporaal PREVOST en de mineur VOSSEN, allen van de mineurs, en de geniewerker BOUMAN der 10^e afdeeling infanterie.

De opperbevelhebber doet weder 20 gekwetsten naar het Vlaamsche Hoofd overbrengen.

De flankeur CAZET der 9^e afdeeling infanterie, geboortig van Rijssel, is van de wacht aan de scheepstimmerwerf, met medeneming van zijne wa-pens, naar den vijand overgeloopen.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reserve-piket zijn de op de batterijen verschoten munitiën, geremplaceerd, en door een officier der artillerie-handlangers en 30 man der infanterie de benoodigde projectilen uit het kogelpark aangebragt. Wijders zijn door het reserve-piket des nachts nog de volgende werkzaamheden verrigt: bastion I, regter face, 1 ijzeren kanon à 12 C op vestingaffuit met zijne bedding verplaatst en een nieuw schietgat ingesneden; courtine I—II, een dito vuurmond verplaatst en een schietgat vermaakt; voorts schietgaten hersteld.

C. *Laboratorium.*

1 Adjudant-onderofficier, 1 sergeant, 14 kanonniërs en 4 tamboers hebben munitie aangemaakt, het benoodigde voor de batterijen afgegeven, en zijn voortgegaan met het vullen van bommen en granaten.

D. *Reparatiewinkel.*

7 Timmerlieden, 2 smids en 1 kuiper hebben de reparabel geschoten affuitage op de batterijen, zooveel doenlijk hersteld.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Men herstelt eenige palissaderingen, barrières, enz., brengt meer grond op het bomvrije hospitaal, 't geen echter door het hevige geweervuur zeer moeilijk valt; ook zijn er twee blinderingen over de mortieren, zooveel mogelijk hersteld, en is een dam gelegd in de opening van den koker, waardoor het water der kapitale gracht met dat van St.-Laurent zich vereenigt, ten einde het afloopen van het water van laatstgemelde gracht te voorkomen, indien er eenig ongeval aan de sluizen mogt ontstaan.

Des avonds doet men eene verkenning naar de zijde van het Melkhuis, aan den Scheldedijk, doch aldaar schijnt de vijand geen werken aan te leggen.

Ons verlies op dezen dag bedraagt 5 gesneuvelden en 19 gekwetsten.

11 DECEMBER.

Het vuur des vijands, zoowel als het onze, wordt den geheelen nacht voortgezet. — Er wordt onafgebroken getirilleerd.

Des morgens wordt ontdekt, dat de vijand eene opening bij den beer voor de courtine I—II heeft aangebragt, en wel door het vuur eener lage batterij, welke waarschijnlijk tot dat einde bij de lunette Montebello is aangelegd. De grachten loopen daardoor bij elk tij geheel droog.

Het vuur des vijands is den geheelen dag zonder tusschenpoozen voortgezet.

De ingang van het kruidmagazijn in bastion I wordt door eene bom ingeslagen; de tegenwoordigheid van geest eens kanonniers voorkomt echter, dat het vuur zich aan de ammunitie mededeelt.

De kelder, onder de groote kazerne, welke men volkomen bomvrij beschouwde, wordt mede door de bommen doorgeslagen, alsook de kelder onder eene andere kazerne, zoodat er thans niets dan de poternen en communicatiën in de bastions overblijft, om het rustend gedeelte van het garnizoen te plaatsen, hetwelk zóódanig is opeengehoopt, dat de grootste helft moet staan, terwijl het andere gedeelte zittende of liggende een weinig kan uitrusten.

Onze toestand wordt zeer gevaarlijk, aangezien deze bomvrije plaatsen niet voor eene enfilade verzekerd zijn, wanneer de vijand zijne demonteerbatterijen gereed heeft.

Gedurende de jongste 24 uren zijn 5 stukken gedemonteerd geworden.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reserve-piket is de op de batterijen benoodigde amunitie aangebragt en zijn de volgende werkzaamheden verrigt:

Bastion I, eene bedding tot vestingaffuit gelegd; bastion II, twee schietgaten gedigt en de stukken teruggetrokken en twee schietgaten hersteld; bastion IV, een cirkelstuk tot kustaffuit van 24 $\mathfrak{E}$ verlegd; courtine I—II, een schietgat hersteld; courtine II—III, eene bedding tot mortier van 20 dm. verlegd; courtine III—IV, eene bedding tot mortier van 29 dm. verlegd.

Door een officier der artillerie-handlangers, met een detachement van 150 man infanterie, zijn de volgende projectilen uit het kogelpark naar de batterijen getransporteerd: bastion I, 1200 kogels van 4 $\mathfrak{E}$ en 80 granaten van 20 dm.; bastion II, 1200 kogels van 6 $\mathfrak{E}$, 50 granaten van 20 dm. en steenen voor den steenmortier; bastion III, 75 granaten van 20 dm.; courtine I—II, 150 bommen van 29 dm., 1200 kogels van 6 $\mathfrak{E}$ en 300 granaten van 6 dm. Fr.; courtine II—III, 200 granaten van 20 dm. en courtine III—IV 75 bommen van 29 dm.

C. *Laboratorium.*

1 Adjutant-onderofficier, 1 sergeant, 14 kanonniers en 3 tamboers hebben de voor de batterijen benoodigde munitie uitgegeven en dezelfde hoeveelheid weder aangemaakt; voorts bommen en granaten gevuld. Door het instorten der beide buskruidmagazijntjes in bastion I, is heden de regter flankpoterne van dat bastion daartoe ingerigt geworden. Wijders zijn uit het groote buskruidmagazijn een aantal vaten buskruid naar de bastions gebragt.

B. *Reparatiewinkel.*

7 Timmerlieden, 2 smids en 1 kuiper hebben voortgezet de herstelling der affuitage en toebehooren op de onderscheidene batterijen en posten.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Het vijandelijke vuur aan de bomvrije en andere lokalen veel nadeel toegebracht hebbende, waardoor de communicatie op vele plaatsen belemmerd wordt, zoo tracht men deze zooveel mogelijk te herstellen.

Ons verlies gedurende deze 24 uren bedraagt 22 gewonden en 4 gesneuvelden.

12 DECEMBER.

Het kanonvuur is niet zoo levendig als gisteren; maar de bommen vallen zonder tusschenpoozing en doen al het nog staande muurwerk der gebouwen instorten.

De fusillade langs het geheele aanvalsfront wordt zonder ophouden van weerszijden met drift onderhouden. Onze artillerie brengt gedurig vertraging, zoowel in het vuur, als in de werkzaamheden van den vijand te weeg. De approches, die zich in zigzag langs den bedekten weg der contregarde van de esplanade uitstrekken, zijn thans door den vijand dwars over het glacis van bastion II, in de directie van den saillant van den bedekten weg van hetzelfde, gerigt, zonder echter tot aan de kapitaal genaderd te zijn.

Het dagelijksch droogloopen der grachten verzwaart zeer de verdediging en vermeerdert de te nemen voorzorgen, zijnde aan elk bataillon der bezetting bij alle voorkomende omstandigheden, zijne standplaats, bij de volgende order, aangewezen:

» Bij eenen algemeenen aanval, waartoe men zich altijd gereed moet houden door het afloopen van het water in de grachten, zal het :

» bastion N°. 1 en de regter flank bezet worden door het 2° bataillon der 10° afdeeling infanterie ;

• N°. 2 door het flankeurbataillon der 10° afdeeling infanterie ;

• N°. 3 en de beide lage flanken, door het 1° bataillon der 10° afdeeling infanterie ;

» N°. 4 en de regter flank, door het flankeurbataillon der 7° afdeeling infanterie, hetwelk tevens als reserve zal beschouwd worden ;

• N°. 5 en de beide lage flanken, door de 3° kompagnie van het flankeurbataillon der 9° afdeeling infanterie ;

» De 4° kompagnie der 9° afdeeling infanterie zal in bastion N°. 4 verblijven.

• De handlangers zijn belast met de verdediging der lage flanken, daár waar zij zich in de galerij bevinden.

• Van bastion I en II zullen steeds ieder 50 man als tirailleurs gebruikt worden.

• Morgen de noodige zandzakken te plaatsen, daár waar zulks noodig is op den hoofdwal en het ravelijn Hulppoort."

Uit hoofde mijner menigvuldige bezigheden, niet in staat zijnde ieder oogenblik de aanvragen van de onderscheidene korpsen te kunnen teekenen, waardoor dan ook veelal, buiten mijn toedoen, oponthoud in de ontvangst op den bepaalden tijd plaats heeft, zoo worden de HH. chefs der korpsen verzocht, alle stukken des avonds aan het Plaatsbureau te zenden, ten einde ze alsdan den volgenden dag te kunnen laten terugbrengen.

De kapitein van ONSELEN der 10° afdeeling, op piket in bastion N°. 1 zijnde, wordt door het springen eener bom gedood.

De opperbevelhebber vaardigt de volgende dagorder uit aan de bezetting der citadel :

Krijgsbroeders !

» De heldenmoed door ulieden gedurende de belegering dezer sterkte aan den dag gelegd, heeft mijne volkomen tevredenheid weggedragen. Gij hebt aan mijne verwachting beantwoord en ik betuig u voor uwe betoonde trouw en standvastigheid mijnen welmeenenden dank.

» Krachtens Zr. Ms. besluit van den 23sten November dezes jaars, waarbij aan mij de autorisatie wordt verleend, om onder nadere homologatie van Hoogstdenzelven, eenige versierselen van de 4° klasse der Militaire Willemsorde uit te reiken, zoo benoem ik bij deze tot ridders dier orde, de Heeren :

1° Luitenant BROERS, der 9° afdeeling infanterie, geëmplojeerd bij de artillerie, majoor VOET, 2° luitenant DERKS, sergeant VERHEIJDEN, korporaal VAN VEEN, flankeurs TEUNISSEN, RUIJFROK, EISENBERGER en DOUWE en fuselier BOUMAN, allen van de 10° afdeeling infanterie, de kapiteins SCHUTTER, VAN DEVENTER en VERSCHOOR, den 1° luitenant DOORMAN, den 2° luitenant VAN DRIEL VAN GOUDSWAARD, den sergeant-majoor VAN DER KRAK, den korporaal ROBERTS, den kanonnier SCHOPHUIZEN en den handlanger PONTEN, allen van de artillerie, den 1° luitenant VAN LIMBURG STRUM der genie, den sergeant VAN SUCHTELEN, den korporaal PREVOST en den mineur VOSSEN, allen van de mineurs.

Op welke provisionele benoemingen de goedkeuring van Z. M. onverwijld zal worden ingeroepen.

»De 1° luitenant der genie CAMERLINGH, benevens de adjudant-opzigter der genie ROGIER, zich mede bijzonder onderscheiden en dit ridderteeken reeds vroeger ontvangen hebbende, zoo zullen zij aan Z. M. kenbaar worden gemaakt, terwijl ik aan de sergeanten KEIJZER en KÜHLER der 10° afdeeling infanterie, benevens den mineur HERBOUTS en den geniewerker SMIT, bij deze mijne bijzondere tevredenheid betuig.

»Ik houd mij verzekerd, dat deze onderscheiding der bezetting ten spoorslag zal verstrekken, om in het kampen tegen vermoeyenissen en gevaren, met onverschrokkenheid en moed te blijven volharden, terwijl ik bij deze de stellige verzekering geef, dat elke uitstekende daad, dadelijk door mij beloond, of naar omstandigheden ter kennis van Z. M. zal worden gebracht."

De vijand heeft in den gepasseerden nacht de 4^e parallel voltooid.

De opperbevelhebber doet rapport, onder N°. 1767 en 1768, aan Z. K. H. den Prins VAN ORANJE en Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog, van het voorgevallene sedert den 10den dezer, des avonds om 3 ure, tot heden avond 6 ure.

Nog wordt heden de navolgende garnizoensorder uitgevaardigd :

»De piketten van het 3^e bataillon der 10° afdeeling infanterie zullen te zamen verwisselen voor de dienst van bastion N°. 1, en zullen onderling om de 4 uren afgelost worden, in dier voege dat telkens een geheel piket of 100 man gebruikt worden, om te tiraileren in bastion N°. 1 en op de courtine tusschen I en II.

»De HH. officieren van elk piket zullen daarbij tegenwoordig zijn.

»De HH. bataillons-adjudanten worden verantwoordelijk gesteld voor de uitvoering dezer order, welke geene verandering maakt op de order van gisteren, betreffende het plaatsen der bataillons bij eenen vijandelijken aanval.

»De bataillons van de 7^e en 9^e afdeeling infanterie zullen een half piket of 30 man in bastion N°. 2 mede tot het tiraileren bezigen, die elkander ook om de 4 uren zullen aflösen; bij dit halve piket zullen twee officieren tegenwoordig moeten zijn.

»Dezen morgen om 8 ure, zal het piket van het 1° bataillon van den vorigen dag hiermede een aanvang moeten nemen, dat om 12 ure, door het reserve-piket van het 2° bataillon zal worden afgelost, en ten 4 ure door het 3° bataillon.

»Voor bastion N°. II zal er, om 8 ure, een half piket van den vorigen dag van het bataillon der 9° afdeeling met 2 officieren zich in hetzelfde moeten bevinden, hetwelk ten 12 ure door een nieuw piket van de 7° afdeeling zal moeten worden afgelost.»

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reserve-piket is op al de batterijen de noodige ammunitie aangebragt en zijn de volgende werkzaamheden verrigt:

Bastion I, een vestingaffuit met raam à 12 ♂ aangebragt, alsmede een bok van bastion IV. Bastion II, een kanon van 12 ♂, hetwelk gedemonteerd was, afgenomen en op zijn affuit een ander kanon gelegd, en op de regter face in batterij gebragt; voorts twee schietgaten hersteld en gemaskeerd. Bastion III, linker reduitflank, 2 beddingen tot houwitsers gelegd. In het bastion eene mortierbedding verlegd en op de linker bastionsflank een gedemonteerd raam tot vestingaffuit à 12 ♂ weggenomen en een bekwaam in de plaats gebragt. Bastion IV eene bedding in den saillant verlegd en een nieuw rad aan een houwitseraffuit aangebragt. Van de courtine V—I, een houwitsers van 20 dm. van een gedemonteerde affuit afgenomen, op een reserve-affuit in bastion IV gelegd en naar de linker reduitflank van bastion III overgebragt. Op de courtine V—I eene mortierbedding van 29 dm. opgebroken en op de courtine II—III gelegd. Op de courtine I—II, eene bedding tot kogelmortier verlegd. Bastion I, een defect kanon à 12 ♂ in een kuil geworpen.

Door 1 officier der handlangers en 130 man der infanterie zijn uit het kogelpark aangebragt: bastion I, 100 kogels van 18 ♂, 200 id. van 12 ♂, 1300 id. van 6 ♂ en 75 granaten van 20 dm.; bastion II, 250 kogels van 6 ♂ voor de kogelmortieren, 75 granaten van 20 dm. en steenen voor 50 worpen; bastion III, 100 kogels van 12 ♂, 75 granaten van 20 dm.; courtine I—II, 200 kogels van 12 ♂, 1300 id. van 6 ♂, 150 bommen van 29 dm. en 500 id. van 8 dm. Fr.; courtine II—III, 75 bommen van 29 dm., 225 granaten van 20 dm. en courtine III—IV, 75 bommen van 29 dm.

De vershotene projectilen op de buitenposten zijn door het reserve-piket aangevuld.

C. *Laboratorium.*

1 Adjudant onderofficier, 1 sergeant, 14 kanonniërs en 3 tamboërs hebben munitie uitgegeven en het aantal uitgegevene artillerie-patronen weder aangemaakt, zoo ook het vullen van bommen en granaten voortgezet en spiegelgranaten geprepareerd; wijders zijn uit het groote buskruidmagazijn vaten met buskruid overgebracht naar de kleine buskruidmagazijntjes.

D. *Reparatiewinkel.*

7 Timmerlieden, 2 smids en 1 kuiper zijn werkzaam geweest aan de herstelling van affuitage en toebehooren op de onderscheidene batterijen en posten.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

De gewone herstellingen aan palissaderingen en blinderingen, enz.; alsmede het vullen van bomgaten.

Aan het bomvrije hospitaal wordt onvermoeid gewerkt. Er wordt in dit gebouw een vaste ploeg timmerlieden geplaatst, om ONMIDDELIJK in alle onheilen te voorzien.

Ons verlies in deze 24 uren bedraagt 14 gewonden en 4 gesneuvelden.

13 DECEMBER.

Het vijandelijke vuur is in den afgelopen nacht zoo sterk en aanhoudend geweest, als het tot nog toe niet ondervonden werd. Men heeft opgemerkt dat zich op hetzelfde oogenblik twaalf tot veertien bommen in de lucht bevonden, welk vuur de grootste ravages gemaakt en den grond zoodanig omgewoeld heeft, dat men niet dan met de grootste moeite kan circuleren, zoodat het aubringen van ammunitie en het verplaatsen van geschut ten hoogste moeilijk en somtijds onmogelijk is.

De manschappen lijden veel, door de wijze waarop zij in de poternes en communicatiën en keelen der bastions geplaatst zijn.

Ook de oude, gemetselde, bomvrije plaatsen, welke tot laatste schuilplaats der troepen verstrekten, beginnen zich te begeven, zijnde de linker poternes der bastions II en IV reeds zeer beschadigd en de ingangen door het nedervallend puin verstopt, waardoor eenige aldaar rustende manschappen gekwetst zijn geworden.

Het vuur des vijands wordt thans hoofdzakelijk tegen de bastions III en IV gerigt.

De ringmuur van het kruidmagazijn is reeds beschadigd en naar de zijde van de kerk geheel ingeschoten.

De vijandelijke demonteerbatterijen openen haar vuur tegen de bastions I, II en III.

De kapitein der artillerie VAN HOEY VAN OSTEE wordt doodelijk aan het hoofd gewond en sterft eenige oogenblikken daarna.

Door een bom wordt een balk in het bomvrije hospitaal in stukken geschoten, zonder echter in te storten; de sergeant-opzichter der genie VAN DER VELDE, welke met den grootsten ijver bezig is zulks te repareren, wordt daarbij zwaar gekwetst.

De kapitein GROENEVELD, de wacht hebbende in het fort St.-Laurent, ontvangt aldaar eene wonde door den arm en de zijde.

Het eenig nog overblijvend zoogenaamd bomvrij lokaal, hetwelk men in den walgang had ingegraven, wordt ingeslagen, waardoor de 2de luitenant FRANCKE gekwetst en eene vrouw gedood worden.

De 2de luitenant VAN DEVENTER wordt gekwetst door het springen van eene bom.

De staat der werken van den vijand is heden, als volgt:

Zijne approches zijn voortgezet tot op de kapitaal van bastion II en van daar vervolgd door eene nieuwe branche, die zich op de kruin van het glacis, langs den bedekten weg der linker face van dat bastion, tot tusschen de 1^e en 2^e travers uitstrekt en het couronnement van hetzelfde begint daar te stellen.

Door een gelukkig daarop gerigt vuur van de hooge flank en de regter face van bastion I, en door het werpen van spiegelgranaten en uit de hand-mortieren van bastion II, wordt echter dit werk den vijand zeer moeilijk gemaakt zoodat hij het bij momenten zelfs geheel verlaten moet. De meer achterliggende branches hunner approches verbinden die van bastion II met die van St.-Laurent.

Aan het bomvrije hospitaal wordt eene verzakking vóórover bespeurd, zoodat men met afgrijzen de instorting er van te gemoet ziet. Het is allerverschrikkelijkst zoodanig ongeluk te voorzien, zonder de geringste hulpmiddelen te kunnen aanwenden.

De opperbevelhebber geeft bevelen aan den plaatselijken kommandant, om den kommandant der lunette St.-Laurent aan te zeggen, dat wanneer de vijand beweging maakt om de lunette te bestormen, hij alsdan zijne magt in drieën moet verdeelen, waarvan één gedeelte zich achter de borst-

wering, regt tegenover het aan te vallen punt, en de twee andere deelen, zich regts en links van hetzelfde moeten opstellen, welk eerste gedeelte den opklimmenden vijand in front moet beschieten, na welke décharge, de twee andere deelen den vijand van wederzijden met de bajonet moeten aanvallen en rugwaarts in de gracht werpen.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reserve-piket zijn de op de batterijen vershotene ammunitiën weder vervangen en op de buitenposten de benoodigde projectilen aangebragt; wijders zijn de volgende werkzaamheden verrigt: bastion I, een ijzeren kanon van 12 $\mathfrak{E}$ op vestingaffuit met zijne bedding van de linker face op de regter flank geplaatst en het schietgat daarvoor ingesneden; bastion III, een ijzeren kanon van 12 $\mathfrak{E}$ op vestingaffuit met zijne bedding van de linker face op de linker flank geplaatst; courtine I—II, drie mortierbeddingen hersteld, een mortierbedding van 29 dm. aangebragt van de courtine V—I, alwaar een mortier van 29 dm. aan den triquehal is aangeslagen. Op al de batterijen zijn de schietgaten hersteld geworden, zijnde bijna al deze werkzaamheden des nachts gedaan.

1 Officier der artillerie-handlangers en 150 man infanterie hebben uit het kogelpark de volgende projectilen naar de batterijen gebragt: Bastion I, 100 kogels à 18 $\mathfrak{E}$, 1500 id. à 6 $\mathfrak{E}$ en 75 granaten van 20 dm.; bastion III, 100 kogels à 12 $\mathfrak{E}$ en 75 granaten van 20 dm.; courtine I—II, 150 bommen van 29 dm., 300 id. van 8 dm. Fr. en 500 kogels à 6 $\mathfrak{E}$.

C. *Laboratorium.*

1 Adjudant-onderofficier, 1 sergeant, 14 kanonniers en 3 tamboers hebben munitie uitgegeven en weder aangemaakt, bommen en granaten gevuld en patronen voor buksen aangemaakt.

D. *Reparatiewinkel.*

7 Timmerlieden, 2 smids en 1 kuiper zijn werkzaam geweest aan de herstelling van affuitage op de onderscheidene batterijen en posten en hebben buizen van 8 dm. Fr. afgevijsd.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Daar het te vermoeden is, dat men in de linker face van bastion II zal trachten bres te schieten, zoo wordt daarin eene afsnijding met traversen

van gevulde schanskorven gemaakt, loodregt op de beide facen, ten einde daarachter de troepen tot het afslaan der bres te kunnen plaatsen.

De herstellingen aan palissaderingen, blinderingen en het vullen van bomgaten zijn voortgezet.

Er worden 2 mineurs en 2 timmerlieden afgezonderd, om ramen te maken tot het daarstellen van mijngalerijen.

Ons verlies gedurende deze 24 uren bedraagt 24 gekwetsten en 8 gesneuvelden.

14 DECEMBER.

Het schieten van wederzijden duurt den geheelen nacht voort. De vijand 3 mijnen in den saillant van de lunette St.-Laurent aangebragt hebbende, doet die ten 3¼ ure des morgens springen, waardoor eene beklimbare bres geopend wordt, door welke het fort stormenderhand wordt ingenomen. Ons verlies bedraagt daarbij één 1° luitenant, 1 sergeant, 1 korporaal en 53 soldaten der 10e afdeeling infanterie, benevens 3 kanonnières en 2 handlangers aan dooden, gekwetsten of vermisten.

Het kwetsen van den kapitein GROENEVELD en het springen der mijnen op den geest der bezetting geïnfluenceerd hebbende, zoo hebben de pogingen van den 1° luitenant BOERS der 10e afdeeling infanterie, welke op dezen post kommandeerde, niet kunnen beletten dat de lunette verloren is gegaan. De vijand retrancheert zich thans daarin en zij wordt van onze zijde heftig beschoten.

Het strekt intusschen tot troost, dat deze lunette het eerste buitenwerk is, dat een zoo magtige vijand, na reeds 16 dagen de loopgraaf te hebben geopend, heeft kunnen nemen.

De vijand heeft zijn couronnement van den bedekten weg voor de linker face van bastion II versterkt en breeder gemaakt, maar het vuur van de regter flank van bastion I en dat van bastion II heeft hem belet, het te verlengen.

Aan de keel van St.-Laurent, langs den keelmuur en de gracht van de linker flank, heeft hij eene loopgraaf geopend, die zich met de 3e parallel moet vereenigen.

Onze wachten hebben achter de palissadering der uitspringende wapenplaats van het ravelijn der Hulppoort, en langs de gepalissadeerde cremaillère van de regter face des ravelijns post gevat, en zich aldaar door aarden werken gedekt, om zich voet voor voet te kunnen verdedigen. De voortgang van den aanval van deze zijde, wordt door het nog bestaand geschut van het front II—III en door Kiel hestreden.

Er is wederom eene bom in de poterne van bastion IV geslagen, waardoor echter slechts 1 mineur gekwetst is.

De opperbevelhebber gelast aan den majoor-ingenieur VAN DER WIJCK, de brug voor de Hulppoort geheel te doen afbreken en de lage flanken der bastions beter te doen voorzien (onder N°. 1771), waarvan, bij missive N°. 1772, de surveillance aan den generaal-majoor DE FAVAUGE wordt opgedragen.

De opperbevelhebber gelast, onder N°. 1775, den generaal-majoor DE FAVAUGE, in de bastions, door middel der infanterie, onderscheidene voorzorgen voor verrassing te doen nemen, en wordt al verder de volgende garnizoens-order uitgevaardigd:

»Om te voorkomen, dat de vijand de vesting beklimt, of zoo zulks plaats heeft, te zorgen dat men dadelijk gereed is het te beletten, zoo worden de HH. chefs der korpsen verzocht, te zorgen, dat daár waar hunne korpsen liggen, niettegenstaande de manschappen des nachts moeten omgehangen zijn, er buitendien 25 man in iedere galerij, den geheelen nacht met het geweer bij den voet zullen klaar staan, van welke manschappen 2 posten in iederen gang en een in de lage flank zal moeten gegeven worden; de handlangers zullen daarbij hunne gangen en lage flanken moeten bezetten, terwijl bij ieder detachement van 25 man, één officier met de noodige onderofficieren zal gekommandeerd worden. De hoofdofficier van den dag wordt gelast toe te zien, dat aan deze order stiptelijk wordt voldaan.»

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reserve-piket zijn de verbruikte munitiën op de batterijen weder aangevuld, alsmede op de buitenposten de benodigde projectielen aangebragt; voorts zijn gedurende den nacht de volgende werkzaamheden verrigt:

Bastion II, een gedemonteerd kanon van 24 C op vestingaffuit gelegd, een ander kanon daarop gelegd en op de regter face in batterij gebragt; voorts een rad aan een affuit verwisseld; bastion III, een omvergeworpen kanon van 18 C met vestingaffuit op zijne bedding hersteld; een nieuw raam tot vestingaffuit aangebragt en geplaatst en de bedding verlegd; uit het bastion 1 houwitsen van 20 dm. overgebragt op de bedding boven de waterpoterne van dit bastion; courtine I—II, een mortierbedding gelegd en een mortier van 29 dm. van de courtine V—I op die bedding overgebragt. — 1 Officier der artillerie-handlangers en 108 man infanterie hebben bij iedere

in batterij staande mortier aangebragt: 75 projectilen, bij iederen kogel-mortier 150 kogels à 6 kg , en eene groote hoeveelheid steenen bij de steen-mortieren.

C. *Laboratorium.*

1 Adjutant-onderofficier, 1 sergeant, 14 kanonniers en 5 tamboers hebben de munitie uitgegeven, de verschillende artillerie-patronen weder aange-maakt, alsmede bommen geprepareerd.

D. *Reparatiewinkel.*

7 Timmerlieden, 2 smids en 1 kuiper, hebben affuitage op de batterijen gerepareerd, buizen van 8 dm. Fr. afgevijld en zonderstokken aangemaakt.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Gedurende den nacht doet men eenige weinige herstellingen aan de palis-saderingen, het bomvrije hospitaal, de keukens, enz. welke laatsten zeer veel geleden hebben.

Er wordt een begin gemaakt met het afbreken van de brug voor de Hulp-poort.

Ons verlies bestaat gedurende deze 24 uren uit 17 gekwetsten, 4 ge-sneuvelden en 63 vermisten.

15 DECEMBER.

In den afgelopen nacht is het vuur niet zoo hevig als naar gewoonte geweest; het is echter dezen morgen met meer hevigheid hervat, en wordt door het onze, zooveel onze beschadigde werken en ingestorte blinderingen het toelaten, met nadruk en succes beantwoord.

In het kruidmagazijn op de courtine V—1, welks weerstandbiedend vermogen geen twijfel overliet, hebben de vijandelijke bommen zich mede eenen weg gebaad, zoodat het dezen nacht, zonder verdere schade te veroorzaken, gesprongen is.

Ook is de geheele ingang van het kruidmagazijn in bastion IV, ingeslagen en verwoest. Het gaat alle verbeeldingskracht te boven, hoedanig deze sterkte door het vijandelijk geschut geteisterd is; de geheele oppervlakte levert niets anders dan een chaos op. De vlag is reeds 2 malen hernieuwd en wordt steeds in flarden geschoten; dezen morgen de vlaglijn stukgeschoten zijnde, zoo is zij onder een hagel van kogels, door een matroos ingeschoren en de vlag dadelijk wederom geheschen. — Heden nacht heeft de vijand een dam en logement aan den saillant van St.-Laurent daargesteld en de loopgraaf aan de keel der lunette verlengd, om deze met de werken van aanval vóór bastion II te verbinden, en zoekt hij van

het couronnement vóór dat bastion, dwars over het glacis deze verbinding te effectueren.

Achter deze communicatie is er nog eene andere begonnen, uit de 5° parallel, naar het couronnement, doch deze werken worden door het vuur van de linker flank van bastion II zoodanig beschoten, dat zij zeer vertraagd en bij momenten geheel verlaten worden. Zelfs het onder de blinding der flank gedemonteerd geschut, is door de volharding en onvermoeidheid der artillerie, meerendeels geremplaceerd, zooals op vele andere plaatsen, en het couronnement op den bedekten weg van de linker face van bastion II, wordt door bastion I zoodanig beschoten, dat de vijand in dezen nacht er maar den halven afstand van de 5° travers bereikt heeft. Bastion II speelt er met een spiegelmortier met succès op, en het ravelijn van de Hulp-poort heeft er insgelijks een in werking, welke met het overige geschut van dit front en het tirailleurvuur der infanterie er aanhoudend op werkt.

Heden na den middag heeft de vijand uit de loopgraaf in St.-Laurent, met granaten uit handmortieren geworpen. De wachten in de palissadering van de uitspringende wapenplaats vóór het ravelijn der Hulp-poort en den bedekten weg, regts van hetzelfde, worden genoodzaakt zich met het verlies van 1 sergeant, 1 korporaal en 9 man gekwetsten terug te trekken. De inspringende regter wapenplaats, welke mede gepalissadeerd is en eenen gepalissadeerden tamboer heeft, is door onze troepen bezet gebleven.

De vijand heeft eenige tirailleurs in den bedekten weg gezonden, om de onzen te bevechten. Onze artillerie, welke door het verblijf onzer troepen in deze positie gehinderd werd, schijnt thans door ons worpgeschut een aanmerkelijk nadeel aan den vijand toe te brengen.

De opperbevelhebber doet rapport, onder N°. 1774, van het gebeurde sedert 12 dezer, 's avonds om 6 uur, tot heden avond 7 ure.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reserve-piket, zijn de op de batterijen benoodigde ammunitiën aangebragt en de volgende werkzaamheden verrigt:

Courtine II—III, eene mortierbedding gelegd. Courtine V—I, drie mortierbeddingen van 12 dm. Fr. verder gereed gemaakt en de mortieren omgekeerd, ten einde van onder de blindingen over de citadel te kunnen heenwerpen.

Voorts zijn op al de batterijen en posten de schietgaten hersteld; 1 officier der artillerie-handlangers en 100 man infanterie hebben bij elken in

batterij staanden mortier of houwitser 75 projectilen en naar het laboratorium een groot aantal onge vulde granaten gebragt. Wijders is de lunette Kiel van een aantal vaten buskruid, projectilen, zandzakken, enz. voorzien.

C. *Laboratorium.*

1 Adjudant-onderofficier, 1 sergeant, 14 kanonniërs en 3 tamboërs hebben artillerie-patronen aangemaakt, munitie uitgegeven, bommen en granaten gevuld en ééndraads gezwinde lont gemaakt.

D. *Reparatiewinkel.*

7 Timmerlieden, 2 smids en 1 kuiper hebben affuitage en laadgereedschap op de batterijen gerepareerd, ruimnaalden en zunderstokken aangemaakt en buizen van 8 dm. Fr. afgevijsd.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Door den donkeren nacht wordt men bijna geheel verhinderd eenige werkzaamheden te verrigten.

Ons verlies gedurende deze 24 uren bedraagt 13 gekwetsten en 3 gesneuvelden.

16 DECEMBER.

Het vuur van den vijand duurt den geheelen nacht met hevigheid voort en wordt door ons op dezelfde wijze beantwoord. Er wordt aanhoudend van beide zijden getirailleerd en aan den vijand elken voet terrein betwist.

Aan de lunette St.-Laurent heeft de vijand geene bijzondere verandering daargesteld. Ons geweervuur, alsmede het werpen met den steenmortier uit het ravelijn der Hulp poort, schijnt den vijand zeer hinderlijk te zijn.

De saillant van bastion II is naauwkeurig onderzocht en is daaraan niets ontdekt.

Er wordt een begin gemaakt met het re duit in bastion II op nieuw te palissaderen, zijnde alle palissaden weggeschoten, doch het buitengewoon slechte weder en het vuur van den vijand maken zulks onmogelijk, zoodat het werkvolk den arbeid verlaat.

Er worden wederom drie stukken kanon door het vijandelijke vuur gedemonteerd.

Over het algemeen zijn de werken des vijands dezen nacht weinig gevorderd en schijnen zich bepaald te hebben tot het uitdiepen en verbreed en van de reeds uitgevoerde werken.

Het couronnement van den bedekten weg langs bastion II ingezien wordende, heeft de vijand achter en evenwijdig daarmede eene nieuwe loopgraaf geopend, die minder aan het vuur der regter flank van bastion I is blootgesteld.

In het fort St.-Laurent heeft de vijand ook zijn werk verdiept en voor de poort van dit fort, de aardopwerpingen zeer verhoogd.

De voor de laatste periode van het beleg bewaarde vuren uit de flanken der bastions I en III geopend zijnde, hebben eene zeer beduidende uitwerking en vertraging in 's vijands werken te weeg gebracht.

Het daarstellen der communicatie van het couronnement naar de loopgraaf voor St.-Laurent, is door ons vuur dezen morgen gestaakt.

Deze vertraging en die door het slechte weder veroorzaakt, wil de vijand door een verdubbeld bombardement doen opwegen. Hij demonteert verscheidene stukken, en een aantal blinderingen worden ingeschoten. Niettemin wordt eene begonnen contra-batterij in de directie van het houten huis achter de boven opgegevene communicatie, door de flank van bastion III plat geschoten.

De opperbevelhebber gelast tot nader order aan de HH. officieren der bezetting de aan hunnen rang toegekende rations jenever uit te reiken, ten welken einde de navolgende dagorder wordt uitgevaardigd:

» Daar deze sterkte geene middelen aanbiedt, om voor eigen rekening jenever aan te schaffen, zoo wordt dien ten gevolge de adjunct-intendant geautoriseerd, om van heden en tot nader order, aan de HH. officieren der bezetting, de aan hunne rangen toegekende rations uit het approvisionnementmagazijn te verstrekken."

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reservepiket zijn de munitie en andere noodwendigheden aangebragt en de volgende werkzaamheden verrigt:

In de bastions I, II en III zijn al de schietgaten met zandzakken hersteld en in courtine I—II de borstwering voor de mortieren met zandzakken aangevuld en opgehoogd. In bastion I is eene bedding tot houwitsen van 20 dm. op de regter face, digter bij de travers gelegd en gerigt op de bekrooning voor het glacis van bastion II. In courtine I—II is eene bedding tot vesting-affuit verlegd en even zoo gerigt. In bastion II zijn de gedemonteerde kanons en affuiten in den kuil geworpen.

1 Officier der artillerie-handlangers en 100 man infanterie zijn in den nacht begonnen met het aanbrengen van projectielen op de onderscheidene batterijen.

C. *Laboratorium.*

1 Adjudant-onderofficier, 1 sergeant, 14 kanouniers en 3 tamboers

hebben munitie uitgegeven en de verbruikte artillerie-patronen weder aangevuld.

D. *Reparatiewinkel.*

7 Timmerlieden, 2 smids en 1 kuiper hebben affuitage en gereedschappen op de batterijen hersteld en buizen van 12 dm. Fr. afgevijld.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Men tracht des nachts de aan stuk geschoten palissaden van het reduit van bastion II te herstellen, doch wordt daarin door den donkeren nacht en het hevige vuur des vijands verhinderd. Evenwel worden er eenige palissaden uit bastion I opgebroken en naar bastion II overgebracht, om in gemelde herstelling te voorzien. Er wordt gewerkt aan het geheel vernietigen der brug voor de Hulppoort.

Ons verlies gedurende deze 24 uren bedraagt 11 gekwetsten en 2 gesneuvelden.

17 DECEMBER.

Het vuur des vijands, zoowel als het onze wordt den geheelen nacht voortgezet. De vijand werpt een zeer groot aantal bommen en granaten, waarvan velen echter niet springen.

Ten 8 ure des morgens opent de vijand 2 nieuwe demonteerbatterijen; de eene in de inspringende linker wapenplaats van de lunette St.-Laurent en de andere bij de Harmonie; de eerste van 3 en de tweede van 4 stukken.

Het vuur is den geheelen dag zeer levendig en de vijand maakt er een meer dan gewoon gebruik van.

In dezen nacht is het den vijand gelukt eene insnijding van het couronnement van den bedekten weg der linker face, bastion II, naar de communicatie van St.-Laurent tot stand te brengen, en heeft hij eene approche aan den bedekten weg der linker face van het ravelijn der Hulppoort gepousseerd, voorts den dam over de gracht van St.-Laurent op den saillant daarvan gerigt en zelfs gepalissadeerd.

Links van St.-Laurent heeft hij eene batterij ingerigt, die tegen de regter face van bastion II en ook op de door ons gebarrikadeerde Hulppoort gerigt schijnt te zijn.

Aan het couronnement heeft de vijand in den dag gewerkt, om de achter hetzelfde opgeworpen aarde vooruit te werken, waardoor het couronnement versterkt en verbeterd is.

Het is waarschijnlijk dat hij daar reeds het springen der contrescarpe en de *descente du fossé* voorbereidt. Intusschen wordt hij aanhoudend uit de regier face en flank van bastion I met succes beschoten.

De opperbevelhebber doet de volgende dagorder aan de bezetting uitvaardigen :

Spitsbroeders !

»Ik heb reden om over uw gedrag tevreden te zijn. De vijand, zoowel als onze landgenooten, doen hulde aan den moed, welke door u aan den dag wordt gelegd. Geheel Europa vestigt het oog op onze bedrijven, en de Belgen zijn getuigen uwer dapperheid tegen eenen magtigen vijand.

»Het is mij bekend, dat gij in de bekrompene poternes groote ontberingen moet ondergaan en ik deel in deze ongemakken; maar hieraan kan veel verholpen worden, door ze, zoo veel immer mogelijk, in eenen zindelijken staat te onderhouden, waarop de Heeren hoofd- en verdere officieren zorgvuldig dienen te letten.

»Uwe vermoeijenissen zijn wel is waar menigvuldig, maar groot is ook de eer, welke u hierna te wachten staat.

»Het strekt mij intusschen tot een groot genoegen te vernemen, dat onaanziende de vermoeijenissen en ontberingen, gij steeds met eenen goeden geest beziel blijft. Bewijst dat gij krijgslieden zijt, die niet alleen de gevaren des oorlogs weten te trotseren, maar ook des noods alle ontberingen weten te dragen; hierin volhardende, zullen ook wij aan den Hollandschen naam eenen nieuwen luister bijzetten.

»De Heeren kommandanten der korpsen worden mits deze uitgenoodigd, om van elke der door hunne onderhebbenden verrigte heldendaad, bijzondere volharding of edelmoedig bedrijf, naauwkeurig aanteekening te houden en mij daarmede bekend te maken, terwijl ik bij deze de plegtige verzekering geef, die te zijner tijd onder het oog van Z. M. onzen geëerbiedigten Koning te zullen brengen."

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reserve-piket, zijn de munitie en andere noodwendigheden op de batterijen aangebragt en de schietgaten op al de batterijen en posten met zandzakken hersteld.

1 Officier der artillerie-handlangers en 100 man infanterie hebben uit het kogelpark, gedurende den nacht, de volgende projectielen aangebragt: bastion I, 75 granaten van 20 dm., 800 kogels à 12 g ; courtine I—II, 150 bommen van 29 dm. en 200 id. van 8 dm. Fr.; bastion II, 75 granaten van 20 dm., 50 worpen steenen en 800 kogels à 12 g ; courtine II—III, 75 bommen van 29 dm. en 300 granaten van 20 dm.; bastion III, 75 granaten van 20 dm. en bastion IV, 100 kogels van 12 g .

C. *Laboratorium.*

1 Adjudant-onderofficier, 1 sergeant, 14 kanonnières en 3 tamboers hebben de munitie voor de batterijen uitgegeven, artillerie-patronen en ééndraads gezwinde lont aangemaakt.

D. *Reparatiewinkel.*

7 Timmerlieden, 2 smids en 1 kuiper hebben affuitage op de batterijen hersteld, spiegels tot mortieren geboord, zonderstokken aangemaakt, alsmede laadgereedschap en ander gereedschap gerepareerd.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Wegens het slechte weder heeft men des avonds weinig anders gewerkt, dan het herstellen der bomvrije gebouwen.

Er is eene loopgraaf begonnen langs de courtine V—I, ter gemakkelijker communicatie tusschen de bastions V en I.

Aan het reduit van bastion II wordt de palissadering een weinig hersteld, en de arbeid aan het retranchement een weinig voortgezet.

Ons verlies gedurende deze 24 uren bedraagt 13 gekwetsten en 3 geneuvelden, onder welke eersten de 2^e luit. KEMPEES der 9^e afd., ligt gewond.

18 DECEMBER.

De vijand heeft van zijn couronnement voor de linker face van bastion II, tot aan deszelfs verlenging en verbinding met de communicatie aan de keel St.-Laurent gewerkt.

In den nacht heeft hij links het couronnement in de rigting van de wapenplaats aan den beer der citadelsgracht verlengd en daarin eene approche *en zigzag* naar den beer gerigt, waar hij echter, door geweervuur en kogelmortieren beschoten, verscheidene malen uit het werk verdreven is.

Van de communicatie aan de keel van St.-Laurent heeft hij eene loopgraaf langs den bedekten weg van de linker face van het ravelijn der Hulp-poort tot aan de tweede travers gebragt en daar achter zijne approches aan de ravelijnsgracht begonnen.

De opperbevelhebber gelast, onder N°. 1779, om 20 buksenschutters in het ravelijn voor de Hulp-poort te plaatsen.

De opperbevelhebber gelast in den avond, eene versterking van 1 officier en 50 man in dat ravelijn te zenden, met last om het bij eenen aanval tot het uiterste te verdedigen, waarbij Zijne Exc. de order, ten

opzigt van de verdediging der lunette St.-Laurent gegeven , ten ernstigste hernieuwt , als zijnde die bij den vijandelijken storm op die lunette , niet nagekomen.

Het vuur van den vijand is zeer hevig geweest , waaraan door ons , zooveel onze middelen toelaten , met succes is geantwoord. In deze 24 uren zijn wederom eenige stukken gedemonteerd.

De verdeeling van dienst wordt op heden geregeld , zooals de hier onderstaande tabel aanwijst.

Détail der wachten van de infanterie , op 18 December 1832.

Benaming der Wachten.	Sterkte.						Posten.		Korpsen.
	Kapitein.	Luitenants.	Sergeanten.	Korporaals.	Tamboers.	Soldaten.	Bij dag.	Bij nacht.	
Hoofdwacht.....		1	1	1	1	20	5	5	10 ^e Afd.
» Avancée.....				1		8	1	1	10 ^e »
» Ravelijn.....	1	1	1	1		65	3	5	10 ^e »
Kleine poort. Esplanade...			1			10	2	3	10 ^e »
Afsluiting Arsenaal.....			1	1		12	3	4	9 ^e »
Chantier.....		1	1	2	1	30	7	9	9 ^e »
Aan de Schelde.....			1	1		9	3	3	10 ^e »
Waterpoort.....				1		4	1	1	7 ^e »
Ravelijn Waterpoort.....		1	1	2		20	2	4	10 ^e »
» bastion 3 en 4. .		1	1	1		30			10 ^e »
Wapenplaats id. 3.....		1	1	1		30			10 ^e »
» id. 4.....			1	1		15			10 ^e »
Caponnière Kiel.		1	1	1		30			9 ^e »
Werf.....	1		1	1	1	40	3	6	7 ^e »
» Barrière.....				1		9	2	3	9 ^e »
Blokhuis.....			1	1		15	1	1	10 ^e »
Kruidhuis.....		1	1	2	1	36	1	1	10 ^e »
Fort Kiel.....	1	1	1	2	1	100	3	5	10 ^e »
Hulppoort Ravelijn.....	1	1	1	2	1	100	3	5	10 ^e »
» gedetacheerd....				1		4	1	1	10 ^e »
» avancée.....			1			9	2	3	10 ^e »
» tamboer.		1	1	2		30	3	4	7 ^e »
Bastion N ^o . 2.....				1		6	2	2	9 ^e »
» » 3.....			1	1		15	4	4	10 ^e »
» » 4.....			1	1		9	2	2	9 ^e »
» » 5.....			1	1		9	2	2	7 ^e »
Ordonnancen.....				1		6			
Totaal. . . .	4	11	21	31	6	671	56	74	

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reserve-piket zijn de vershotene munitieën weder aangevuld en de volgende werkzaamheden verricht:

Bastion I, de beide schietgaten in de rechter flank en de reduitflank, benevens 1 schietgat op de courtine I—II, met zandzakken hersteld.

Bastion II, een raam tot vestingaffuit op eene bedding geplaatst en de affuit met vuurmond weder in batterij gebragt; voorts 3 schietgaten doen uitsteken en met zandzakken opzetten.

Bastion III, twee schietgaten op de linker bastionsflank en het schietgat op de linker face van een 12 ^{te} met zandzakken opgezet.

Op de linker reduitflank de 18 ^{te} van de middelste bedding op de linker bedding, en de 6 ^{te} van daar in diens plaats overgebragt. Het schietgat van den 18 ^{te} geopend en met zandzakken opgezet. Door 1 officier der artillerie-handlangers en 100 man infanterie zijn de benoodigde projectielen uit het kogelpark naar de batterijen en op de buitenposten door het reserve-piket aangebragt.

C. *Laboratorium.*

1 Adjudant-onderofficier, 1 sergeant, 14 kanonniers en 3 tamboers hebben munitie uitgegeven en weder aangemaakt, voorts gezwinde lont en losse patronen voor buksen gemaakt.

D. *Reparatiewinkel.*

7 Timmerlieden, 2 smids en 1 kuiper hebben affuitage hersteld, boomen gezaagd, alsmede zunderstokken en meelpulverbussen gemaakt.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Men herstelt bij voortduring de weggeshotene palissaden, maakt de bomgaten dicht, herstelt en ondersteunt het hospitaal, vervolgt de begonnen loopgraaf op courtine V—I, herstelt de blindering van de Waterpoort, welke door een bom geheel was weggeslagen, alsmede die op de linker flank van bastion III. Men maakt eene communicatie door de ingestorte gebouwen van voor de Waterpoort tot op het plein. De bij de brug aldaar gezonken pont wordt gesloopt.

De afgeschoten vlaggestok wordt vernieuwd en eene put ontbloot in den ringmuur van het kruidmagazijn; van de brug aan de Waterpoort wordt het

onder- en bovendek losgemaakt. In den put der bakkerij eene bom door- geslagen zijnde, waardoor die met aarde gevuld en onbruikbaar werd, tracht men haar te herstellen, doch is genoodzaakt, wegens gebrek aan gereedschap, dat werk te staken. Een stuk, geplaatst om de gracht van de linker face van het ravelijn Hulppoort te bestrijken, niet behoorlijk zijne werking kunnende doen, doordien de walgang, door het springen van het kruidmagazijn, was weggeslagen, zoo wordt zulks onder een hevig vuur zooveel mogelijk hersteld.

Ons verlies in deze 24 uren bedraagt 20 gekwetsten en 8 gesneuvelden.

19 DECEMBER.

Heden nacht is de vijand met zijne approches tot aan de linker ravelijns- gracht genaderd en heeft begonnen er een dam over te werpen, dien hij tot omtrent $\frac{2}{3}$ van de breedte gebragt heeft; daarbij heeft hij regts op dezen dam, eene dekking van schanskorven tegen de citadel zoeken daar te stellen. De kapitein VAN KRIEKEN, van de 9^e afdeeling infanterie, welke aldaar kommandeerde, dit bemerkende, liet het in de citadel waarschuwen. Een gelukkig gisteren verzekerde 12ter, op de regter face van bastion II, heeft, met veel uitwerking, gedurende den nacht 68 schoten daarop ge- daan; de versterking van eene halve kompagnie flankeurs, onder bevel van den 1sten luitenant DE RAVALLET der 10^e afdeeling infanterie, heeft met de zich daar reeds bevindende 100 man, veel bijgedragen om deze poging van den vijand af te wijzen en zijnen overgang te doen staken.

Regts van het couronnement heeft de vijand zijn werk in de *place d'armes* moeten staken; het is door elkander geschoten, en hij schijnt opgegeven te hebben op die wijze den heer te naderen; daarentegen heeft hij dien wederom uit de linker flank van de contregarde der esplanade beschoten en beschadigd, doch zonder uitwerking op de waterhoogte in de citadelsgracht.

De vijand schijnt zijne verdere aannadering aan de contrescarp onder- aardsch te willen maken; zijne bresbatterijen zijn zooveel men zien kan, niet ver gevorderd en geene schietgaten er van gedemaskeerd.

Eene voorwaarts van Montebello begonnen contra-batterij op bastion II, schijnt door ons vuur zeer beschadigd te zijn. De vijandelijke batterij aan de inspringende linker wapenplaats van St.-Laurent, heeft met 3 stukken de linker face van bastion II en de courtine I—II beginnen te enfileren.

Wij betreuren heden den dood van den kapitein der artillerie SCHUTTER. Hij evenaarde zijnen heldhaftigen kameraad VAN HOEV VAN OOSTEE, en is in

hetzelfde bastion, op dezelfde wijze en op dezelfde plaats den dood der braven gestorven.

Heden demonteerde de vijand een 24 B^{er} in bastion II op de regter face; een verlies dat zeer gevoelig is, wegens de reeds op dit bastion zoo menigvuldig geleden verliezen, die wegens het zoo dicht genaderd en zoo vermeerderd vuur niet te remplaceren zijn.

Eene bom in het kruidmagazijn der linker face van bastion V doorgedrongen zijnde, doet het in de lucht springen, waarbij echter niemand gekwetst is geworden.

Alzoo wordt door het onophoudelijk voortgaan van het vijandelijke bombardement, ook aanhoudend de grootste schade aangerigt.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reserve-piket zijn de op de batterijen verschoten munitiën weder aangevuld en de volgende werkzaamheden verrigt:

Bastion I, regter flank, twee schietgaten hersteld en met zandzakken opgezet. Regter reduitflank, 2 schietgaten hersteld, een lange 6 B^{er} uit de linker flank naar de regter overgebracht en achter het middelste schietgat geplaatst.

Bastion II, regter face, 2 schietgaten met zandzakken hersteld, een schietgat van een gedemonteerden 24 B^{er} gedigt, het kanon afgelegd en in den kuil geworpen, de affuit tegen den walgang en de reserve-affuiten tegen de traversen geplaatst.

Bastion III, een raam van 18 B op de linker flank weggenomen, een ander uit de geblindeerde galerij gehaald, op de bedding geplaatst en het stuk weder in batterij gebracht; de beide schietgaten op genoemde flank verbeterd en met zandzakken opgezet. 1 Officier der artillerie-handlangers en 100 man infanterie hebben de op de batterijen benoodigde projectielen uit het kogelpark aangebracht.

C. *Laboratorium.*

1 Adjudant-onderofficier, 1 sergeant, 14 kanonniërs en 3 tamboërs hebben munitiën uitgegeven en artillerie-patronen aangemaakt; wijders 100 vaten buskruid, gedurende den nacht uit het groote buskruidmagazijn naar de kleine magazijntjes in de bastions overgebracht.

D. *Reparatiewinkel.*

7 Timmerlieden, 2 smids en 1 kuiper hebben affuitage op de batterijen hersteld, meelpulverbussen en zunderstokken gemaakt.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Men werkt des nachts aan de loopgraaf op de courtine V—I, en des morgens aan het herstellen van het reduit in bastion II, alsmede aan het retranchement aldaar, waarvan de traversen wederom bijna geheel vernield waren; verder aan het herstellen der blinderingen en digt maken van bomgaten, alsmede aan de palissadering in den bedekten weg van de Waterpoort tot de lunette Kiel, en ruimt tot bevordering der communicatie het ingevallen puin zooveel mogelijk weg.

Des avonds wordt de loopgraaf op de courtine V—I voortgezet en eene nieuwe begonnen op de courtine II—III en IV—V. — Ook versterkt men, door het plaatsen van stutten en schoren, zooveel mogelijk het hospitaal.

Ons verlies gedurende deze 24 uren bedraagt 25 gekwetsten en 3 gesneuvelden.

20 DECEMBER.

Het was te voorzien, dat de vijand van zijn voornemen om het ravelijn te bemagtigen, nog niet zou afzien, en het schijnt dat hij zich voor dezen nacht tot eenen beslissenden aanval had voorbereid. De beste schikkingen zijn onzerzijds getroffen, om den meesten wederstand te kunnen bieden; de gedurende den dag voor zijne bewaring gemaskeerde 12 ^{de} heeft, onder de directie van den in dienst zijnden kapitein der artillerie van DEVENTER, den geheelen nacht op de ravelijnsgracht en den begonnen dam, met blikken doozen en kogels blijven doorvuren, terwijl de infanterie, begunstigd door de lichtkogels, een onophoudelijk geweervuur op den vijand maakte. — De 2de luitenant HOFMAN der 10de afdeeling infanterie, werd dezen nacht door een geweerkogel gekwetst.

De vijand is alzoo genoodzaakt geweest, met een groot verlies, van zijn voornemen af te zien. Regts van het couronnement heeft hij zijne approche aan den beer niet verder vooruitgebragt, maar het werk toch in zoover hervat, dat hij er zijne vernielde sappe tracht te herstellen.

Het is zeer waarschijnlijk, dat de verdere nadering van den vijand onderaardsch beproefd zal worden.

De vijand gaat voort met het couronnement van den bedekten weg van bastion II uit te diepen en te versterken; de aardverhooging wordt zeer

aanzienlijk opgeworpen; men kan er echter nog geene gedemaskeerde schietgaten in bespeuren.

De batterij bij St-Laurent enfileert, echter zonder merkelijke schade, de linker face van bastion II en de courtine I—II.

Eindelijk heeft de vijand, zijn couronnement om den saillant van bastion II verlengende, het langs den regter tak van zijnen bedekten weg aangelegd, en door eene insuijding van zijne approche aan den saillant van het ravelijn der Hulppoort, naar de inspringende wapenplaats regts van bastion II, eene nieuwe communicatie geopend.

Onze artillerie beschiet het nog met succes uit de flanken van bastion I en III, en corresponderende courtines, en met worpgeschut uit bastion II, dat zoowel op het couronnement als op de nieuwe loopgraaf gerigt is

De noodzakelijkheid om de ammunitie van ons worpgeschut, die zeer begint te minderen, te sparen, stelt alleen grenzen aan de uitwerking daarvan.

De vijand heeft zijne naastgelegen loopgraven sterk met uitgezochte tirailleurs bezet, hetwelk de verdediging almede benadeelt, alhoewel door onze tirailleurs en scherpshutters met goed succes geriposteerd wordt.

Daar de kolonel KOOPMAN, om de aangekondigde passage van 2 Belgische kanonneerbooten te verhinderen, 2 van onze kanonneerbooten meer op het vaarwater der Schelde verplaatst, zoo opent tegen 3 ure na den middag, de vijandelijke batterij van 30 6 bij Burght gelegen, haar vuur tegen die booten. Het houdt echter op na omtrent 50 schoten op onze booten gerigt te hebben.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reserve-piket, zijn de verschoten munitiën op de batterijen wederom aangevuld en de volgende werkzaamheden verrigt:

Een houwiter van 15 dm. van de lunette Kiel naar de courtine I—II verplaatst en daar eene noodbedding gelegd, voorts de schietgaten op de bastions I, II en III, benevens in de reduits van bastions I en III en de buitenposten hersteld. — 1 Officier der artillerie-handlangers en 100 man infanterie, hebben de benoodigde projectilen en 30 vaten buskruid op de batterijen aangebragt.

C. *Laboratorium.*

1 Adjutant-onderofficier, 1 sergeant, 14 kanonniërs en 3 tamboers,

hebben de op de batterijen verbruikte munitiën weder aangemaakt en 100 vaten buskruid uit het groote magazijn naar de regter flank van bastion I overgebracht.

D. *Reparatiewinkel.*

7 Timmerlieden , 2 smids en 1 kuiper hebben affuitage op de batterijen hersteld en ankerpalen aangemaakt.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Een der sluisdeuren defect geraakt zijnde , wordt hersteld. In den tamboer regts buiten de Waterpoort , wordt eene barrière vernieuwd. De deur der lunette Kiel wordt gerepareerd. De bomvrije keukens , palissaderingen , enz. worden zooveel mogelijk hersteld. — Men vervolgt de begonnen loopgraven langs de walgangen en het digten van bomgaten. Aan het begonnen retranchement in bastion II heeft men door het hevige vuur des vijands , voornamelijk door het bewerpen met steenen en spiegelgranaten , slechts kortstondig kunnen werken.

De weggeschoten grond op het bomvrije groote kruidmagazijn , wordt zooveel mogelijk met zandzakken aangevuld.

Ons verlies gedurende deze 24 uren bedraagt 5 gesneuvelden en 23 gewetsten.

21 DECEMBER.

Gedurende dezen nacht heeft het aanhoudend vuur der infanterie van het ravelijn der Hulppoort , onder den als hoofdofficier fungerenden kapitein VAN TOL en den kapitein VAN DRIEL , beiden der 7^e afdeeling infanterie , den vijand van iedere onderneming weerhouden , om den dam over de ravelijnsgracht naar het ravelijn te voltoojen , waartoe ook , op een gegeven signaal , de 12ter van bastion II medegewerkt heeft.

De voet van den revetementsmuur van bastion II wordt gesurveilleerd ; de vijand heeft den langs dien muur gaanden sergeant waargenomen en beschoten , waardoor zijn verblijf in den bedekten weg van bastion II is ontdekt.

De regter flank van bastion I heeft den vijand daarop met blikken doozen beschoten. — Deze flank , de beide fronten van aanval en het overige nog in werking zijnde geschut , hebben den geheelen nacht door zeer hevig gevuurd ; evenzoo de vijand , die bijzonder bij het aanbreken van den dag , zijne beschieting en zijn bombardement met eene verdubbelde woede heeft voortgezet.

De vijand heeft van zijne approche bij den beer en den dam over de rave-

lijnsgracht voor het oogenblik afgezien ; daarentegen heeft hij in de hooge opwerpen van zijn couronnement eene bresbatterij op de linker face van bastion II beginnen te demaskeren , en wel met 5 geblindeerde schietgaten. Te gelijktijd neemt men waar , dat het couronnement van den saillant , op de regter face , insgelijks eene demonteerbatterij tegen de regter flank van bastion I en wel van vijf schietgaten , gereed heeft. Ten 11¹/₂ uur des morgens opent de vijand , zonder veel uitwerking , een vuur van 5 steenmortieren uit deze bres- en demonteerbatterijen tegen bastion II , terwijl van alle kanten het vuur uit zijn worpgeschut op dit bastion gerigt schijnt te zijn , hetwelk zich gelukkig echter meest achter de keel van hetzelfde concentreert.

Ten 12 ure opent de vijand het directe vuur uit 5 vuurmonden der demonteerbatterij , hetwelk tot 3 ure hevig voortgezet wordt. Evenwel schijnt het vuur der regter flank van bastion I , 2 zijner stukken te demonteren , wijl hij tot donker toe , zijn vuur slechts met 3 voortzet.

De bresbatterij schijnt nog niet geheel gemonteerd te zijn en hare schietgaten zijn niet in hun geheel gedemaskeerd. Maar uit het fort Montebello en van de linker flank der contregarde van de esplanade , wordt de linker face van bastion II reeds beschoten en beschadigd.

De bres- en demonteerbatterijen worden nog uit 5 zware vuurmonden der regter flank en face van bastion I , en met even zooveel uit de linker flank van bastion II bestreden. Een 12^e wordt in bastion I gedemonteerd , maar zal heden avond door een' anderen vervangen worden.

Tegen 6 ure des avonds verflaauwt , bij een zeer donker en regenachtig weder , het vuur van weerskanten ; gedurende den geheelen nacht is echter het bombardement allerhevigst geweest.

Ten 12 ure heeft de vijand op zijne moorddadige handelwijze het zegel gedrukt , door van den zoolang aangekondigden reusachtigen mortier gebruik te maken. Het projectiel 't welk 2 voeten middellijn heeft , is naast het groote kruidmagazijn neêrgevallen en met een verschrikkelijk geweld gesprongen , zonder echter eenige schade aan te rigten.

Te gelijktijd heeft de vijand uit eene batterij van 2 stukken , boven het Melkhuis , benevens uit de batterij bij Burght , de kanonneerbooten wederom beschoten , waardoor 2 booten beschadigd zijn.

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. *Werk op de batterijen en posten.*

Door de officieren , onderofficieren en manschappen van het reserve-piket

zijn de verbruikte munitiën op de batterijen wederom aangevuld en de volgende werkzaamheden verrigt:

Bastion I, een gedemonteerd kanon van 12^e op vestingaffuit in den kuil geworpen en door een anderen vuurmond van hetzelfde kaliber vervangen; voorts de schietgaten met zandzakken opgezet. Courtine I—II, een epaulement van zandzakken gemaakt tot dekking van den houwiter van 15 dm.

Bastion III, de schietgaten in het bastion en op de linker hooge flank met zandzakken hersteld.

1 Officier der artillerie-handlangers en een detachement infanterie hebben de op de batterijen benoodigde projectilen uit het kogelpark aangebragt.

C. *Laboratorium.*

1 Adjudant-onderofficier, 1 sergeant, 14 kanouniers en 3 tamboers hebben munitiën uitgegeven en ze weder aangemaakt, spiegelgranaten gevuld, meelpulver geslagen, ééndraads gezwinde lont en losse infanterie-patronen gemaakt.

D. *Reparatiewinkel.*

7 Timmerlieden en 1 kuiper hebben affuitage gerepareerd, huizen van 12 dm. Fr. dunner gemaakt tot 20 dm., en aan ankerpalen gewerkt.

2 Smids hebben zunder- en meelpulverbussen gemaakt.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Men werkt aan het retranchement in bastion II en aan de palissadering van het reduit, doch het hevige vuur noodzaakt dit werk wederom te staken.

Men herstelt zooveel mogelijk het hospitaal, benevens de nog overgeblevene bomvrije lokalen en keukens, alsmede de onderscheidene palissaderingen in den bedekten weg, verbreedt en verbetert de op de courtines daargestelde loopgraven.

Ons verlies gedurende deze 24 uren bedraagt 6 gesneuvelden en 18 gewetsten.

22 DECEMBER.

Het aanhoudend geweervuur uit het ravelijn voor de Hulppoort, ondersteund door den 18^e in de regter face van bastion II, hebben den vijand in den afgeloopen nacht belet eenen verderen aanval op dat ravelijn te ondernemen; de dam in de gracht van hetzelfde is nog in den toestand van gisteren.

Dezen morgen, ten 8 ure, heeft de vijand zijne bres- en contrabatterijen tegen de linker face van bastion II en regter flank van bastion I, de eerste batterij van 5 en de laatste van 4 stukken, geopend.

Het muurwerk voldoet niet aan de verwachting, en het is te voorzien, dat de bres spoediger bruikbaar zal zijn dan men verwacht had; de contrescarp is tot nog toe niet geopend.

De kolonel DE GUMOËNS zijne gewone tournee doende en den voortgang der bres observerende, wordt in bastion I zwaar gekwetst in de dij, en bekomt bovendien nog 8 andere wonden, allen door het springen van eene bom veroorzaakt; zijnde de voornaamste kwetsingen als volgt:

1°. Verscheuring en kneuzing tot op het dijbeen der achterste spieren van de regter dij; 2°. verscheuring der algemeene bekleedselen aan de regter heup; 3°. twee hevige kneuzingen en verscheuring der algemeene bekleedselen, iets lager dan de laatstvermelde; 4°. twee hevige kneuzingen met verscheuring der algemeene bekleedselen aan het zijdegedeelte der linker dij; 5°. een hevige kneuzing met verscheuring van de algemeene bekleedselen van den regter voorarm en hand.

De 2° kapitein VAN DER KEMP wordt in bastion IV door een geweerkogel in de dij gekwetst.

De vijand werpt wederom eenige 63 duims bommen; zij vallen echter op plaatsen, waar geene verwoesting meer is aan te rigten. Zoo het toeval wil, dat een dier projectilen op het groote kruidmagazijn valt, is het zeker, dat het dien schok niet kan weêrstaan.

Het meerendeel der waterputten ingeschoten zijnde, zoo begint er gebrek aan drinkwater te ontstaan. De nog in staat gebleven putten loopen ledig; er doen zich bloedige diarrheën onder de bezetting voor, hetwelk de geneeskundigen aan het slechte water toeschrijven.

De opperbevelhebber vaardigt de volgende dagorder uit:

Krijgsbroeders!

»Het strekt mij tot een onuitsprekelijk groot genoegen u de verzekering te kunnen geven, dat Z. M. onze geëerbiedigde Koning, ten hoogste voldaan is over het roemwaardig gedrag, hetwelk tot hiertoe door u lieden is aan den dag gelegd.

»Het is in naam Zijner Majesteit, dat ik u Hoogstdezelfs bijzondere tevredenheid betuig."

WERKZAAMHEDEN DER ARTILLERIE.

A. Werk op de batterijen en posten.

Door de officieren, onderofficieren en manschappen van het reserve-piket zijn de vershotene ammunitiën op de batterijen weder aangevuld en de volgende werkzaamheden verrigt:

Bastion I, de schietgaten in de regter flank van dat bastion en van het reduit met zandzakken hersteld. In de regter lage flank, het middelste schietgat hersteld en aldaar meerdere ammunitie en laadgereedschap aangebragt.

Bastion II, regter face, twee schietgaten hersteld. Bastion III, linker flank, de beide schietgaten hersteld en een epaulement met zandzakken in den schouderhoek opgezet. In de linker flank de drie schietgaten hersteld.

1 Officier der artillerie-handlangers en een detachement infanterie hebben de op de batterijen benoodigde projectielen aangebragt.

C. *Laboratorium.*

R.K.Z.

1 Adjudant-onderofficier, 1 sergeant, 14 kanonniers en 3 tamboers hebben de verbruikte munitiën weder aangevuld, granaten van 13 dm. gevuld en losse patronen voor buksen gemaakt.

D. *Reparatiewinkel.*

7 Timmerlieden, 2 smids en 1 kuiper hebben affuitage op de batterijen hersteld, buizen afgevijld, ankerpalen gemaakt, spiegels geboord en zunderstokken gerepareerd.

WERKZAAMHEDEN DER GENIE.

Men werkt bij voortduring aan de op de courtines daargestelde loopgraven, onderstut de blinding op de regter hooge flank van bastion I, alsmede die boven de luchtgaten der sluis. De brug voor de Hoofdpoot wordt afgebroken. — Men herstelt zooveel mogelijk de palissaderingen van den bedekten weg en van de wapenplaatsen, en werkt nog met het grootste levensgevaar aan het retranchement in bastion II.

RAAD VAN VERDEDIGING.

Deze is vergaderd geweest des avonds om 6 uur en gescheiden om 11 uur; daarin werd besloten om met den vijand in onderhandeling te treden en hem de navolgende kapitulatie aan te bieden :

CAPITULATION arrêtée entre le général d'infanterie Baron CHASSÉ, commandant la citadelle d'Anvers, les forts qui en dépendent et l'escadre neerlandaise sur l'Escaut devant cette place, et le maréchal Comte GÉRARD, commandant en chef de l'armée française devant cette place.

Article 1er.

Le général d'infanterie Baron CHASSÉ livrera à monsieur le maréchal GÉRARD la citadelle d'Anvers, la position de la tête de Flandres, les forts Burght, Zwijndrecht et Austruweel dans leur état actuel avec les bouches-à-feu, munitions de guerre et de bouche, à la réserve des objets mentionnés ci-après.

Art. 2.

La garnison sortira avec tous les honneurs de la guerre, emportant les armes, les bagages, voitures, chevaux et autres objets, appartenant aux corps et aux individus de la garnison et des vivres pour la route.

Art. 3.

Il sera accordé à la garnison d'emmener avec elle quatre pièces, faisant une demi-batterie d'artillerie, avec les voitures en dépendant, le tout attelé et les avant-

trains chargés suivant l'usage. De l'infanterie chaque soldat emportera trente cartouches à balle dans la giberne. Les officiers-généraux et particuliers et les employés des différentes administrations de l'armée emmèneront leurs voitures, chevaux et effets.

Art. 4.

La garnison restera dans la citadelle et la position de la tête de Flandres, trois fois vingt-quatre heures après la signature de la présente capitulation.

Art. 5.

La garnison de la citadelle, lors de son évacuation se mettra en route pour la Hollande en une seule colonne. Le général CHASSÉ aura la liberté d'envoyer à l'avance des officiers d'état-major et des commissaires de guerre, pour préparer les quartiers sur la route.

Art. 6.

Dans le cas où les chevaux et voitures appartenant à l'armée néerlandaise ne suffiraient pas au transport de ses effets de campagne, il leur en sera fourni du pays en payant. En outre il sera fourni de la même manière des bateaux nécessaires pour faire transporter en Hollande, les effets et meubles, propriétés des officiers de la garnison.

Art. 7.

L'escadre de douze canonnières descendra librement la rivière, emportant avec elle les trois autres bâtimens particuliers de transport dans son service.

Art. 8.

Pour le transport des malades et surtout des blessés, il sera fourni aux frais du gouvernement néerlandais, les bateaux nécessaires pour les évacuer par eau sur Bergen-op-Zoom. Les malades, non-transportables, continueront d'être traités dans des lieux convenables à leur situation, aux frais du gouvernement des Pays-Bas, par les officiers de santé de cette nation, qui jouiront à leur sortie des mêmes avantages que la garnison.

Art. 9.

Immédiatement après la signature de la présente capitulation, l'armée assiégeante pourra faire occuper par ses troupes les portes suivantes, savoir : la porte du côté de la ville et le ravelin devant cette porte.

Art. 10.

Dans le plus court délai possible les commandants de l'artillerie et du génie remettront aux chefs des dits corps de l'armée française les armes, munitions, plans, etc. relatifs au service dont ils sont respectivement chargés.

Art. 11.

De tous les objets rendus il sera dressé inventaire, signé des deux parties.

Art. 12.

Les prisonniers de guerre seront échangés de part et d'autre en masse, sans avoir égard au nombre.

Fait à la citadelle d'Anvers, le 23 Décembre 1832.

Le Général d'Infanterie,
(signé) B^{on}. CHASSÉ.

Ons verlies gedurende deze 24 uren bedraagt 18 gewonden en 3 gesneuvelden.

23 DECEMBER.

Gedurende den nacht heeft er wederzijds een hevig, zoo kanon- als geweevuur plaats gehad.

Met het aanbreken van den dag heeft de vijand een geweldig vuur uit de bres- en demonteerbatterijen geopend.

De opperbevelhebber inziende, dat de zwaarigheden der verdediging dagelijks vermeederen, treedt in onderhandeling met den vijand (zie N°. 1784), waarin zoowel de uitslag dezer onderhandelingen, als het rapport dienaangaande aan Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog voorkomt, zijnde in substantie van den volgende inhoud :

» Dat de infanterie in zoodanigen staat van demoralisatie is gezonken, dat de kommandanten der bataillons op hunne eer hebben verklaard, bij eenen eventuelen storm, op hunne soldaten geen staat te kunnen maken, hetwelk aan de groote vermoeijenissen en ontberingen is toe te schrijven.

Dat het drinkwater, door het droog loopen der grachten, zoodanig in de putten verminderd is, dat men slechts met de grootste moeite het onontbeerlijke water kan bekomen, zijnde in den vorigen nacht de twee eenige nog bruikbare putten onbruikbaar geschoten.

» Dat door het vernielen van al de zoogenaamde bomvrije lokalen, de soldaten in de poternes, communicatiën en galerijen zóódanig zijn opgedrongen, dat door hen geen rust meer genoten wordt.

» Dat het bomvrije hospitaal waarin zich alle onvervoerbare zware gekwetsten en geamputeerden bevinden, elk oogenblik dreigt in te storten.

» Dat de vijand in de linker face van bastion II eene bres geschoten heeft, welke 80 tot 100 el breed is en reeds bijna de helft der gracht gevuld heeft, dat de *descente du fossé* geëffectueerd is en de vijand slechts zijne mijn behoeft te doen springen, om de contrescarp in de gracht te doen storten en den storm uit te voeren."

RAAD VAN VERDEDIGING.

Deze is vergaderd des morgens om 8 ure, den geheelen dag in permanence gebleven en gescheiden om 11 uur. Zoo als gisteren in den raad bepaald was, zijn heden de majoor der artillerie SEELIG en de majoor-ingenieur VAN DER WUICK, gecommitteerd geworden om de gisteren bepaalde kapitulatie den vijand aan te bieden, welke door hem van de hand gewezen werd, terwijl door den maarschalk GÉRARD eene kapitulatie werd aangeboden, welke hier volgt :

CAPITULATION arrêtée entre le général d'infanterie **Baron CHASSÉ**, commandant la citadelle d'Anvers, les forts qui en dépendent et l'escadre neerlandaise sur l'Escaut devant cette place, et le maréchal Comte **GÉRARD**, commandant en chef l'armée française devant cette place.

Article 1er.

Le général d'infanterie **Baron CHASSÉ** livrera à monsieur le maréchal Comte **GÉRARD** la citadelle d'Anvers, la fortification de la tête de Flandres, les forts **Burght**, **Zwijndrecht** et **Austruweel** dans leur état actuel avec les bouches-à-feu, munitions de guerre et de bouche, à la réserve des objets mentionnés à l'article 3.

Art. 2.

La garnison sortira avec les honneurs de la guerre, déposera les armes sur le glacis et sera prisonnière de guerre.

Toutefois, monsieur le maréchal **GÉRARD** s'engage à la faire reconduire à la frontière de Hollande, où ses armes lui seront rendues, aussitôt que **S. M. le Roi de Hollande** aura ordonné la remise des forts de **Lillo** et **Liefkenshoek**.

A cet effet monsieur le maréchal **GÉRARD** enverra sans retard un officier à **La Haye** et permettra à monsieur le général **CHASSÉ** d'en envoyer un de son côté, s'il le juge convenable.

Art. 3.

MM. les officiers conserveront leurs armes; toute la garnison conservera ses bagages, voitures, chevaux et effets appartenant soit aux corps, soit à des individus de cette garnison.

Quelques personnes, étrangères à la garnison qui sont restées dans la citadelle, seront sous la protection de l'armée française.

Art. 4.

Si la réponse de **La Haye** ordonne la remise des forts de **Lillo** et de **Liefkenshoek**, la garnison sera reconduite à la frontière de Hollande, soit par eau, soit par terre au choix de **M. le général CHASSÉ**, aussitôt après la prise de possession des dits forts.

Art. 5.

Si la garnison prend la route de terre, elle marchera en une seule colonne; **M. le général CHASSÉ** aura la liberté d'envoyer à l'avance des officiers d'état-major et des commissaires de guerre, pour préparer les logements sur le territoire hollandais.

Art. 6.

Dans le cas où les chevaux et voitures appartenant à la garnison ne suffiraient pas au transport de ses effets, il lui sera fourni des moyens de transport, dont le payement sera à sa charge; il en sera de même des bateaux, qui pourraient être nécessaires pour le transport des meubles des officiers et employés de la garnison.

Art. 7.

Pour le transport des malades et surtout des blessés il sera fourni aux frais du gouvernement hollandais les bateaux nécessaires pour les évacuer par eau sur **Bergen-op-Zoom**.

Les malades non transportables, continueront d'être traités dans des lieux convenables à leur situation aux frais du gouvernement hollandais, par des officiers de santé de cette nation, qui jouiront à leur sortie des mêmes avantages que la garnison.

Art. 8.

Immédiatement après la signature de la présente capitulation, l'armée assiégeante fera occuper par un bataillon la demi-lune et la porte de la courtine du front de la ville.

Art. 9.

Dans le plus court délai possible les commandants de l'artillerie et du génie remettront aux chefs des dits corps de l'armée française, les armes, munitions, plans, etc. relatifs au service dont ils sont respectivement chargés. Il sera dressé de part et d'autre inventaires des objets remis.

Article Additionnel.

La flotille de douze canonnières stationnée devant Anvers, sous les orders de M. le colonel KOOPMAN, n'est pas comprise dans la présente capitulation.

Fait au quartier-général sous Anvers, le 23 Décembre 1832.

Le lieutenant-général, chef d'état-major-général chargé de pouvoir de monsieur le maréchal, commandant supérieur en chef l'armée du Nord.

(signé) B^{on}. ST. CYR NUGUES.

Le colonel, sous-chef d'état-major-général,

(signé) AUVRAY.

Nadat over deze voorgestelde kapitulatie den geheelen dag door den raad van defensie gedelighereerd werd, werd zij des avonds ten 10 ure, met toestemming van den raad, door den opperbevelhebber aangenomen en geteekend.

24 DECEMBER.

De vijand bezet, des morgens om 9 ure, ingevolge de gemaakte kapitulatie, het ravelijn Hoofdpoort.

De 1° luitenant-adjutant HESBUSIUS vertrekt met een officier van het hoofdkwartier van den maarschalk GÉRARD, naar den Haag, ten einde de bevelen van het Departement van Oorlog te ontvangen.

De Hertogen van ORLEANS en NEMOURS, de maarschalk Graaf GÉRARD, benevens de generaals FLAHAUT, NEIGRE, JAMIN, DU ROCHERET, DE RULHIÈRES, SCHRAMM, BAUDRAND, DESPREZ, DE CASTELLANE, DE LAWOESTINE, RAPATEL, SEBASTIANI en HARLEZ, allen van het Fransche leger, komen in de kazemat, van den opperbevelhebber, om hem over zijne dappere verdediging te complimenteren.

De troepen rukken ten 3 ure des namiddags uit, leggen op het glacis de geweren neder, en komen ongewapend weder binnen.

De Fransche troepen bezetten alle posten.

Er wordt eene overeenkomst tusschen den opperbevelhebber en den maarschalk GÉRARD getroffen, om de lichtgekwetsten naar Bergen-op-Zoom te evacueren. Des namiddags worden 59 zwaardere gekwetsten naar het militair hospitaal te Antwerpen getransporteerd, waaronder zich 36 geamputeerden bevinden.

25 DECEMBER.

De maarschalk GÉRARD staat toe de gekwetste officieren naar Bergen-op-Zoom te evacueren, mits onder dezelfde voorwaarde blijvende als het garnizoen, te weten, om wanneer het garnizoen krijgsgevangen moet verblijven, zij alsdan gedurende dien tijd niet tegen Frankrijk of België zouden mogen dienen, indien de oorlog mogt uitbreken, wordende alzoo deze officieren in dezelfde categorie beschouwd, als de overige bezetting.

De geblesseerden worden, zooveel de scheepsgelegenheid toelaat, ingescheept, en vertrekt een detachement Fransche mariniers, bestaande uit 1 adelborst en 22 manschappen, welke deze vaartuigen tot Lillo zullen vergezellen; de luitenant-ter-zee GEVERS wordt aan dit detachement toegevoegd, met last om het te Lillo door een detachement van 8 onzer mariniers te doen vervangen en de vaartuigen tot Bergen-op-Zoom te geleiden, wordende deze officier personeel verantwoordelijk gesteld, dat het Fransche detachement ongehinderd terugkeere en aan de Belgische vaartuigen geen letsel worde toegebracht.

Er komt berigt uit Antwerpen, dat de op gisteren derwaarts geëvacueerde gekwetsten zich in eenen beteren toestand bevinden, alsook dat zij aldaar zeer wel worden behandeld.

26 DECEMBER.

Er wordt een begin gemaakt met het constateren van inventarissen tot het overnemen der magazijnen van levensmiddelen, enz., waartoe een adjunct-intendant, onder N°. 1787, order ontvangt.

Er wordt mede begonnen met het overgeven en overnemen van het materieel der artillerie en genie, door de HH. majoors SEELIG en VAN DER WUICK, aan de daartoe benoemde kommissarissen van het Fransche leger.

De geblesseerden ingescheept zijnde, vertrekken naar Bergen-op-Zoom om 11¹/₂ uur.

Het garnizoen van het Vlaamsche hoofd en der omliggende forten, legt de wapenen neder; het wordt door eene Fransche bezetting afgelost en naar deze sterkte overgebracht.

De kolonel KOOPMAN wordt naar het Fransche hoofdkwartier overgebracht, zijne officieren worden ontwapend en benevens de matrozen krijgsgevangenen à *discretion* verklaard.

Ten gevolge daarvan schrijft de opperbevelhebber den volgenden brief aan den maarschalk GÉRARD.

Litt. E.

Citadelle d'Anvers, 26 Décembre, 1832.

Monsieur le Maréchal!

J'apprends avec le chagrin le plus vif que monsieur le capitaine de hautbord KOOPMAN, commandant supérieur de la position de la tête de Flandres, vient d'être arrêté par vos ordres et que ses officiers ont été désarmés.

Je m'avais flatté que d'après le témoignage d'intérêt que vous m'avez donné, M. le dit capitaine aurait été placé dans la même catégorie que la garnison de la citadelle, et je vous prie de bien vouloir prendre en considération que cet officier n'a fait que suivre les instructions existantes pour notre marine.

En conséquence vous m'obligerez infiniment, M. le maréchal, de considérer M. le capitaine KOOPMAN, ses officiers et équipages comme ayant fait partie de la garnison de la tête de Flandres, et de les faire subir le même sort que nous autres.

Recevez, monsieur le maréchal, l'assurance de ma haute considération.

Le Général d'Infanterie,

(signé) Bⁿ. CHASSÉ.

De 1ste luitenant HESHIUSUS komt met het antwoord op zijne zending naar 's Hage terug, en overhandigt aan Z. Exc. het grootkruis der Militaire Willemsorde, door Z. M. aan den opperbevelhebber tot een blijk van Hoogst-deszelfs tevredenheid geschonken.

27 DECEMBER.

De opperbevelhebber ontvangt van den maarschalk GÉRARD een' brief van den volgenden inhoud :

Armée du Nord.

Au quartier-général de Berghem, 27 Décembre, 1832.

Etat-major-général.

Monsieur le Général!

Je m'empresse de vous annoncer que d'après les instructions que je viens de recevoir de mon gouvernement, je suis autorisé à vous renvoyer en Hollande, ainsi que toutes les troupes qui étaient sous vos ordres, sous la condition expresse que tous les officiers et soldats, compris dans la capitulation, prendront ainsi que vous, l'engagement formel de ne pas porter les armes contre la France et ses alliés et notamment contre la Belgique, tant que les arrangements à intervenir entre cette dernière puissance et la Hollande ne seront pas faits.

Si vous acceptez la proposition que j'ai l'honneur de vous faire, je donnerai sur le champ les ordres pour que vous soyez, vous et vos troupes, dirigés sans délai sur la frontière de Hollande, où vos armes vous seront rendues. Dans le cas d'un refus, je dois vous prévenir que j'ai reçu l'ordre de vous faire conduire à Dunkerque vous et vos troupes.

Recevez, M. le général, l'assurance de ma considération le plus distinguée.

Le maréchal commandant en chef,
(signé) C^{TE}. GÉRARD.

Hierop wordt met eenparige overeenstemming van den raad van defensie, het volgende antwoord aan den maarschalk toegezonden :

Litt. F.

Citadelle d'Anvers, le 27 Décembre 1832.

Monsieur le Maréchal !

En réponse à la lettre que Votre Excellence m'a fait l'honneur de m'écrire aujourd'hui, concernant les conditions pour le renvoi de la garnison de la citadelle en Hollande, j'ai l'honneur de vous informer M. le maréchal, que je ne suis nullement autorisé à accepter un pareil engagement et qu'en conséquence je me trouve dans la nécessité de subir avec mes troupes le sort que le gouvernement français nous destine dans ce cas.

Recevez, etc.

Le Général d'Infanterie,
(signé) B^{ON}. CHASSÉ.

28 DECEMBER.

De opperbevelhebber vaardigt eene dagorder aan de bezetting uit van den navolgenden inhoud, welke met geestdrift door haar ontvangen wordt.

» Den soldaat kan gewis bij de volbrenging zijner krijgsverrigtingen geen eervoller loon te beurt vallen, dan het bewustzijn te ontvangen, dat zijne daden door Zijnen Koning worden goedgekeurd.

» Dit mijne wapenbroeders is ons geval; met innig genoegen kan ik u zulks mededeelen; uw gedrag heeft gedurende den loop van het beleg 's Konings tevredenheid weggedragen; de geheele verdediging heeft aan Zr. Ms. billijke verwachting beantwoord. Hoogstdezelve heeft met innige deelnaeming gadeslagen, het lot van zoo vele dapperen, die hun bloed voor het vaderland hebben vergoten, hoe groot de ontberingen en vermoeijenissen zijn, die gij u hebt getroost.

» Aanvankelijk een blijk van Hoogstdeszelfs goedkeuring aan mij persoonlijk, en in mijn persoon aan het geheele garnizoen der citadel van Antwerpen willende geven, heeft Z. M., bij besluit van den 25sten dezer, N°. 63, mij benoemd tot Grootkruis der Militaire Willemsorde; terwijl Z. M. voorts welwillend te gemoet zal zien de verdere tot belooning te doene voordragten.

» Krijgsbroeders! Wij hebben met eere aan onze roeping voldaan, en moet dan al voor het oogenblik onze arm aan de heilige zaak van het vaderland worden onttrokken, in onze harten blijft hetzelfde leven, en welke beproevingen ons ook zouden kunnen wachten, gewis, geene offers zullen ons te groot zijn.

Citadel van Antwerpen, 28 December 1832.

*De Generaal der Infanterie,
(get.) B^{on}. CHASSÉ.*

29 DECEMBER.

De generaal-majoor DE FAVAUGE is heden morgen met de eerste kolonne, sterk ongeveer 2400 man, bestaande uit de 10e afdeeling en de 2 kompagniën der 2e afdeeling infanterie, onder een sterk eskorte, ten gevolge van het gisteren ontvangen bevel, afgemarcheerd.

De opperbevelhebber ontvangt van den militairen onder-intendant VAGNAN van het Fransche hoofdkwartier, eenen brief van den volgenden inhoud, waarbij kennis gegeven wordt van het overlijden van den braven kolonel DE GUMOËNS.

Anvers, le 29 Decembre 1832.

Mon général!

J'ai eu l'honneur de vous annoncer hier que M. le colonel d'état-major DE GUMOËNS était aussi bien que possible; je l'avais vu à 11 heures, et ce que je vous ai dit était vrai, mais dans l'après-midi une hémorragie s'est déclarée à l'une de ses blessures du bras; le tétanos a succédé immédiatement, et malgré tous les secours de l'art qui lui ont été prodigués, ce brave officier a succombé dans la soirée.

Je regarde comme un devoir, mon général, de vous mander ce triste événement, après vous avoir donné hier des nouvelles qui étaient de nature à ne pas vous faire prévoir un résultat aussi funeste.

Des ordres sont donnés pour faire dresser un inventaire des effets et papiers appartenant à M. le colonel DE GUMOËNS et le tout sera remis à la première réquisition en forme, qui sera présentée au directeur de l'hôpital militaire d'Anvers. Je pense que les honneurs militaires lui seront rendus d'après son grade dans l'armée hollandaise.

Veuillez agréer, mon général! l'hommage du respect avec lequel je suis.

Votre très-humble et très-obéissant serviteur,

*Le sous-intendant militaire, du quartier-général de l'armée
française en mission à Anvers,*

(signé) VAGNAN.

De opperbevelhebber doet, onder N°. 1793, rapport aan Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog, van het sedert den 24sten II. voorgevallene.

Op verzoek van den opperbevelhebber wordt aan de HH. officieren van gezondheid door den maarschalk GÉRARD vergunning verleend naar Holland te vertrekken, hetwelk mede aan diegenen wordt toegestaan, welke met eenig administratief beheer belast zijn geweest.

De dirigerende chirurgijn-majoor CROISSANT, den opperbevelhebber wegens diens bedenkelijke lichaamsgesteldheid niet willende verlaten, verzoekt om het lot der krijgsgevangenen te deelen, hetwelk aan hem wordt toegestaan.

30 DECEMBER.

De opperbevelhebber vertrekt heden met het overige garnizoen, bestaande uit de flank-bataillons der 7^e en 9^e afdeeling infanterie, de artillerie, de handlangers der artillerie, de trein, de genie, de mineurs en de marine.

De kolonel KOOPMAN is op het door den opperbevelhebber herhaald gedaan verzoek, bij de kolonne teruggekomen, en geniet dezelfde behandeling als de overige krijgsgevangenen.

's Morgens om 8 uur begeeft zich de opperbevelhebber buiten de Waterpoort, alwaar het rijtuig, door Z. Exc. in 1830 te Antwerpen achtergelaten, den generaal op het glacis der lunette Kiel wachtte.

De Fransche wachten kwamen in het geweer, toen Z. Exc. passeerde, presenteerden het, terwijl de buitenwachten schouderden en de tamboer *aux champs* sloeg.

Twee op het glacis werkzaam zijnde bataillons ongewapende Franschen, schaarden zich bij des opperbevelhebbers voorbijgang in bataille, en ontdekten hunne hoofden. Nabij Burght zette Z. Exc. de Schelde over, en vervolgde den weg over Beveren naar St. Nicolaas, alwaar hij de kolonne rejoigneerde en den volgenden dag den marsch naar Frankrijk voortzette.

Opgemaakt en dagelijks aangehouden in de citadel van Antwerpen, door mij luit.-kolonel, chef van den staf van Zijne Excellentie den opperbevelhebber,

Jhr. DE BOER.

1°. Infanterie : vijf bataillons , zijnde :

benevens 2 kompagniën van het 2° bataillon der 9° afdeeling infanterie ,
welke de dienst van handlangers bij de artillerie waarnemen ,
sterk 10 officieren en 243 onderoffic. en mansch.

„ „ van den artillerie-transporttrein ,
sterk 1 officier en 15 onderofficieren en mausch.
en 36 paarden.

sterk 1 officier en 24 onderofficieren en mansch.

Totale sterkte: 145 officieren en 4440 onderofficieren en manschappen en 56 paarden.

De infanterie was onder het hevel van den generaal-majoor DE FAVAUDE; de majoor SEELIG was kommandant der artillerie; de majoor VAN DER WILCK, van de genie, die ook nog onder zijne bevelen had: 1 kapitein, 2 luitenants en 2 opzigters van dat wapen.

Nº. 2.

*Dagelijksche aantekening der gekwetsten, gesneuvelden en vermisten
gedurende het beleg van de citadel van Antwerpen.*

Datums.	Gekwetst.	Gesneuveld.	Vermist.	Aanmerkingen.
2 December	4	1	»	
3 »	4	1	»	
4 »	7	1	»	
5 »	9	3	»	De kap. SCHOUTEN en de 1 ^o luit. KERKHOF van de 9 ^o a. i., gew.
6 »	15	7	»	1 ^o Luit.-ingen. VAN LIMBURG STIRUM, gewond; 1 ^o luit. VAN
7 »	16	8	»	BUUREN, gewond en overleden.
8 »	11	6	»	2 ^o Luit. JELTES, der 10 ^o afd. gewond.
9 »	7	2	»	
10 »	19	5	1	Kap. MORRE der 10 ^o afd., gewond en 's anderen daags aan zijne
11 »	22	4	»	wonden overl. 2 ^o Luit. NANTZING der 10 ^o a. gesn.; 1 m. geded.
12 »	14	4	»	Kap. VAN ONSELEN der 10 ^o afd. gesneuveld.
13 »	24	8	»	Kap. VAN HOEY der art., gesneuveld; kap. GROENEVELD,
14 »	17	4	63	2 ^o luit. VAN DEVENTER en FRANCKE, gewond.
15 »	13	3	»	
16 »	11	2	»	
17 »	13	3	»	2 ^o Luit. KEMPEES der 9 ^o afd. ligt gewond.
18 »	20	8	»	
19 »	23	5	»	Kap. SCHUTTER der art., gesneuveld.
20 »	25	5	»	Luit. HOFMAN der 10 ^o afd., gewond.
21 »	18	6	»	
22 »	18	3	»	Kolonel DE GUMOËNS en de kap.-ingen. VAN DER KEMP, gewond.
Totaal.	307	89	64	

Van de in dezen staat gebragte gekwetsten, zijn er vier en veertig geamputeerd geworden, van welke er acht, en van de overige gekwetsten tien vóór het vertrek uit de citadel zijn overleden.

N°. 3. Tableau van de dagelijks door de artillerie gedane schoten en worpen, gedurende den loop van het beleg der citadel van Antwerpen.

Datums.	Kogels.				Bommen.		Granaten.			Blikken doozen.				Lichtkogels.			Worpen uit				Totaal.		
	24 ^{er} .	18 ^{er} .	12 ^{er} .	6 ^{er} .	29 ^{er} . dm.	8 ^{er} . dm.	20 ^{er} . dm.	15 ^{er} . dm.	13 ^{er} . dm.	24 ^{er} .	18 ^{er} .	12 ^{er} .	6 ^{er} .	20 ^{er} . dm.	15 ^{er} . dm.	29 ^{er} . dm.	20 ^{er} . dm.	13 ^{er} . dm.	kogel- mortier.	steen- mortier.		spiegel- kranen.	
1 Dec.	"	9	11	21	"	"	11	14	2	"	"	2	"	"	"	"	"	8	"	"	"	79	
2 "	12	3	21	22	"	"	44	4	2	"	"	"	3	"	"	"	"	5	"	"	"	116	
3 "	45	44	183	88	"	"	151	48	292	"	"	"	9	9	3	"	2	6	"	"	"	882	
4 "	18	63	70	152	"	"	66	47	152	"	"	"	14	1	17	"	2	18	"	"	"	620	
5 "	27	148	137	124	78	"	121	41	49	3	2	4	"	"	"	"	2	2	"	"	"	733	
6 "	48	63	168	209	36	"	42	18	279	"	4	"	"	20	"	"	"	17	"	"	"	901	
7 "	131	45	237	87	71	"	154	89	378	7	20	"	15	10	"	"	"	"	27	"	"	1253	
8 "	80	28	209	21	283	18	295	98	557	"	"	"	"	"	"	"	"	"	68	"	"	1672	
9 "	26	72	194	52	313	270	334	105	515	"	18	8	1	"	"	"	"	17	64	23	"	2012	
10 "	82	73	224	18	108	50	167	33	791	"	"	"	"	"	"	"	"	11	173	63	"	1773	
11 "	22	154	317	9	142	238	246	13	664	3	11	"	"	"	"	"	"	"	156	63	"	1960	
12 "	38	112	228	22	153	265	363	13	849	1	1	"	"	"	1	"	"	9	105	50	"	2230	
13 "	36	92	138	2	115	130	128	4	448	"	"	"	"	"	"	"	"	11	34	22	"	1160	
14 "	20	185	93	20	112	290	111	39	735	3	"	"	6	"	"	2	21	28	50	6	"	1721	
15 "	42	203	335	197	118	200	437	"	480	"	"	"	18	"	"	3	45	92	73	42	"	2155	
16 "	50	365	166	92	163	69	174	12	161	"	"	"	23	"	"	3	4	12	16	32	"	1349	
17 "	70	328	218	94	223	90	296	22	106	"	"	"	16	"	"	"	3	10	95	81	"	1654	
18 "	46	296	96	86	237	92	311	"	116	"	"	"	"	"	"	"	5	4	32	48	"	1339	
19 "	97	478	403	41	227	76	216	58	50	1	34	"	"	"	"	"	35	129	112	12	"	1960	
20 "	94	477	448	81	168	58	229	63	72	13	6	"	"	"	"	"	2	24	155	77	"	2069	
21 "	77	635	578	117	115	"	266	"	60	3	"	"	35	"	"	"	"	34	99	44	"	1696	
22 "	97	512	275	45	137	130	269	"	62	"	28	"	"	"	"	"	"	19	26	93	"	2293	
23 "	65	588	257	265	157	106	190	88	181	"	35	35	"	"	"	"	"	22	180	412	"	33588	
Totaal.	1243	4973	4908	1832	2954	2082	4621	809	6968	14	126	103	140	40	22	3	23	331	5	1385	869	137	33588

N°. 4.

Staat der door het vuur der Franschen verwoeste consumtive artikelen, gereedschappen, ustensilen op de citadel van Antwerpen..

Levensmiddelen en andere consumtive artikelen.

<i>Tarwe.</i> Twee en dertig duizend, drie honderd veertig ponden.....	32340
<i>Tarwemeel.</i> Honderd zeven duizend acht honderd vijf en negentig ponden.	107895
<i>Runderen.</i> Negen en dertig stuks.....	39
<i>Huiden.</i> Vijf en dertig stuks.....	35
<i>Beschuit.</i> Zeven duizend drie honderd drie en negentig ponden, vijf oncen.	7393 ⁵
<i>Pruimen.</i> Drie honderd veertig ponden, vier oncen.....	340 ⁴
<i>Rijst.</i> Twintig duizend negen honderd veertig ponden, negen oncen, acht looden en vijf wigtjes.....	20940 ⁹⁸⁵
<i>Gort.</i> Zeven honderd tachtig ponden, drie oncen en zes looden.....	780 ³⁶
<i>Groene Erwten.</i> Elf duizend zes honderd negentig ponden, zes looden, twee wigtjes en vijf korrels.	11690 ⁶²⁵
<i>Graauwe Erwten.</i> Acht en veertig ponden.....	48
<i>Zout.</i> Acht duizend twee honderd zeven en tachtig ponden, drie looden, twee wigtjes.....	8287 ³²
<i>Zeep.</i> Duizend twee honderd ponden, vijf oncen	1200 ⁵
<i>Haring.</i> Een en veertig honderdste vat.	0,41
<i>Jenever.</i> Vijf duizend zes honderd negen en vijftig kannen, elf fingerhoeden.	5659 ¹¹
<i>Wijn.</i> Drie honderd vijf en vijftig kannen	355
<i>Azijn.</i> Twee duizend zes honderd vier en vijftig kannen, twee en twintig fingerhoeden.	2654 ³²
<i>Tabak.</i> Zes duizend honderd zeventig ponden, twee oncen, een lood en zes wigtjes.	6170 ²¹⁶
<i>Pijpen.</i> Tien en vijf en zeventig honderdste vat.....	107 ⁶
<i>Peper.</i> Twee honderd zes en negentig ponden.....	296
<i>Hooi.</i> Negen en dertig duizend vijf honderd acht en dertig ponden en vijf oncen.	39538 ⁵
<i>Stroo.</i> Dertien duizend zeven honderd zes en veertig ponden.....	13746
<i>Haver.</i> Twintig duizend zes honderd zestig ponden, zeven oncen en vijf looden	20660 ⁷⁵
<i>Lijnkoeken.</i> Negen honderd vijftig stuks.	950
<i>Takkebosschen.</i> Twee duizend stuks.....	2000
<i>Kaarsen.</i> Honderd een en veertig ponden, zeven oncen, drie looden, zes wigtjes, drie en vijf tiende korrels.	1417363 ⁵
<i>Olie.</i> Negen en negentig kannen en zeven en veertig fingerhoeden. . .	99 ⁴⁷

Gereedschappen en Ustensiles.

<i>Koper.</i>		<i>Liquidepomp,</i> een stuk.	1
<i>Fournuisketel,</i> een stuks.	1	<i>Kleine id.</i> een id.	1
<i>Doofpotten,</i> twee id.	2		
<i>Schepbekken,</i> drie id.	3	<i>Tin.</i>	
<i>Wateraker,</i> een id.	1	<i>Dubbele kannen,</i> twee stuks.	2
<i>Lampen,</i> twee id.	2	<i>Enkele id.</i> twee id.	2
<i>Schalen met balans,</i> een paar.	1	<i>Halve id.</i> twee id.	2
<i>Stellen gewigt,</i> vier stel.	4	<i>Dubbele maatjes,</i> twee id.	2
		<i>Enkele id.</i> twee id.	2
		<i>Halve id.</i> twee id.	2
<i>Blik.</i>		<i>Dubbele fingerhoeden,</i> twee stuks.	2
<i>Lantaarns,</i> elf stuks.	11	<i>Enkele id.</i> twee id.	2
<i>Oliekan,</i> een id.	1		
<i>Lampen,</i> drie id.	3		
<i>Vuilnisblikken</i> een id.	1	<i>IJzer.</i>	
<i>Emmers,</i> een id.	1	<i>Brandijzer,</i> een stuk.	1

Lange overloken ,	zeven	stuks.	
Korte id.	een	id.	
Deegschoppen ,	zes	id.	
Krabbers ,	zes	id.	
Bijlen ,	vier	id.	
Houtpikken ,	twee	stuks.	
Broodschieters ,	vijf	id.	
Vuurtangen ,	twee	id.	
Gewigt à 5 ponden ,	een	stuks.	
id. à 3 id.	een	id.	
id. à 2 id.	een	id.	
id. à 1 id.	vier	id.	
Zaag ,	een	id.	
Kapmessen ,	een	id.	
Vijlen ,	een	id.	
Staal voor slagters ,	een	id.	
Opsteek- en snijmessen ,	drie	id.	
Hakmessen ,	drie	id.	
Hooivorken ,	veertien	id.	
Schoppen ,	een	id.	
Fournuisketels ,	twee	id.	
Kuiperdissel ,	een	id.	

Hout.

Schrijfblokken ,	twee	stuks.	
Koornharp ,	een	id.	
Koornmaten ,	twee	id.	
Baktroggen ,	vier	id.	
Trogstellingen ,	zes	id.	
id. deksels .	vier	id.	
Groote graanschoppen ,	een	id.	
Kleine id.	drie	id.	
Meelbakken ,	twee	id.	
Hefdeegtobben ,	twee	id.	
Wistobben ,	twee	id.	

7	Watertonnen ,	twee	stuks.	2
1	Emmers ,	zes	id.	6
6	Dompwagens ,	een	id.	1
6	Berries ,	twee	id.	2
4	Schalen met balans ,	een	paar.	1
2	Kleine id.	twee	id.	2
5	Pikkel ,	een	stel.	1
2	Zoutbakken ,	twee	stuks.	2
1	Broodschieters ,	vijftien	id.	15
1	Groote stoffers ,	twee	id.	2
1	Kleine id.	twee	id.	2
4	Raagbol ,	een	id.	1
1	Broodmandjes ,	zeven	honderd vijf en dertig stuks.	735
1	Kapstokken ,	twee	stuks.	2
1	Broodplanken ,	zes	id.	6
3	Opgangen ,	twee	id.	2
3	Broodschebben ,	elf	id.	11
14	Houtmaat ,	een	id.	1
1	Ovenwisscher ,	twee	id.	2
2	Fornuisketels ,	een	id.	1
1	Kapblokken ,	twee	id.	2
	Scheppers ,	een	id.	1
	Kraan ,	een	id.	1
2	Kruiwagens ,	drie	id.	3
1	Ovenpaalstokken ,	zes	id.	6
2	Broodschalen ,	een	id.	1
4	Watervaten ,	twee	id.	2
6	Kuiperdrijver ,	een	id.	1
4				
1	<i>Touwwerk.</i>			
3	Koetouwen ,	drie en dertig	stuks.	33
2				
2	<i>Wollen goederen.</i>			
2	Dekens ,	acht	stuks.	8

N°. 5.
Armée du Nord.
Artillerie.

Citadelle d'Anvers.

*Etat des principaux objets d'artillerie existant dans
la citadelle d'Anvers et forts qui en dépendent, au
24 Décembre 1832.*

		Quantité.	Observations.
<i>Bouches-à-feu.</i>			
Canons de siège	24	2	
	en bronze 12	1	
	6	19	
	4	1	
	24	9	2 brisés dans la fosse.
	18	8	3 brisés probablement dans la fosse.
	12	19	2 brisés id. id.
	8	6	
	6	19	
	Obusiers de siège, en bronze, de 20 ^c	8	1 dans la fosse de la place.
Mortiers.	12 ^c	3	
	8 ord... ..	4	
	en bronze de 29 ^c	5	
	20 ^c	4	
Pierriers	en fer à boulets 39 ^c	3	
	en fer.	2	
Cohorn.	en fer.	9	Un certain nombre de Cohorn a été dit en fosse par l'explosion d'un magasin à poudre.
Canons de campagne de 6	en bronze.	12	
Obusiers id. de 15 ^c		6	En bronze dont 3 modèle anglais.
		3	Dont 1 long en bronze.
Total des bouches à feu		143	
<i>Projectiles.</i>			
Boulets pleins de	24	3108	Les projectiles étant disséminés dans les batteries et les piles en désordre, il n'a été possible que d'en faire un relevé approximatif mais certainement fort au-dessous de l'effectif.
	18	353	
	12	2384	
	8	200	
	6	763	
	4	35	
Bombes de	12 ^c	2250	
	29 ^c	1612	
	20 ^c	925	
	8 ^c	262	
Obus de	15 ^c	2000	
	20 ^c	1400	
	13 ^c	119	
Grenades chargées		3653	
<i>Affûts.</i>			
Affûts à canon	24	9	Beaucoup d'affûts plus ou moins brisés existent dans les ouvrages ou sous les blindages écrasés.
	18	5	
	de siège de 12	5	
	8	1	
	6	26	
	18	6	
	de place avec châssis 12	10	
	de côte	4	
	de campagne de 6	6	
	8	6	
	marins de 6	6	
	6	6	

	Quantité.	Observation.
Matières.		
	350	
(Balles à incendier.	2072	
Composition. K ^o	50	
(Lances-à-feu.....	50	
de fusées.....	15	
(d'étoupilles.....	80	
Mèches d'étoupilles. K ^o	4100	
Salpêtre K ^o	1	
Roche-à-feu (en 82 barils). K ^o	6030	
Tourteaux.		
{en barils.....		
{en nombres....		
Armemens.		
	335	
Leviers.	4	Ces objets étaient en magasin; les pièces en batterie ont en outre une bonne partie de leur armement.
{de siège.....	19	
{de fer pour mort.	19	
Ecouvillons.....	2	
{18.....	11	
{6.....	8	
Refouloirs.	1	
{18.....	6	
{6.....	11	
Tire-bourres.	2	
Tire-boîte à balles.....	11	
Lanternes à charger.....	4	
Barils d'approvisionnement.....	8	
Gargoussiers id.	11	
Gargoussiers ordinaires.....	6	
Réchauds de rempart.....	13	
Etuils à lance en fer-blanc.....	11	
Sacs à étoupilles.....		
Cornes d'amorce.....		
Machines et Instruments.		
	3	
Chèvres avec cables.....	4	
Triqueballes, dont un cassé.....	1	
Une forge de campagne sans avant-train...	1	
Diable.....		
Menus approvisionnements.		
	8	
{de siège.....	13	Beaucoup de bois de plates formes existant dans les ouvrages ont été employés à divers usages.
{de place.....	1	
Plates-formes.....	18	
{de pierriers....	600	
{à mortier.....	200	
Outils à pionniers.....	5000	
Haches.....		
Sacs à terre.....		
Cordages divers. K ^o	9000	Plusieurs chariots plus ou moins brisés hors de service. La plupart ne sont pas à l'usage de l'artillerie.
Mèche à canon. K ^o	9	
Papier à gargousses (Rames).....		

A la Citadelle d'Anvers, le 28 Décembre 1832.

Les officiers chargés de recevoir le matériel de la citadelle,

(signé) J. MOLIN,

Lieut.-Colonel.

O. TARREL,

Capitaine.

N°. 6.

*Etat des Subsistances, Ustensiles, Effets d'Hopitaux,
de Campement et de Casernement, qui sont remis
aux autorités françaises, après la reddition de la
Citadelle d'Anvers.*

Subsistances.

<i>Farine brute de froment.</i> Soixante dix mille cinq cents quatre vingt cinq kilogrammes.	70585 k.
<i>Pain.</i> Douze cents rations.	1200
<i>Riz.</i> Deux cents soixante dix huit kilogrammes.	278
<i>Sel.</i> Onze mille cent, quatre vingt quinze kilogrammes.	11195
<i>Boeuf-salé.</i> Trente trois mille trois cents vingt et un kilogrammes.	33324
<i>Lard-salé.</i> Cinq mille huit cents kilogrammes.	5800
<i>Hareng-salé.</i> Vingt trois tonneaux et demi.	23 ¹ / ₂
<i>Viande fraîche.</i> Deux cents cinquante kilogrammes.	250
<i>Têtes de bestiaux.</i> Cent neuf, estimés à trois cents kilogr. brut l'un, représentant ensemble trente deux mille sept cents kilogr. brut.	32700
<i>Genièvre.</i> Seize mille soixante douze litres.	16072
<i>Vinaigre de bière.</i> Trois mille cinquante litres.	3050
<i>Foin.</i> Quatorze mille kilogrammes.	14000
<i>Paille.</i> Douze mille kilogrammes.	12000
<i>Avoine.</i> Six mille huit cents kilogrammes.	6800
<i>Chandelle.</i> Deux mille cinq cents kilogrammes.	2500
<i>Huile à brûler.</i> Sept cents quatre vingt dix litres.	790
<i>Bois.</i> Quatorze cents stères.	1400
<i>Charbon de terre.</i> Deux cents soixante onze mille, sept cents kilogr.	271700
<i>Savon vert.</i> Trois mille quatre cents vingt quatre litres.	3424
<i>Graisse de boeuf.</i> Cent quatre vingt kilogrammes.	180
<i>Peaux de bestiaux.</i> Cent quarante quatre.	144

Ustensiles.

<i>Balances avec chèvres, bordes et plateaux.</i>	2
<i>Poids en fer, savoir: deux de cinquante kilogrammes</i>	2
<i>Quatre » vingt-cinq »</i>	4
<i>Trois » vingt »</i>	3
<i>Un » douze et demi »</i>	1
<i>Un » dix »</i>	1
<i>Un » cinq »</i>	1
<i>Un » un »</i>	1
Total.	43
<i>Pétrins deux.</i>	2
<i>Pannetons.</i> Sept cents trente deux.	732
<i>Balances à peser la pâte.</i> Deux.	2
<i>Pelles en fer à enfourner.</i> Deux.	2
<i>Pelles en bois à défourner.</i> Sept.	7
<i>Etoffoirs en fer.</i> Quatre.	4
<i>Etoffoirs en cuivre.</i> Quatre.	4

Effets d'Hopitaux.

<i>Couvertures de laine.</i> Cent quatre vingt douze.	492
<i>Matelas.</i> Quatre vingt six.	86
<i>Traversins neufs.</i> Six cents.	600

<i>Traversins grands.</i>	Trente quatre.	34
<i>Traversins petits.</i>	Vingt neuf.	29
<i>Paillasses.</i>	Soixante un.	61
<i>Oreillers de plumes.</i>	Quatre.	4
<i>Coussinets de paille.</i>	Trente.	30
<i>Hamacs.</i>	Trente sept.	37
<i>Cadres avec sangles.</i>	Trente deux.	32
<i>Chemises.</i>	Cinquante.	50
<i>Draps de lit.</i>	Trois cents cinquante quatre.	354
<i>Sac à denrée.</i>	Un.	1
<i>Tablier.</i>	Un.	1

Effets de campement et de casernement.

<i>Tentes avec accessoires.</i>	Soixante neuf.	69
<i>Hamacs.</i>	Soixante seize.	76
<i>Paillasses.</i>	Cent ving six.	126
<i>Draps de lit.</i>	Cent soixante.	160
<i>Cadres avec sangles.</i>	Cent quarante quatre.	144
<i>Couvertures.</i>	Deux mille cent soixante quatre.	2164

N°. 7.

Rapport aangaande het voorgevallene bij de inname van de Lunette St.-Laurent.

De wacht hebbende in de caponnière van het fort Kiel, op den 13den December 1832, werd mij des avonds van dien dag, circa 11 ure, door den plaatselijken kommandant der citadel, gelast, mij met den meesten spoed naar de lunette St.-Laurent te begeven (alwaar de kapitein VAN WELL GROENEVELD, kommandant der wacht, was geblesseerd geworden), ten einde het bevel van dien post op mij te nemen en ze tot het uiterste te verdedigen. — Onmiddellijk aan deze order gevolg gevende, arriveerde ik aldaar, bijkans ten 11½ uren, vond de bezetting sterk 2 officieren, zijnde de 1ste luitenant MUGGE en de 2de luitenant DEUFFERWIEL, beiden van de 10e afdeeling infanterie, benevens 108 onderofficieren en manschappen, waaronder 1 sergeant en 7 kanonniërs, tot bediening van 2 mortieren à 13 dm. en een houwitsers à 15 dm.

Eerstgenoemde officier, tot het piket behoorende en slechts aldaar gezonden zijnde, tot en met de komst van den nieuwen kommandant, is dadelijk weder naar zijn vorigen post teruggekeerd.

Bij mijne komst vond ik de bezetting in drie deelen verdeeld, waarvan $\frac{2}{3}$ op den wal, langs de linker- en rechter-face en in den saillant, en $\frac{1}{3}$ in reserve.

Door den officier welken ik afloste, werd mij niets bijzonders aangaande de bewegingen des vijands overgegeven.

Het geweervuur van den vijand was zeer hevig, komende meest over de linker face; het werd van onze zijde met de meeste kracht gedurende den ganschen nacht beantwoord, terwijl bij tusschenpoozen, door het werpen van lichtkogels als anderszins, alles werd in het werk gesteld, om zoo mogelijk de werkzaamheden des vijands gade te slaan, doch zonder dat men iets bijzonders bespeurde.

Des morgens, ten circa 4 ure, gevoelden wij eene schudding in den saillant, gelijk aan het nedervallen van eene bom, waarop de aldaar geplaatste manschappen voor het oogenblik terugwaken.

Deze schok werd onmiddellijk gevolgd door twee achter elkander volgende zware ontploffingen, die mij het springen van eene mijn aan dit punt deed vermoeden. De bezetting niet wetende wat dit was, deinsde daarop terug naar de poort der lunette. Ik begaf mij daarna in persoon naar de plaats zelve, ten einde mij te overtuigen, welke gevolgen deze uitbarsting kon gehad hebben, en bevond, dat de revetementsmuur ter breedte van bijna 5 à 6 ellen was ingestort, waardoor een bres was veroorzaakt, die mij eene attaque van den vijand van dien kant elk oogenblik konde doen veronderstellen.

Ik zond alstoen den 2den luitenant DEUFFERWIEL onmiddellijk af, ten einde van dit alles den hoofdofficier, belast met het kommando der buitenwerken, te rapporteren, met uitdrukkelijk verzoek om versterking.

Ik verdeelde mijne manschappen vervolgens zooveel mogelijk voor de bres, en in de linker en rechter face bij den saillant, en trachtte alstoen, zoo door het aanhouden van een levendig geweervuur, als tevens door het gedurig werpen van granaten, de aannadering des vijands te beletten. — Een officier door eerstgenoemden hoofdofficier afgezonden, bragt mij even daarop de herhaling van de bestaande consigne, om de lunette tot het uiterste te verdedigen, met bijvoeging dat men mij geen versterking konde geven, doch dat men mij uit den bedekten weg zooveel mogelijk zou trachten te ondersteunen.

Weinige oogenblikken daarna bestormde de vijand de bres, waardoor een gevecht voor dezelve ontstond, waarbij eenige manschappen zwaar en ligt gewond werden, en dat ten gevolge had, zoo uithoofde van de overmagt des vijands (die tegelijkertijd de Keel der lunette bestormde en door deze binnenkwam), als tevens door het vroeger gebeurde, gevoegd bij de vermoesjenissen der bezetting, dat de kans naar de zijde des vijands overhelde, waardoor buiten de geblesseerden 1 officier en 56 onder-officieren en manschappen werden gevangen gemaakt.

St.-Omer, den 13den Februarij 1833.

De 1^e luitenant der 10^e afdeeling infanterie,
(get.) L. A. BOERS.

RAPPORTEN VAN DE WACHTEN DER CITADEL VAN ANTWERPEN,
VAN 30 NOVEMBER TOT 20 DECEMBER 1832.

*Rapport van het voorgevallen nieuws op den 30sten November
en 1sten December 1832.*

30 November. Des morgens om 6 $\frac{1}{2}$ werd door de wacht aan de werf rapport gemaakt, dat zich een Fransch kolonel als parlementair, van wege den maarschalk GÉRAUD, aan de afscheiding bevond. Een oogenblik daarna zijn de onderscheidene Fransche posten de Belgen gaan aflossen.

Om 8 ure zijn de Fransen op onderscheidene plaatsen aan het openen der loopgraven begonnen.

Een Belgisch deserteur van de garde civique is binnengekomen.

Om 12 ure is er van het bastion N°. 2 en 3 op de vijandelijke werkers met het kanon gevuurd.

Om 12 $\frac{1}{2}$ uur is de dijk bij het fort Burght gesprongen.

Twee soldaten der Fransche infanterie zijn binnengebragt, voorgevende dat zij verdwaald geraakt zijnde, aan onze posten zijn aangekomen.

Aanhoudend heeft men gedurende den dag troepen aan de zijde van Burght hooren marcheren.

1 December. Des morgens om 7 ure rapport ingekomen van bastion N°. 2 en 3, dat de vijand de werkzaamheden aan de loopgraven voortzet.

Om 9 en 2 ure worden er seinen van de Komeet gezien.

Om 12 ure wordt er op den dijk bij Austruweel aan den linker oever der Schelde brand ontdekt.

Om 1 $\frac{1}{2}$ uur wordt er kanon- en geweervuur gehoord in de rigting van Calloo.

Om 4 ure wordt er door de wacht van het Kruidhuis rapport gezonden, dat zich een vijandelijk piket van circa 100 man in het Melkhuis geplaatst heeft.

De huizen tusschen de lunetten Kiel en St.-Laurent worden gedeeltelijk door ons verbrand.

Om 5 ure heeft dezelfde wacht in de nabijheid van het dorp Kiel kogels hooren stapelen.

Om 6 $\frac{1}{2}$ uur wordt door dezelfde wacht gerapporteerd, dat ter hoogte van het huis met een blaauw dak in Kiel, door den vijand aanhoudend gewerkt wordt.

De batterijen des vijands zouden zijn: Een met vier schietgaten schuins links van den saillant der lunette St.-Laurent en der Harmonie. Eene batterij in of een weinig achter het buitengoed van den opperbevelhebber. Een idem in den hof van VAN DER LINDEN, zijnde een schietgat klaar; waarschijnlijk eene batterij achter de twee hooge huizen, alwaar aanhoudend gewerkt wordt.

Citadel van Antwerpen, den 2den December 1832.

*De majoor, plaatselijke kommandant,
(get.) VOET.*

Rapport der wachten van den 2den op den 3den December 1832.

Des morgens wordt gerapporteerd, dat de vijand de werkzaamheden aan de loopgraven heeft voortgezet.

De vijandelijke batterij schuins links van St.-Laurent is met een schietgat vermeerderd; er zijn er nu 5 in, die meer regts zijn; drie schietgaten zijn gereed.

Om 12 ure wordt door de wacht aan het kruidhuis rapport gezonden, dat een piket van circa 100 man zich bij het Melkhuis geplaatst heeft.

Om 1 uur zijn meerdere troepen, benevens kavallerie, te dier hoogte gezien.

Om 2 $\frac{1}{2}$ uur zijn ongeveer 2 bataillons infanterie, waarbij 5 personen te paard, van het Melkhuis naar de zijde van Kiel getrokken.

De vijand heeft gedurende den dag het werk aan de loopgraven en batterijen voortgezet en is hoofdzakelijk voor bastion N°. 2 en 3 met de sappe vooruitgekomen, zonder het gebruik van schanskorven.

Almede heeft men op verderen afstand, op den straatweg van Wilrijk, belegeringsgeschut zien vervoeren.

Rapport van de lunette Kiel. De loopgraven bij Laag Kiel zijn naar de zijde van het Melkhuis verlengd geworden; ook heeft men heden nacht vermeend gehoord te hebben, dat aldaar geschut aangebragt werd.

Rapport van de lunette St.-Laurent. Bij deze lunette is men van de 1^e tot de 2^e parallel geavanceerd door cirkelwijze ingravingen. Voorts is gedurende den nacht een loopgraaf gemaakt van de kleine brug der Harmonie, door de laan bij het goed van v. d. Linden, naar de huisjes regts van den saillant dezer lunette; op de beide uiteinden is zeer sterk gewerkt geworden, zoodat men veronderstellen moet dat aldaar batterijen opgeworpen zijn.

De loopgraven zijn tot dekking van de werkers, in het algemeen sterk met infanterie bezet. Heden morgen 6 $\frac{1}{2}$ uur is uit de loopgraaf een weinig getirailleerd op de embrasuren van bastion N°. 2. Ook zijn in het verbrand arsenaal eenige gewerschoten door de Fransche posten gedaan; doch is gebleken, dat zulks bij vergissing is geschied.

Citadel van Antwerpen, den 3den December 1832.

De majoor, plaatselijke kommandant,
(get.) Voet.

Wachtrapport van den 3den op den 5den December 1832.

3 December. Om 2 ure (des middags) zijn eenige gewerschoten gedaan op de lunette St.-Laurent, waardoor 1 man geblesseerd werd.

Om 3 ure heeft men op de hoogte van St.-Maria zwaar geweervuur gehoord.

4 December. In den morgenstond om 3 $\frac{1}{2}$ uur heeft de vijand uit de loopgraven sterk tegen de embrasuren van bastion N°. 3 getirailleerd.

Door het buitengewoon hoog water zijn eenige koebeesten aan de werf verongelukt.

Rapport van de lunette St.-Laurent. De vijandelijke loopgraven worden met kracht voortgezet, terwijl de tweede parallel waarschijnlijk gesloten is.

Er zijn zoden op de loopgraven gelegd, ten einde met klein geweer door te vuren.

Men kan niet ontdekken, dat er met de sappen is vooruitgegaan, maar wel dat de vijand zich meer met de voltooiing der 2^e parallel bezig houdt, zoowel over bastion N°. 2 als 3.

Rapport der lunette Kiel. Des morgens ten 3 $\frac{1}{2}$ uur heeft men de lunette door het klein geweervuur geattaqueerd, doch heeft dat verder tot niets geleid. Door de scherpshutters is in Laag Kiel een officier te paard en 2 man des vijands geblesseerd. Aan de loopgraven is gedurende de 24 uren sterk gewerkt.

Om 4 $\frac{1}{4}$ uur is van de Lieve Vrouwe toren te Antwerpen met eene zwartkleurige vlag geseind, waarop dadelijk het vuur uit de vijandelijke batterijen een aanvang heeft genomen.

Eenige granaten, welke in de caponnière van Kiel zijn gevallen, zijn niet gesprongen.

Tegen den avond zijn nagenoeg 300 man Franschen bij het Melkhuis gekomen; ook wordt aldaar sterk gewerkt.

In den toren St.-Augustinus van Antwerpen ontwaart men een persoon met een verrekijker de citadel bespiedende.

Rapport van de lunette St.-Laurent. 4 December. In den loop van den dag zijn de raden van den houwitser en 6 pponder onbruikbaar geschoten.

In de verlenging van de kapitaal van bastion N°. 2 zijn drie batterijen; op de kapitaal van St.-Laurent zijn twee houwitserbatterijen gerigt; op de linker face van bastion N°. 3 zijn drie batterijen, in diezelfde rigting achterwaarts één mortierbatterij; een idem achter het dorp Kiel, een idem aan de zijde van Montebello, te zamen elf batterijen, die men gedurende den dag heeft waargenomen.

De werkzaamheden des vijands zijn sterk gevorderd; met de zigzags is hij tot aan den voet van den bedekten weg gevorderd. Vele granaten en bommen zijn in het fort geworpen en de meesten gesprongen.

's Morgens om 2 $\frac{1}{4}$ uur is eene sterke patrouille, van circa 80 man, in den bedekten weg geweest. Niet wetende of het een uitvalsdetachement van onze zijde was, is de korporaal BAUMINGES (vrijwilliger) van de 10^e afdeeling, 1^e bataillon, met 2 man ter verkenning gezonden, en stiet op het vijandelijke detachement; dit is op het geweervuur van de lunette afgetrokken. De korporaal wordt door den kommandant der wacht bijzonder aanbevolen. — 2 Man der 10^e afdeeling werden gewond.

Lunette Kiel. Even als in de lunette St.-Laurent zijn alhier veel granaten en bommen geworpen, welke bijna allen zijn gesprongen.

Het geschut heeft met goed gevolg op de parallel gewerkt. Aan het Melkhuis heeft men heden morgen geen werkzaamheden ontdekt. Een korporaal der artillerie is in het been ligt gewond.

Citadel van Antwerpen, den 5den December 1832.

De majoor, plaatselijke kommandant,
(get.) VOET.

Rapport van den 5den op den 7den December 1832.

5 December. De vijand heeft zwaar met het geschut gewerkt; 2 officieren en 9 man zijn geblesseerd, 3 man en 1 paard (van den artillerie-transporttrein) gesneu-

veld; ook is een gebouw bij de Waterpoort afgebraud, doch was van geen belang.

Rapport van de lunette St.-Laurent. De vijand is met zijne sappe vooruitgekomen tot op den bedekten weg voor den saillant, waarop door ons sterk met geweer gevuurd is. Een detachement, door den hoofdofficier du jour aangevoerd, is heden avond tot aan de vijandelijke werken genaderd en heeft gedurende den nacht gestadig op de loopgraven getirilleerd.

Eene vijandelijke patrouille is tot op den straatweg van Boom genaderd en door de onzen teruggedreven.

De regter flankmuur in de keel is gedeeltelijk aan stuk geschoten, ook is de borstwering op sommige plaatsen beschadigd.

Rapport der lunette Kiel. Aan de 2^e parallel is sterk gewerkt; men heeft opgemerkt dat in Laag Kiel tegenover de linker face dezer lunette gewerkt is; men heeft ook gedurende den nacht veel hooren rijden.

6 December. Niettegenstaande het zware vijandelijke vuur is de vernieling niet van belang. Een bom is doorgeslagen in het lokaal van de 3^e komp. 4^e bataillon en een andere bij de 3^e komp. 3^e bataillon der 40^e afdeeling.

Door het inslaan van een bom is er brand ontstaan in het magazijn van vivres, waarbij den 1sten luitenant van Limburg Stirum het been verbrijzeld is.

De vijand avanceert met zijne werken hoofdzakelijk voor den saillant van bastion N°. 2 en voor de lunette St.-Laurent, wordende uit de wapenplaats voor dit bastion onophoudelijk getirilleerd.

De groote pont, waarmede de behoeften der artillerie en genie vervoerd werden, is door het daarop vallen van eene bom gezonken.

De wacht aan de wapenplaats en palissadering bij de lunette St.-Laurent is versterkt, ten einde het voortgaan der sappen te beletten. De 1ste luitenant van Buuren van de 40^e afdeeling is hierbij doodelijk gewond.

Rapport van de lunette St.-Laurent. De vijandelijke werken naderen op den bedekten weg voor den saillant. Het geschut blijft met vrucht in werking; er is niets aan beschadigd.

Een piket door den hoofdofficier du jour (kap. Le Boulenger der 9^e afdeeling), is tot in den bedekten weg opgerukt en heeft er op de vijandelijke werken getirilleerd.

Rapport van de lunette Kiel. Tegen deze lunette is niets bijzonders door den vijand verrigt, terwijl echter de werken worden voortgezet; er is geen schade door het vuur aangerigt.

Gekwetst zijn 2 officieren, hierboven vermeld, benevens 43 man, en 7 man gesneuveld.

7 December. De vijand nadert met den rolkorf voor bastion N°. 2; in de wapenplaats voor dit bastion is een wacht geplaatst en wordt met vrucht op de werkers getirilleerd. Ten 4 uur is een bom gevallen in het bommenmagazijn, in de courtine tusschen bastion N°. 4 en 5, waardoor dit magazijn is gesprongen; hierbij is omgekomen de sergeant-majoor-vuurwerker en 2 man.

Rapport van de lunette St.-Laurent. Uit de batterij voor Montebello wordt met kanon van 24 of 48 ℔ op de keel der lunette gevuurd.

De vijand is tot aan den bedekten weg, digt onder de linker face der lunette genaderd, en is, zoo het schijnt, bezig met eene bedding voor mortierbatterij te leggen.

Het geweer- en artillerievuur heeft den vijand veel hinder aangebracht, zoodat zijn werk zeer langzaam voortgaat.

Het piket onder de orders van den hoofdofficier du jour (luit.-kolonel NAUDASCHEN der 9^e afdeeling), is geavanceerd tot op den bedekten weg en de vijandelijke loopgraven, waarbij 2 man geblesseerd en in handen van den vijand gevallen zijn.

Rapport van de lunette Kiel. Tegen deze lunette is niets bijzonders verrigt, doch in den omtrek van het Melkhuis is tegen den avond een sterk getal infanterie aangekomen.

Geblesseerd 16 man, gesneuveld 8 man.

Citadel van Antwerpen, den 8sten December 1832.

*De majoor, plaatselijke kommandant,
(get.) Voet.*

Rapport van den 8sten op den 9den December 1832.

Het vijandelijke vuur is heden voornamelijk tegen bastion N°. 1 en 2 gerigt; met de sappe voor het bastion N°. 2 vordert de vijand weinig; het geweervuur en de kogelmortier schijnen hem veel nadeel toegebracht te hebben.

De groote kazerne is ten 2 ure in brand geschoten en verbrand; door de aangewende zorg zijn de kelders, welke tot bomvrij lokaal voor het flank-bataillon der 10^e afdeeling gebezigd werden, bewaard gebleven.

Rapport der lunette Kiel. Bijzondere werkzaamheden van den vijand zijn niet in den omtrek dezer lunette ontdekt.

In de huizen van Laag Kiel is een persoon gezien met een zwartlederen pet, zonder militaire kleeding, welke van tijd tot tijd met eene buks schoten uit de vensterramen heeft gedaan.

Op den straatweg van Boom is gedurende den nacht veel gerij gehoord; waarschijnlijk heeft men ammunitie voor de batterijen aangevoerd.

Rapport der lunette St.-Laurent. De vijand nadert met de sappe op den linker vleugel van den saillant en zet, niettegenstaande ons vuur, zijne werkzaamheden voort, doch langzaam.

Van de wacht aan de palissadering is de 2de luitenant JELTRES van de 10^e afdeeling infanterie, met eenige manschappen in den bedekten weg geweest, en heeft daar gedurende den dag blijven tiraileren.

Genoemde luitenant is daarbij geblesseerd geworden; 2 soldaten zijn gesneuveld en 5 geblesseerd.

Men heeft gedurende den nacht kanonvuur ter hoogte van het fort St. Maria gehoord.

Geblesseerd 11 en gesneuveld 6 man, de in dit rapport gemelden medegerekend.

9 December. De werken tegen bastion N°. 2 zijn niet van belang voortgekomen; er is onophoudelijk op de werkers getirilleerd.

Nabij het dorp Burght heeft men eenige beweging onder de vijandelijke troepen ontdekt.

Het gebouw vroeger voor hospitaal gebezigd, is in brand geschoten, doch de brand weder gebluscht.

Een bom is gevallen op het bomvrij hospitaal; een balk is doorgeslagen, doch geen schade daardoor veroorzaakt. Gedurende den nacht is door den vijand hevig gebombardeerd en met het geweer gevuurd.

Rapport der lunette St.-Laurent. De vijandelijke werken zijn eenigzins gevorderd; ook zijn er tegenover den saillant 4 handmortieren geplaatst. Er is veel op de caponnière dezer lunette gevuurd, waardoor verscheidene palissaden zijn aan stuk geschoten.

Rapport der lunette Kiel. Gedurende de 24 uren is in den omtrek dezer lunette niets bijzonders voorgevallen.

Geblesseerd 7 en gesneuveld 2 manschappen.

Citadel van Antwerpen, den 10den December 1832.

De majoor, plaatselijke kommandant,
(get.) Voet.

Rapport van den 10den op den 11den December 1832.

Er is onophoudelijk op de werkers in de vijandelijke sappen over bastion N°. 2 getirilleerd, welk geweervuur door den vijand hevig is beantwoord.

Ten 5½ uur is een detachement, door den kapitein MORRE van het flank-bataillon der 10^e afdeeling infanterie, met 2 officieren en 60 man van genoemd bataillon en een gedeelte mineurs en werkers, onder den 1sten luitenant CAMERLINGH, tot in de vijandelijke sappen voor bastion N°. 2 doorgedrongen, heeft de werkers er uit gedreven en de werken gedeeltelijk vernield. Genoemde kapitein, benevens 1 korporaal en 7 man zijn hierbij geblesseerd, de 2de luit. NANTZING gesneuveld en een mineur gevangen genomen of gesneuveld.

De flanker P. J. CASER van het flank-bataillon der 9^e afdeeling, in het verbrand arsenaal op post staande, is met medeneming van zijne wapens tot den vijand overgegaan.

In den omtrek van de lunette Kiel en St.-Laurent is niets buitengewoons ontdekt. Gesneuveld 5, geblesseerd 19 man.

Citadel van Antwerpen, den 11den December 1832.

De majoor, plaatselijke kommandant,
(get.) Voet.

Rapport van den 11den op den 13den December 1832.

De vijand heeft eene operatie in den beer tusschen bastion N°. 1 en 2 bewerkt, waardoor het water in de gracht afloopt.

De vijandelijke werken gaan zeer langzaam voort; er wordt door ons sterk op de werkers getirilleerd.

Een Fransch grenadier van het 7e regiment infanterie van linie, is bij de wapenplaats vóór bastion N°. 2, in onze handen gevallen.

Op onderscheidene plaatsen zijn de palissaden weggeschoten.

Er is een bom doorgevallen in den kelder, bewoond door de 2e compagnie van het 1e bataillon der 10e afdeeling, in blok N°. 55; één in de kelders van de groote

kaserne, bewoond door het flank-bataillon der 10e afdeeling, en één in het bomvrij lokaal van de 2e kompagnie van het 3e bataillon der 9e afdeeling infanterie. Geen manschappen zijn hierbij gesneuveld.

Gedurende den dag is door onze schepen ter hoogte van Liefkenshoek onophoudelijk gevuurd geworden.

Rapport der lunette St.-Laurent. De vijand heeft een levendig geweervuur uit de loopgraven onderhouden, alsmede onderscheidene granaten geworpen.

Gisteren avond heeft de vijand op de beide zijden der lunette beddingen gelegd.

Door het afloopen van het water is de gracht nagenoeg droog geweest.

Rapport der lunette Kiel. Geen bijzonder nieuws.

Gesneuveld 4, geblesseerd 22 man.

12 December. Niettegenstaande de sluizen met het opkomen van het water zijn geopend, is de gracht nagenoeg gestadig droog geweest.

De werken voor bastion N°. 2 zijn niet van belang gevorderd. De kapitein van ONSELEN, van het flank-bataillon der 10^e afdeeling, op piket in bastion N°. 4 zijnde, is door het springen van een bom gesneuveld.

Een bom heeft de keuken van de 2^e kompagnie van het flank-bataillon der 10^e afdeeling doen instorten.

De schepen op de Beneden-Schelde zijn gedurende den geheelen dag in het vuur geweest.

In den omtrek van de lunette St.-Laurent en Kiel is niets van belang ontdekt. Gesneuveld 1 kapitein en 4 man, geblesseerd 1 man.

Citadel van Antwerpen, den 13den December 1832.

*De majoor, plaatselijke kommandant,
(get.) Voort.*

Rapport van den 13den op den 14den December 1832.

13 December. Een bom is gevallen in het lokaal van de 4^e kompagnie van het 1^e bataillon der 10^e afdeeling, waardoor de 2de luitenant FRANKEN en 2 man ligt gewond zijn.

De keuken van het flank-bataillon der 7^e afdeeling infanterie, is door het invallen eener bom onbruikbaar geworden.

De kapitein van HOEV van het 3^e bataillon artillerie nationale militie, is in bastion N°. 2, door een geweerkogel gesneuveld. De 2de luitenant van DEVENTER der 10^e afdeeling, is door een geweerkogel ligt gewond.

Rapport der lunette St.-Laurent. De vijandelijke werken zijn sterk gevorderd; ook heeft men vermeend, dat de vijand met een vlot in de gracht is geweest.

De kapitein GROENEVELD, van de 10^e afdeeling, kommandant der lunette, is in de zijde gewond, waardoor de 1ste luitenant BOERS dit kommando heeft bekomen.

Gesneuveld 8, geblesseerd 24 man.

14 December. Heden morgen heeft de vijand den saillant van de lunette St.-Laurent doen springen, waarop dadelijk een aanval op deze lunette gevolgd is, welke, benevens den 1sten luitenant BOERS, 1 sergeant en 56 man, in handen van den vijand gevallen is.

De saillant van bastion N°. 2 is naauwkeurig onderzocht, doch niet bevonden dat daaraan door den vijand gewerkt is; doch heeft men een gedruisch van troepen in het overliggende vijandelijke werk gehoord.

Gesneuveld 4, geblesseerd 17 man.

Citadel van Antwerpen, den 15den December 1832.

*De majoor, plaatselijke kommandant,
(get.) Voet.*

Rapport van den 15den op den 17den December 1832.

15 December. De wacht aan de palissadering voor St.-Laurent heeft zich tot 11¹/₂ uur staande gehouden, doch door het hevig vijandelijke vuur, zoo van geweer als het werpen van granaten, is zij, op last van den hoofdofficier du jour, geregeld tot in den bedekten weg en de wapenplaats voor bastion 3 teruggetrokken.

De vijand heeft eene ingraving voor de poort der lunette gemaakt, alsmede eene verhooging achter den keelmuur. In den morgen heeft men eene ontploffing in de palissadering gehoord, doch verder geene verandering bespeurd.

De saillant van bastion 2 is naauwkeurig onderzocht, doch daaraan niets ontdekt. Gesneuveld 1, geblesseerd 13 man.

16 December. Aan de lunette St.-Laurent heeft de vijand geene bijzondere veranderingen daargesteld; waarschijnlijk is hij daarin door het geweervuur, alsmede door het werpen uit den steenmortier, van het ravelijn Hulpport verhinderd.

Onze posten hebben geene verandering ondergaan.

De saillant van bastion 2 is naauwkeurig onderzocht; daaraan is niets bespeurd, maar in het overliggende vijandelijke werk heeft men hooren kloppen en slaan.

De keuken van het flank-bataillon der 7^e afdeeling is in zooverre hersteld, dat daarin weder kan gekookt worden.

Gesneuveld 2, geblesseerd 11 man; de 2de luitenant KEMPES, der 9^e afdeeling infanterie, ligt gewond.

Citadel van Antwerpen, den 17den December 1832.

*De majoor, plaatselijke kommandant,
(get.) Voet.*

Rapport van den 17den op den 18den December 1832.

17 December. Tegenover de linker zijde van den saillant van het ravelijn Hulpport, heeft de vijand zijne werkzaamheden voortgezet, doch nog geene verandering van belang daargesteld.

Aan den saillant van bastion N°. 2 is niets bespeurd, doch in het overliggende vijandelijke werk heeft men de werklieden gezien; men heeft hen over den daarbij zijnden beer zien loopen en elkander iets overreiken; ook heeft men aldaar eene ontploffing gehoord; er is onophoudelijk op gevraagd.

Gesneuveld 3, geblesseerd 13 man.

18 December. Door het invallen van een bom is een lokaal verbrand. — Aan den saillant van bastion N°. 2 is niets ontdekt. In den loop van den dag heeft de vijand zijne loopgraaf tot aan de gracht van de linker zijde van den saillant van het ravelijn Hulpport doorgegraven, en heeft hij deze werkzaamheden gisteren avond

om 11 uur op nieuw begonnen, met een dam te leggen door de gracht, door het inwerpen van fachines en zandzakken, tot omstreeks 2 ure. Deze dam werd tot op 2 à 3 ellen van de escarpe van dit ravelijn voltooid, toen de vijand door ons aanhoudend geweervuur, alsmede van het geschut in den regter schouderhoek van bastion N°. 2, genoodzaakt is geworden deze werkzaamheden te staken, doch heeft hij getracht zulks gedurende den nacht te hervatten.

Door de bespieders, welke de kommandant der wacht van tijd tot tijd uitzond en die over de palissaden kropen, werd gerapporteerd, dat er twee Fransche werklieden reeds op de zijde van het ravelijn aan den wal waren, welke onder de palissaden doorliepen en bezig waren met ze uit te trekken; hierop is hevig gevuurd, zoodat zij met behulp van een plank van den wal, op het einde van den dam gelegd, de vlugt namen.

Aan het goede kommando van den kapitein VAN KRIEKEN, van de 9^e afdeeling infanterie, kommandant der wacht, onder zijne orders den 2den luitenant VAN ESSEN, der 10^e afdeeling, alsmede het piket ter versterking, onder de orders van den 1sten luitenant DE RAVALLET, met 50 flankeurs van de 10^e afdeeling, heeft men het behoud van dit ravelijn te danken.

De korporaal Koor, van de 1^e kompagnie 2^e bataillon der 10^e afdeeling infanterie, welke onderscheidene malen het vijandelijke werk heeft gaan bespieden, wordt bijzonder aanbevolen.

Gesneuveld 8, geblesseerd 20 man.

Citadel van Antwerpen, den 19den December 1832.

De majoor, plaatselijke kommandant,
(get.) VOET.

Rapport van den 19den op den 20sten December 1832.

19 December. De kapitein SCHUTTER, van het 3^e bataillon artillerie nationale milite, is in bastion N°. 2 door een geweerkogel gesneuveld.

De saillant van bastion N°. 2 is onderzocht, doch daaraan niets ontdekt. — Door een bom is het buskruidmagazijntje van bastion N°. 5 gesprongen, zonder ongelukken te veroorzaken.

De dam in de gracht van het ravelijn Hulpport is niet gevorderd. De 2de luitenant HOFMAN van de 10^e afdeeling, is in dit ravelijn geblesseerd.

Gesneuveld 5, geblesseerd 23 man.

20 December. Aan den saillant van bastion N°. 2 is niets ontdekt, maar heeft men in den hedekten weg over dit bastion, vijandelijke werkers gezien, waarop uit de lage flank van bastion N°. 1 met schroot gevuurd is. Ten 3 uur heeft de vijandelijke batterij, bij het dorp Burght gelegen, op de kanonneerbooten beginnen te vuren, hetwelk tot des avonds heeft aangehouden.

Gedurende de 24 uren is de vijand met het werk in de gracht van het ravelijn Hulpport niet gevorderd; het welaangebragte vuur en de goede directie van den kapitein VAN DRIEL, van het flank-bataillon der 7^e afdeeling infanterie, kommandant van dit ravelijn, heeft zulks verhinderd. Hierbij dient opgemerkt te worden het lofwaardig gedrag van den 1sten luitenant HINLOPEN, de sergeants LUBERTI

en HONING, allen van de 10^e afdeeling, welke gedurende den nacht in persoon boven op de borstwering, al vurende op den dam, aan de soldaten het voorbeeld hebben gegeven.

Citadel van Antwerpen, den 21sten December 1832.

*De majoor, plaatselijke kommandant,
(get.) Voet.*

Bijlage N°. 10.

BRIEVEN.

Afschriften der belangrijkste brieven en rapporten door Z. Exc. den Generaal der Infanterie Baron CHASSÉ aan Z. K. H. den Prins van ORANJE en Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog uit de Citadel van Antwerpen en St.-Omer afgezonden.

N°. 1702.

Citadel, 18 November 1832.

In de maand November van het jaar 1830 werd mij door U. E. op last van Z. M., de bevoegdheid toegekend om diegenen, welke zich in deze sterkte door hunne bewezene dapperheid en moed, eene belooning hadden waardig gemaakt, onder nadere homologatie van Z. M., tot ridders van de Militaire Willemsorde 4^e kl. te benoemen.

Ik neem thans de vrijheid U. E. te verzoeken mij te willen informeren, of ik in de tegenwoordige omstandigheden mij wederom bevoegd kan achten om militaire belooningen uit te reiken, en zoo ja, hoeverre dezelve zich kunnen en mogen uitstrekken.

Aan Z. Exc. den Directeur-Generaal
van Oorlog.

*De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.*

N°. 1710.

Citadel, 19 November 1832.

Ik heb de eer U. K. H. te rapporteren, dat er gisteren door onze voorposten een aantal Fransche officieren zijn bespeurd, doch anders door ons tot nog toe geene beweging bij den vijand is waargenomen.

Aan Z. K. H. den Prins van ORANJE en den
Directeur-Generaal van Oorlog.

*De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.*

N°. 1723.

Citadel, 22 November 1832.

Ik heb de eer U. K. H. te rapporteren, dat zich, volgens ingekomen berigten, een groot gedeelte van het Fransche leger naar de kanten van Westwezel en Putten dirigeert, en er zich gisteren in den omtrek van de lunetten St.-Laurent en Kiel, een aantal ongewapende Fransche militairen hebben vertoond, doch anders door ons nog geene werkzaamheden bij den vijand bespeurd zijn, terwijl van het bovenstaande ook aan Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog rapport is ingezonden.

Aan Z. K. H. den Prins van ORANJE.

*De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.*

N°. 1728.

Citadel, 24 November 1832.

Ik heb de eer U. K. H. te rapporteren dat hier en in de omstreken tot op dezen oogenblik niets is voorgevallen. Verder heb ik de eer U. K. H. te berigten, dat volgens ingekomen rapport van den luitenant-kolonel BAAKE, kommandant der fortén Lillo en Liefkenshoek, de keerkade welke de kleine inundatie bij het fort Liefkenshoek beperkt, gisteren morgen op twee plaatsen, onder directie van den luitenant der genie KRUZER, is doorgestoken, zoodat de groote inundatie thans spoedig gesteld zal zijn. ZHEG. rapporteert nog verder, dat na den verrigten arbeid op den Callooschen weg, men eene beweging van de zijde des vijands bespeurde en dat ongeveer 100 man, welke men voor Fransche infanterie hield, achter de huizen op dezen weg heentrokken, en eene kavalleriepatrouille, bestaande uit een officier en 4 man, de keerkade tot aan de gemaakte coupures volgde, toen op het onverwachtst de luitenant welke de avancéwacht kommandeerde, zonder daartoe order te hebben ontvangen, een schot uit een langen 6ter, geladen met een blikken doos, op deze kavalleristen liet afsteken, met het gevolg dat deze patrouille dadelijk terugkeerde en twee kavalleristen door dit schot schenen gedemonteerd te zijn, dewijl twee onbereden paarden langs de keerkade terugliepen. De infanterie welke zich achter de huizen geposteed had, heeft dadelijk eene achterwaartsche beweging gemaakt.

Aan Z. K. H. den Prins VAN ORANJE.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

N°. 1734.

Citadel, 26 November 1832.

Ik heb de eer U. K. H. te rapporteren, dat men, volgens ingekomen berigten, tegenover het Vlaamsche Hoofd op de kade der stad weder schijnt bezig te zijn aan het verder armeren eener batterij; zoowel in de stad als bij de voorposten heerscht eene buitengewone stilte, terwijl er zich slechts van tijd tot tijd ongewapende Fransche militairen aan onze voorposten hebben vertoond.

Aan Z. K. H. den Prins VAN ORANJE en den
Directeur-Generaal van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

N°. 1737.

Citadel, 27 November 1832.

Ik vind mij in de noodzakelijkheid gesteld U. E. te moeten rapporteren, dat de Heer majoor SEELIG, door eene ernstige ziekte is aangetast, welke ofschoon dezelve tot nog toe geen schijnbaar gevaar oplevert, echter van dien aard is, dat gezegde hoofdofficier waarschijnlijk in geen 14 dagen in staat zal zijn zijne dienstbetrekkingen weder te verrigten; het is derhalve dat ik de vrijheid neem U. E. te verzoeken om een bekwaam kapitein als tweede kommandant van het wapen der artillerie zoo spoedig immer mogelijk naar herwaarts te dirigeren; wordende de kapitein VAN RAPPAARD van het bataillon vrijwillige artilleristen, uithoofde van deszelfs vriendschappelijke relatien, waarin dezelve zich met den Heer majoor SEELIG bevindt, hiertoe mits deze aan U. E. daartoe voorgedragen. Het wapen van de genie in deze sterkte, door het verplaatsen van de Heeren kapiteins ALEWIJN en DELPRAT een gevoelig verlies ondergaan hebbende, zoo neem ik de vrijheid U. E. al verder te ver-

zoeken om mede nog een kapitein van dat wapen aan deze bezetting toe te voegen, ten einde den Heer majoor VAN DER WJCK bij ontstentenis of eenig ander ongelukkig voorval, zoo veel mogelijk te remplacieren.

Aan Z. Exc. den Directeur-Generaal
van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

Nº. 1738.

Citadel, 27 November 1832.

Ik heb de eer U. K. H. te rapporteren, dat de vijand gedurende de laatste 24 uren bij voortduring op de kade der stad tegenover het Vlaamsche Hoofd werkzaam is geweest; overigens is in deze omstreken alles rustig en hebben zich op onze voorposten nog geene gewapende Fransche militairen vertoond, zijnde het bovenstaande mede ter kennis van Z. Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog gebracht.

Aan Z. K. H. den Prins VAN ORANJE.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

Nº. 1742.

Citadel, 28 November 1832.

Ik heb de eer U. E. te informeren, dat de Heer chirurgijn-majoor CROISSANT, aan welken door U. E. een verlof van twee maanden met behoud van tractement tot herstel van gezondheid was toegestaan, ondanks zijne voortdurende ongesteldheid, gisteren in deze sterkte is teruggekeerd, zijnde het hem toegestaan verlof slechts ten halve geëxpireerd, hebbende ik gemeend, dat blijk van dienstijver aan U. E. te moeten signaleren.

Aan Z. Exc. den Directeur-Generaal
van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

Nº. 1746.

Citadel, 29 November 1832.

Ik heb de eer U. K. H. te rapporteren, dat tot op dit oogenblik alhier alles nog rustig is en de Belgen de vijandelijke voorposten nog bezetten, uitgenomen op het fort St.-Philippe, alwaar dezelve, volgens ingekomen berigt, door de Franschen afgelost zijn.

Aan Z. K. H. den Prins VAN ORANJE en den
Directeur-Generaal van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

Nº. 1748.

Citadel, 30 November 1832.

Ik heb de eer U. K. H. te rapporteren, dat nadat dezen morgen ten 6 ure de Belgische voorposten door de Franschen waren afgelost, zich ten 8 ure een Fransch hoofdofficier aan de scheiding bij het afgebrande arsenaal heeft gepresenteerd, uit naam van den veldmaarschalk GÉRARD, vragende om bij mij toegelaten te worden, hetwelk door mij geweigerd zijnde, zoo heb ik een uur daarna de sommatie ontvangen, waarvan ik de eer heb hiernevens kopie over te leggen, benevens die van mijn antwoord op dezelve, zoodat het zeker is, dat de vijandelikheden heden een aanvang zullen nemen.

Aan Z. K. H. den Prins VAN ORANJE en den
Directeur-Generaal van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

N°. 1755.

Citadel , 1 December 1832.

Als een vervolg op mijn rapport van gisteren N°. 1748 heb ik de eer U. K. H. te berigten, dat door den vijand de werkzaamheden, waarvan ik in mijne missive van denzelfden datum Lr. 4 aan den maarschalk GÉRARD melding had gemaakt, ten 12 ure nog voortgezet wordende, ik het vuur van de bastions 2, 3, 4, de 2 lunettes en het ravelijn voor de Hulppoort heb doen openen; daar het terrein echter zeer doorsneden is, heeft men slechts, om niet nutteloos de amunitie te verkwisten, van tijd tot tijd de vijandelijke werkers, wanneer dezelve zich in eenige vlakke vertoonden, kunnen beschieten, welk vuur zeer langzaam gedurende den nacht onderhouden is en tot nog toe door den vijand niet beantwoord is geworden.

Verder heb ik de eer U. K. H. te rapporteren, dat de kommandanten van de forten Burght en Austruweel, gisteren middag ten 12½ ure, mede namens den generaal SEBASTIANI eene mondelingsche sommatie tot de overgave hebben ontvangen. Gisteren na den middag ten 4 ure ontving ik een brief van den maarschalk voornoemd, waarvan ik de eer heb hiernevens kopie over te leggen, benevens die van mijn antwoord op denzelfden.

Heden morgen om 11 uur ontvang ik het berigt, dat de kommandant van het fort Liefkenshoek mede eene sommatie ontvangen heeft.

De werken des vijands en het vuren uit deze sterkte worden steeds voortgezet.

Aan Z. K. H. den Prins van ORANJE en den
Directeur-Generaal van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

N°. 1758.

Citadel , 3 December 1832.

Als een vervolg op mijn rapport van den 1sten dezer, N°. 1755, heb ik de eer U. K. H. te berigten, dat de approchen door den vijand steeds met kracht worden voortgezet, zijnde dezelve 60 ellen van den voet van het glacis genaderd; het terrein wordt hem doorgaans van voet tot voet betwist en ik heb reden om te gelooven, dat onze artillerie en buksenschutters hem een aanzienlijk verlies aan manschappen veroorzaken.

Verder heb ik de eer U. K. H. te informeren, dat ik den 1sten dezer een detachement werkers, onder bevel van den 2den luitenant der genie VOLLENHOVEN, heb uitgezonden, ten einde de voor en tusschen de twee lunetten staande huizen af te branden, welke operatie gelukkig, zonder verlies aan manschappen, onder het vijandelijk geweervuur is ten uitvoer gebracht.

Het postschuitje hetwelk eergisteren van hier is vertrokken, is van het fort du Nord, tot geheel benedenwaarts naar St. Marie onophoudelijk door eene fusillade vervolgd geworden.

Gisteren morgen om 10 uur heb ik een detachement sterk 60 man naar het dorp Kiel gezonden, ten einde den vijand te noodzaken zich te vertoonen. Dit detachement ontmoette aldaar eene groote overmagt, van welke dadelijk een 300tal tirailleurs voorwaarts rukten en eene hevige fusillade begonnen, waarop door de onzen onder faveur van ons kanon zeer wel geantwoord werd. De vijand zich alom vertoond hebbende, trok het detachement op de daartoe bekomen order langzaam

en in goede orde terug. Ons verlies bij deze expeditie bestaat in twee gevangenen, één doode en 3 gekwetsten. Aan de zijde van den vijand schijnt het verlies aanmerkelijk grooter te zijn geweest. Gisteren avond ten 10 ure wederom een klein detachement uitgezonden hebbende, ten einde een huis staande aan het glacis tusschen de lunette St.-Laurent en Montebello, te verbranden en te gelijktijd de vijandelijke linie te verontrusten, zoo is dit detachement na het uitvoeren mijner orders dezen morgen ten 1 ure wederom binnengerukt. Wij hebben bij dezen uitval een man verloren.

Nog heb ik de eer U. K. H. te rapporteren, dat ik tot nog toe geen antwoord van den maarschalk GÉRARD op mijne missive van den 30sten der vorige maand Lt. B ontvangen heb.

Aan Z. K. H. den Prins van ORANJE en den
Directeur-Generaal van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

N°. 4764.

Citadel, 3 December 1832.

Ik heb de eer U. E. de ontvangst te accuseren harer dépêche van den 1sten dezer, N°. 60, welke den gepasseerden nacht ten 3 ure door den adelborst der 4e klasse HOEK alhier is aangebragt en wel met eene kleine jol, waarmede hij zich met den adelborst der 4e klasse van DE VELDE en den adjunct-schrijver KEMPE, welke zich tot dat einde naar beneden hadden doen zakken, met den vloed in de duisternis de rivier heeft laten opdrijven, zoo als U. E. uit het hiernevensgaande kopy-rapport van den Heer kolonel, kapitein ter zee KOOPMAN, in alle bijzonderheden ontwaren zult, zoodat het te veronderstellen is, dat de correspondentie spoedig geheel zal zijn afgebroken.

Het stoutmoedig bestaan van de Heeren van DE VELDE, KEMPE en HOEK heeft mijne volkomene goedkeuring weggedragen.

Aan Z. Exc. den Directeur-Generaal
van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

N°. 4764.

Citadel, 10 December 1832.

Vervolgende mijn rapport van den 3den dezer, N°. 4758, heb ik de eer U. K. H. te berigten, dat de vijand in den morgen van den 4den dezer, ten 3½ ure, een sterk tirailleurvuur uit de loopgraven tegen bastion N°. 3 en het fort Kiel begonnen heeft en gedurende den nacht de werkzaamheden met kracht heeft voortgezet. Ons vuur verhinderde hem echter eenige aanmerkelijke vorderingen te maken.

Ten 11 ure des morgens opende de vijand zijn vuur uit 7 batterijen, en onaan gezien zulks aanmerkelijke verwoestingen aanrigte, heeft hetzelfde niet de geringste verwarring onder de troepen veroorzaakt en is door onze artillerie met den meesten nadruk aan hetzelfde geantwoord, waardoor aanmerkelijk nadeel aan den vijand werd toegebragt. Met het vallen van den avond begon het vuur te verflaauwen. — Ons verlies op dien dag bestaat in een man gesneuveld en 7 gekwetst.

5 December.

Het wederzijdsch schieten gedurende den nacht bij tusschenpoozen voortgezet

zijnde, begint de vijand, des morgens ten 7 uur, een vuur uit 14 batterijen, met zooveel geweld, dat niemand onzer desgelijks immer heeft bijgewoond, hetwelk den geheelen dag met dezelfde drift wordt voortgezet en door ons op gelijke wijze beantwoord.

In vergelijking van het tegen ons gerigt groot getal vuurmonden, is onze geleden schade niet zeer aanmerkelijk.

De gebouwen lijden echter zeer veel; eene bom door het lokaal bewoond door twee kompagnien van het flank-bataillon der 9^e afdeeling infanterie geslagen zijnde, kwetst den kapitein SCHOUTEN en den 1^{en} luitenant KERKHOFF, benevens eenige manschappen, doch geen van allen doodelijk.

Des avonds ten 11 uur een uitval beproefd hebbende, wordt deze te vroeg door den vijand ontdekt en levert geen resultaat op.

6 December.

Met het aanbreken van den dag begint het vuur met hetzelfde geweld als gisteren en spoedig merkte men aan het resultaat, dat de vijand van de nieuw uitgevondene stukken *à la Paishans* tegen ons had gebruikt, aan wier geweld niets weerstaan kan en hetwelk groote ravage aan de gebouwen en blinderingen te weeg bragt. Ten 4 ure na den middag werd het groot magazijn van levensmiddelen door zoodanig projectiel in brand geschoten, hetwelk geheel in asch werd gelegd; de 1e luitenant der genie graaf VAN LIMBURG STIRUM werd hierbij zwaar gewond, zoodanig dat hij de amputatie van een been heeft moeten ondergaan, hetwelk dienzelfden dag met den adjudant-onderofficier der genie ROGER, bij het aanbrengen van palissaden, mede het geval geweest is.

Verscheidene bomvrije lokalen werden dezen dag wederom doorgeslagen, waardoor echter toevalligerwijze geene groote ongelukken ontstaan zijn. Het bomvrije hospitaal werd mede door een projectiel *Paishans* doorboord, waarbij drie soldaten het leven verloren. Ten 11 uur des avonds sloeg een zoodanig projectiel in het kruidmagazijn bastion N°. 2, waardoor hetzelfde in de lucht sprong, zonder echter verdere schade aan te rigten, dan dat een kanon van 18 ℔ werd omgeworpen en aldaar niet meer in batterij kon worden gebragt.

De bedekte weg links van het ravelijn der Hulppoort, door onze tirailleurs hebbende doen bezetten, ten einde den vijand in de loopgraven te verontrusten, wordt zulks met het beste gevolg bekroond, de werkzaamheden van den vijand zeer vertraagd en een aanmerkelijk nadeel aan denzelven toegebragt; de 1ste luitenant VAN BUREN der 10^e afdeeling infanterie wordt hierbij doodelijk gekwetst.

Het vuren blijft den geheelen dag aanhouden en verflauwt even als den 5den tegen den avond en duurt hij tusschenpoozen den geheelen nacht.

7 December.

Des morgens ten 7 ure begint het vuur wederom even als gisteren; de vijand is voor het bastion N°. 2 tot bij de kruin van het glacis voor de contregarde gena-

derd; en wordt bestendig door onze tirailleurs bevochten. Onze artillerie werkt met eenen voorbeeldeloozen moed en koelbloedigheid en doet den vijand een aanmerkelijk verlies ondergaan.

Ten 11 uur gelaste ik om een kogel- en 13 handmortieren van het bastion N°. 2 in den bedekten weg voor de contregarde te doen spelen, welk vuur den vijand noodzaakte, waarschijnlijk na een groot verlies te hebben geleden, het werk aldaar te staken.

De gecreneleerde muur in de keel van de lunette St.-Laurent wordt door den vijand ingeschoten; men werkt met kracht aan eene inwendige verschansing binnen dezen muur.

Des namiddags ten 2½ uur slaat eene bom, gezegd Paixhans, door de blindering van het laboratorium, welke aldaar het vuur aan de gevulde projectielen mededeelt en eene groote verwoesting aanrigt, en waarbij de sergeant-majoor-vuurwerker en twee kanonniers gedood, benevens een kanonnier doodelijk gekwetst worden.

De vijand wordt gedurende den geheelen nacht onophoudelijk door onze tirailleurs en het worpgeschut geharceleerd, zoodanig dat dezelve weinig vorderingen heeft kunnen maken.

8 December.

Het vuur begint wederzijds als gisteren ten 7 ure. Ten 12 uur ontstaat er brand in de groote kazerne, welke men vruchteloos tracht te blusschen, zoodat het gebouw, hetwelk van alle zijden door Paixhans-bommen en kogels doornageld was, geheel in asch werd gelegd. De vijand wordt bij aanhoudendheid in zijne approches beschoten en onderscheidene reizen genoodzaakt het werk te staken; het schijnt dat dezelve aanmerkelijke verliezen ondergaat; verscheiden stukken worden door ons geschut gedemonteerd.

De wacht in den bedekten weg tireert gedurig met den vijand.

Ons verlies bestaat in deze 24 uur uit 8 dooden en 16 gekwetsten.

Het vijandelijke vuur is minder heftig geweest dan den 5den en 6den, maar kan bijna gelijk worden geschat met dat van gisteren. Alle gebouwen, behalve het groote kruidmagazijn, zijn van alle zijden doorschoten of liggen reeds in puinhoopen; de bommen à la Paixhans rigten eene groote verwoesting aan; de ondervinding doet zien, dat niets tegen dezelve bestand is, de zwaarste blinderingen worden hierdoor met het eerste schot doorboord.

Er worden voortdurend alle middelen, welke in mijne magt zijn, aangewend, om de approches van den vijand te vertragen.

De approches die de vijand vooreerst hoofdzakelijk op de lunette St.-Laurent dirigeerde, heeft hij thans bepaald op eene loopgraaf voor den saillant daarvan, die hij in den bedekten weg in beide branches tot tusschen de 3° en 4° travers heeft voortgezet; hij schijnt echter wegens ons vertikaal vuur uit de lunette, het directe vuur van Kiel en de citadel, benevens de menigvuldige kleine uitvallen, van deze onderneming te hebben moeten afzien, zoodat zijne attaque zich thans uitsluitend op het bastion N°. 2 schijnt te bepalen, hebbende hij uit de 2° parallel tegen hetzelfde gedeboucheerd, door een zigzag in den bedekten weg voor de contregarde van de

esplanade, die zich reeds nagenoeg aan de inspringende linker wapenplaats uitstrekt, terwijl langs en aan den voet van het glacis der lunette St.-Laurent, eene andere communicatie insgelijks *à sappe pleine* op de uitspringende wapenplaats gerigt wordt.

De vijand heeft schietgaten op de regter flank der contregarde van de esplanade ingesneden, om de attaque op St.-Laurent te ondersteunen en voor de laatstgemelde eene bresbatterij te openen, maar door de regter face en flank van bastion N°. 4 en *revers* genomen zijnde, is het verblijf aldaar onmogelijk gemaakt en het verrigte werk door ons uitmuntend gedirigeerd geschut, plat geschoten. De uitwerking van het worpgeschut van het front I—II, schijnt het verblijf in de lunette Montebello ook ten uiterste moeilijk te maken.

Ons verlies van den 30sten November tot en met den dag van gisteren, bedraagt 25 manschappen gedood, benevens 5 officieren en 62 onderofficieren en manschappen gekwetst en drie gekwetsten gevangen.

9 December.

De vijand wordt steeds in zijne werkzaamheden door ons wel aangebragt vuur belemmerd en ondergaat aanhoudend aanmerkelijke verliezen aan dooden en gekwetsten.

Het vuur dezen morgen wederom met meer hevigheid begonnen zijnde, duurt den geheelen dag voort.

Ons verlies op heden is van geen groot aanbelang; de gebouwen storten alom in; de werken van den vijand worden met het beste gevolg bevochten.

10 December.

De afgeloopen nacht is het vuur van den vijand veel meer levendig geweest, dan de vorige nachten en ten 7 uur is hetzelfde wederom op eene geweldige wijze begonnen. Het schijnt dat de vijand nieuwen voorraad van amunitie ontvangen heeft.

De bomvrije keukens beginnen zich te begeven; drie derzelven zijn reeds onbruikbaar.

In het algemeen zijn geene blinderingen tegen dusdanig bombardement bestand, zijnde reeds die van verscheidene lage flanken der bastions omvergeworpen.

Ik schat mij gelukkig het zoo ver te hebben kunnen brengen, dat de stad in deze omstandigheid voor alsnog neutraal heeft kunnen blijven, want in het tegenovergestelde geval, zou de flotille voor de stad, benevens het Vlaamsche Hoofd, door de zoo groote overmagt van het vijandelijk geschut, reeds lang van de zijde der stad vernield zijn geweest. Ik heb dan ook van deze omstandigheid gebruik gemaakt, om alle vervoerbare gekwetsten naar het Vlaamsche Hoofd over te doen brengen, dewijl ik mij in de onmogelijkheid bevind, deze lijdens eene veilige schuilplaats te bezorgen, wijl de lokalen alom voor het gewelddadig vuur des vijands bezwijken, welke door het brutaal misbruik van zijne overmagtige middelen om de

citadel te vernielen, dit doel wil bereiken, dat hem anders te veel tijd, moeite en verlies aan manschappen gekost zoude hebben.

De bomvrije lokalen geene zekerheid meer opleverende om de rustende manschappen op te kunnen nemen, zoo is thans alles wat niet werkzaam is, in de poternes, communicatiën en galerijen te zamen gedrongen, hetwelk veel belemmering voor de werkzaamheden der artillerie en de passage van het geschut en amunitie veroorzaakt. Echter is de bezetting vol moed en in het algemeen van zeer goede dispositie; vooral is het gedrag der artillerie boven allen lof verheven; dezelve verrijgt wonderen.

Sedert het begin van het bombardement zijn thans 8 à 10 vuurmonden geheel onbruikbaar geworden en 15 affuiten buiten staat gesteld, zijnde er thans nog maar weinige reserve-affuiten voorhanden.

Ons verlies op gisteren bestaat in 2 dooden en 17 gekwetsten, zoodat de totaliteit van het verlies heden morgen 5 officieren en 84 soldaten gekwetst en 28 dooden bedraagt.

Verder heb ik de eer U. K. H. te berigten, dat de Heer kolonel DE GUMOËNS van den generalen staf en de Heer kapitein der artillerie RAPPAUD, in den nacht tusschen 4 en 5 dezer, om 1 uur, alhier behouden zijn aangekomen, welke overtocht met het allergrootste gevaar vergezeld is geweest; vooral heeft de aankomst van den kolonel bij mij het grootste genoegen verwekt.

Ik neem de vrijheid U. K. H. te verzoeken, aan dit rapport, hetwelk in alle haast is opgemaakt, voor zoo ver hetzelfde de ons overgekome desastres betreft, niet bekend te willen maken, dewijl hierdoor ligtelijk een kwade indruk op de gemoederen veroorzaakt zoude kunnen worden.

Ten slotte heb ik de eer, enz.

Aan Z. K. H. den Prins VAN ORANJE en den
Directeur-Generaal van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

Nº. 4767.

Citadel, 12 December 1832.

Mijn rapport van den 10den dezer, Nº. 4764, liep tot 's avonds 5 uur. Als een vervolg op hetzelfde heb ik thans de eer U. K. H. te rapporteren, dat ik dien dag des avonds ten 5½ uur gelast heb op de vijandelijke werken een uitval te doen, dewelke door een detachement van 60 manschappen der 10^e afdeeling infanterie, onder de orders van den kapitein MORRE, benevens een detachement mineurs en werklieden, onder bevel van den 1sten luitenant CAMERLINGH der mineurs, met het beste gevolg is uitgevoerd geworden, zijnde ruim 20 ellen der vijandelijke sappe vernield en een zestal handmortieren in het water geworpen of onbruikbaar gemaakt. De 2de luitenant NANTZING is hierbij gesneuveld, de kapitein MORRE zwaar gewond en aan de gevolgen overleden, benevens 1 korporaal en 7 manschappen lichter gewond en een mineur gevangen genomen.

Dezen dag is de flanker Caser der 9^e afdeeling infanterie, geboortig van Rijssel, met medeneming van deszelfs wapens, van de wacht aan het verbrande arsenaal, naar den vijand overgeloopen.

11 December.

Het vuur des vijands zoowel als het onze werd den geheelen nacht doorgezet. Er werd onafgebroken getirilleerd.

Des morgens werd ontdekt, dat de vijand eene opening bij den beer voor de courtine I—II had aangebragt en wel door het vuur eener lage batterij, welke waarschijnlijk tot dat einde bij de lunette Montebello was aangelegd. De grachten loopen daardoor bij elk tij geheel droog.

Het vuur des vijands wordt gedurende den geheelen dag zonder tusschenpoozen voortgezet.

De ingang in het kruidmagazijn in bastion I wordt door eene bom ingeslagen; door de tegenwoordigheid van geest eens kanonniers wordt echter voorgekomen, dat het vuur zich aan de amunitie mededeelt.

De kelder onder de groote kazerne, welke men volkomen bomvrij beschouwde, wordt mede door de bommen doorgeslagen, alsook de kelder onder eene andere kazerne, zoodat er thans niets anders dan de poternen en communicatiën in de bastions overblijft om het rustend gedeelte van het garnizoen te plaatsen, hetwelk zoodanig ineengedrongen is, dat de grootste helft moet staan, terwijl het andere gedeelte, zittende of liggende een weinig kan uitrusten.

Onze toestand wordt zeer gevaarlijk, aangezien deze bomvrije plaatsen, niet voor eene enfilade verzekerd zijn, wanneer de vijand zijne demonteerbatterijen geëtablisseed heeft.

In deze 24 uren zijn door den vijand 5 onzer stukken gedemonteerd geworden.

12 December.

Het kanonvuur is niet zoo levendig als gisteren; maar de bommen vallen zonder tusschenpoozing en doen al het nog staand muurwerk der gebouwen instorten. De fusillade langs het geheele front van attaque, wordt zonder ophouden van wederzijden met drift onderhouden. Onze artillerie brengt gedurig vertraging, zoo in het vuur als in de werkzaamheden van den vijand, te weeg. De approche, die zich en zigzag langs den bedekten weg der contregarde van de esplanade uitstreckte, is thans door den vijand, dwars over het glacis van bastion N°. 2, in de directie van den saillant des bedekten wegs van hetzelfde gerigt, zonder echter tot aan de kapitaal genaderd te zijn.

Te vergeefs zoude men in de geschiedboeken een zoodanig brutaal bombardement, als hetgeen de vijand tegen deze sterkte bewerkstelligt, zoeken aan te treffen. Nimmer heeft zoodanige gebeurtenis bij eenig beschaafd volk plaats gehad. De regen van bommen en granaten gaat alle verbeelding te boven; het garnizoen is echter steeds met goeden moed beziel. Door het dagelijks droog loopen der grachten wordt de verdediging veel verzwaaard en de te nemen voorzorgen zeer vermeerderd, dewijl, ingeval men niet op zijne hoede is, de lage flanken bij nacht beklommen zouden kunnen worden.

Ons verlies bestaat thans uit 36 dooden en 136 gekwetsten en 4 vermisten.

Ten slotte heb ik de eer te zijn, enz.

Aan Z. K. H. den Prins van ORANJE en den
Directeur-Generaal van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

N°. 1774.

Citadel, 15 December 1832.

Als een vervolg op mijn rapport van den 12den dezer, N°. 1768, heb ik de eer U. E. te rapporteren, dat dien dag na het afzenden van mijn rapport, de kapitein v. ONSELEN der 10e afdeeling infanterie, nog door eene bom is gedood geworden.

13 December.

Het vijandelijke vuur is in den afgelopen nacht zoo sterk en aanhoudend geweest, als wij tot nog toe niet ondervonden hebben. Men heeft opgemerkt, dat er zich op hetzelfde oogenblik 12 tot 14 bommen in de lucht bevonden, welk vuur de grootste ravages heeft gemaakt en den grond zoodanig omgewoeld, dat men niet dan met de grootste moeite kan circuleren, zoodat het aanbrengen van amunitie en het verplaatsen van geschut, ten hoogste moeilijk en somtijds onmogelijk is.

De manschappen lijden veel, door de wijze, waarop zij in de poternes en communicatiën en keelen der bastions geplaatst zijn. Ook de oude gemetselde, bomvrije plaatsen, welke tot schuilplaats der troepen verstrekten, beginnen zich te begeven, zijnde de linker poternes der bastions 2 en 4, reeds zeer beschadigd en de ingangen door het nedervallende puin verstopt, waardoor eenige aldaar rustende manschappen gekwetst zijn geworden.

Het vuur des vijands rigt zich thans hoofdzakelijk tegen de bastions 3 en 4.

De ringmuur van het kruidmagazijn is zeer beschadigd en naar de zijde van de kerk geheel ingeschoten.

De vijandelijke demonteerbatterijen openen haar vuur tegen de bastions 1, 2 en 3.

De kapitein der artillerie van HOEY VAN OOSTÉE, wordt doodlijk aan het hoofd gewond en sterft eenige oogenblikken daarna; de bezetting verliest in denzelfden, een uitstekend braaf, kundig en zeer voortvarend officier, wiens dood algemeen betreurd wordt.

Er wordt een balk in het bomvrije hospitaal door eene bom in stukken geslagen, zonder echter in te storten. De sergeant-opzigter der genie v. d. VELDE, welke met den grootsten ijver bezig is zulks te repareren, wordt daarbij zwaar gekwetst.

De kapitein GROENEVELD der 10^e afdeeling infanterie de wacht hebbende in het fort St.-Laurent, ontvangt aldaar eene wonde door den arm en in de zijde.

Het eenigst nog overblijvend zoogenaamd bomvrij lokaal, hetwelk men in den walgang had ingegraven, wordt ingeslagen, waardoor de 2de luitenant FRANCKE der 10^e afdeeling infanterie gekwetst en eene vrouw gedood worden.

De 2de luitenant van DEVENTER der 10^e afdeeling infanterie, wordt gekwetst door het springen van eene bom.

De staat der werken van den vijand is heden zoo als volgt:

De approches zijn door denzelfden voortgezet tot op de kapitaal van bastion 2 en van daar vervolgd door eene nieuwe branche, die zich op de kruin van het glacis langs den bedekten weg der linker face van dat bastion tot tusschen de 1^e en 2^e travers uitstrekt en het couronnement van hetzelfde begint daar te stellen.

Door een gelukkig daarop gerigt vuur van de hooge flank en rechter face van bastion 1 en door het werpen van spiegelgranaten en de handmortieren van bastion 2, wordt echter dit werk aan den vijand zeer moeilijk en hij moet hetzelfde bij mo-

menten zelfs geheel verlaten. De meer achterliggende branches hunner approches verbinden die van bastion 2 met die van St.-Laurent.

Aan het bomvrij hospitaal wordt eene verzakking voorover bespeurd, zoodat men met afgrijzen de instorting van hetzelfde te gemoet ziet; het is allerverschrikkelijkst zoodanig ongeluk te voorzien, zonder de geringste hulpmiddelen te kunnen aanwenden.

14 December.

Het schieten van wederzijden duurt den geheelen nacht voort. De vijand, drie mijnen in den saillant van de lunette St.-Laurent aangebragt hebbende, doet dezelve ten 3½ ure des morgens spelen, waardoor eene beklimbare bres geopend wordt, door welke het fort stormenderhand wordt ingenomen, waarbij ons verlies een 1sten luitenant, 1 sergeant, 1 korporaal en 49 soldaten van de 10^e afdeeling, benevens 3 kanonniërs en 2 handlangers aan dooden, gekwetsten of vermisten bedraagt. Het kwetsen van den kapitein GROENEVELD en het springen der mijnen op den geest der bezetting geïnfluenceerd hebbende, zoo hebben de pogingen van den 1sten luitenant der 10^e afdeeling BOERS, welke op dezen post kommandeerde, niet kunnen beletten dat dit fort verloren is gegaan. De vijand retrancheert zich thans in hetzelfde en het wordt van onze zijde hevig beschoten. Het strekt echter tot troost, dat deze lunette het eerste buitenwerk is, dat door eenen zoo magtigen vijand, na reeds 16 dagen de tranchée te hebben geopend, genomen is.

De vijand heeft zijn couronnement van den bedekten weg voor de linker face van bastion 2 versterkt en breeder gemaakt, maar het vuur van de regter flank van bastion 1 en dat van bastion 2 heeft hem belet, hetzelfde te verlengen. Aan de keel van St.-Laurent langs den keelmuur en de gracht van de linker flank, heeft hij eene loopgraaf geopend, die zich met de 3e parallel zal vereenigen. Onze wachten hebben achter de palissadering der uitspringende wapenplaats van het ravelijn der Hulppoort en langs de gepalissadeerde cremaillère van de regter face des ravelijns post gevat, om zich voet voor voet te kunnen verdedigen.

De progressen van den aanval van deze zijde, worden door het nog bestaand geschut van front II—III en door Kiel bestreden.

Er is wederom eene bom in de poterne van bastion 4 geslagen, waardoor echter slechts een mineur gekwetst is.

15 December.

De afgeloopen nacht is het vuur niet zoo hevig als naar gewoonte geweest; hetzelfde is echter dezen morgen met meer hevigheid hervat en door het onze, zooveel onze beschadigde werken en ingestorte blinderingen het toelaten, met nadruk en succes beantwoord.

In het kruidmagazijn op de courtine V—I, welks resistentie geen twijfel overliet, hebben de vijandelijke bommen zich mede eenen weg gebaand, zoodat hetzelfde dezen nacht, zonder verder schade te veroorzaken, gesprongen is.

Ook is van het kruidmagazijn in bastion IV, de geheele ingang ingeslagen en verwoest. Het gaat alle verbeeldingskracht te boven, hoedanig deze sterkte door het vijandelijk geschut geteisterd is. De geheele oppervlakte levert niets anders dan een chaos op.

De vlag is reeds 2 maal hernieuwd en wordt steeds in flarden geschoten. Dezen morgen de vlaglijn in stukken geschoten zijnde, zoo is dezelve onder een hagel van kogels ingeschoren en de vlag dadelijk wederom geheschen.

Heden nacht heeft de vijand een dam en logement aan den saillant van St.-Laurent daargesteld en de loopgraaf aan de keel van die lunette verlengd, om zich met de werken van aanval voor bastion II te verbinden, en zoekt hij van het couronnement van dat bastion, dwars over het glacis, deze verbinding te effectueren.

Achter deze communicatie is er nog eene andere begonnen, uit de 3^e parallel naar het couronnement; doch deze werken zijn door het vuur van de linker flank van bastion 2 zoodanig beschoten, dat zij zeer vertraagd en bij momenten geheel verlaten worden. Het zelfs onder de blindering dezer flank gedomonteerd geschut is door de volharding en onvermoeidheid der artillerie meestendeels geremplaceerd, zoo als op vele andere plaatsen, en het couronnement op den bedekten weg van de linker face, bastion 2, wordt door het bastion 1 zoodanig beschoten, dat in dezen nacht de vijand er maar den halven afstand van de 3^e travers bereikt heeft. Het bastion 2 speelt er met een spieglmortier met succes op, en het ravelijn van de Hulppoort heeft er insgelijks een in werking, welke met het overig geschut van dat front en het tirailleurvuur der infanterie aanhoudend werkt.

Ik maak het mij tot eenen aangenamen pligt U. E. te berigten, dat ik niet genoeg kan roemen de onvermoeide bereidwilligheid van den kolonel, kapitein ter zee **KOOPMAN** en deszelfs onderhoorigen. Allen wedijveren om hulp te verleenen, daár waar dezelve noodig is, en het is alleen aan de instellingen van dezen braven hoofdofficier te danken, dat ik nog in staat ben gesteld om de ligt gekwetsten naar het Vlaamsche Hoofd over te kunnen voeren en U. E. van tijd tot tijd mijne rapporten te kunnen doen toekomen.

Ook de kolonel **DE GUMOËNS**, welke zoo ter regter tijd hier is aangekomen, bewijst mij de uitstekendste diensten; ongelukkig heeft hij door eenen val, een ongemak aan zijne regter knie bekomen; doch er is hoop dat zulks spoedig hersteld zal zijn. Ik verzoek U. E. deze twee brave hoofdofficieren in Zr. Ms. welwillendheid aan te bevelen.

Ik kan U. E. niet ontveinzen, dat de moed bij de infanterie zeer begint te verslaauwen, waarvan de hoofdoorzaak in de wijze waarop dezelve gelogeed is, kan gevonden worden.

Het is een grievend ongeluk, dat de bomvrije lokalen niet aan het geweldig vuur des vijands hebben kunnen wederstaan; het encombrement in de poternes en communicatiën der bastions verwekt medelijden, en het is te vreezen, dat de soldaat tot eene demoralisatie zal overslaan, immers indien deze staat van zaken nog eenige dagen blijft voortduren.

Er zijn thans 83 zieken en ligt gekwetsten naar het Vlaamsche Hoofd overgebracht.

Heden na den middag heeft de vijand uit de loopgraaf in St.-Laurent, met granaten uit handmortieren geworpen. De wachten in de palissadering van de uitspringende wapenplaats voor het ravelijn der Hulppoort en bedekten weg regs van hetzelfde, werden genoodzaakt zich met verlies van 1 sergeant, 1 korporaal en 9 man gekwetsten terug te trekken. De inspringende regter wapenplaats, welke mede gepalissadeerd is en een gepalissadeerde tamboer heeft, is door onze troepen bezet ge-

bleven; de vijand heeft eenige tirailleurs in den bedekten weg gezonden, om de onzen te bevechten. Onze artillerie, welke door het verblijf onzer troepen in deze positie gehinderd werd, schijnt thans een aanmerkelijk nadeel door ons worpgeschut aan den vijand toe te brengen.

Het sedert mijn laatste rapport gedemonteerd geschut bestaat in 8 stukken geheel buiten dienst en 12 affuiten, terwijl ons verlies aan manschappen, sedert mijn rapport van den 12den dezer, 20 dooden en 63 gekwetsten en 63 vermisten bedraagt, zijnde dus ons geheel verlies sedert het begin der vijandelijkheden, 60 sneuvelden, 194 gekwetsten en 67 vermisten.

Ten slotte heb ik de eer U. E. te informeren, dat de korthed des tijds mij belet om een rapport aan Z. K. H. den Prins veldmaarschalk af te zenden.

Aan Z. Exc. den Directeur-Generaal
van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

N°. 1783.

Citadel, 22 December 1832.

Mijn laatste rapport ging tot den 15den dezer, des avonds ten 7 ure. Thans heb ik de eer U. E., als een vervolg op hetzelfde, bij wijze van dagverhaal de navolgende bijzonderheden te rapporteren.

16 December.

Het vuur van den vijand duurt gedurende den geheelen nacht met hevigheid voort en wordt door ons op dezelfde wijze beantwoord. Er wordt aanhoudend van beide zijden getirailleerd en aan den vijand elken voet gronds betwist.

De saillant van bastion II is naauwkeurig onderzocht en is daaraan niets ontdekt.

De brug aan de Hulppoort wordt op last van den opperbevelhebber geheel afgebroken, hetwelk tot dusverre niet geschied was.

Er wordt een begin gemaakt om het reduit van bastion II op nieuw te palissaderen, zijnde alle palissaden weggeschoten, doch het buitengewoon slechte weder en het vuur van den vijand, maken zulks onmogelijk en het werkvolk verlaat den arbeid.

Er worden weder 3 stukken kanon door het vijandelijk vuur gedemonteerd.

Over het algemeen zijn de werken des vijands dezen nacht weinig geavanceerd en schijnen zich bepaald te hebben bij het uitwerpen en verbreeden der reeds uitgevoerde werken. Het couronnement van den bedekten weg langs bastion II ingezien zijnde, heeft hij achter en evenwijdig met hetzelfde eene nieuwe loopgraaf geopend, die minder aan het vuur der regter flank van bastion I blootgesteld is.

In het fort St.-Laurent heeft de vijand ook zijn werk verdiept, en voor de poort van dit fort de opwerpingen van aarde zeer verhoogd. De voor de laatste periode des belegs bewaarde vuren uit de flanken der bastions I en III geopend zijnde, hebben eene zeer beduidende uitwerking en vertraging in 's vijands werken te weeg gebracht. Het daarstellen der communicatie van het couronnement naar de loopgraaf voor St.-Laurent, is door ons vuur dezen morgen gestaakt. Dit, en de vertraging door het slechte weder veroorzaakt, wil de vijand door een verdubbeld bombardement doen opwegen. Hij demonteert verscheidene stukken en verscheidene blinderingen worden ingeslagen. Niettemin wordt een begonnen contrabatterij in de directie van het houten huis achter de hovenopgegevene communicatie door de flank van bastion III plat geschoten.

17 December.

Het vuur des vijands, zoowel als het onze, continueert den geheelen nacht. De vijand werpt een zeer groot aantal bommen en granaten, waarvan vele echter niet springen. — Ten 8 ure des morgens opent de vijand 2 nieuwe demonteerbatterijen, de eene in de inspringende linker wapenplaats van de lunette St.-Laurent en de andere bij de Harmonie, de eerste van drie en de tweede van vier stukken.

Het vuur is den geheelen nacht zeer levendig en de vijand maakt een meer dan gewoon gebruik van zijne vuurmonden *à la Paichans*.

In dezen nacht is het den vijand gelukt eene insnijding van het couronnement des bedekten wegs van de linker face van bastion II naar de communicatie van St.-Laurent tot stand te brengen, en heeft hij eene approche aan den bedekten weg der linker face van het ravelijn der Hulppoort gepousseerd en den dam over de gracht van St.-Laurent op den saillant daarvan gerigt en, hetgeen zijne omzigtigheid bewijst, zelfs gepalissadeerd.

Links van St.-Laurent heeft hij eene batterij ingerigt, die tegen de regter face van bastion II en ook op de door ons gebaricadeerde hulppoort schijnt gerigt te zijn.

Aan het couronnement heeft de vijand in den dag gewerkt, om de achter hetzelfde opgeworpene aarde vooruit te werken, waardoor het couronnement versterkt en verbeterd is.

Het is waarschijnlijk, dat hij daar reeds het springen der contrescarp en de *descente de fossé* voorbereidt. Hij wordt echter aanhoudend uit de regter face en flank van bastion I met succès beschoten.

18 December.

De vijand heeft van zijn couronnement voor de linker face van bastion II tot aan deszelfs verlenging en verbinding met de communicatie aan de keel van St.-Laurent gewerkt.

In den nacht heeft hij links het couronnement in de directie van de wapenplaats, aan den beer der citadelsgracht verlengd en in dezelve eene approche *en zigzag* naar den beer gerigt, waar hij echter door geweervuur en kogelmortieren beschoten, verscheiden malen uit het werk verdreven is.

Van de communicatie aan de keel van St.-Laurent heeft hij eene loopgraaf langs den bedekten weg van de linker face van het ravelijn der Hulppoort tot aan de tweede travers gebragt, en achter dezelve zijne approches aan de ravelijnsgracht begonnen.

19 December.

Heden nacht heeft de vijand zijne approches tot aan de linker ravelijnsgracht genaderd en heeft begonnen eenen dam voor dezelve te werpen, dien hij tot op omtrent $\frac{2}{3}$ van de breedte gebragt heeft. Daarbij heeft hij regts op dezen dam eene dekking van schanskorven tegen de citadel zoeken daar te stellen. De kapitein van KRIEKEN der 9^e afdeeling infanterie, welke aldaar kommandeerde, dat bemerkende, liet het in de citadel waarschuwen.

Een (gelukkig gisteren) verzekerde 12 B^{r} op de regter flank van bastion II, heeft met veel uitwerking gedurende den nacht 68 schoten daarop gedaan; de versterking van eene halve kompagnie flankeurs, onder bevel van den 1sten luitenant

DE RAVALLÉ der 10e afdeeling infanterie, heeft met de reeds zich daar bevindende 400 man veel bijgedragen, deze beproeving van den vijand af te wijzen en zijnen overgang te staken. Links van het couronnement heeft de vijand ook zijn werk in de place d'armes moeten staken; hetzelve is door elkander geschoten en hij schijnt opgegeven te hebben om op die wijze den beer te naderen; daarentegen heeft hij dezelve wederom uit de linker flank van de contregarde der esplanade beschoten en beschadigd, doch zonder uitwerking op de waterhoogte in de citadelsgracht. Zijne verdere aannadering aan de contrescarp schijnt de vijand onderaarsch te willen maken.

Zijne bresbatterijen zijn zooveel men zien kan niet ver gevorderd en geene schietgaten van dezelve gedemaskeerd. — Eene voorwaarts van Montebello begonnen contrabatterij op bastion II schijnt door ons vuur zeer beschadigd te zijn. — De vijandelijke batterij aan de inspringende linker wapenplaats van St.-Laurent, heeft met 3 stukken de linker face van bastion II en de courtine I—II begonnen te enfileren.

Wij betreuren heden den dood van den kapitein der artillerie SCHUTTER. Hij evenaarde zijnen heldhaftigen kameraad VAN HOEY van OSTEÉ, en is in hetzelfde bastion, op dezelfde wijze en op dezelfde plaats, den dood der braven gestorven.

Heden demonteerde de vijand eenen 24 ^{te} in bastion II op de regter face; een verlies dat zeer gevoelig is, wegens de reeds op dit bastion zoo menigvuldig geleden verliezen, die wegens het zoo genaderd en steeds vermeerderd vuur niet te remplaceren zijn.

Eene bom in het kruidmagazijn der linker face van bastion V doorgedrongen zijnde, doet hetzelve in de lucht springen, waarbij echter niemand gekwetst is geworden. Zoo is het dat door het onophoudelijk voortgaan van het vijandelijke bombardement, ook aanhoudend de grootste schade wordt aangerigt.

20 December.

Het was vooruit te zien, dat de vijand van zijn voornemen op het ravelijn nog niet zoude afzien, en het schijnt dat hij voor dezen nacht, zich voor eenen beslissenden aanval, had voorbereid.

Zoo als alle avonden, is de onvermoeide majoor VOET nog bij tijds aldaar geweest en heeft aldaar de beste schikkingen getroffen, om er den besten weerstand te bieden. De gedurende den dag voor zijne bewaring gemaskeerde 12 ^{te}, heeft volgens de directie van den in dienst zijnde kapitein der artillerie VAN DETENTER, gedurende den geheelen nacht aanhoudend op de ravelijnsgracht en den begonnen dam met blikken doozen en kogels gevuurd, terwijl de infanterie uit het ravelijn onophoudelijk, begunstigd door lichtkogels, welke den vijand zeer hinderden, geweer- vuur daarop rigtte, waarbij de 2de luitenant HOFMANN der 10^e afdeeling infanterie, door een geweerkogel in het been gekwetst werd.

Het is buiten allen twijfel of de vijand is genoodzaakt geweest met een aanmerkelijk verlies van zijn voornemen af te zien.

Links van het couronnement heeft de vijand zijne approche aan den beer niet verder gepousseerd, maar toch in zoo verre hervat, dat hij er zijne vernietigde sappe tracht te herstellen. Het is zeer waarschijnlijk, dat alle aannadering van den vijand onderaardsch beproefd zal worden.

Het couronnement van den bedekten weg van bastion II gaat de vijand voort met

uit te diepen en te versterken, wordende de aardverhoogingen zeer aanzienlijk opgeworpen. Men kan er echter nog geene gedemaskeerde schietgaten in bespeuren.

De batterij bij St.-Laurent enfileert, echter zonder merkelijke schade de linker face van bastion II en de courtine I—II.

Eindelijk heeft de vijand, zijn couronnement van den saillant van bastion II verlengende, hetzelfde langs den regter tak van zijnen bedekten weg aangelegd, en door eene insnijding van zijne approche aan den saillant van het ravelijn der Hulppoort naar de inspringende wapenplaats regts van bastion II, eene nieuwe communicatie naar hetzelfde geopend. Onze artillerie beschiet hetzelfde nog met succes uit de flanken van bastion I en III en de corresponderende courtines, en met worpgeschut uit bastion II, dat zoowel op het couronnement als op de nieuwe loopgraaf ageert. De noodzakelijkheid om de amunitie van ons worpgeschut, dat zeer begint te minderen, te sparen, stelt alleen grenzen aan de uitwerking daarvan. De vijand heeft zijne naastgelegene loopgraven sterk met uitgezochte tirailleurs bekroond, hetwelk de verdediging ook benadeelt, alhoewel er met goed succes door onze tirailleurs en scherpschutters geriposteerd wordt.

Daar de kolonel KOOPMAN, om de aangekondigde passage van 2 Belgische kanonneerbooten te verhinderen, 2 van onze kanonneerbooten meer op het vaarwater der Schelde verplaatst, zoo opent tegen 3 uren na den middag, de vijandelijke batterij van 30 E bij Burght gelegen, haar vuur tegen dezelve. Het houdt echter op, na omtrent 30 schoten op de onzen gerigt te hebben.

21 December.

Gedurende dezen nacht heeft het aanhoudend vuur der infanterie van het ravelijn der Hulppoort, onder den als hoofdofficier fungerenden kapitein VAN Tol en den kapitein v. DRIEL, beiden van de 7^e afdeeling infanterie, den vijand van iedere onderneming om den dam over de ravelijnsgracht naar het ravelijn te voltoojien, afgehouden, waartoe ook op een gegeven signaal de 12 E^r van bastion II medegewerkt heeft. De voet van den revetementsmuur van bastion II is gesurveilleerd; de vijand heeft den daar langs gaanden sergeant waargenomen en beschoten, waardoor zijn verblijf in den bedekten weg van bastion II is ontdekt. De regter flank van bastion I heeft den vijand daarop met blikken doozen beschoten. Deze flank, de beide fronten van aanval en het overige nog in werking zijnde geschut, hebben den geheelen nacht door zeer hevig gevuid, alsook de vijand, die bijzonder bij het aanbreken van den dag zijne beschieting en bombardement met eene verdubbelde woede heeft voortgezet.

De vijand heeft van zijne approche bij den beer in den dam over de ravelijnsgracht voor als nog afgezien; daarentegen heeft hij in de hooge opwerpingen van zijn couronnement eene batterij op de linker face van bastion II beginnen te demasqueren en wel met vijf geblindeerde schietgaten. Te gelijker tijd neemt men waar, dat het couronnement van den saillant op de regter face insgelijks eene demonteerbatterij tegen de regter flank van bastion I en wel van 5 schietgaten gereed heeft. Tegen 4 $\frac{1}{2}$ uur des morgens opent de vijand, zonder veel uitwerking, een vuur van 5 steenmortieren, uit deze bres- en de demonteerbatterijen tegen bastion II, terwijl

van alle kanten het vuur uit zijn worpgeschut op dit bastion gerigt schijnt te zijn, hetwelk zich gelukkig echter meest achter de keel van hetzelfde concentreert.

Ten 12 ure opent de vijand het directe vuur uit 5 vuurmonden der demonteerbatterij, hetwelk tot 3 ure hevig vervolgd wordt.

Evenwel schijnt het vuur van de rechter flank, bastion I, hem 2 stukken te demonteren, wyl hij tot donker toe zijn vuur slechts met 3 heeft voortgezet.

De batterij schijnt nog niet geheel gemonteerd te zijn en de schietgaten van dezelve zijn niet in hun geheel gedemaskeerd. Maar uit het fort Montebello en van de linker flank der contregarde van de esplanade, wordt de linker face van bastion II reeds beschadigd en beschoten.

De demonteer- en bresbatterijen worden nog uit vijf zware vuurmonden der rechter flank en face van bastion I en met even zooveel uit de linker flank en face van bastion II gecombatteerd. Een 12de wordt in bastion I gedemonteerd, maar zal heden avond door een' anderen vervangen worden.

Tegen 6 ure des avonds verslaauwt, bij een zeer donker en regenachtig weder, het vuur van weerskanten; gedurende den geheelen nacht is echter het bombardement allerhevigst geweest.

Ten 12 ure heeft de vijand op zijne moorddadige handelwijze het zegel gedrukt, door van den zoolang aangekondigten reusachtigen mortier gebruik te maken. Het projectiel, 't welk 2 voeten middellijn heeft, is naast het groote kruidmagazijn neêrgevallen en met een verschrikkelijk geweld gesprongen, zonder echter eenige schade aan te rigten.

Te gelijkertijd heeft de vijand uit eene batterij van 2 stukken, boven het Melkhuis, benevens uit de batterij bij Burght, de kanonneerbooten wederom beschoten, waardoor 2 booten beschadigd zijn.

22 December.

De kolonel de Gumoëns zijne gewone tournee doende en den voortgang der bres observerende, wordt in bastion I zwaar gekwetst in de dij, en bekomt bovendien nog 8 andere wonden, allen door het springen van eene bom veroorzaakt.

De vijand werpt wederom eenige 63 duims bommen; zij vallen echter op plaatsen, waar geene verwoesting meer is aan te rigten. Zoo het toeval wil, dat een dier projectielen op het groote kruidmagazijn valt, is het zeker, dat het dien schok niet kan weerstaan.

Het meerendeel der waterputten ingeschoten zijnde, zoo begint er gebrek aan drinkwater te ontstaan. De nog in staat gebleven putten loopen ledig; er doen zich bloedige diarrheën onder de bezetting voor, hetwelk de geneeskundigen aan het slechte water toeschrijven. Het aantal der thans naar het Vlaamsche Hoofd overgebragte gekwetste en zieke militairen bedraagt 260.

Ons verlies sedert mijn laatste rapport beloopt 30 gesneuvelden en 155 geblesseerden, zoodat ons gansch verlies op dit oogenblik 90 gesneuvelden, 349 geblesseerden en 67 vermisten is.

Ten slotte heb ik de eer U. E. te informeren, dat de kortheid des tijds en de

uitgebreidheid van dit rapport mij belet heeft om een gelijkkluidend rapport aan Z. K. H. den Prins-veldmaarschalk in te zenden.

Aan Z. Exc. den Directeur-Generaal
van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

Nº. 1784.

Citadel , 24 December 1832.

De zwarigheden , welke zich dagelijks vermeederen om dezen aan mij toevertrouwd post , langer met eer te kunnen verdedigen , hebben mij genoodzaakt , in weerwil van mij-zelfen , in onderhandeling met den vijand te treden.

De infanterie is , zoo als ik reeds vroeger voorzien had , in zoodanigen staat van demoralisatie gezonken , dat de gezamenlijke kommandanten der bataillons , op hunne eer hebben gedeclareerd , bij eenen eventueelen storm , op hunne soldaten geen staat te kunnen maken ; zelfs zijn velen tot zóo ver afgedwaald , dat zij de dagelijks hun aanbevolen dienst , hardnekkig weigeren te verrigten. Het is waar , dat de vermoeijenissen en ontberingen , welke de soldaat sedert drie weken ondergaan heeft , veel tot zoodanige demoralisatie heeft bijgedragen , maar nimmer had ik kunnen gelooven , dat dezelve eene der hoofdzaken had kunnen worden om een kapitulatie te moeten sluiten. Hierbij komt , dat het drinkwater , door het droog loopen der grachten , in de putten zoodanig verminderd is , dat men met de grootste moeite slechts het onontbeerlijke water kan bekomen , en tot overmaat van ongeluk , zijn de twee laatst nog bestaande putten , in den verleden nacht door de vijandelijke bommen vernietigd.

Alle de zoogezegde bomvrije lokalen zijn ten eenemale verwoest , zoodat de soldaat in de poternes , communicatiën en galerijen zoodanig tegen een zoo geducht bombardement , ineen is gedrongen , dat bijna nimmer door hem rust genoten wordt.

Het bomvrije hospitaal , waarin zich alle onvervoerbare zware gekwetsten en geamputeerden bevinden , dreigt elk oogenblik in te storten , waardoor deze ongelukkigen gezamenlijk verpletterd en begraven zouden worden.

In de linker face van bastion II heeft de vijand eene bres geschoten , welke 80 tot 100 ellen breed is en reeds bijna de helft der gracht gevuld heeft.

De *descente du fossé* is geëffectueerd , en de vijand heeft slechts zijne mijn te doen springen , om de contrescarp in de gracht te doen storten en alzoo den storm uit te voeren.

Het is om al het hierboven aangehaalde , dat ik , de onmogelijkheid ingezien hebbende , eenen storm af te kunnen slaan , en dus door het roekeloos afwachten van denzelfen , de tot hiertoe behaalde roem ten eenemale verloren en het garnizoen met schande overladen zoude zijn geworden , propositiën aan den Maarschalk GÉRARD gedaan heb om mij den aftogt vrij te laten , en mij genegen heb betoond , de door hem op den 30sten November ll. gevraagde evacuatie te bewerkstelligen. Dit door hem van de hand gewezen zijnde , heb ik eindelijk , na den geheelen dag met parlementeren doorgebracht te hebben , met toestemming van den raad van defensie , de kapitulatie gesloten , waarvan ik de eer heb hiernevens kopy over te leggen.

Ik heb mijn persoon en eenige mijner officieren als krijgsgevangenen aangeboden ,

onder voorwaarde van het overige der bezetting vrij naar de noordelijke provinciën terug te doen keeren, doch vruchteloos.

Uit het additionneel artikel zal U. E. ontwaren, dat de flotille voor de stad, niet in de kapitulatie begrepen is, welk artikel op instantelijk aandringen van den kapitein ter zee KOOPMAN geïnsereerd is geworden. Ten gevolge daarvan was ik met denzelfven overeengekomen, om 6 der beste booten in de duisternis de Schelde te doen afzakken en de overigen te vernielen, welk eerste echter onuitvoerlijk schijnt geweest te zijn, dewijl ik op het oogenblik vermeen, dat slechts ééne boot is afgezeild en de elf overigen verbrand of in den grond zijn gekapt.

Ik heb verder de eer hierbij extract uit de notulen van den op den 22sten dezer gehouden raad van defensie over te leggen, waaruit U. E. volkomen ontwaren zal, dat alle verdere wederstand vruchteloos geweest zoude zijn.

Ziedaar U. E. de ongelukkigste dag mijns levens. Gaarne had ik mijne loopbaan hier door eenen luisterrijken dood geëindigd, maar zulks heeft om bij haar bekende redenen geen plaats kunnen hebben.

Ik zal de eer hebben U. E. bij de eerste gelegenheid, diegenen te doen kennen, welke zich in dit ongelukkig beleg het meest onderscheiden hebben, ten einde dezelve aan Z. M. onzen geëerbiedigten Koning bekend te kunnen maken.

Aan Z. Exc. den Directeur-Generaal
van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

Nº. 1793.

Citadel, 29 December 1832.

Als een vervolg op mijne missive van den 24sten dezer, Nº. 1784, heb ik de eer U. E. te rapporteren, dat de vijand, ingevolge de gesloten kapitulatie, op dien datum het ravelijn aan de Hoofdpoort en vervolgens in den loop van den dag de vijf bastions bezet heeft.

Des nademiddags ten 2 ure heb ik in mijne kasemat een bezoek ontvangen van de beide Fransche prinsen, vergezeld van den maarschalk GÉRARD, benevens 40 à 42 andere generaals, welke mij over de verdediging der citadel de grootste complimenten gemaakt hebben; hebbende de maarschalk mij de verzekering gegeven, mij alles wat niet strijdig tegen zijne instructiën was, toe te zullen staan. — De toestand, waarin zij het inwendige van de citadel gevonden hebben, scheen hen allen te verstommen.

Ik heb volstrekt geene redenen mij over de behandeling der Franschen ten onzen opzichte te beklagen; aan al mijne kleine verzoeken wordt op eene heusche wijze door hen voldaan.

Ik acht mij gelukkig de wenschen van Z. M., ten opzichte van het overbrengen der gekwetsten naar Holland, voor te hebben kunnen komen, aangezien op mijn verzoek de lichtgekwetsten en zieken, welke zich op den 26sten dezer, zoo hier als op het Vlaamsch Hoofd bevonden, onder bedekking eener Fransche wacht te water, van hier tot aan onze vloot, en van daar onder geleide onzer vlotelingen, verder naar Bergen-op-Zoom zijn getransporteerd. Bij die gelegenheid, hebben de Belgen wederom eene proef van hunne laagheid aan den dag gelegd, door op deze schepen, hoewel onder Fransche bedekking, eene fusillade van den Kattendijk tot bij het fort du Nord

te dirigeren. De zwaar gekwetsten zijn, ten getale van 59, naar het hospitaal te Antwerpen moeten worden getransporteerd; onder dezen bevinden zich 36 geamputeerden. Ook de kolonel DE GUMOËNS en de luitenant-ingenieur VAN LIMBURG STRAUM zijn derwaarts overgebracht, aangezien hun toestand niet toeliet hen naar elders te vervoeren, zijnde de laatste bij zijnen neef aldaar opgenomen. De maarschalk heeft mij stellig beloofd, dat deze lijders, naarmate hun toestand gedooft, naar Holland zullen worden teruggevoerd. De kolonel KOOPMAN, welke ingevolge het additionneel artikel niet in de kapitulatie begrepen was, is den 26sten des avonds naar het Fransche hoofdkwartier overgebracht en de officieren van de zeemagt ontwapend. Na vele door mij hiertegen ingebragte vertoogen en na herhaald aandringen bij den maarschalk, om indien het lot van de zeemagt niet met het onze gelijk wordt gesteld, mij dan persoonlijk als den kolonel te behandelen, dewijl het de plicht van elk bevelhebber is, om als krijgsgevangene het zwaarste lot mede te dragen, zoo is het mij gelukt het zóó ver te brengen, dat de officieren hunne wapenen terug hebben ontvangen en de schepelingen mede in de kapitulatie begrepen zijn, waarbij men mij spoedig zoude rejoineren. Ik zal echter niet rusten, voor dat in dit opzigt aan mijn verlangen voldaan wordt, of anderszins persisteren zijn lot met hem te deelen.

De maarsehalk GÉRARD heeft mij den 27sten dezer eene missive van den volgenden inhoud doen toekomen (zie bl. 333), waarop ik hem het volgende antwoord heb toegezonden (zie bl. 334), waarop wij gisteren de bevelen tot den afmarsch naar Duinkerken hebben ontvangen, zijnde de Heer generaal-majoor DE FAVAUZE beden morgen met de eerste kolonne, sterk 2400 man, bestaande uit de 10^e en de twee kompagnien der 2^e afdeeling infanterie, onder een sterk eskorte afgemarcheerd, terwijl ik morgen vroeg met de tweede en laatste kolonne, bestaande uit de overige infanterie, de artillerie en de marine den marsch zal aannemen.

Aan de officieren van gezondheid is op mijn verzoek toegestaan om naar Holland terug te keeren, welke met de eerste gelegenheid van hier zullen vertrekken, uitgenomen de chirurgijn-majoor CROISSANT, welke op zijn eigen aandringen, wegens mijne lichamelijke gesteldheid, mij tot Duinkerken zal vergezellen, alwaar gelegenheid zal gezocht worden, om hem naar Holland terug te zenden, zoodra mij zijne hulp niet meer benoodigd zal zijn.

Ik zal de eer hebben U. E. mijne nadere voordragten tot militaire belooningen uit Duinkerken te doen toekomen, wyl mij thans hiertoe de tijd volstrekt ontbreekt.

Op dit oogenblik ontvang ik de treurige tijding, dat de Heer kolonel DE GUMOËNS gisteren avond in het hospitaal te Antwerpen aan zijne wonden overleden is. Z. M. verliest in denzelfden een even zoo kundig als getrouw en dapper hoofdofficier, welke door ons allen en inzonderheid door mij zeer betreurd wordt.

Aan Z. Exc. den Directeur-Generaal
van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

N°. 1794.

Citadel, 29 December 1832.

Het is met het levendigste gevoel van dankbaarheid, dat ik met U. E. missive van den 25sten dezer tot ridder-grootkruis van de Militaire Willemsorde benoemd

ben. Ik bid U. E. mijn tolk bij Z. M. onzen geëerbiedigden Koning te willen zijn, en Hoogstdenzelve onder mijnen hartgrondigen dank, de verzekering te willen geven, dat dit uitstekend gunstbewijs nog oneindig in waarde stijgt, doordien deze versierselen door Z. M. zelven gedragen zijn en mede in mijn persoon tot eene aanvalkelijke belooning voor de geheele bezetting verstrekt.

Ik heb de eer hierbij te voegen kopy mijner dagorder ter gelegenheid mijner benoeming op den 28sten dezer aan de bezetting uitgevaardigd, welke met geestdrift door officieren en manschappen is ontvangen.

Aan Z. Exc. den Directeur-Generaal
van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

N°. 1804.

St.-Omer, 9 Januarij 1833.

Als een vervolg op mijne missive van den 14den December des vorigen jaars, N°. 1773 bis, heb ik de eer U. E. te informeren, dat ik op den 24sten dierzelfde maand alsnog tot ridders der Militaire Willemsorde 4e klasse, onder nadere homologatie van Z. M., de hierna gemelde personen, welke zich die gunst volkomen hadden waardig gemaakt, heb benoemd:

Bij de geneeskundige dienst: chirurgijn-majoor **CROISSANT** en **RODI**; bij de 9^e afdeeling infanterie: kapitein **VAN KRIEKEN** en 1ste luitenant **DE BOCK**; bij de 10^e afdeeling infanterie: majoor **MEIJER**, kapitein-adjudant **ENDERLEIN**, 1ste luitenant **BRESON** en **BOERS** en sergeant **OLDENBROEK**; bij de artillerie: sergeanten **WOLFF** en **V. D. MAST** en kanonnier **VAN ELFEREN**; bij de marine: adelborst der 1^e klasse **HOEK (ADRIANUS)**, matroos 1^e klasse **HAGENAAR (GEERT)**, idem 2^e klasse **ROOSMA (BARTELD)** en idem 3^e klasse **ROBERT (ISRAEL)**.

Waardoor dus over de 40 versierselen, waarvan mij de toezending bij U. E. missive van den 24sten November ll., N°. 34, was kennelijk gemaakt, beschikt is geworden.

De kapitein **SCHUTTER** der artillerie, weinige dagen na zijne provisionele benoeming tot ridder, gesneuveld zijnde, zoo heb ik ten voordeele van den Heer kapitein **RAPPARD** van dat wapen, over het door hem nagelaten versiersel beschikt.

De hierboven voorkomende en tot ridders benoemde adelborst en drie matrozen, hebben zich mede op eene luisterrijke wijze onderscheiden, als hebbende de adelborst **HOEK**, twee reizen, met het grootste gevaar zijns levens, dépêches overgebracht en is de matroos **ROBERT** diegeen, welke onder het hevigste vuur de in stukken geschotene vlaglijn, op den 15den December heeft ingeschoren.

De matrozen **HAGENAAR** en **ROOSMA** hebben driemaal onder een eeuwig geweervuur met een klein sloepje de passage van de citadel naar Lillo ondernomen en gelukkig uitgevoerd, waarbij zij de grootste onverschrokkenheid hebben aan den dag gelegd.

De 1ste luitenant **BOERS** van de 10^e afdeeling infanterie hierboven vermeld, heeft zich bij het innemen der lunette St.-Laurent door de Franschen op zoodanige voorbeeldige wijze gedragen, dat ik het van mijn pligt heb geacht, denzelven het eere-teeken uit te moeten reiken.

Ik hoop dat dit alles de goedkeuring en homologatie van Z. M. onzen geërbiedigen Koning moge wegdragen.

Aan Z. Exc. den Directeur-Generaal
van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

Nº. 1802.

St.-Omer, 9 Januarij 1833.

Als een vervolg van het slot mijner missive van den 24sten December, Nº. 1784 en 29 December Nº. 1793, heb ik de eer U. E. hiernevens te doen toekomen twee nominatieve opgaven der officieren, onderofficieren en manschappen, welke gedurende het beleg der citadel van Antwerpen, ten gevolge ingekomen rapporten van den Heer generaal-majoor DE FAVAUZE, plaatselijke en korpskommandanten, door moed, beleid en standvastigheid hebben uitgemunt.

Ik neem de vrijheid U. E. te verzoeken dezelve aan Z. M. tot eene militaire beëlooning of eervolle melding voor te dragen.

De man, welke door zijne tegenwoordigheid van geest belet heeft, dat het vuur van eene, in den ingang van een kruidmagazijn gevallen bom, zich niet aan hetzelfde heeft medegedeeld, is C. KUIPERS van het 8e bataillon artillerie N. M. De Heer majoor SEELIG vermeent echter, dat er geene genoegzame redenen bestaan, denzelven tot ridder der Militaire Willemsorde voor te dragen.

Aan Z. Exc. den Directeur-Generaal
van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.

Nº. 1803.

St.-Omer, 9 Januarij 1833.

Als een vervolg op mijn rapport van den 29sten December jl., Nº. 1793, heb ik de eer U. E. te berigten, dat ik op den 30sten daaraanvolgende met de 2e kolonne ben op marsch gegaan; dezelve bestond uit de flankbataillons der 7e en 9e afdeeling infanterie, de artillerie, de handlangers derzelve, den trein, de genie, de mineurs en de marine.

Zoo als ik de eer had U. E. in bovengemeld rapport te doen kennen, voedde ik alstoen de hoop, dat de kolonel KOOPMAN geheel en al mede in de kapitulatie zoude worden begrepen, welke hoop zich vóór mijn vertrek uit de citadel heeft verwezentlijkt, als zijnde dezelve tot mijn grootste genoegen bij mij teruggekomen, en heeft hij van dat oogenblik af, dezelfde behandeling als alle overigen ondergaan. Om 8 uur des morgens begaf ik mij buiten de Waterpoort, alwaar mijn eigen rijtuig (in 1830 door mij te Antwerpen achtergelaten) mij in het glacis van de lunette Kiel wachtte. De Fransche wachten kwamen bij mijne passage in het geweer, presenterden hetzelfde; de buitenwacht schouderde, terwijl de tamboer *aux champs* sloeg. Twee ongewapende bataillons Franschen op het glacis werkzaam, schaarden zich in bataille en ontdekten bij mijnen voorbijgang hunne hoofden. Nabij Burght zette ik de Schelde over en vervolgde mijnen marsch over Beveren naar St.-Nicolaas, alwaar ik de kolonne rejoigneerde. — Te St.-Nicolaas was eene zoodanige menigte volks verzameld, dat men zich met moeite een doortogt kon banen.

De troepen marcheerden gedurende de route tusschen eene haag der Franschen, geleid door hunne eigene officieren. Het hoofd der kolonne werd door een peloton

grenadiers voorafgegaan, terwijl het geheel door een peloton voltigeurs werd gesloten. Aan mij werd een detachement van 20 lanciers tot eskorte gegeven. Te St. Nicolaas hielden wij het eerst nachtverblijf; aan de officieren werden eenige hôtels tot logement aangewezen, de troepen werden in de kerken gelogeerd, waarin eenig stroo was gelegd.

Gedurende den nacht viel niets bijzonders voor. Den 31sten marcheerde de kolonne tot Locristie; aldaar werd wederom op dezelfde wijze gelogeerd, met die uitzondering dat een gedeelte derzelve moest bivouacqueren, aangezien de kerken te klein waren, om het geheel te kunnen bevatten.

1 Januarij 1833 werd de marsch tot Deijnze voortgezet; de officieren werden als de vorige dagen gelogeerd; de troepen wederom allen in de kerken; het eskorteren geschiedt steeds op dezelfde wijze.

2 Januarij wordt nachtverblijf te Kortrijk gehouden. De troepen hadden bij hun vertrek van de citadel voor drie dagen vivres medegenomen, zoodat alhier wederom in hunne voeding moest worden voorzien, hetgeen door de zorg van den generaal HARLAY, de kolonels van het 5^e en 11^e regiment en bijzonder van den militairen intendant LAPERRIÈRE, zoowel hier als in alle verdere nachtverblijven, zooveel mogelijk is geschied, doch waaraan echter meestal slechts gedeeltelijk door de gemeentebesturen werd voldaan.

Door de zorg van eenige welgezinde ingezetenen waren in de vorige nachtverblijven, en wel voornamelijk te Deijnze, alsmede in de volgende plaatsen aan de troepen onderscheidene ververschingen verschaft, hetgeen, in de onmogelijkheid zijnde eenig warm eten gereed te maken, wel te pas kwam, terwijl voorzeker zonder dit, een gedeelte van den troep volslagen gebrek zoude hebben geleden.

3 Januarij. De kolonne houdt nachtverblijf te Yperen; in het logement en voeding is als den vorigen dag voorzien.

4 Januarij. De marsch wordt tot Poperingen voortgezet. Logement der officieren en troepen, benevens de voeding als voren. — Alhier wordt mij door den generaal HARLAY geannonceerd, dat de bestemming der troepen is veranderd, en dat tot toekomstig verblijf aan dezelve is aangewezen St.-Omer, Béthune, Aire en Hesdin.

5 Januarij. De kolonne dirigeert zich op Castel, houdt aldaar nachtverblijf en zet den volgende dag haren marsch naar St.-Omer voort, terwijl ik mijne reis, als dien weg met rijtuig niet kunnende passeren, over Bergues St. Winox heb genomen, en den 6den met de overigen te St.-Omer ben angekommen. Te St.-Omer vond ik de 1e kolonne ons één dag voorafgegaan, welke, naar het rapport mij door den generaal-majoor DE FAVAUZE gemaakt, denzelfden marsch als de tweede heeft gehad, en in alle opzigten, wat verblijf en geleiders aangaat, gelijkelijk met de 1e is behandeld geworden.

Gedurende den geheelen marsch zijn de krijgsgevangenen door de zorg van het Fransche eskorte, tegen alle insultes der Belgische ingezetenen verzekerd geweest; dáár, waar zich iemand veroorloofde, hetzij door woorden of gebaarden, zich slechts in het geringste te buiten te gaan, werd zulks op eene gevoelige wijze door de Franschen belet. Den geest der ingezetenen heb ik over het algemeen beter gevonden, dan ik zulks had gewacht, en de enorme toevloed van menschen, uit alle plaatsen, waar mij de geest der ingezetenen bijzonder goed toescheen, zijn St. Ni-

colaas, Deijnze en vooral Poperingen, alwaar de Heer L. A. DANNEEL, koopman te dier stede, zich in de verzorging der onzen bijzonder onderscheidde en uitdrukkelijk verlangde, dat zulks ter Zr. Ms. kennis werd gebracht, waarom ik dan ook gedacht heb hiervan melding te moeten maken.

De behandeling der Franschen is over het algemeen zeer goed geweest; officieren en troepen hebben zich beijverd, den onzen, bij alle gelegenheden, daar waar zulks kon, behulpzaam te zijn; bijzonder hunne officieren hebben niet opgehouden ons met de meeste onderscheiding en alle égards te behandelen.

Ook nopens het gedrag der troepen kan ik U. E. geen te gunstig verslag doen; op marsch is de dicipline steeds bewaard gebleven, en hoewel zij alle mogelijke ontberingen hebben moeten ondergaan, is hun moreel niet bezwaken; het goede voorbeeld van den Heer generaal-majoor DE FAVAUPE, der hoofd- en verdere officieren heeft hen aangemoedigd, en is oorzaak dat de goede geest is behouden gebleven.

Bij mijne aankomst alhier is mij door den Heer generaal-majoor DE FAVAUPE ter hand gesteld een bij ZHEG. ontvangen missive van den militaires intendant, waarvan ik de eer heb kopy hiernevens te voegen. U. E. zal uit dezelve kunnen ontwaren, welke verordeningen ten opzichte der troepen zijn genomen, en dat, indien er geene spoedige voorzieningen nopens de HH. officieren van wege ons gouvernement plaats hebben, dezelve alsdan in eenen allezins armoedigen toestand zullen worden gebracht, te meer daar zij op reis buitengewone verteringen hebben moeten maken, zich overal voor eigen rekening hebben moeten onderhouden, en alles ten duurste betalen, zoodat zich alsnu reeds verscheidene hunner zonder geld bevinden.

Bij U. E. missive van den 21sten en 25sten December jl., N°. 2, zijn mij geworden twee relevés van bij het D. v. O. ontvangen geldelijke aanbiedingen en geschenken. Ik heb de eer U. E. te verzoeken om die gelden, welke in de categorie vallen om alhier te worden uitbetaald, herwaarts te doen overmaken.

Ten slotte heb ik de eer U. E. te berigten, dat de 10e afdeeling infanterie, benevens de 2 kompagnien der 2^e afdeeling infanterie alhier zijn verbleven, en dat den 7den de overige troepen den marsch hebben vervolgd naar hunne bestemming, en wel het bataillon der 7e afdeeling met de artillerie en genie naar Hesdin; de troepen der 9e afdeeling naar Bethune en de marine naar Aire.

Eindelijk heb ik nog de eer U. E. kennis te geven, dat de Heer DE BRAUN uit Brussel zich alhier bij mij heeft vervoegd, door welk kanaal ik deze dépêche aan U. E. op eene zekere wijze doe toekomen, zullende ik denzelfden weg volgen, tot zolang de correspondentie met 's Hago op eene geregelde wijze zal zijn geëtablisseed.

Aan Z. Exc. den Directeur-Generaal
van Oorlog.

*De generaal der inf., enz.
(get.) Baron CHASSÉ.*

N°. 4804.

St.-Omer, 9 Januarij 1833.

Uit mijne missive van heden N°. 4802 zal U. E. kunnen ontwaren, welke militaires zich gedurende het beleg der citadel van Antwerpen, volgens ingekomen rapporten van de onderscheidene chefs, op eene voordeelige wijze hebben doen kennen. Ik neem de vrijheid bij deze mede over te leggen een staat van die hoofd- en verdere officieren, welke door mij in persoon, in het particulier zijn opgemerkt, en heb de

eer U. E. te verzoeken, de op dezen staat gebragte personen eerbiedig aan Z. M. onzen geëerbiedigden Koning, in het bijzonder tot bekoming van eene militaire belooning, voor te willen dragen, waarmede U. E. mij bijzonder zult verplichten.

De kolonel, kapitein ter zee KOOPMAN, mij op den 28sten December ll. N°. 1 een rapport nopens het gedrag zijner onderhoorigen hebbende doen toekomen, zoo heb ik de eer hierbij kopy van hetzelfde over te leggen, U. E. tevens verzoekende hetzelfde onder het oog van Z. M. te willen brengen.

De in dit rapport voorkomende adelborst HOEK en de matrozen ROOSMA, HAGENAAR en ROBERT, zijn reeds door mij, onder nadere homologatie van Z. M. in dato 24 December ll., tot ridders benoemd geworden.

Aan Z. Exc. den Directeur-Generaal
van Oorlog.

De generaal der inf., enz.
(get.) BARON CHASSÉ.

HISTORISCH VERHAAL VAN HET BELEG DER CITADEL VAN ANTWERPEN

IN DE MAAND DECEMBER 1832

DOOR DEN

Luitenant-Generaal Baron CHASSÉ.

1° AFDEELING.

VOORBEREIDENDE MAATREGELEN.

De nadering van het Fransche leger bekend geworden zijnde, gelastte ik dat de kasematten en bomvrije lokalen op den 15den November door de bezetting betrokken zouden worden, ten einde de troepen zich daarin op de best mogelijke wijze zouden kunnen inrigten, en dat tevens al de zieke militairen, die buiten staat waren om dienst te doen, als ook de overtollige vrouwen en alle kinderen de citadel moesten verlaten en naar Bergen-op-Zoom worden overgebracht.

De grootste werkzaamheid en inspanning van krachten heerschten overal, ten einde de sterkte zooveel mogelijk tot eene ernstige verdediging voor te bereiden, en binnen weinige dagen werden nog verscheidene geblindeerde batterijen voor kanons en mortieren, benevens lokalen tot berging van manschappen en goederen daargesteld, en werd het front van bastion III en IV tegen een' aanval van die zijde mede in staat van verdediging gebracht. Het daar vóór liggende ravelijn, dat tot nog toe onbezet was gebleven, werd

bezet en gewapend; de bedekte weg tusschen de caponnière der lunette Kiel en de Werf werd gepalissadeerd; de wachthebbende manschappen werkten zelfs mede, zoo aan de versterking der keel van de lunetten Kiel en St.-Laurent, als aan het opbreken van den straatweg en het aanleggen van wolfskuilen.

De artillerie was onophoudelijk bezig, om alles wat dit wapen betrof voor het beleg in gereedheid te brengen. Een groote hoeveelheid kruid werd uit het hoofdmagazijn genomen, en in onderscheidene kleine magazijnen geplaatst; de voorraad van behoeften en alles wat tot reserve verstrekte, werd verdeeld en zooveel mogelijk geborgen.

Aan de Schelde was men steeds bezig met het lossen van schepen, welke materialen voor de genie en ook nog levensmiddelen aanbragten.

Het hospitaal werd in het daartoe bestemde lokaal overgebracht en met de meestmogelijke zorg ingerigt; overigens werd alles tot krachtigen weerstand voorbereid.

ZAMENSTELLING EN STERKTE DER BEZETTING.

Staf der bezetting.

Baron CHASSÉ, generaal der infanterie, opperbevelhebber der sterkte.

DE BOER, luitenant-kolonel, chef van den staf.

HOMBACH, majoor, adjudant van den opperbevelhebber.

DE GUMOËNS, kolonel van den generalen staf. (Op zijn verzoek naar de citadel gekomen om het beleg bij te wonen.)

DE FAVAUGE, generaal-majoor, kommanderende de infanterie.

HESHUSIUS, 1° luitenant, adjudant van den generaal DE FAVAUGE.

CROISSANT, dirigerende chirurgijn-majoor.

RODI, chirurgijn-majoor, aan het hospitaal toegevoegd.

KROESE, kapitein, conservateur der magazijnen.

MULDER, adjunct-intendant.

BRUMSTEDE, kapitein, dienstdoende als directeur van politie.

DE SUARZ, 1ste luitenant, geëmploijeerd bij den chef van den staf.

WIELAND, 1ste luitenant, fungerende auditeur-militair.

Plaatselijk kommando.

VOET, majoor, plaatselijke kommandant.

ANEMAET, kapitein, plaatsmajoor.

HORION DE CORBY, 1ste luitenant, plaatsmajoor.

DE BOCK, 1ste luitenant, plaatsmajoor.

WORM, 1ste luitenant, plaatsmajoor.

Troepen.

(Zie de opgave daarvan, op blz. 93, Bijlage 1.)

Deze bezetting was, wel is waar, te talrijk voor een beleg, zoowel met betrekking tot de inwendige ruimte der citadel, als die der bestaande kasematten, maar zij was noodzakelijk, om de buitenwerken behoorlijk te bezetten, die primitief aangelegd waren om in verband met de vestingwerken der stad te worden verdedigd, en daar de citadel niet anders kon worden beschouwd dan als het reduit en een gedeelte der geheele vesting uitmakende, zoo zou, wanneer Antwerpen in andere omstandigheden en van de zijde der citadel ware aangevallen geworden, de niet toereikende bezetting van deze, dagelijks, door troepen uit de bezetting der stad gesuppleerd hebben kunnen worden.

De toestand waarin de citadel derhalve nu verkeerde, was in dat opzigt zeer nadeelig voor de verdediging.

Physieke en morele toestand der bezetting.

Door een verblijf van zes en twintig maanden op de citadel, was ieder officier en soldaat volkomen met de inwendige gesteldheid er van bekend; de gezondheid van de bezetting liet niets te wenschen over.

De geest der troepen was zeer goed, en de soldaat zag met verlangen het tijdstip te gemoet, dat de vijand zich voor de sterkte zoude vertoonen.

De verlofgangers kwamen blijmoedig terug, om in de gevaren en ontberingen, waaraan hunne wapenbroeders weldra zouden blootgesteld worden, te deelen.

In dezen staat van zaken werd door mij een Dagorder uitgevaardigd, waarin ik den aantogt van het Fransche leger aan de bezetting aankondigde (zie blz. 4).

De kasematten, de bomvrij gemaakte lokalen en blinderingen, welke de korpsen betrekken moesten, waren hun reeds vroeger aangewezen, en zijn, zooals reeds vermeld werd, op den 15den November betrokken geworden.

De keelgalerijen, bekend onder de benaming van poternes der bastions, waren beschikbaar gebleven voor de in dienst zijnde troepen.

EMPLACEMENT DER TROEPEN ENZ. IN DE BOMVRIJE LOKALEN.

De bezetting was gelogeerd als volgt:

*Infanterie.**Flankeur-bataillon der 7^e afdeeling infanterie.*

De 1^e compagnie in de kazemat boven de waterpoterne van bastion IV, berekend voor 150 mau.

De 2° en een gedeelte der 3° *kompagnie*, in de communicatiegalerij van bastion IV, berekend voor 180 man.

Een gedeelte der 3° en 4° *kompagnie*, onder de Waterpoort, berekend voor 170 man; te zamen voor 470 man logement.

Dit bataillon is ongestoord in die kazematten kunnen blijven, hebbende geen ander letsel gehad, dan het wegslaan van de blinderingsen vóór de ingangen, die, zooveel mogelijk, weder hersteld werden.

Den 12den December deed men onder de Waterpoort plaats inruimen voor een gedeelte der 1° *kompagnie* van het flankeur-bataillon der 10° *afdeeling* infanterie, welke haar verblijf had moeten verlaten.

Flankeur-bataillon der 9° afdeeling infanterie (1).

1° *Kompagnie*. In het eerste der drie lokalen, in 1831 vervaardigd op de plaats der citadel, vóór de groote bomvrije kazerne, waarin het hospitaal was. Deze lokalen, op ingegraven plaatsen waar eertijds huizen en kelders waren geweest, waarvan de fondamenten nog gedeeltelijk bestonden, waren gemaakt met het hout van twee gebouwen der artillerie-kazernen, die op de stallen na, welke er onder waren, gelijktijdig afgebroken werden. Dit lokaal, berekend voor 100 man, is, niettegenstaande de moeite die de *kompagnie* zich voor zijn behoud gegeven had, den 11den December bezweken. Op dien dag heeft men de *kompagnie* geplaatst in de keelgalerij van bastion I.

2° *Kompagnie*. In het lokaal naast dat van de 1° *kompagnie*, mede berekend voor 100 man. Reeds waren twee bommen aan de uiteinden doorgeslagen, waarvan de gaten zoo goed mogelijk door de *kompagnie* gedigt waren geworden, terwijl zij te gelijk het lokaal nog had ondersteut en al het mogelijke aangewend om het te behouden, daar de officieren en manschappen bewust waren van de bestaande moeilijkheid om een ander te bekomen, wijl op bedoeld tijdstip reeds vijf *kompagnieën* hare ingestorte verblijven hadden moeten verlaten. Niettegenstaande die pogingen, viel er den 13den December, door het midden, weder een bom in, die twee man blesseerde — welke kort daarop aan hunne wonden overleden — en het lokaal verder onbewoonbaar maakte. De *kompagnie* nam daarop de toevlugt in de keelgalerij van bastion II, maar aangezien dit hét bastion van

(1) De 1° en 2° *kompagnie* van het 2° bataillon der 9° *afdeeling* infanterie, hier niet vermeld zijnde, zullen waarschijnlijk onder de artillerie begrepen zijn, daar deze twee *kompagnieën* bij dat wapen als handlangers dienst verrigt hebben.

aanval was, kon zij daar onmogelijk verblijven, omdat zij den doorgang te veel belemmerde. De artillerie ruimde toen voor 60 man plaats in, ten gevolge waarvan de kompagnie is geplaatst geworden in de poterne, naar de linker flank van bastion I.

3^e en 4^e Kompagnie. In het 3^e lokaal achter dat van de 1^e kompagnie, berekend voor 150 man. Op den 5den December sloegen er drie bommen door, waardoor de kapitein SCHOUTEN en de luitenant KERKHOVEN geblesseerd werden. De 4^e kompagnie verliet het lokaal dienzelfden dag, en werd geplaatst in de keelgalerij van bastion IV, en den 7den des avonds plaatste men de 3^e kompagnie in die van bastion V.

Bij het einde van het beleg waren de drie lokalen waarin dit bataillon gelegen had, geheel vernield, zijnde zij, na het verlaten door den troep, zoodanig in brand geschoten dat er niets meer van over bleef.

1e Bataillon der 10e afdeeling infanterie.

1e Kompagnie. In de kelders van het blok waar de sociëteit der officieren geweest was, naast de groote kazerne, berekend voor 110 man.

De gewelven waren met aarde overdekt geworden en hebben ook goed tegenstand geboden, zijnde maar ééne bom, in het midden, bij het springen doorgeslagen, op de plaats waar vermoedelijk vroeger een ingang zal geweest zijn; zijdelings zijn echter vier bommen bij het springen, zoowel door de luchtgaten als door den muur heengeslagen, en is er zelfs een in den kelder gesprongen, waardoor de sergeant-sappeur een arm heeft verloren, en een korporaal geblesseerd is geworden.

Op de overdekte ingangen zijn vier bommen doorgeslagen; wel zijn de gaten zoo goed mogelijk hersteld, maar het in- en uitkomen was hoogst moeilijk geworden.

2^e Kompagnie. In de kelders van het blok, waar de generaal DE FAVAUGE gewoond had, naast het voorgaande, berekend voor 130 man. De drie luitenants-adjudanten der afdeeling, benevens de twee luitenants-kwartiermeesters en twee onderadjudanten waren er tevens gelogeerd.

Ook de gewelven dezer kelders waren met aarde overdekt, doch hebben slecht weêrstand geboden. Zeven bommen, waarvan één voor een luchtgat kwam, zijn er door heen geslagen; de bom, die door het luchtgat viel, blesseerde 3 man, daar zij in den kelder sprong; vier bleven bij haren val op de gewelven liggen, doch sloegen bij het springen er door heen; één man werd bij den ingang gekwetst. De officieren en manschappen die dezen kelder bewoonden, moesten aanhoudend op de gewelven werken, door die met hout en aarde te bedekken, om het logement te behouden.

In den avond van den 6den was de brave opzigter der genie ROGIER hen hierin behulpzaam, toen door het springen van een granaat zijn voet verbrijzeld werd. De overdekt gemaakte ingang van dit lokaal was zóódanig vernield, dat man voor man er naauwelijks door kon komen; terwijl men bezig was de stutten te plaatsen, werden ze gedurig door granaten weggeslagen.

3° *Kompagnie*. In het geblindeerde lokaal, op de plaats achter mijne woning, berekend op 100 man. Dit lokaal was in 1831 vervaardigd van de bindten en het hout der groote artillerieloods, welke gelijktijdig afgebroken werd; het was vervolgens met aarde overdekt, zoodat het de gedaante had van een groote traverse.

Den 7den December sloeg er een bom door, viel midden onder de manschappen, en sloeg bij het springen zes geweren in stukken. Van de manschappen stierf er een den volgenden dag, hoewel uiterlijk niet geblesseerd. Het lokaal was onbewoonbaar geworden; de kompagnie werd alsnu geplaatst in de keelgalerij van bastion III.

4° *Kompagnie*. Een gedeelte in het kleine geblindeerde vierkante lokaal, vóór dat van de 3° kompagnie, bezijden de kerk, berekend op 40 man. Dit lokaal was in den grond gegraven, met zware balken overdekt, die door staanders ondersteund werden, en was vervolgens met aarde gedekt. Een bom sloeg er zijdelings door. Naauwelijks was het gat gedigt, of er viel een tweede door, die in het lokaal zelf sprong, zonder iemand te blesseren. Door het ijverig werken der manschappen, die het bewoonden, gelukte het hun, er nog in te kunnen blijven.

Het andere gedeelte der kompagnie was gelegerd onder een onlangs gemaakte blindering, tegen de courtine van III en IV; deze ruimte was berekend voor 50 man. Dit lokaal had al het aanzien van zeer sterk te zijn; het was van nieuw hout vervaardigd en met mest en aarde overdekt; doch op den 12den December zijn aan de beide einden, zijdelings, twee bommen doorgeslagen, waardoor eene vrouw werd gedood en twee soldaten, mitsgaders de 2de luitenant FRANCKE ligt geblesseerd werden. De manschappen zijn daarop gedeeltelijk gevlugt in de nabijzijnde poterne naar de linker flank van bastion IV, totdat het lokaal door de zorg der genie weder hersteld was.

Het bataillon had te zamen voor 450 man logement.

2° *Bataillon der 10° afdeeling infanterie.*

1° en 2° *Kompagnie*. In de communicatie-galerij van bastion I, met de daarbij zijnde vier kleine kazematten, berekend op 170 man. Deze kompagnien hebben daar geene ongelukken gehad.

3^e en 4^e *Kompagnie en het korps muzikanten der afdeeling*. In de helft van de groote bomvrije kazerne, die tegen de courtine I—II was, zijnde in de andere helft het hospitaal geplaatst. Op den 6den December is door het gedeelte dat de 3^e kompagnie bewoonde, een bom geslagen, waardoor drie man gedood en eene vrouw geblesseerd werden. De veroorzaakte schade werd echter hersteld en het geheele lokaal op nieuw gestut. Gezegde kompagnie is daarna verplaatst in de galerij van het ravelijn Waterpoort, omdat door het toenemend getal geblesseerden, meer plaats voor het hospitaal benoodigd werd; om dezelfde reden moest ook de 4^e kompagnie later dit lokaal ontruimen.

Het bataillon had te zamen voor 445 man logement.

Flankeur-bataillon der 10^e afdeeling infanterie.

1^e, 2^e en 3^e *Kompagnie*. In den kelder van de groote kazerne, daartoe in 1831 in gereedheid gebragt en berekend op 300 man. Verscheidene muren had men doorgebroken, en vier overdekte ingangen naar buiten gemaakt. De gewelven waren niet met aarde overdekt geworden, omdat men vermeende, dat wanneer de kazerne mogt afbranden en instorten, er genoeg puin op de gewelven zou zijn. Dit is dan ook maar op ééne plaats het geval niet geweest, namelijk bij de 1e kompagnie, waar een bom door het gewelf sloeg en een zeer groot gat maakte, een man doodde en twee andere blesseerde; terwijl in ditzelfde gedeelte nog een man gedood en twee geblesseerd werden, door het inslaan van een bom op den tweeden ingang. De kompagnie aldaar nu niet langer kunnende verblijven, werd den 11den December gedeeltelijk geplaatst in de galerij van het ravelijn Waterpoort, gedeeltelijk onder de Waterpoort zelve. Aan beide zijden der kelders waren de trappen, die vroeger uit de kazerne daarheen leidden, met planken en aarde overdekt geworden; deze stortten nog brandende naar beneden, terwijl de nieuwgemaakte ingangen naar buiten vreeselijk door bommen en granaten geteisterd werden en geheel onbruikbaar waren geworden.

4^e *Kompagnie*. Onder de hulppoort, berekend voor 170 man. De kompagnie heeft onder die poort geen letsel bekomen, hoewel een bom door het kleine deurtje (*le gichet*) viel en liggen bleef tusschen de poort en de wip van de brug, die opgehaald was, en aldaar sprong, gelukkig zonder iemand te kwetsen. De toegang tot de poort was hoogst moeilijk, omdat daarvoor bestendig een hevig kruisvuur onderhouden werd.

Te zamen had het bataillon voor 470 man plaats, en de 10^e afdeeling in haar geheel voor 1380 man, daar nog een kelder onder de komedie,

berekend op 35 man, haar ten dienste van eenige gehuwden, was toegewezen.

De vijf bataillons hadden te zamen :

aan kazematten voor.	810 man,
aan geblindeerde en andere bomvrij gemaakte lokalen, waar- van verscheidene zijn doorgeslagen, waarbij ongelukken hebben plaats gehad, voor.	1390 „
van welke de lokalen voor.	550 „

geheel vernield zijn geworden.

De officieren der infanterie logeerden allen met hunne kompagniën.

Het bezwijken der lokalen had een zeer nadeeligen invloed op het fysiek en moreel van den soldaat. De man die, na 24 of 36 uren in gestadige en moeilijke dienst geweest te zijn, volstrekt rust behoeft, had zich soms naauwelijks ter neder gelegd, of hij werd weder opgejaagd, door het inslaan van eene bom, die dikwijls in het lokaal zelf sprong en menigmaal slagt-offers veroorzaakte. Is de uitwerking van het springen eener bom reeds groot in de open lucht, des te ontzettender is zij onder een gewelf, of onder eene blinding, opgevuld met menschen die ter ruste liggen. De indruk dien zulks op het fysiek en moreel veroorzaakt, is groot en blijvend. Eenmaal toch een bom doorgeslagen zijnde, bestond de mogelijkheid dat dit ieder oogenblik op nieuw kon plaats hebben, en gaf het vooruitzicht van verminkt of wel onder het puin of de aarde bedolven te worden.

Wanneer een bom een gat had ingeslagen, dan moesten doorgaans de bewoners zelve voor de herstelling zorgen. De officieren gaven daarin steeds het voorbeeld, wijl de werklieden der genie meestal op andere plaatsen werkzaam waren. Halve dagen of nachten gingen er dan voorbij vóór het gat gedigt was, daar de herstelling zeer langzaam voortging, om reden men boven op de lokalen, behalve aan de bommen, ook nog aan het hevig vuur van de kogels en granaten blootgesteld was.

Artillerie.

De communicatie-galerij van bastion II, begroot voor 160 man; voorts een gedeelte der communicatie-galerij van bastion III, die overigens diende tot berging en werkplaats voor de artillerie.

De poterne naar de regter flank van bastion I, berekend voor 35 man.

De poterne naar de regter flank van bastion III, idem. 45 „

De poterne naar de linker flank van bastion I, idem. 35 „

De poterne naar de regter flank van bastion II, idem. 25 „

De beide laatste poternen, te zamen voor 60 man logement, werden den 18den December ten behoeve van de infanterie afge- staan, toen de artillerie voor de Handlangers plaats inruimde.

De poterne naar de linker flank van bastion II, idem. 50 man.

De poterne naar de linker flank van bastion IV, idem. 60 »

De artillerie en handlangers hebben aan hunne kazematten geene onge- lukken gehad, behalve dat eenige blinderingen vóór de ingangen werden weggeslagen, die echter zoo goed mogelijk weder hersteld zijn geworden.

Mineurs, Treinsoldaten en Paarden.

De poterne naar de regter flank van bastion IV, berekend voor 35 man.

Een bom heeft het voorste gedeelte van het gewelf dezer poterne afge- slagen; desniettemin is zij kunnen bewoond blijven.

De paarden waren voor een gedeelte geborgen in de waterpoterne van bastion V, de overige geparkeerd tegen de courtine, tusschen het gewezen hospitaal en bastion IV.

Staf.

Aan de einden der communicatie-galerijen, in elk der bastions waren twee kleine kazematten. Deze waren betrokken als volgt:

Aan de linker flank van bastion V, door mij en den chef van den staf.

Aan de regter flank van bastion II, door den generaal-majoor, kom- manderende de infanterie en den kolonel van de 10^e afdeeling infanterie, met hunne adjudanten.

Aan de linker flank van bastion II, door officieren der artillerie en genie.

Aan de regter flank van bastion III, door de kommandanten der artil- lerie en genie.

Aan de linker flank van bastion III, door officieren der artillerie.

Aan de regter flank van bastion IV, door den plaatselijken kommandant en de plaatsmajoor.

Aan de linker flank van bastion IV, door de hoofdofficieren der infanterie en twee adjudanten.

Keukens.

Drie lokalen waren hiertoe in gereedheid gebragt, die echter allen geheel of gedeeltelijk door de bommen vernield zijn geworden. Het voornaamste lokaal was voor de groote bomvrije kazerne op de plaats, en bevatte 21 kookplaatsen, waarvan eenige geheel en andere gedeeltelijk instortten; de voeding werd hierdoor zeer bezwaarlijk.

Herhaalde malen is het gebeurd, dat wanneer het eten eener kompagnie in den ketel en soms bijna gereed was, het door het vallen of springen van

een bom verloren ging. De manschappen behielpen zich dan doorgaans met in hunne eetketeltjes te koken.

Hospitaal.

Het hospitaal was, gelijk reeds vroeger gemeld is, in de groote geblindeerde kazerne gevestigd, die tegen de courtine I—II was, aangebragt, om naarmate het getal gekwetsten toenam, daarvoor plaats in te ruimen, zooals dan ook geschied is; als ook, omdat men dit lokaal voor het gezondste verblijf hield en het gemakkelijkst voor de behandeling der geneeskundige dienst, terwijl men voorts vermeende dat het sterk genoeg en tegen de bommen bestand zou zijn. Dit lokaal was in den winter van 1831 op 1832 gebouwd, voor 300 man ingerigt en gemaakt van zeer zwaar hout; het was door de bindten in 20 gedeelten of vakken verdeeld. Aanvankelijk werden tien daarvan voor hospitaal bestemd en daarna nog vier ingeruimd, welke ruimte evenwel nog ongenoegzaam zou geweest zijn, zoo men niet de lichtgekwetsten, van den 9den December af, naar het Vlaamsche Hoofd had geëvacueerd.

Dit lokaal heeft ontzettend veel te lijden gehad en in een zeer zorgelijken toestand verkeerd; het is slechts door inspanning van alle krachten, zoo van de genie als van de twee kompagniën die het gedeeltelijk mede bewoonden, behouden gebleven.

Van het groot aantal bommen die er op gevallen zijn, is er geen enkele doorslagen; verscheidene balken zijn echter gespleten en verbrijzeld geworden.

Op een van de bovengemelde twintig vakken zijn 14 bommen neêrgevallen, doch de hierdoor veroorzaakte gaten dadelijk met aarde en rijs aangevuld. Aan de achterzijde was een greppel gegraven, om het van den walgang loopende water af te leiden; van de bommen welke in deze greppel nedervielen, zijn verscheidene doorslagen, waardoor eenige lijdens ten tweeden male gekwetst werden.

Aan de voorzijde zijn verscheidene granaten dwars door de dikke balken geslagen, en steeds verkeerde men in de verschrikkelijke verwachting dat het geheele lokaal zou instorten en de lijdens gezamenlijk verpletterd zouden worden.

Magazijnen van Levensmiddelen..

Het approvisionnement was in zeven verschillende magazijnen verdeeld.

Het voornaamste was de communicatie-galerij in bastion V, waar het meel geborgen was, alsmede in de poterne naar de regter flank van dat bastion. Naast die poterne was het magazijn N°. 68; dit gebouw was ge-

stut geworden, daarna met zwaar hout en aarde gedekt, en op de zijde mede aangeaard. Verschillende artikelen waren er in geborgen.

Reeds den 4den December sloegen twee granaten zijdelings door dit gebouw, welke gaten echter hersteld werden, doch den 6den December, tegen den avond, werd het in brand geschoten. De brand nam zoo spoedig toe, dat alle aangewende pogingen tot blussching vruchteloos waren en slechts een kleine hoeveelheid jenever gered werd, terwijl al het overige een prooi der vlammen werd. Den luitenant-ingenieur, graaf van LIMBURG STIRUM, werd bij deze gelegenheid, door het springen van een bom, de voet verbrijzeld.

Twee kelders onder de stallen der artillerie-kazerne, strekten mede tot bewaarplaats van levensmiddelen; zij waren met aarde bedekt, doch de gewelven hebben geen weerstand geboden en zijn beiden bezweken, het eerste den 5den en het andere den 9den December. De bewaarder van het approvisionnement heeft te dier gelegenheid den grootsten moed betoond, door onder een regen van bommen al wat mogelijk was te redden. Twee zijner geëmplloijeerden hebben daarbij het leven verloren.

De slagterij bevond zich boven de waterpoterne van bastion V en diende mede voor bergplaats; daarnaast, in de poterne van de linker flank, werd, nadat de magazijnen verwoest waren, door de genie plaats ingeruimd, om het geredde te bergen. Nog was er een bergplaats onder de hoofdboort, waarin een gedeelte van de haver was geborgen.

De bakkerij was naast de communicatie-galerij van bastion V, en van drie zeer goede ovens voorzien. Deze is tot het laatste toe in de beste orde gebleven.

De runderen waren geparkeerd op de courtine, tusschen bastion IV—V en naast de artillerie-kazerne.

Het brandhout, hooi en stroo waren in verschillende stapels binnen en buiten de citadel verdeeld geworden.

Van alle artikelen was nog voorraad bij het einde van het beleg, uitgenomen rijst en erwten, welke nog slechts ten dienste van het hospitaal konden verstrekt worden.

De uitdeeling van levensmiddelen had gedurende het beleg gewoonlijk des avonds plaats, of wel des morgens tusschen 5 en 7 uren.

INRICHTING VAN DE DIENST.

Den 19den November werd door mij de inrichting en regeling van de dienst voor het beleg, benevens de sterkte der wachten en posten vastge-

steld, en daarmede op den 20sten een aanvang gemaakt. De dienstregeling was zóó ingerigt, dat $\frac{1}{3}$ der bezetting in gestadige dienst was, gedurende 24 uren de wachten en posten bezettende; $\frac{1}{3}$, van de wacht afkomende, had het piket; $\frac{1}{3}$ rustte.

Men zie deswege, voor de infanterie, de garnizoens-order van den 19den November, N°. 84 (zie blad. 11).

Dienst der infanterie, bezetting der wachten en posten.

De bezetting der verschillende infanterie-wachten en posten had als volgt plaats:

Binnen de citadel.

De hoofdwacht, bestemd voor de politie der citadel en het bewaken der Hoofdpoot, had een post bij mij; andere aan magazijnen; zij werd bezet door 1 luitenant, 1 sergeant, 2 korporaals en 37 soldaten.

Op den 15den December, na het afbreken der ravelijnsbrug en het barikaderen der poort, werd deze wacht gereduceerd tot op 20 man.

Vijf bastionswachten, ieder door een onderofficier gekommandeerd; zij waren bestemd om de bastions en courtines te bewaken, alsmede tot het bezetten van eenige posten binnen de citadel; te zamen werden ze bezet door 5 sergeanten, 5 korporaals en 103 soldaten. Gedurende het beleg kwamen verscheidene schildwachten te vervallen, en daar de piketten mede dienst deden in de bastions, zoo zijn deze wachten achtereenvolgens verminderd geworden, en ten laatste te zamen sterk gebleven: 3 sergeanten, 5 korporaals en 59 soldaten.

De Hulp- en Waterpoort. Deze waren ieder slechts bezet door 1 korporaal en 9 man, uithoofde onder deze beide poorten eene kompagnie logeerde, aan welke hare verdediging insgelijks was opgedragen.

Buitenwachten en posten.

Elk der lunetten St.-Laurent en Kiel werd bezet door 1 kapitein, 1 luitenant, 2 korporaals en 100 soldaten.

Bezetting van Front II—III en III—IV.

Het ravelijn voor de Hulppoort, tusschen bastion II—III, was bezet door 1 luitenant, 1 sergeant, 2 korporaals en 75 soldaten. Na de inne-

ming van de daarvoor liggende lunet St.-Laurent, werd de bezetting van het ravelijn gebragt op 1 kapitein, 1 luitenant, 1 sergeant, 2 korporaals en 100 man.

Het ravelijn tusschen bastion III—IV werd bezet door 1 luitenant, 1 sergeant en 50 man.

Bezetting van den bedekten weg van het Front II—III en III—IV.

De uitspringende wapenplaats in den bedekten weg, vóór dit ravelijn, de Palissadering genaamd, was bezet door 1 luitenant, 1 sergeant, 2 korporaals en 50 flankeurs. Deze post was bestemd om de keel der lunette St.-Laurent te helpen verdedigen. Zij detacheerde tot dat einde manschappen in de daarvóór liggende caponnière, en had hare posten, gedurende den nacht, langs den bedekten weg op het glacis uitgezet, in verband met die der caponnière en het blokhuis der lunette Kiel, tot zulks later door de piketten vervangen werd.

Op den 5den December werd de post van de Palissadering gebragt op een 1sten luitenant, een 2den luitenant en 60 flankeurs; zij moest toen aanhoudend uit den bedekten weg der lunette St.-Laurent op de vijandelijke sappeurs tiraileren, welke in dien nacht den saillant van den bedekten weg der lunette reeds hadden doorgegraven.

De inspringende wapenplaats van den bedekten weg, ter linker zijde van het voornoemde ravelijn, was bezet door een wacht van 1 sergeant, 1 korporaal en 15 flankeurs, onder de benaming van Wapenplaats 2; deze post was te gelijkertijd bestemd om te patrouilleren langs den bedekten weg naar den beer vóór de courtine van bastion I—II, om te waarschuwen wanneer de vijand dien beer wilde vernielen. Op den 7den December werd gezegde post gebragt op 1 luitenant, 1 sergeant, 1 korporaal en 30 soldaten; de sergeant werd nu met eenige manschappen vooruit geplaatst, in de uitspringende wapenplaats vóór het bastion.

De inspringende wapenplaats, regts van het ravelijn, alwaar de ravelijnsbrug was, werd bezet door 1 sergeant, 1 korporaal en 21 soldaten. — Deze posten waren bekend onder den naam van Tamboer en Avancé Hulppoort.

Na het innemen van St.-Laurent, werd deze post gebragt op 1 luitenant, 2 sergeanten, 2 korporaals en 39 soldaten.

Op den 13den December werd de wapenplaats vóór bastion III, met 1 luitenant, 1 sergeant, 1 korporaal en 50 man bezet; vroeger was deze post alleen bij nacht door het piket bezet geworden.

De caponnière der lunette Kiel was bezet door 1 luitenant, 1 sergeant,

1 korporaal en 30 man ; terwijl het Blokhuis daar achter, vóór het ravelijn III—IV, in de uitspringende wapenplaats, door 1 sergeant, 1 korporaal en 15 man bezet werd.

De inspringende wapenplaats, regts van het ravelijn III—IV, werd bezet door 1 sergeant, 1 korporaal en 15 soldaten.

Tusschen de lunet Kiel en den Scheldedijk stond een bouwvallig huis, bekend onder den naam van Kruidhuis; het was met schietgaten voorzien geworden. Hier plaatste men een voorpost van 1 luitenant, 1 sergeant, 2 korporaals en 36 flankeurs, welke hare schildwachten uitgezet had van den saillant van den bedekten weg der lunette, tot aan het sluisje in den Scheldedijk, op omtrent 300 passen van den bedekten weg gelegen.

De post van de Werf, verdedigde de nadering aan die zijde van het ravelijn Waterpoort, en kon te gelijk beschouwd worden als ondersteuningspost der bovenvermelde posten van den bedekten weg; deze post was door wolfskuilen, piketteringen, palissadering en barrières zeer goed afgesloten; zij werd bezet door 1 kapitein, 1 sergeant, 2 korporaals en 49 soldaten. Aanhoudend gingen van daar patrouilles uit naar de overige buitenwachten en posten aan die zijde.

*Staat van den bedekten weg voor de fronten II—III en III—IV,
en opmerkingen betreffende dien bedekten weg.*

De navolgende gedeelten zijn gepalissadeerd geworden :

Voor het Front II—III.

De inspringende wapenplaats, ter linker zijde van het ravelijn Hulpvoort.

De uitspringende wapenplaats vóór het ravelijn, benevens de caponnière van St.-Laurent; beiden waren daarenboven door barrières afgesloten. Van dáár strekte zich eene palissadering uit, op de halve breedte van den bedekten weg, tot aan de inspringende wapenplaats ter regter zijde van het ravelijn. Deze wapenplaats, bij de ravelijnsbrug, was mede gepalissadeerd en daarenboven nog van een zeer sterken tamboer voorzien.

Voor het front III—IV was de caponnière der lunette Kiel en de uitspringende wapenplaats van het daarachter gelegen ravelijn gepalissadeerd. In deze wapenplaats was een blokhuis, tegen geweervuur bestand; van hier was de bedekte weg gepalissadeerd tot aan de Werf.

De ondervinding heeft geleerd dat het palissaderen en het afsluiten der in- en uitspringende wapenplaatsen, alsmede het palissaderen op de helft der breedte van de branches van den bedekten weg, zóódanig dat men met geschut kon doorkomen, zeer doeltreffend was.

Bezetting van Front IV—V.

Het ravelijn Waterpoort, het eenige der vier gereveteerde, was omgeven door eene ondiepe drooge gracht, waarin wolfskuilen waren gemaakt, en was aan beide zijden door twee tamboers afgesloten. Het was bezet door 1 luitenant, 1 sergeant, 1 korporaal en 20 soldaten, voorts nog in iederen tamboer 1 sergeant of korporaal en 9 man.

In dit ravelijn bevonden zich de overdekte sluizen, om het Scheldewater in- of uit de grachten te doen loopen.

Vóór dit ravelijn was nog een post, de Scheldewacht genoemd, zijnde een daartoe ingerigt wachthuis, met eene palissadering afgesloten; aldaar was een wacht van 1 sergeant, 1 korporaal en 9 man, welke twee schildwachten had staan aan de losplaats der schepen; deze losplaats was verder, door middel eener palissadering, van het terrein van het afgebrand Arsenaal afgesloten.

In den bedekten weg vóór bastion V, tegen den afsluitingsmuur van het Arsenaal met de Esplanade, was een wacht, door eene palissadering ingesloten en bestemd om het terrein van het afgebrande Arsenaal gade te slaan; zij had eene kleine voorwacht aan de Schelde en hare schildwachten stonden op de scheiding; deze wacht was sterk 1 luitenant, 1 sergeant, 2 korporaals en 30 flankeurs, en bekend onder de benaming van de Wacht aan de Werf.

Bezetting van Front V—I.

Het ravelijn, Hoofdpoort genaamd, vóór het front V—I naar de stadszijde gelegen, was van eene fraisering voorzien; het werd bezet door 1 kapitein, 1 luitenant, 1 sergeant, 2 korporaals en 63 man. In dit ravelijn was een reduit, bestaande uit een muur en wachthuis, met schietgaten doorboord, omgeven door eene kleine gracht, met eene palissadering voorzien. Dit reduit was vóór de groote brug, welke laatste gedurende het beleg opgebroken werd, in voege dat slechts een paar manschappen ze te zamen konde overgaan.

Regts van dit ravelijn, in de inspringende wapenplaats, was een sterke tamboer met friesche ruiters omgeven; deze werd bezet door 1 sergeant en 10 man, onder de naam van Kleine-Poort esplanade. De brug welke van het ravelijn naar die wapenplaats leidde, was mede opgebroken.

Aan de linker zijde van het ravelijn was de groote uitgang naar de stad en eene barrière om in het afgebrande Arsenaal te komen, welke beide uitgangen nog door eene barrière van het ravelijn afgesloten waren; deze post was bezet door 1 sergeant, 1 korporaal en 12 man, onder de benaming van Afsluiting van het arsenaal.

Bezetting van Front I—II.

Daar de citadel aan deze zijde geen voorwerken had en de bedekte weg niet gepalissadeerd was, zoo was dit front niet bezet.

Alle wachten en posten waren tegen het bombardement van zeer goede wachthuizen voorzien. Iedere wacht en post had zijne bijzondere consignes, die in een boekje waren ingeschreven, hetwelk de eene postkommandant aan den anderen overgaf. De verdere gegeven instructiën zijn vervat in de Instructie voor den hoofdofficier van den dag.

Op den 20sten November bedroeg het wachthebbende gedeelte, dat dagelijks in gestadige dienst was :

4 Kapiteins.
11 Luitenants.
24 Sergeanten.
36 Korporaals.
6 Tamboers of hoornblazers.
849 Soldaten.

Op den 18den December, na het nemen van St.-Laurent :

4 Kapiteins.
11 Luitenants.
21 Sergeanten.
31 Korporaals.
6 Tamboers of hoornblazers.
671 Soldaten.

De wacht is, van den 3den December af, des morgens vóór het aanbreken van den dag opgetrokken, welk tijdstip den vijand, volgens het getuigenis der Fransche officieren, onbekend moet zijn gebleven.

Dienst van het piket.

Het piket, uit de afkomende wacht bestaande, was aanvankelijk bestemd, om bij een onverwachten algemeenen aanval den hoofdwal te bezetten en te verdedigen; het was in vijf deelen verdeeld, zamengesteld uit de vijf bataillons der bezetting, en ieder sterk 1 kapitein, 2 luitenants, 2 sergean-

ten, 4 korporaals en 100 soldaten; elke afdeeling had altijd hetzelfde bastion met de belendende courtines te bezetten.

De van de wacht komende officieren werden zooveel mogelijk bataillons-gewijze daarbij ingedeeld; hun was opgedragen het doen van ronden binnen de citadel, in dier voege dat er altijd één op den walgang was.

Van den 15den November tot den 3den December kwam het piket des avonds ten $4\frac{1}{2}$ uur in dienst, en betrok des nachts de ledig geworden benedenste verdieping van de groote kazerne, van waar het zeer spoedig kon uitrukken.

Den 4den December, de dag waarop de Franschen hun vuur open-den, betrok het piket de poternes der bastions en bleef daar gedurende 24 uren.

Den 5den December werd bepaald, dat de helft van elk piket in de bastions zou blijven en elkaar om de twaalf uren zou aflossen, inwoege dat van de afkomende wacht, welke des morgens was afgelost, ten 12 ure de helft voor elk piket moest optrekken, en de andere helft te midder-nacht. In den avond van den 5den was men reeds genoodzaakt daarin verandering te maken, door in de poterne van bastion IV de vierde kom-pagnie van het flankeur-bataillon der 9° afdeeling te leggen, wier lokaal door het inslaan van bommen onbruikbaar was geworden. Aan die kompag-nie werd toen opgedragen, ingeval van aanval, dat bastion te verdedigen. Den 7den, 8sten en 11den December had hetzelfde plaats met de poternes van bastion I, III en V, waarin de 1° en 4° kompag-nie van het flank-bataillon der 9° afdeeling en de 3° kompag-nie van het 1° bataillon der 10° afdeeling om dezelfde reden moesten trekken.

Van den 6den December af, trok des avonds een der vijf piketten naar buiten, en vatte gedurende den nacht post in den bedekten weg, tusschen de lunette Kiel en St.-Laurent, ten einde de daar staande posten te onder-steunen.

Op den 9den December is men begonnen manschappen van het piket der bastions I en II, van die bastions en van de tusschenliggende cour-tine te doen tiraileren, en wel op de vijandelijke loopgraven vóór bastion II, alsmede op de contregarde van de stadswerken, vóór de courtine gelegen; den 11den werd dit getal voor elk bastion op vijftig bepaald, welk getal den volgenden dag met nog 50 man vermeerderd werd, zoodat een geheel piket van 100 man dag en nacht een aanhoudend geweervuur onderhield uit bastion I en van de courtine, en 50 man van bastion II.

Uit het bovenstaande ontwaart men , dat de soldaat gedurende het beleg meestal voor 36 uren die hij in dienst was, slechts 24 uren rust genoot, alsmede met hoeveel zwaarigheden men reeds van het begin af te kampen had , hoofdzakelijk veroorzaakt door het instorten der bomvrij gemaakte lokalen ; immers, had men de poternes der vijf bastions kunnen behouden ten behoeve van het piket, dan hadden er altijd nog 200 man hiervan in reserve bijeen kunnen zijn , om dadelijk over hen te beschikken ; van welk voordeel men nu verstoken was.

Er verliep thans altijd te veel tijd vóór dat de manschappen uit de verschillende kompagniën in lokalen vereenigd waren.

Scherpschutters.

Sedert het jaar 1831 had men uit de infanterie een korps scherpschutters zamengesteld , waartoe genomen waren de manschappen bekend met en geoefend in de behandeling en het schieten met de buks, waarmede ieder hunner gewapend werd.

Bij het beleg was dit korps zamengesteld , als volgt :

De 2de luitenant SCHWEISGUT , van de 10^e afdeeling infanterie , was belast met het toezigt en de directie ; hij had onder zijne bevelen : 1 sergeant , 1 korporaal en 60 scherpschutters.

Zij waren gedurende het beleg , beurtelings , 24 uren in gestadige dienst en losten elkander af gelijktijdig met de overige troepen der bezetting ; hunne posten waren de volgende :

in de lunette	St.-Laurent	8	man.
”	”	Kiel	8 ”
in bastion	II	4	”

Den 30sten November zijn de scherpschutters beginnen te schieten ; zij deden dit echter slechts dán wanneer zij zeker genoeg waren van hun schot.

Van den 6den tot den 9den December heeft men vier scherpschutters uit de lunette St.-Laurent , in den bedekten weg van de lunette met de overige infanterie doen tiraileren ; te gelijktijd (den 6den) zijn er vier van de lunette Kiel genomen , en geplaatst in de in- en uitspringende wapenplaats van den bedekten weg vóór bastion II.

Den 9den December heeft men de vier laatste scherpschutters uit de lunette Kiel genomen , daar de vijand op dat front niet meer naderde , en hen gevoegd bij die welke reeds waren in bastion II.

Den 14den December, na het innemen der lunette St.-Laurent , nadat

dien ten gevolge de wapenplaats II verlaten was, zijn nog vier scherp-schutters gevoegd bij die van bastion II; den 17den December plaatsten er vier in het ravelijn Hulppoort, zoodat van dezen dag tot aan het einde van 't beleg, 12 scherp-schutters vuurden van bastion II en de belendende courtine, en 4 van het ravelijn Hulppoort.

Volgens eigene waarneming en volgens de Fransche berigten, hebben de scherp-schutters aan de belegeraars zeer veel nadeel toegebracht, zóó zelfs dat deze genoodzaakt zouden geweest zijn hunne loopgraven dieper te maken dan gewoonlijk plaats heeft, daar de buksen-kogels den vijand door de opgeworpene aarde in de loopgraven troffen en de kuras en het casque der mineurs aan deze kogels geen genoegzamen weerstand boden.

Hoofdofficier van den dag.

Alle wachten en posten der infanterie stonden onder de bevelen en het toezigt van den hoofdofficier van den dag, die zich tot den 1sten December 's avonds naar de buitenwachten begaf, om gedurende den nacht het onmiddellijk bevel er over te voeren en ze bij een aanval te besturen; daarna was hij de geheele 24 uren van zijne dienst, buiten de citadel. Van den 5den December af waren er dagelijks twee hoofdofficieren in dienst, waarvan de een buiten en de andere binnen de citadel was. Tot dat tijdstip toe had de aftredende hoofdofficier van den dag, het bevel over het piket binnen de citadel gevoerd.

De hoofdofficieren van den dag ontvingen alle rapporten van de wacht- en postkommandanten en zonden die aan den plaatselijken kommandant; zij moesten zich verder gedragen naar de Instructie voor den hoofdofficier van den dag (zie bladz. 22). Na den afloop van zijne dienst diende de hoofdofficier van den dag mij een algemeen verslag in.

Het getal der hoofdofficieren voor de dienst der infanterie slechts uit drie bestaande, te weten: de luit.-kolonel NAUDASCHER en de majoors ROCHELL en MEIJER, zoo hebben de twee oudste kapiteins der infanterie, VAN TOL, van het flankeur-bataillon der 7^e afdeeling infanterie, en LE BOULENGER, van dat der 9^e afdeeling, deze dienst mede waargenomen, waarbij op den 5den December een derde, de kapitein LANDOLT, van het flankeur-bataillon der 10^e afdeeling, gevoegd werd. Nog vond men zich verplicht, aangezien de geringe verhouding van het aantal kapiteins tot dat der troepen, om de vijf oudste eerste luitenants der infanterie de dienst van kapitein te doen waarnemen.

*Dienstbetrekkingen van den plaatselijken kommandant
en plaatsmajors.*

Aan den plaatselijken kommandant waren toegevoegd een kapitein en drie luitenant-plaatsmajors. Deze zijn reeds vroeger vermeld.

De kommandant ontving de algemeene en bijzondere rapporten der bezetting, doch, voor zoover het de defensie betrof, meer bepaaldelijk die der infanterie. De kommandanten der artillerie en genie deden de hunne regtstreeks aan mij.

De infanterie werd voor alle diensten door den plaatselijken kommandant gekommandeerd.

De kommandant begaf zich des morgens en des avonds naar de buitenwachten en posten van het front van aauval, daarna naar die van het inwendige der citadel, ten einde al wat de verdediging betrof na te gaan, alsmede om de aanvalswerken en de belegeraars gade te slaan. In den loop van den dag bezocht hij het hospitaal of de logementen der troepen.

Van zijne bevindingen, verrigtingen en van de bij hem ingekomen rapporten, deed hij verslag, zoo aan mij, als aan den heer generaal-majoor, kommanderende de infanterie, wiens bevelen hij ontving.

De kapitein-plaatsmajoor was den kommandant in zijne dienstwerkzaamheden behulpzaam; hij bevond zich aan het plaatselijk bureau als deze er niet was, ten einde de inkomende rapporten te ontvangen.

De drie luitenant-plaatsmajors waren beurtelings in dienst; hij die den dag had, ontving de rapporten en overhandigde die, of deed er verslag van aan den plaatselijken kommandant, en bragt ze aan mij over.

Zij ontvingen verder van den kommandant al de orders en bragten die over naar de verschillende wachten, posten of korpsen; zij werden belast met het doen van onderzoek, naar aanleiding der inkomende rapporten, wanneer deze nadere ophelderingen en voorziening behoeften.

Van den 11den December af bevond zich steeds een der vier plaatsmajors gedurende den nacht op den hoofdwal, elkander beurtelings aflossende, om voor alles te waken, en na te gaan dat de gegeven orders behoorlijk werden nagekomen en iedereen zich op zijn post bevond.

Kapiteins belast met het openen en sluiten der poorten.

Twee kapiteins der 10^e afdeeling infanterie, BOERS en TRIER, waren nog in het bijzonder belast met het bewaken der poorten en met het toezigt bij het openen en sluiten. Een hunner was gedurende het beleg bestendig aan de Water-, ook IJzeren poort genoemd, waardoor de voort-

durende gemeenschap met de buitenwerken plaats had , behalve van die naar de stadszijde.

Dienst der artillerie.

De artillerie was met opzigt tot de dienst , gedurende het beleg , even als de infanterie , in drie deelen verdeeld.

Het eerste gedeelte , dat 24 uren in gestadige dienst was , bezette de posten onder den naam van dienst-piket , en stond onder het bevel van een kapitein van dit wapen.

Het tweede gedeelte of het reserve-piket , zijnde het afkomend dienst-piket , was bestemd voor de werkzaamheden van batterijbouw , laboratorium , voorziening der posten van munitie , enz. , alsmede tot het bezetten der posten van het front van aanval verwijderd , en om het dienst-piket te versterken , waar zulks noodig wierd ; dit piket stond mede onder het bevel van een artillerie-kapitein.

Het regelen en de indeeling van de dienst , het bezetten der posten , de voorschriften voor het dienst- en reserve-piket , voor den officier belast met het laboratorium en de werkplaatsen , voor de bediening van het geschut en de wijze van verdediging der werken , is vervat in de order van den kommandant der artillerie van den 18 November (zie bladz. 6).

De kommandant der artillerie ontving van zijne onderhoorigen alle rapporten betrekkelijk dat wapen , en deed de zijne regstreeks aan mij.

Voor de buitenwachten was bepaald , dat de oudste in rang op den post kommandeerde ; zoo dit een officier der infanterie was , moest hij zich verstaan met den officier of onderofficier der artillerie van den post , en aan hem overlaten welke projectielen te gebruiken.

Handlangers.

Aan de artillerie waren sedert het jaar 1830 twee kompagniën infanterie tot handlangers toegevoegd , die voor deze dienst van de overige infanterie geheel afgescheiden waren. Deze regeling heeft volkomen aan het oogmerk beantwoord ; beide kompagniën hebben aan de artillerie de grootste diensten bewezen.

Dienst der genie.

Uit hoofde er maar één detachement van 1 officier en 24 mineurs voor de dienst en de werkzaamheden der genie aanwezig was in de citadel , zoo werd de infanterie insgelijks daarvoor gebezigd. Uit de verschillende kompagniën der vijf bataillons , waren tot dat einde manschappen genomen naar gelang hunner geschiktheid , als aardwerkers , timmerlieden , met-

selaars, smeden, enz. Bij het beleg bedroeg dit getal 1 adjudant-onder-officier, 7 sergeanten, 8 korporaa's en 24 soldaten; ieder ontving 25 cents daags toelaag. De onderofficieren en korporaa's werden als opzigters gebruikt.

De manschappen logeerden en werden gevoed in hunne respective kompagnien; zij waren bekend onder de benaming van werkers bij de genie. — Ook deze regeling beantwoordde vóór het beleg volkomen aan het oogmerk, doch *tijdens* het beleg heeft de ondervinding geleerd, dat het beter ware geweest deze manschappen in een of twee kompagnien te hebben vereenigd, te zamen gelogeerd, gevoed, en dus onder ééne en dezelfde discipline gebracht; nu op verschillende plaatsen verspreid zijnde, zoo kon men hen onder het bombardement soms moeilijk verzamelen en de discipline minder onderhouden.

De mineurs en deze geniewerkers waren in drie deelen verdeeld. Aan het hoofd van elk bevond zich een officier der genie. Aan ieder gedeelte was bepaald een der poorten van de citadel aangewezen, waarheen zij zich bij eenen algemeenen aanval begeven moesten, ten einde verder door den kommandant der genie te worden gebruikt, dáár waar het noodig zoude zijn. Gedurende het beleg bevond zich steeds een gedeelte der mineurs en werklieden in dienst aan de poorten, om er dadelijk over te beschikken.

Brandpiket.

Eindelijk had men nog uit de infanterie zamengesteld een brandpiket, bestaande uit 2 sergeanten, 2 korporaa's en 50 manschappen, die de noodige kennis en ondervinding hadden omtrent het blusschen van brand en geoefend waren in de behandeling der brandspuiten. Dit piket werd gekommandeerd door den 1sten luitenant Broeks, van de 9^e afdeeling infanterie. Het was vereenigd onder de Hoofdpoot.

Dit piket heeft gedurende het beleg de gewigtigste diensten bewezen; vele dezer brave militairen waren onvermoeid, namen dag of nacht geen rust, en paarden daarbij den onverschrokkensten moed, waarin hun kommandant en de wakkere onderofficieren hen voorgingen.

Bestendig bluschten zij zooveel mogelijk de verschillende branden, die door het hevige vijandelijke vuur telkens in de onderscheiden gebouwen ontstonden, en zulks te midden van onbeschrijfelijke gevaren.

De groote kazerne, onder anderen, was als doornageld van kogels, bommen en granaten, die er ieder oogenblik brand in veroorzaakten, welke telkens weder gebluscht werd, zoodat — gelijk men na het beleg vernam — de Fransche artillerie, die gedacht had dat groote gebouw reeds in den be-

ginne van het bombardement te zullen zien afbranden, er zeer verwonderd over was en deed uitroepen: *Mais ce bâtiment ne brulera-t-il donc jamais!* tot eindelijk op den 8sten er eensklaps een zoo hevige brand in ontstond, dat geen blusschen meer hielp. Door het hevige bombardement kon men van de brandspuiten geen gebruik maken en moest men zich bepalen tot het aanbrengen van het water met emmers en het omverhalen van het gebouw.

Herhaalde malen hebben deze mauschappen, met hunnen officier aan het hoofd, onder het hevigste vuur, zelfs over dag de gaten gedigt, die door het vallen der bommen op het met aarde gedekte groote kruidmagazijn, ontstaan waren.

Toen meest alle gebouwen in puin lagen, heeft het brandpiket gediend om de munitie en de projectielen naar de batterijen te brengen, welk werk insgelijks onder de moeilijkste en gevaarlijkste verrigtingen behoorde. Het piket werd dan ook vermeerderd met 2 sergeanten, 2 korporaals en 60 soldaten.

IIe AFDEELING.

5 DECEMBER.

Des avonds gelaste ik een uitval tegen des vijands logement in den saillant van den bedekten weg der lunette St.-Laurent, onder de leiding van den hoofdofficier van den dag, zijnde de majoor MEIJER; het detachement bestond uit den kapitein AMPT, van de 9^e, den 1sten luitenant VAN UDEN, en den 2den luitenant DERKS, beiden van de 10^e, en den 2den luitenant ROOLOFSEN, van de 7^e afdeeling infanterie, 4 sergeanten, 6 korporaals en 60 soldaten, zijnde drie man per kompagnie als vrijwilligers, benevens de 1ste luitenant CAMERLINGH van de mineurs, met 25 mineurs en werkers.

Het detachement beproefde den vijand uit het vervaardigde logement te verdrijven, doch vond dadelijk een zoo hevigen tegenstand, dat het genoodzaakt was onverrigterzake terug te trekken.

6 DECEMBER.

De vijand vertoonde zich in den nacht op den straatweg naar Boom, maar uit de lunette St.-Laurent ontdekt zijnde, werd hij dadelijk met verlies

teruggedreven. Later is gebleken, dat de vijand zich dien nacht van deze lunette heeft willen meester maken, door een aanval in de keel, hetwelk gestaafd wordt uit het rapport van den maarschalk GÉRARD, van den 5den December, waarin hij zegt: »*Demain, je pense, nous occuperons la lunette St.-Laurent.*»

Gedurende den nacht hebben de belegeraars in de linker branche van den bedekten weg der lunette St.-Laurent, uit het logement met de sappe voortgewerkt tot aan de voorste traversen; men heeft hen zulks uit de lunette door gewe- en buksen-vuur zeer moeilijk gemaakt. De vijand is eveneens daarmede voortgegaan vóór bastion II, tot in den bedekten weg van de contregarde, terwijl hij in de contregarde zelve, een loopgraaf en een logement vervaardigd heeft, hetwelk door het geschut onzerzijds sterk beschoten werd, terwijl de manschappen uit bastion I daarop tirailleerden. Hetzelfde heeft plaats gehad vóór de courtine en vóór bastion II, wáár door de artillerie ook alles aangewend werd, om de belegeringswerken te beschieten; van dáár heeft men gedurende den nacht ook met vrucht lichtkogels in de loopgraven geworpen, terwijl tevens door de buksen-schutters en wachthebbende manschappen door geweervuur den vijand het meestmogelijke nadeel toeghebragt werd, zooals ook uit de uitspringende wapenplaats vóór dat bastion.

Ik gelastte voorts nog eene versterking van 1 officier en 30 flankeurs, in de uitspringende wapenplaats van den bedekten weg van het ravelijn Hulp-poort te plaatsen, ten einde in den bedekten weg van St.-Laurent kleine uitvallen te doen en dáár te tiraileren.

Deze dag was de hevigste van het vijandelijke vuur; het rigtte groote verwoestingen aan, vooral ook weder op de bomvrij gemaakte lokalen.

In den kelder door de 2^e kompagnie der 10^e afdeeling infanterie bewoond, sloeg 's avonds een bom door, waardoor 3 manschappen gekwetst werden; bij het herstellen van dezen kelder verloor de opzigter der genie ROGIER een been.

De groote pont, waarvan men zich bediende tot vervoer naar de buitenwerken, werd dezen dag in den grond geschoten.

Des avonds ten elf ure sprong door een granaat het kleine kruidmagazijn, onder den walgang van de regter face in bastion II, waardoor een kanon omvergeworpen werd, zonder echter verdere schade te veroorzaken.

7 DECEMBER.

Het vuur des vijands heeft den geheelen nacht voortgeduurd, vooral dat met het worpgeschut. Ten 7 ure 's morgens werd het wederom, even als gisteren, met nog meer woede doorgezegt; onze artillerie bleef den vijand

niets schuldig, waardoor hem vooral bezijden St.-Laurent op de contre-garde, in de loopgraven en in den bedekten weg van deze, groote schade en verwoestingen werden toegebracht.

De wacht in de inspringende wapenplaats vóór bastion II, is met een officier en 15 man versterkt geworden, waarvan een gedeelte voortdurend tirilleerde uit de uitspringende wapenplaats en in den bedekten weg van dat bastion.

8 DECEMBER.

Van de flotille zijn gisteren zes matrozen naar de citadel gezonden, ten einde de geblesseerden met schuiten uit de buitenwerken naar binnen te transporteren en munitie aan te brengen; deze matrozen hebben heden hunne werkzaamheden begonnen, welke volkomen aan de verwachting beantwoorden.

9 DECEMBER.

De belegeraars hebben vier handmortieren op de kapitaal van de lunette St.-Laurent geplaatst, waarmede zij in de lunet werpen; gedurende den dag zijn verscheidene palissaden in de caponnière dier lunette omvergeschoten.

In het hospitaal is wederom een bom doorgeslagen, welke echter geen verder ongeluk heeft te weeg gebracht.

10 DECEMBER.

De belegeraars hebben gedurende den nacht hunne 3e parallel verdiept, en verbreed vóór de lunette St.-Laurent en bastion II; ook hebben zij gewerkt aan de verbinding der sappen van den bedekten weg, met die op het glacis der lunette, en van dáár naar de uitspringende wapenplaats vóór bastion II, alsmede van den bedekten weg der contregarde naar den saillant van het bastion.

11 DECEMBER.

Het vuur des vijands en dat van onze zijde is gedurende den nacht zeer hevig geweest; de belegeraars hebben hunne mortier-batterijen vooruitgebracht in de 2^e parallel; er wordt veel op bastion I en courtine I—II geworpen, van welke punten de vijand door ons kanon, worpgeschut en klein geweer het meest gehinderd wordt.

Door ons welaangebragt vuur en worpgeschut en het aanhoudend tirilleren, heeft de vijand gedurende den dag weinig met zijne werken kunnen

vorderen. — Op onderscheidene plaatsen in den bedekten weg zijn de palissaden weggeschoten.

13 DECEMBER.

At deze onheilen (het inslaan van bomvrije lokalen) werken nadeelig op de fysieke en morele gesteldheid, te meer daar een groot gedeelte der bezetting, na gewoonlijk 36 uren in gestadige dienst te zijn geweest, in dit ongunstig jaargetijde geen rust kan genieten en niet geregeld voedsel bekomen.

In den loop van den dag werd in de lunette St.-Laurent niets bijzonders opgemerkt; des avonds na 9 ure evenwel bemerkte de kapitein GROENEVELD, die aldaar de wacht had, eenige beweging in de gracht; onderzoek daarnaar willende doen, werd hij in den arm en de zijde gekwetst. De plaatselijke kommandant zich in den bedekten weg bevindende, gelastte daarop den luitenant BOERS, die de wacht in de caponnière had, het kommando over de lunette op zich te nemen. Van toen af werd van weerszijden een allervendigst geweervuur onderhouden.

14 DECEMBER.

Het schieten en werpen duurt wederzijds den geheelen nacht voort. De vijand drie mijnen in den saillant van de lunette St.-Laurent aangebragt hebbende, doet ze ten 3¼ ure in den morgen springen, waardoor eene beklimbare bres geopend wordt.

De luitenant BOERS, kommandant der wacht, zond een officier aan den hoofdofficier van den dag, zijnde de luitenant-kolonel NAUDASCHER, die zich in de caponnière bevond, om hem van het voorgevallene rapport te maken; de manschappen maakten van dit oogenblik gebruik om mede in de caponnière te dringen, doch de luitenant BOERS bragt, met behulp van voornoemden hoofdofficier, de manschappen weder tot hun pligt, terwijl een sergeant en eenige vrijwilligers uit het piket werden genomen, tot versterking der wacht in de lunette, waarop deze weder gesloten werd.

De manschappen nu weder aan de borstwering geplaatst zijnde, onderhiel den levendig vuur op den dam welken de vijand vervaardigde. Een half uur daarna bestormde hij de bres, verdeelde zich regts en links om den saillant en besprong den walgang, waarbij de 8 voorste manschappen die voor de bres stonden, zwaar gewond werden. De luitenant BOERS, met 1 sergeant, 1 korporaal en 55 soldaten der 10^e afdeeling infanterie, benevens 5 kanoniers en 2 handlangers, waarvan verscheidene zeer zwaar gewond waren, vielen alsnu in handen van den vijand.

Het kwetsen van den kapitein GROENEVELD, en het springen der mijnen, zeer nadeelig op den geest der bezetting gewerkt hebbende, zoo hebben de pogingen van den 1sten luitenant BOERS niet kunnen beletten dat de lunette verloren ging.

Uit het bovenstaande blijkt intusschen, dat mijne gegevene orders ten opzichte van het afslaan van een storm, niet zijn opgevolgd.

25 DECEMBER.

Deze sterkte viel dus in handen van den zoo overmagtigen vijand, na een beleg van 24 dagen geopende loopgraaf, waarvan 19 dagen en nachten onder zulk een onophoudelijk beschieten en bombardement, als waarvan de geschiedenis geen voorbeeld oplevert, zijnde er dagelijks gemiddeld door den vijand geschoten en geworpen :

1500 kanonkogels van zwaar kaliber,

900 granaten, en

1100 bommen,

zonder nog in rekening te brengen de kleinere projectilen en een aanhoudend geweervuur, terwijl de bezetting de grootste vermoeijenissen en ontberingen van allerlei aard had doorgestaan, en als het ware geheel was uitgeput, in welken staat, indien men een storm had willen afwachten, zulks misschien gelijk zou hebben gestaan met de geheele opoffering der bezetting, hetwelk niet overeenkomstig den wil van Zijne Majesteit onzen geëerbiedigten Koning zou zijn geweest.

